

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

ไพศาล กลีบบัว

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมมยงค์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2557

Legal Problems Concerning on Nanotechnology Products

PAISAN KLEEBBUA

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2014

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี
ชื่อผู้เขียน	ไพศาล กลีบบัว
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.กัลยา ตันศิริ
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2556

บทคัดย่อ

นาโนเทคโนโลยี (Nanotechnology) เป็นเทคโนโลยีหนึ่งที่ผู้ประกอบการนำมาใช้ในการผลิตหรือเป็นส่วนประกอบของสินค้า นาโนเป็นวัตถุซึ่งมีขนาดเล็กมากๆ มีขนาด 10^{-9} เมตร ซึ่งไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า ต้องใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์มาช่วยในการทำให้เห็นอนุภาคเหล่านั้น ดังนั้นผู้บริโภคจึงมีความเสี่ยงที่จะได้รับความไม่ปลอดภัยและถูกเอาเปรียบจากการใช้ผลิตภัณฑ์นาโนปลอม สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้รับการร้องเรียนถึงความเสียหายที่เกิดจากผลิตภัณฑ์นาโนปลอมเนื่องจากประชาชนได้หลงเชื่อในคำโฆษณาและได้มีการซื้อสินค้าที่อ้างว่ามีนาโนเป็นส่วนประกอบ แต่ปรากฏว่าสินค้าหรือผลิตภัณฑ์นั้นมิได้มีสรรพคุณหรือคุณสมบัติดังที่โฆษณาไว้แต่ประการใด สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้ร่วมกับศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติ และสมาคมนาโนเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยดำเนินการตรวจพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น โดยการสุ่มเก็บตัวอย่างผลิตภัณฑ์สิ่งทอนาโนที่วางจำหน่ายตามท้องตลาด ผลการทดสอบพบว่าผลิตภัณฑ์สิ่งทอนาโนที่สุ่มเก็บมาทดสอบจำนวนหนึ่งอาจเป็นของปลอม จากการส่องด้วยกล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอนแบบส่องกราด (Scanning Electron Microscope; SEM) พบว่าขนาดของเส้นใยสิ่งทอส่วนใหญ่อยู่ในระดับหน่วยไมโครเมตรเท่านั้น ซึ่งผลิตภัณฑ์สิ่งทอนาโนที่อ้างถึงคุณสมบัติการฆ่าเชื้อแบคทีเรีย หากเป็นนาโนปลอมอาจมีผลทำให้เกิดการสะสมของแบคทีเรีย เกิดผดผื่น หรืออาการแพ้ของผิวหนัง

จากการศึกษาพบว่า สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยียังไม่ได้ประกาศให้เป็นสินค้าที่ควบคุมฉลาก ซึ่งการกำหนดฉลากจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคในการที่จะทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสินค้านั้น ขณะที่สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยียังไม่ถูกประกาศให้เป็นสินค้าที่ควบคุมฉลาก สมาคมนานาเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยได้ร่วมกับศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติจัดทำฉลากผลิตภัณฑ์นาโนคิว (NanoQ) เพื่อรับรองผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบของวัสดุนาโนและมีคุณสมบัติตามที่กล่าวอ้างถึง ซึ่งภาคอุตสาหกรรมที่ต้องการฉลากดังกล่าวที่ออกโดยสมาคมนานาเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยนี้ต้องนำผลิตภัณฑ์เข้ารับการทดสอบ

ตามเงื่อนไขที่สมาคมกำหนด โดยห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ระดับนาโนของศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติเป็นห้องปฏิบัติการแห่งแรกในประเทศไทยที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจากสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม สำหรับฉลากผลิตภัณฑ์นาโนคิว (NanoQ) นั้นไม่มีผลบังคับในทางกฎหมาย เป็นเพียงฉลากที่ผู้ประกอบการต้องการให้สินค้าของตนเองดูน่าเชื่อถือ ทั้งนี้ไม่เหมือนกับสินค้าที่ประกาศให้มีการควบคุมฉลาก หากผู้ใดฝ่าฝืนก็จะมีโทษตามกฎหมาย

จากการศึกษาถึงปัญหาดังกล่าวจึงได้มีข้อเสนอแนะว่า ควรให้ศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติซึ่งเป็นองค์กรของรัฐ มีหน้าที่ในการควบคุมการผลิตสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี นอกจากนี้ศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติควรมีบทบาทให้มากขึ้นในการเผยแพร่ให้ความรู้ด้านนาโนเทคโนโลยีแก่ประชาชน ควรเพิ่มโทษของการโฆษณาหลอกลวงขายสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีให้สูงขึ้น และให้คณะกรรมการว่าด้วยฉลากตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ประกาศให้สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีเป็นสินค้าที่ควบคุมฉลากโดยเร็ว

Thesis Title	Legal Problems Concerning on Nanotechnology Products
Author	Paisan Kleebbua
Thesis Advisor	Associate Professor Dr.Kanlaya Tansiri
Department	Law
Academic Year	2013

ABSTRACT

Nanotechnology is one of the technologies which are applied by entrepreneurs in the production or as components of merchandises. Nano items are very small: their sizes are 10^{-9} meter and cannot be seen with the naked eye. To see those particles, scientific equipments are needed. Therefore, consumers are at risk of using unsafe products and being exploited from fake Nano products. The Office of the Consumer Protection Board received complaints about damages caused by fake Nano products since some people fell for the advertisement and bought merchandises which claimed to have Nano components. However, in reality, such merchandises or products did not have the properties or qualities as described in the ads. The Office of the Consumer Protection Board, together with the National Nanotechnology Center and the Nanotechnology Association of Thailand, investigated the case by sampling Nano products that were sold in the market. The result of the testing showed that some Nano textile products which had been randomly selected for the testing might be fake. The experiment was conducted using Scanning Electron Microscope (SEM). It was found out that the sizes of most textile products were only at micro level. In this case, if the Nano textile products which claim to have the property to kill bacteria are fake, they may cause the accumulation of bacteria which can bring about rash or skin allergy.

According to the study, it was discovered that merchandises with Nano components have not yet been declared labeled products. Product labeling is useful for consumers as it allows them to know the facts about such products. While merchandises with Nano components have not been labeled products, the Nanotechnology Association of Thailand cooperates with the National Nanotechnology Center to introduce NanoQ label which guarantees products that really have Nano components and their properties as claimed. The industrial segments which require this

label must have their products tested according to the Nanotechnology Association's conditions. The laboratory for the analysis of Nano level at the National Nanotechnology Center is the first one in Thailand which has its standard guaranteed by the Thai Industrial Standards Institute. Regarding NanoQ label, it has no effect in law enforcement as it is only for entrepreneurs who want to make their products look reliable. Therefore, it is unlike products which are declared to have their labels controlled. In the latter case, those who disobey will be legally punished.

According to the study of such a problem, there is a recommendation that the National Nanotechnology Center which is a public organization should be responsible for the control of the production of merchandises with Nano components. Additionally, the National Nanotechnology Center should play a greater role in the distribution of knowledge regarding nanotechnology to people. Also, the punishment for false advertisement which aims to sell merchandises with Nano components should be strengthened. Finally, the Committee on Labels under the Consumer Protection Act B.E. 2522 which has been edited by the Consumer Protection Act (2nd Issue) B.E. 2541 should declare merchandises with Nano components to be labeled products very soon.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีเพราะความกรุณาและความอนุเคราะห์จากศาสตราจารย์ ดร.ธีระ ศรีธรรมรักษ์ ที่ได้ให้ความกรุณารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โชคเหมาะ และรองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี ที่กรุณาช่วยชี้แนะและให้ความรู้ คำแนะนำ รวมทั้งตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องตลอดจนแนวทางการศึกษาค้นคว้าในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ด้วยดีตลอดมา ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างสูง

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.กัลยา ตันศิริ ที่กรุณารับเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และสละเวลาอันมีค่าอย่างยิ่งคอยให้คำปรึกษาชี้แนะในการศึกษาข้อมูล การวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ เพื่อรวบรวมจัดทำวิทยานิพนธ์

ผู้เขียนหวังว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพและวงการณ์นิศาสตร์เมื่อนำไปใช้ต่อไปในอนาคต แต่หากวิทยานิพนธ์มีข้อผิดพลาดบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอกราบอภัยมา ณ โอกาสนี้ และขออน้อมรับความผิดพลาดนั้นไว้แต่เพียงผู้เดียว

ไพศาล กลีบบัว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	4
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	4
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
2. ความหมาย ความเป็นมา แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการทำธุรกิจและบทบาท ของรัฐในการคุ้มครองผู้บริโภคสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี.....	6
2.1 ความหมายและความเป็นมาของนาโนเทคโนโลยี.....	6
2.1.1 ความหมายของนาโนเทคโนโลยี.....	6
2.1.2 ความเป็นมาของนาโนเทคโนโลยี.....	7
2.2 ผลดีและผลเสียของนาโนเทคโนโลยี.....	13
2.2.1 ผลดีของนาโนเทคโนโลยี.....	14
2.2.2 ผลเสียของนาโนเทคโนโลยี.....	16
2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับการทำธุรกิจในการผลิตและการจำหน่ายสินค้า ที่มีนาโนเทคโนโลยีเป็นส่วนประกอบ.....	17
2.3.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับกำไรเป็นค่าตอบแทน.....	18
2.4 บทบาทของรัฐในการคุ้มครองผู้บริโภค สินค้าที่มีส่วนประกอบของ นาโนเทคโนโลยี.....	20
2.5 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษทางอาญา.....	28
2.5.1 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนแก่ผู้กระทำความผิด.....	32
2.5.2 ทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์สูงสุด.....	33

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2.5.3 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขปรับปรุงฟื้นฟูผู้กระทำความผิด.....	34
2.5.4 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อปกป้องคุ้มครองสังคม.....	35
3. มาตรการทางกฎหมายไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค ที่ใช้สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี.....	36
3.1 มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค ที่ใช้สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี.....	36
3.1.1 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522.....	36
3.1.2 พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น จากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551.....	36
3.1.3 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551.....	36
3.1.4 ประเภทสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี.....	37
3.1.5 องค์กรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี.....	38
3.1.6 ผู้เกี่ยวข้องับธุรกิจสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี.....	43
3.1.7 การคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับการใช้สินค้าที่มีส่วนประกอบ ของนาโนเทคโนโลยี.....	43
3.1.8 หน่วยงานที่ควบคุมกำกับดูแลสินค้าที่มีส่วนประกอบ ของนาโนเทคโนโลยี.....	54
3.1.9 มาตรการในการลงโทษผู้ประกอบการสินค้าที่มีนาโนเทคโนโลยี เป็นส่วนประกอบ.....	57
3.2 มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค ที่ใช้สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี.....	60
3.2.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	60
3.2.2 ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.....	71
3.2.3 ประเทศญี่ปุ่น.....	82

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4. ปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวข้อง กับการคุ้มครองผู้บริโภคที่ใช้สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี.....	100
4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการควบคุมการผลิตสินค้าที่มีส่วนประกอบ ของนาโนเทคโนโลยี.....	100
4.2 ปัญหาเกี่ยวกับการควบคุมการโฆษณาสินค้าที่มีส่วนประกอบ ของนาโนเทคโนโลยี.....	102
4.3 ปัญหาเกี่ยวกับการควบคุมฉลากสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโน.....	105
4.4 ปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบสินค้า ที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี.....	108
4.5 ปัญหาเกี่ยวกับการเยียวยาผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหาย จากการบริโภคสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี.....	111
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	115
5.1 บทสรุป.....	115
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	118
บรรณานุกรม.....	122
ประวัติผู้เขียน.....	128

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โดยเหตุที่สังคมในปัจจุบันเป็นยุคแห่งการแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแข่งขันด้านการค้า และเพื่อให้ได้มาซึ่งตลาดหรือกลุ่มผู้บริโภคจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ประกอบการจะต้องใช้กลยุทธ์ต่างๆ ในการสร้างตลาด ซึ่งหนึ่งในกลยุทธ์ที่มักใช้กันในปัจจุบัน คือการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการผลิตหรือเป็นองค์ประกอบของสินค้า เพื่อให้สินค้ามีคุณภาพหรือประสิทธิภาพที่เหนือคู่แข่ง

ทั้งนี้ นาโนเทคโนโลยี (Nanotechnology) เป็นเทคโนโลยีหนึ่งที่ทั้งผู้ประกอบการ และผู้บริโภคเริ่มมีความเกี่ยวข้องมากขึ้น แต่ในความเป็นจริงแล้ว คนส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจกับคำว่า นาโน (Nano) น้อยมาก เนื่องจากนักวิชาการด้านนาโนเทคโนโลยีมักจะอธิบายถึงนาโนเป็นวัตถุซึ่งมีขนาดที่เล็กมากๆ กล่าวคือ 10^{-9} เมตร ซึ่งไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า ต้องใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์มาช่วยในการทำให้เห็นอนุภาคเหล่านั้นได้ พร้อมกับการกล่าวถึงข้อดีและประโยชน์ของนาโนอีกมากมาย

ในปัจจุบันผู้ประกอบการได้มีการนำเอาอนุภาคนาโนเข้ามาใช้เป็นส่วนประกอบในสินค้าหลายประเภท กล่าวคือ¹

กลุ่มที่ 1 นาโนในคอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์

กลุ่มที่ 2 นาโนในการก่อสร้าง

กลุ่มที่ 3 นาโนในเครื่องสำอาง

กลุ่มที่ 4 นาโนในด้านพลังงาน

กลุ่มที่ 5 นาโนในด้านสิ่งแวดล้อม

กลุ่มที่ 6 นาโนในอาหาร

กลุ่มที่ 7 นาโนในด้านการแพทย์

กลุ่มที่ 8 นาโนในบรรจุภัณฑ์

กลุ่มที่ 9 นาโนในสีและสารเคลือบผิว

¹ สุพิณ แสงสุข. (2553, 18 ตุลาคม). *รู้ทันผลิตภัณฑ์นาโน*. สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2555, จาก

กลุ่มที่ 10 นาโนในการกีฬาและนันทนาการ

กลุ่มที่ 11 นาโนในสิ่งทอและเสื้อผ้า

อย่างไรก็ตาม การรับข้อมูลของผู้บริโภคส่วนใหญ่จึงเป็นไปเพียงตามคำโฆษณาของสินค้าประเภทนั้นๆ เช่น ซิลเวอร์นาโน คือ ใช้โลหะเงินขนาดนาโน หรือไทเทเนียมนาโน คือ ไทเทเนียมไดออกไซด์ขนาดนาโน โดยประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยได้รับข้อมูลอีกด้านหนึ่งของนาโนเทคโนโลยีคือ ด้านความเป็นพิษ (Poisonous) เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวส่วนใหญ่อยู่ในรายงานวิจัยเฉพาะทาง ในขณะที่ด้วยกันสินค้าที่ใช้นาโนเทคโนโลยีกลับมีเพิ่มขึ้นทุกวัน

นอกจากนี้ ปัญหาการจัดการเรื่องความปลอดภัยด้านสารเคมี ในการจัดการกับสินค้านานาโนจะเป็นไปได้อย่างไรในเมื่อนาโนเทคโนโลยียังเป็นเรื่องใหม่ และยังขาดมาตรการทางกฎหมายที่เป็นระบบในการควบคุมกำกับผู้ประกอบการที่ต้องการนำเข้า ผลิต หรือจำหน่ายสินค้าที่ใช้นาโนเทคโนโลยีหรือมีวัสดุนาโนเป็นองค์ประกอบ เพื่อให้องค์กรของรัฐทราบถึงปริมาณการใช้สินค้านานาโน ตลอดจนเส้นทางการแพร่กระจายสู่ผู้บริโภคจนถึงอายุการใช้งานของผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด และเพื่อให้องค์กรของรัฐสามารถประเมินความเสี่ยงที่อาจเกิดจากการใช้ผลิตภัณฑ์นาโนได้

ในปัจจุบันจึงมีสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่กล่าวอ้างถึงการใช้นาโนเทคโนโลยีออกวางจำหน่ายตามท้องตลาดอยู่อย่างมากมาย อาทิ เสื้อนาโนที่สามารถป้องกันเชื้อแบคทีเรีย การ์ดนาโนที่สามารถใช้บรรเทาโรคต่างๆ หรืออุปกรณ์ที่เปลี่ยนน้ำธรรมดาให้กลายเป็นน้ำดื่มที่สามารถป้องกันรักษาโรคได้ ด้วยความนิยมที่มีมากขึ้น สินค้าและผลิตภัณฑ์นาโนที่ผลิตออกมามีทั้งที่เป็นของจริงและของปลอมซึ่งล้วนแล้วแต่มีราคาค่อนข้างสูง ดังเช่น ประเด็นตัวอย่างการพบ “ผลิตภัณฑ์สิ่งทอนาโนปลอม”

สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้รับการร้องเรียนถึงความเสียหายที่เกิดจากผลิตภัณฑ์นาโนปลอมเนื่องจากประชาชนได้หลงเชื่อในคำโฆษณาและได้มีการซื้อสินค้าที่อ้างว่ามีนาโนเป็นส่วนประกอบ แต่ปรากฏว่าสินค้าหรือผลิตภัณฑ์นั้นมิได้มีสรรพคุณหรือคุณสมบัติดังที่โฆษณาไว้แต่ประการใด ดังกรณีที่สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้ร่วมกับศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติ และสมาคมนาโนเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยดำเนินการตรวจพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น โดยการสุ่มเก็บตัวอย่างผลิตภัณฑ์สิ่งทอนาโนที่วางจำหน่ายตามท้องตลาดรายย่อยและห้างสรรพสินค้าชั้นนำ เช่น ผ้าเช็ดผม ผ้าเช็ดทำความสะอาดสะอาดอเนกประสงค์ ผลการทดสอบพบว่าผลิตภัณฑ์สิ่งทอนาโนที่สุ่มเก็บมาทดสอบจำนวนหนึ่งอาจเป็นของปลอมหรือมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์นาโน “จากการส่องด้วยกล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอนแบบส่องกราด (Scanning Electron Microscope; SEM) พบว่าขนาดของเส้นใยสิ่งทอส่วนใหญ่อยู่ในระดับ

หน่วยไมโครเมตรเท่านั้น ดังนั้นผู้บริโภคจึงมีความเสี่ยงที่จะได้รับความไม่ปลอดภัยและถูกเอาเปรียบจากการใช้ผลิตภัณฑ์สิ่งทอนาโนปลอม เช่น อ้างถึงคุณสมบัติการฆ่าเชื้อแบคทีเรีย ซึ่งหากเป็นนาโนปลอมอาจมีผลทำให้เกิดการสะสมของแบคทีเรีย เกิดผดผื่น หรืออาการแพ้ของผิวหนัง²

ในการแก้ไขปัญหาเบื้องต้นเกี่ยวกับสินค้าที่มีนาโนเทคโนโลยีเป็นส่วนประกอบ ได้มีการกำหนดให้ผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตต้องมีการขอรับรองและจัดทำฉลากให้กับผลิตภัณฑ์นาโนที่ผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตมีการผลิตขึ้นมา โดยสมาคมนาโนเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยได้จัดทำฉลากผลิตภัณฑ์นาโนคิว (NanoQ) เพื่อรับรองผลิตภัณฑ์ว่ามีส่วนประกอบของวัสดุนาโนและมีคุณสมบัติตามที่กล่าวอ้างถึง เช่น มีคุณสมบัติในการฆ่าเชื้อแบคทีเรีย การป้องกันน้ำ และกันเปื้อน เป็นต้น ซึ่งภาคอุตสาหกรรมที่ต้องการฉลากดังกล่าวที่ออกโดยสมาคมนาโนเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยนี้ต้องนำผลิตภัณฑ์เข้ารับการทดสอบ 2 ประการ กล่าวคือ การทดสอบว่ามีวัสดุนาโนเป็นส่วนประกอบหรือไม่และมีคุณสมบัติตามที่กล่าวอ้างหรือไม่

นอกจากนี้ ศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติในฐานะที่เป็นองค์กรของรัฐที่มีหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับการส่งเสริมการนำเอาวิทยาการนาโนเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตสินค้าและการจัดตั้งห้องแล็บเพื่อทดสอบสินค้าที่มีส่วนประกอบนาโนวิเคราะห์ระดับนาโน โดยสามารถตรวจสอบได้ว่ามีอนุภาคนาโนจริงหรือไม่ และฆ่าเชื้อได้หรือไม่ ดังที่ได้โฆษณา

ดังนั้นเห็นได้ว่าการกำหนดมาตรการเพื่อควบคุมกำกับสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของหน่วยงานราชการของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคและกระทรวงอุตสาหกรรมรวมทั้งศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติยังไม่มีความชัดเจนเพียงพอในหลายประการ กล่าวคือ

ประการแรก มาตรการในการตรวจสอบสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบนาโนอย่างเป็นทางการก่อนที่จะอนุญาตให้มีการออกจำหน่ายแก่ผู้บริโภค

ประการที่สอง มาตรการในการควบคุมโฆษณาสินค้าที่มีส่วนประกอบนาโน

ประการที่สาม มาตรการในการเยียวยาผู้บริโภคที่บริโภคสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบนาโนแล้วเกิดเป็นภัยต่อสุขภาพ

ดังนั้นวิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงมุ่งเน้นเพื่อศึกษาหามาตรการทางกฎหมายในการควบคุมกำกับดูแลสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบนาโนเทคโนโลยีอย่างเป็นทางการ โดยศึกษาเทียบเคียงกับกฎหมายต่างประเทศ อาทิเช่น กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น เพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนา

² สคบ. เตือนผู้บริโภคระวังซื้อสิ่งทอนาโนปลอม. (2554, 21 กุมภาพันธ์). ผู้จัดการ. สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2555, จาก <http://www2.manager.co.th/Crime/ViewNews.aspx?NewsID=954000022902>

กฎหมายในการควบคุมกำกับดูแลสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบนาโนเทคโนโลยีให้มีความเหมาะสมและเป็นธรรมกับผู้บริโภคที่ซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ดังกล่าวต่อไปในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความหมาย ความเป็นมา แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการทำธุรกิจและบทบาทของ รัฐในการคุ้มครองผู้บริโภคสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคที่ใช้สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมกำกับการผลิต การโฆษณา ฉลากสินค้า หน่วยงานที่รับผิดชอบ การเยียวยา และมาตรการในการลงโทษ เกี่ยวกับสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมกำกับดูแลสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีเป็นสินค้าประเภทใหม่ที่มีประโยชน์ต่อผู้บริโภคอย่างมาก และราคาค่อนข้างแพง ปัจจุบันยังมีการหลอกลวงทำให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายทั้งทางทรัพย์สินและจิตใจ ดังนั้นจึงต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการผลิต การโฆษณา ฉลากสินค้า หน่วยงานที่รับผิดชอบ การเยียวยา และมาตรการในการลงโทษ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายยิ่งขึ้น

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ทำการศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของประชาชน อันพึงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายที่ใช้บังคับในปัจจุบัน อาทิเช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พุทธศักราช 2522 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พุทธศักราช 2551 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พุทธศักราช 2551 และบทบัญญัติของกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และญี่ปุ่น ตลอดจนศึกษาถึงคำวินิจฉัยและคำพิพากษาของศาลที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับ

สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี เพื่อให้มีความสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน และก่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะทำการศึกษาค้นคว้าและวิจัยแบบการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ บทความ ข่าวสาร และตัวบทกฎหมายของไทย และของต่างประเทศ รวมทั้งสื่อประเภทอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงความหมาย ความเป็นมา แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการทำธุรกิจและบทบาทของรัฐในการคุ้มครองผู้บริโภคสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี
2. ทำให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคที่ใช้สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี
3. ทำให้ทราบถึงปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการผลิต การโฆษณา ฉลาก หน่วยงานที่รับผิดชอบ การเยียวยา และมาตรการในการลงโทษ เกี่ยวกับสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี
4. ทำให้ทราบถึงข้อเสนอแนะและแนวทางในการแก้ไขกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมกำกับดูแลสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

บทที่ 2

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการทำธุรกิจและบทบาทของรัฐในการคุ้มครอง ผู้บริโภคสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

ในบทนี้จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความหมายและความเป็นมาของนาโนเทคโนโลยี ผลดีและผลเสียของการนำเอานาโนเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตสินค้า ทฤษฎีเกี่ยวกับการทำธุรกิจ ในการผลิตและขายสินค้าที่มีนาโนเทคโนโลยีเป็นส่วนประกอบ บทบาทของรัฐในการคุ้มครอง ผู้บริโภคสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษทาง อาญา ซึ่งรายละเอียดจะได้นำเสนอตามลำดับดังนี้

2.1 ความหมายและความเป็นมาของนาโนเทคโนโลยี

2.1.1 ความหมายของนาโนเทคโนโลยี

โดยที่ในปัจจุบันยังมิได้มีกฎหมายในการควบคุมกำกับเกี่ยวกับสินค้าที่มีส่วนประกอบ ของนาโนเทคโนโลยี ผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาความหมายของนาโนเทคโนโลยีจากวิทยาการทางวัสดุ ศาสตร์ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ ตามคำนิยามของ โครงการริเริ่มนาโนเทคโนโลยีแห่งชาติของ ประเทศสหรัฐอเมริกา (The U.S. National Nanotechnology Initiative: NNI) ระบุว่า เทคโนโลยีที่ จะจำกัดความว่าเป็นนาโนเทคโนโลยีจะเกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้คือ¹

ประการแรก การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างที่มีอย่างน้อย 1 มิติ (Dimension) อยู่ในช่วง 1 ถึง 100 นาโนเมตร (1 นาโนเมตร = 1×10^{-9} เมตร) โดยมากเป็นความ แม่นยำในระดับอะตอมหรือโมเลกุล

ประการที่สอง การสร้างและการใช้ประโยชน์จากโครงสร้าง อุปกรณ์ และระบบต่างๆ ที่มีลักษณะเฉพาะของคุณสมบัติ และการใช้งานอันเนื่องมาจากการมีมิติในระดับนาโนสเกล (Nanoscale Dimensions) ของสิ่งนั้นๆ

ประการที่สาม ความสามารถในการควบคุมหรือจัดการในระดับอะตอมได้อย่างถูกต้อง และแม่นยำ

¹ นาโนเทคโนโลยี คืออะไร. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2555, จาก

ในเอกสารความปลอดภัยในการทำงานเกี่ยวกับนาโนเทคโนโลยี ได้ให้คำจำกัดความของนาโนเทคโนโลยี (Nanotechnology) ว่าเป็นวิทยาการประยุกต์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการการสร้าง การควบคุม การสังเคราะห์วัสดุหรือผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีหน่วยย่อยขนาดเล็กในช่วง 1-100 นาโนเมตร (1 นาโนเมตร เท่ากับหนึ่งในพันล้านส่วนของ 1 เมตร) ซึ่งเทียบเท่ากับระดับอนุภาคของโมเลกุลหรืออะตอม ตัวอย่างเปรียบเทียบ เช่น เส้นผม จะมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 50,000 นาโนเมตร และสิ่งที่เล็กที่สุดที่เราสามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า จะมีขนาดประมาณ 10,000 นาโนเมตร โดยการจัดการให้โครงสร้างของวัสดุหรือผลิตภัณฑ์นั้นอยู่ในระดับนาโน (Nanostructure) ส่งผลให้เกิดคุณสมบัติพิเศษบางอย่างขึ้น ไม่ว่าจะทางด้านกายภาพ เคมี หรือชีวภาพ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ตามจุดประสงค์ที่ต้องการได้ หรือทำให้เกิดความถูกต้องแม่นยำยิ่งขึ้น²

ดังนั้น ความหมายโดยรวมของนาโนเทคโนโลยี ก็คือ “เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการ การควบคุม การสร้าง การสังเคราะห์วัสดุ อุปกรณ์ และระบบต่างๆ ที่มีขนาดเล็กมากๆ ในระดับนาโนเมตร (อยู่ในช่วง 1 ถึง 100 นาโนเมตร) ด้วยความถูกต้องแม่นยำ ซึ่งจะส่งผลให้โครงสร้างของวัสดุหรืออุปกรณ์ต่างๆ มีคุณสมบัติพิเศษขึ้นมา ไม่ว่าจะทางด้านกายภาพ เคมี หรือชีวภาพ ทำให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ใช้สอยและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจได้”

2.1.2 ความเป็นมาของนาโนเทคโนโลยี³

คำว่า “นาโน (Nano)” มีรากศัพท์มาจากภาษากรีกว่า “Nanos” แปลว่า “แคระ” และมักเรียกกันในอีกชื่อหนึ่งว่า “ตัวแคระ” ดังนั้น นาโน จึงเป็นสิ่งที่เล็กมาก ตัวอย่าง เช่น สิ่งของที่มีขนาด 1 นาโนเมตร ก็หมายถึงมีขนาด 1 ในพันล้านเมตร (อักษรย่อ น.ม. - nm) หรือเท่ากับ 1/1,000,000,000 เมตร (หนึ่งในพันล้านส่วนของเมตร) โดยปกติแล้วใช้เป็นคำอุปสรรค (prefix) ซึ่งมีค่าเท่ากับหนึ่งในพันล้านส่วน เมื่อนำคำว่า “นาโน” ไปใช้ในหน่วยใดก็ตาม จะหมายถึงพันล้านส่วนของหน่วยนั้น เช่น 1 นาโนเมตรมีขนาดประมาณ 1 ใน 50,000 ส่วนของเส้นผมของคนเรา หรือเส้นผมมีขนาดประมาณ 50,000 นาโนเมตร หรือน้ำ 1 นาโนลิตร จะเท่ากับน้ำ 1 แก้วที่ได้จากการนำน้ำ 1 ลิตรมาตวงแบ่งออกเป็นพันล้านแก้วเล็กๆ หรือระยะเวลา 1 นาโนวินาที แปลว่าเป็นช่วงเวลาที่สั้นมาก แค่เพียง 1 ส่วนในพันล้านวินาทีหรือเซลล์แบคทีเรียมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางไม่กี่ร้อยนาโนเมตรหรือสิ่งเล็กจิ๋วที่สุดที่มนุษย์สามารถมองเห็นได้โดยไม่ต้องมีเครื่องช่วยมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 10,000 นาโนเมตร

² วิสันติ เลหาอุดมโชค. (ม.ป.ป.). *ความปลอดภัยในการทำงานเกี่ยวกับนาโนเทคโนโลยี*. หน้า 1-2.

³ สมศักดิ์ ปัญญาแก้ว. (2547,13 มกราคม). “นาโนเทคโนโลยีกับการพัฒนาประเทศไทย.” *วารสารเพื่อความก้าวหน้าทางวิศวกรรม*, 2(13). หน้า 5-10.

นาโนเทคโนโลยี เป็นการสร้างเทคโนโลยีจากอะตอม และโมเลกุลของสิ่งต่างๆ ที่ไม่มีชีวิตขนาด 1 ในพันล้านส่วน มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันมากที่สุด โดยเฉพาะการช่วยให้ประชาชนมีสุขภาพดี และสามารถรักษาโรค ซึ่งเรื่องนี้กำลังเป็นที่แพร่หลายในวงการแพทย์ของญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา เพราะสามารถสร้างเครื่องมือขนาดจิ๋วรักษาโรคในระดับเซลล์ หรือ โมเลกุลในร่างกายได้ อย่างเช่น โรคมะเร็ง

นาโนเทคโนโลยี หมายถึง เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ สร้าง การสังเคราะห์ วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องจักรหรือผลิตภัณฑ์ซึ่งมีขนาดเล็กมากในระดับนาโนเมตร เทียบเท่ากับระดับอนุภาคของโมเลกุลหรืออะตอม รวมถึงการออกแบบหรือการใช้เครื่องมือสร้างวัสดุที่อยู่ในระดับที่เล็กมาก หรือการเรียงอะตอมและโมเลกุลในตำแหน่งที่ต้องการ ได้อย่างแม่นยำ และถูกต้อง ทำให้โครงสร้างของวัสดุหรือสารมีคุณสมบัติพิเศษ ไม่ว่าจะทางด้านฟิสิกส์ เคมี หรือชีวภาพ ทำให้เห็นว่านาโนเทคโนโลยีมีผลประโยชน์ต่อผู้ใช้สอยเช่นกัน

นาโนเทคโนโลยี เป็นเทคโนโลยีประยุกต์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสสาร (Matter) ในระดับนาโนเมตร เพื่อที่จะผลิตโครงสร้าง วัสดุ และอุปกรณ์ใหม่ๆ ขึ้นมา โดยไม่เพียงแต่นำเสนอลักษณะความเป็นไปได้ของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน แต่ยังรวมถึงศักยภาพในการพัฒนาประสิทธิภาพของสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคและผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่มีอยู่เดิมได้อย่างน่าทึ่ง และยังสามารถที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ขึ้นมาในหลายๆ ภาคส่วน

ในส่วนของผู้บริโภคเอง ก็อาจเสี่ยงต่อการสัมผัสวัสดุนาโนอย่างไร้รู้เนื้อรู้ตัว เพราะผู้ผลิตไม่ได้ติดฉลากบอกไว้ว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีวัสดุนาโนเป็นส่วนประกอบ และไม่มี การแจ้งถึงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น นอกจากนี้วัสดุนาโนยังถูกกำจัดทิ้งและปล่อยสู่สิ่งแวดล้อม โดยที่ยังไม่ทราบถึงผลกระทบอย่างแน่ชัด อีกทั้งยังไม่มีเครื่องมือที่จะสามารถตรวจจับ ติดตาม หรือนำขยะเหล่านั้นออกจากสิ่งแวดล้อมอีกด้วย ชาญชัยทางภาครัฐและนักพัฒนาอุตสาหกรรมสำหรับนาโนเทคโนโลยีเอง ก็เปิดโอกาสให้สาธารณชนน้อยมากในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการถกปัญหา และตัดสินใจในเรื่องความห่วงใยต่อผลกระทบ และการดำเนินการต่างๆ ของนาโนเทคโนโลยี⁴

การให้ความสนใจในการปฏิรูประเบียบข้อบังคับ (Regulatory Reform) สำหรับช่วงเวลา นี้ โดยมากแล้วจะเป็นไปในแนวทางที่ว่า จะสามารถหลบเลี่ยงโครงสร้างของระเบียบข้อบังคับที่มีอยู่กันอย่างไร มากกว่าความพยายามที่จะพัฒนาระเบียบข้อบังคับนั้น เราต้องยอมรับความจริงกันว่า ระบบระเบียบข้อบังคับ (Regulatory System) ที่ถูกออกแบบมาเพื่อใช้ดำเนินการกับ

⁴ ไทยแลนด์อินดัสตรีคอทคอม. (2554, 7 พฤศจิกายน). นาโนเทคโนโลยี...ปลอดภัยไว้กังวลจริงหรือ (ตอนจบ). สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2555, จาก

เทคโนโลยีในแต่ละช่วงอายุของอุตสาหกรรม (Industrial Age) ย่อมสามารถที่จะเกิดปัญหาเกี่ยวกับช่องว่างระหว่างความสามารถของระบบระเบียบข้อบังคับกับคุณลักษณะอะไรบางอย่างที่เรียกกันว่า “เป็นการปฏิวัติอุตสาหกรรมรุ่นต่อไป” และช่องว่างที่ว่านี้ก็มีแนวโน้มว่าจะกว้างมากยิ่งขึ้นตามการพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้งของเทคโนโลยีใหม่ๆ

การควบคุมดูแลจะประกอบไปด้วย การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงและวิธีการที่จะป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ซึ่งการควบคุมดูแลสำหรับนาโนเทคโนโลยีที่เพียงพอ นั้น มีความจำเป็นไม่เพียงแต่การป้องกันความเสียหายเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการสนับสนุนในการพัฒนาของเทคโนโลยีด้วย ซึ่งทางประเทศสหรัฐอเมริกา และฝั่งยุโรปได้เรียนรู้ว่า การควบคุมดูแลและระเบียบข้อบังคับมีความจำเป็นสำหรับรูปแบบดำเนินการที่เหมาะสมของตลาดการค้า และการยอมรับของสาธารณชนที่มีต่อเทคโนโลยีใหม่นั้นด้วย

“ข้อกำหนด (Requirements)” สำหรับระบบควบคุมดูแลที่เพียงพอ นั้น อย่างน้อยๆ ต้องสามารถที่จะประเมินความเสี่ยงที่เป็นไปได้จากเทคโนโลยี โดยลดโอกาสที่ความเสี่ยงนั้นจะเกิดขึ้น และรักษาไว้ซึ่งการติดตามเป้าหมายเพื่อชั่งความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น โดยจุดเริ่มต้นของระบบควบคุมดูแลใดๆ ก็คือความสามารถที่จะชั่งความเสี่ยงที่เทคโนโลยีนั้นๆ อาจก่อให้เกิดขึ้น และการประเมินความเป็นไปได้และขอบเขตของความเสี่ยงนั้น

ทั้งนี้ในการประเมินจะต้องใช้ทั้งความรู้ทางวิทยาศาสตร์ทั่วไป และข้อมูลเฉพาะทางแต่ละเทคโนโลยีและผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเฉพาะ โดยข้อกำหนดในการควบคุมดูแลเหล่านี้ ควรที่จะประยุกต์ใช้ด้วยความตระหนักถึงความจำเป็นในการกระตุ้น ส่งเสริมนวัตกรรมทางเทคโนโลยี และการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ ในขณะที่บางส่วนมองว่าระเบียบข้อบังคับ (Regulations) จะเป็นส่วนที่ขัดแย้งกับตลาดการค้าเสรี แต่ตลาดการค้าที่มีคุณภาพในการผลิตได้นั้นต้องมีระเบียบข้อบังคับที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ทั่วโลกควบคุมดูแลยังต้องพึ่งพาผู้ผลิตเป็นอย่างมากในการประเมินและควบคุมความเสี่ยง ในขณะเดียวกัน การควบคุมดูแลจะต้องสร้างขึ้นเพื่อรับประกันได้ว่าผู้ผลิตเหล่านั้นจะทราบถึงข้อมูลที่จำเป็น และมีวิธีการเก็บข้อมูลที่เชื่อถือได้ รวมถึงไม่ปฏิเสธความรับผิดชอบ

ระบบการควบคุมดูแลที่เพียงพอต้องสามารถที่จะก่อให้เกิดข้อกำหนด เพื่อป้องกันผลกระทบที่เลวร้ายจากสิ่งที่เกิดขึ้น หรืออย่างน้อยก็ต้องลดความเสี่ยงจากผลิตภัณฑ์ใหม่ ซึ่งสามารถกระทำได้ในหลายๆ หนทาง เช่น การใช้วิธีจำกัด (Restrictions) อาจจะใช้กับผลิตภัณฑ์ที่ดูเหมือนเป็นเงื่อนไขสำหรับการอนุญาตทำตลาด ส่วนมาตรฐาน (Standards) อาจจะถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อป้องกันผู้ปฏิบัติงานหรือการสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมในระหว่างที่ผลิตภัณฑ์กำลังดำเนินการผลิต การขนส่ง จัดเก็บ ใช้ และกำจัด โดยการจำกัดหรือข้อกำหนด (Requirements) อาจเกิดขึ้นกับ

ผลิตภัณฑ์หลังจากออกสู่ตลาด หรือการที่ผู้ผลิตอาจต้องเพิกถอนสินค้าออกจากตลาด นอกจากนี้ยังสามารถที่จะใช้การกระตุ้น ส่งเสริมการออกแบบสะอาด (Green Design) และการป้องกันมลพิษอีกทางหนึ่งด้วย

โดยทั่วไปแล้ว การควบคุมดูแลนาโนเทคโนโลยีจะเกี่ยวข้องกับ 3 หมวดด้วยกัน คือ “สาร (Substances) ผลิตภัณฑ์ (Products) และขยะของเสีย (Wastes)” ซึ่งแต่ละหมวดก็ก่อให้เกิดชนิดของปัญหาเฉพาะที่แตกต่างกันไป สำหรับในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีระเบียบข้อบังคับที่ใช้กับวัสดุนาโนหรือสารที่ออกเป็นรัฐบัญญัติควบคุมสารพิษ (Toxic Substances Control Act: TSCA) ของสหรัฐอเมริกา

ในขณะที่ฝั่งยุโรปมีระเบียบข้อบังคับที่ใช้กับวัสดุนาโนที่อยู่บนพื้นฐานของการขึ้นทะเบียน (Registration) การประเมิน (Evaluation) การได้รับอนุญาต (Authorization) และการจำกัดสารเคมี (Restriction of Chemicals) โดยรวมเรียกว่า “REACH” โดยที่สหรัฐอเมริกา จะใช้คำว่า “สาร (Substance)” ในตัวบทกฎหมาย ส่วนฝั่งยุโรปจะใช้คำว่า “สารเคมี (Chemicals)” แทน

สำหรับจุดอ่อนของรัฐบัญญัติควบคุมสารพิษ (TSCA) นั้น มีการวิพากษ์วิจารณ์กันว่าไม่สามารถที่จะออกระเบียบข้อบังคับกับสารที่มีอยู่ได้ทั้งหมด ซึ่งทางองค์การพิทักษ์สิ่งแวดล้อม (Environmental Protection Agency: EPA) ของสหรัฐอเมริกา ได้ปฏิเสธอย่างชัดเจนในการที่จะพิจารณาว่าวัสดุนาโนเป็นสารใหม่ แม้ว่าจะมีโครงสร้างโมเลกุลที่ไม่เคยมีมาก่อนก็ตาม

ดังนั้นวัสดุนาโนโดยมากแล้วจึงยังไม่มีระเบียบข้อบังคับ จึงมีหลายๆ ฝ่ายมองว่า การควบคุมดูแลนาโนเทคโนโลยีน่าที่จะให้ความสนใจไปที่ตัวผลิตภัณฑ์ (Products) มากกว่าสาร (Substances) เพราะสารตัวเดียวกันนั้นสามารถมีความแตกต่างของผลกระทบได้อย่างกว้างขวางขึ้นอยู่กับว่าผลิตภัณฑ์นั้นจะถูกใช้ไปในทางใด เช่น ท่อนาโนคาร์บอน (Carbon Nanotubes) (เป็นผลิตภัณฑ์แรก) สามารถที่จะนำไปรวมกับพลาสติกในฐานะของสารประกอบหนึ่งที่จะถูกใช้สำหรับตัวถังรถ (เป็นผลิตภัณฑ์ลำดับที่สอง) และสารประกอบนี้ก็จะถูกนำไปรวมเข้ากับยานยนต์ที่สำเร็จรูปแล้ว (เป็นผลิตภัณฑ์ลำดับที่สาม)

และเหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ การคาดการณ์ผลกระทบอันเลวร้ายที่อาจเกิดขึ้น มักจะอาศัยการพิจารณาจากคุณลักษณะเฉพาะตัวของผลิตภัณฑ์ แต่ความยุ่งยากพื้นฐานเมื่อมองจากภาพของการควบคุมดูแล คือจำนวนผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่อย่างท่วมท้นและผลิตรายวันเป็นจำนวนมาก ไม่เว้นแต่ละวันยิ่งไปกว่านั้นผลิตภัณฑ์โดยมากแล้วไม่ได้ก่อให้เกิดความเสี่ยงที่ร้ายแรงต่อสุขภาพหรือสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่หนักหนาพอดูในการที่จะออกระเบียบข้อบังคับมาใช้กับผลิตภัณฑ์เหล่านั้นทั้งหมด แม้ว่าจะเป็นไปได้ แต่เมื่อมีจำนวนและความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ในอนาคตเพิ่มมากขึ้นก็จะเกิดปัญหาแบบเดิมๆ อีก

อย่างไรก็ตาม อย่างน้อยๆ ก็มีอยู่ 2 หลักการที่ควรจะเป็นพื้นฐานของการควบคุมดูแลผลิตภัณฑ์ อย่างแรกก็คือ การควบคุมดูแลวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ (Life Cycle of Product) ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การขนส่ง การใช้และการกำจัด รวมถึงการนำกลับมาใช้ใหม่ด้วย ส่วนอย่างที่สองคือ ระดับของการควบคุมดูแล (Degree of Oversight) เช่น ความเข้มงวดของข้อกำหนดในระเบียบข้อบังคับ ควรที่จะเชื่อมโยงสัมพันธ์กับอันตรายที่คาดการณ์ว่าอาจเกิดขึ้นจากตัวผลิตภัณฑ์นั้นๆ ซึ่งก็คือรูปแบบของความรุนแรงของอันตรายที่คาดการณ์ไว้และความอาจเป็นไปได้ที่อันตรายนั้นๆ จะเกิดขึ้น

โดยมากแล้วรัฐบาลมักจะไม่มีรายละเอียดและข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ เช่น ส่วนประกอบ จุดประสงค์ในการใช้ หรือผลกระทบที่คาดการณ์ไว้ จะมีเพียงผู้ผลิตเท่านั้นที่สามารถจะทราบและรู้เรื่องดีที่สุดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์นั้น และเป็นเรื่องยากที่หน่วยงานของรัฐบาลจะสามารถตรวจสอบผลิตภัณฑ์ได้ทั้งหมด

ดังนั้นจึงหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องผลักภาระหรือฝากความไว้วางใจกับผู้ผลิตในการทดสอบผลิตภัณฑ์ และการรายงานข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างถูกต้องแม่นยำไปยังหน่วยงานของรัฐบาล แต่ก็มีบางคราวที่ภาคอุตสาหกรรมมีการโต้แย้งว่าภาระนี้ควรที่จะตกอยู่กับรัฐบาล เพราะว่าเป็นไปไม่ได้ที่พวกเขาจะเป็นคนพิสูจน์รับรองความปลอดภัยเอง ส่วนการบิดเบือน ปิดบัง หรือลี้ภัยในการให้ข้อมูล ก็ต้องมีการขจัดพฤติกรรมที่ว่านี้โดยการออกบทลงโทษอย่างเพียงพอ แต่ในการทดสอบผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ๆ สามารถที่จะก่อให้เกิดปัญหาได้ เช่น มักจะไม่รู้ว่าจุดสุดท้ายอยู่ตรงไหน (เช่น มะเร็ง หอบหืด ทำให้ปลาตาย) หรือไม่มีความเข้าใจว่าคุณลักษณะใดของวัสดุที่เชื่อมโยงกับผลกระทบที่เลวร้าย

ซึ่งบทสรุปเกี่ยวกับข้อมูลความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์หรือวัสดุ จึงมักจะอยู่บนพื้นฐานของความคาดการณ์หรือเทียบเคียงเป็นส่วนใหญ่ เพราะจะว่าไปแล้ว เป็นไปไม่ได้เลยที่จะพิสูจน์ได้อย่างแน่ชัดถึงความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ในเมื่อยังไม่สามารถที่จะพิสูจน์ได้อย่างแน่ชัดถึงความเสี่ยงที่มี และแม้แต่คำจำกัดความทั้งความเสี่ยงและความปลอดภัยที่จะสามารถระบุได้อย่างชัดเจนด้วย

ส่วนข้อมูลที่ได้รับจากผู้ผลิตควรที่จะนำไปบรรจุอยู่ใน “แผนงานที่ยั่งยืน (Sustainability Plan: SP)” ที่ถูกรวบรวมโดยผู้ผลิตเหล่านั้น โดยแผนงานนี้ควรใช้กับแต่ละผลิตภัณฑ์ ซึ่งประกอบไปด้วยข้อมูลสรุปที่ทราบเกี่ยวกับส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ ผลกระทบที่เลวร้ายของผลิตภัณฑ์ การวิเคราะห์วงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ที่อธิบายถึงการใช้งานและวิธีการกำจัด และอธิบายได้ว่าทำไมผลิตภัณฑ์จึงไม่ได้ก่อให้เกิดความเสี่ยงที่มากเกินไป

ส่วนรัฐบาลเองก็ควรที่จะมีการแบ่งประเภทหมวดหมู่ผลิตภัณฑ์และจำกัดความอย่างถูกต้องแม่นยำให้ได้มากที่สุดว่า ข้อมูลอะไรคือสิ่งที่ต้องการและความเสี่ยงใดที่มีมากเกินไป

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า นาโนเทคโนโลยีไม่เพียงแต่มีผลกระทบต่อการพัฒนาเทคโนโลยีที่มีอยู่เดิมเท่านั้น แต่ยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการใช้งานในลักษณะใหม่ๆ ได้อย่างน่าประหลาดตาประหลาดใจอีกด้วยสำหรับการพัฒนาของนาโนเทคโนโลยีนั้น มีการคาดการณ์ของผู้เชี่ยวชาญด้านการวิเคราะห์เทคโนโลยีว่า น่าจะมีอยู่ 4 ช่วง ซึ่งแต่ละช่วงอาจคาบเกี่ยวกัน กล่าวคือ⁵

1) ช่วงที่หนึ่ง เรียกว่า โครงสร้างนาโนที่เฉื่อย (Passive Nanostructures) ซึ่งการใช้งานนาโนในปัจจุบันเกือบทั้งหมดจะอยู่ในช่วงนี้ จะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงสร้างของวัสดุนาโนที่มีสภาพเฉื่อย โดยมากจะเกี่ยวข้องกับการเพิ่มวัสดุนาโนเข้ากับวัสดุที่มีอยู่เดิมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพหรือมูลค่าของผลิตภัณฑ์ โดยจะมุ่งความสนใจไปที่รูปแบบทางกายภาพและทางเคมีของตัววัสดุนาโนมากกว่าการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมที่อยู่ของวัสดุนาโนนั้น เช่น การเพิ่มท่อนาโนคาร์บอน (Carbon Nanotubes: CNTs) เข้าไปในยาง (Rubber) ซึ่งจะสามารถเพิ่มความเหนียวได้อย่างมากโดยไม่ไปลดความยืดหยุ่นที่มีอยู่เดิม นอกจากนี้ยังรวมถึงการใช้ประโยชน์จากอนุภาคซิลเวอร์นาโน (Silver Nanoparticles) และวัสดุนาโนที่มีรูพรุน (Porous Nanomaterials) ด้วย

2) ช่วงที่สองเรียกว่า โครงสร้างนาโนที่ตอบสนอง (Active Nanostructures) จะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัสดุที่มีโครงสร้างในระดับนาโนสเกลที่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ โดยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้อาจเป็นผลมาจากแรงกล สนามแม่เหล็ก การสัมผัสกับแสงสว่าง โมเลกุลทางชีวภาพ หรือปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ในที่ซึ่งจะสามารถเปลี่ยนแปลงขนาด รูปร่าง การนำไฟฟ้า หรือคุณสมบัติอื่นๆ ในระหว่างการใช้งานได้ เช่น อนุภาคนำตัวยา (Drug-delivery Particles) ที่สามารถปล่อยโมเลกุลยารักษาโรคเข้าไปในร่างกายมนุษย์ เมื่อถึงเนื้อเยื่อเป้าหมายที่เป็นโรคเท่านั้น หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น ทรานซิสเตอร์และแอมพลิฟายเออร์ จะถูกดัดแปลงฟังก์ชันให้สามารถดัดแปลงเพียงแค่หนึ่งเดียวด้วยโมเลกุลที่มีความสลับซับซ้อน

3) ช่วงที่สาม เรียกว่า ระบบของนาโน (System of Nanosystems) จะครอบคลุมระบบต่างๆ ของระบบนาโนที่มี 3 มิติ โดยการใช้เทคนิคการสังเคราะห์ (Synthesis) และการประกอบ (Assembly) เช่น การประกอบทางชีวภาพ หรือหุ่นยนต์ที่สามารถแสดงออกทางพฤติกรรมได้เอง กล่าวคือ ในช่วงนี้จะพุ่งตรงไปที่ส่วนประกอบจำนวนมากที่พัวพันกันและมีความสลับซับซ้อน ซึ่ง

⁵ ไทยแลนด์อินดัสตรีคouncil. (2554, 7 พฤศจิกายน). นาโนเทคโนโลยี...ปลอดภัย ไร้กังวล จริงหรือ (ตอนที่ 1). สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2555, จาก

จะถูกรวมเข้าเป็นสิ่งที่มีความเฉพาะในท้ายสุด โดยหนึ่งในการใช้งานนั้นจะเกี่ยวข้องกับการประกอบตัวเองได้ (Self-assembly) ของชิ้นส่วนนาโนอิเล็กทรอนิกส์ที่ได้กำหนดวิธีไว้ให้แล้วเพื่อประกอบกันเองเป็นวงจรแบบ 3 มิติ และรวมกันขึ้นเป็นอุปกรณ์ทั้งหมด หรือการประมวลผลข้อมูลโดยใช้โฟตอน (Photon) หรือในกรณีทางการแพทย์ ก็สามารถใช้ระบบเช่นที่ว่านี้สำหรับการพัฒนาการเข้ากันได้ (Compatibility) ของเนื้อเยื่อที่ปลูกถ่าย หรือใช้เป็นนั่งร้านสำหรับการก่อกำเนิดใหม่ของเนื้อเยื่อ หรือบางทีก็อาจรวมถึงการสร้างอวัยวะเทียมขึ้นมา

4) ช่วงที่สี่ เรียกว่า ระบบนาโนเชิงโมเลกุล (Molecular Nanosystems) จะเป็นไปในลักษณะโครงข่ายผสมผสานกัน ซึ่งโมเลกุลและโครงสร้างที่มีอยู่มาก (Supramolecules) จะใช้เป็นอุปกรณ์ที่มีความโดดเด่นเป็นพิเศษ ซึ่งโปรตีนที่อยู่ในเซลล์จะทำงานร่วมกันในลักษณะเช่นนี้ ส่วนคอมพิวเตอร์และหุ่นยนต์สามารถที่จะลดขนาดให้เล็กลงอย่างมาก และการใช้งานทางการแพทย์นั้น อาจจะมีเป้าหมายค่อนข้างสูง โดยจะเป็นการรักษาโรคแบบใหม่ที่เกี่ยวกับพันธุศาสตร์และการชะลอความแก่ชรา รวมถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการสื่อสารแบบใหม่ อันเนื่องมาจากเทคโนโลยีร่วมที่เชื่อมโยงกันระหว่างมนุษย์กับอิเล็กทรอนิกส์

ทั้งนี้ การประยุกต์ใช้งานของการวิจัยในปัจจุบัน (Applications of Current Research) อาจกล่าวได้ว่า เกือบจะทุกๆ ส่วนของกิจกรรมที่มนุษย์กระทำ จะได้รับผลกระทบจากการพัฒนานาโนเทคโนโลยีในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นการแพทย์ อาหาร เสื้อผ้า ระบบความมั่นคงของประเทศ การทำความสะอาดสิ่งแวดล้อม การก่อกำเนิดพลังงาน อิเล็กทรอนิกส์ คอมพิวเตอร์ และการก่อสร้าง เป็นต้น

2.2 ผลดีและผลเสียของนาโนเทคโนโลยี

หน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน มหาวิทยาลัย และองค์กรธุรกิจทั่วโลก ต่างก็ประชันขันแข่งกันเพื่อเป็นผู้นำด้านนาโนเทคโนโลยี และเงินสินค้าอุปโภค บริโภค ทั้งที่มีส่วนผสมของวัสดุนาโนและใช้นาโนเทคโนโลยีในการผลิต ออกสู่ตลาดกันไม่เว้นแต่ละวัน

ในขณะที่เดียวกัน หลักฐานที่อาจบ่งชี้ได้ว่าวัสดุที่เป็นนวัตกรรมใหม่เหล่านี้ มีโอกาสที่จะก่อให้เกิดอันตรายด้านความปลอดภัย ชีวอนามัยและสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญ ก็เพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัวเหมือนจะท้าทายต่อสังคม เศรษฐกิจ และจริยธรรมของมวลมนุษยชาติ ว่าจะเลือกหนทางใด เก็บเกี่ยวผลกำไรสูงสุดเพื่อสร้างความมั่งคั่งในระยะสั้น และเพิกเฉยต่อผลกระทบใน

ระยะยาวของลูกหลาน หรือจะเลือกหนทางสายกลาง เกี่ยวกับผลประโยชน์แต่พอควร เพื่อความยั่งยืนของเผ่าพันธุ์มนุษย์และสิ่งแวดล้อม⁶

แต่เป็นที่น่าประหลาดใจที่แม้จะมีการพัฒนานาโนเทคโนโลยีในเชิงพาณิชย์กันอย่างกว้างขวาง แต่กลับปรากฏว่า มีผลงานวิจัยน้อยมากที่จะสามารถสร้างความกระฉับกระเฉงในเรื่องระเบียบวิธีในการลดความเสี่ยง และมาตรการหรือกลไกในการควบคุมดูแล (Oversight Mechanisms) ซึ่งจะเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการอ้างอิง เพื่อออกระเบียบข้อบังคับ มาตรการ หรือกฎหมาย ที่จะใช้กำกับดูแลนาโนเทคโนโลยีและวัสดุนาโนอย่างได้ผล เพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดข้อผิดพลาดซ้ำรอยกับวัสดุหรือเทคโนโลยีอันน่าทึ่งที่ผ่านๆ มานั่นเอง

ทั้งนี้ศักยภาพของนาโนเทคโนโลยีมีครอบคลุมในทุกสาขาวิชาทางวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในอนาคต จึงอาจพิจารณาผลดีและผลเสียของนาโนเทคโนโลยีดังนี้⁷

2.2.1 ผลดีของนาโนเทคโนโลยี

2.2.1.1 เทคโนโลยีสารสนเทศ สมาคมอุตสาหกรรมสารกึ่งตัวนำ (Semiconductor Industry Association: SIA) ได้พัฒนาแผนการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องในการผลิตชิ้นส่วนขนาดเล็ก เพื่อเพิ่มอัตราเร็วและลดการใช้พลังงานของอุปกรณ์ประมวลผลข้อมูลตัวรับรู้สำหรับการวัดสัญญาณ อุปกรณ์ตรรกะสำหรับการประมวลผล หน่วยความจำและจอภาพประมาณปี 2010 โครงสร้างของอุปกรณ์จะมีขนาด 100 nm ซึ่งจะส่งผลต่อเทคโนโลยีสารสนเทศในด้านต่างๆ เช่น

1) การปรับปรุงการจัดขนาดในไมโครโปรเซสเซอร์-ทรานซิสเตอร์โครงสร้างนาโนจะมีแนวโน้มที่ราคาต่อตัวต่ำลง ใช้พลังงานน้อยลงทำให้สามารถปรับปรุงประสิทธิภาพของคอมพิวเตอร์ได้ดีกว่าเดิมถึง 1,000,000 เท่า

2) การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสื่อสารด้วยความถี่สูง (อัตราเร็วสูง) มีช่วงกว้างมากกว่า 10 เท่า

3) ขยายอุปกรณ์เก็บข้อมูลข่าวสารขนาดเล็กให้มีความจุมากกว่าปัจจุบัน กว่า 100 เท่า

4) ระบบตัวรับรู้รวม ทำหน้าที่เก็บข้อมูลโดยใช้พลังงาน น้อยที่ และมีน้ำหนักน้อยที่สุด

5) สามารถจัดให้มีสถานีที่มีสภาพการแท้จริง เพื่อจัดการช่วยสอนแต่ละบุคคลหรือเพื่อความบันเทิง

⁶ ฉัฐพันธุ์ สุภกา. (2548, มกราคม). “วัสดุนาโนเกี่ยวข้องกับวัสดุฉลาดอย่างไร.” *วารสารนาโนเทคโนโลยี*, 1(1). หน้า 5.

⁷ ชีร์เกียรติ์ เกิดเจริญ. (2545, ตุลาคม-ธันวาคม). “นาโนเทคโนโลยี ความเป็นไปได้และทิศทางในอนาคต.” *วารสารเทคโนโลยีวัสดุ*. หน้า 2-5.

6) มีความสามารถในการคำนวณเพียงพอ เพื่อควบคุมยานผู้รับที่ไม่มีคนขับและยานขนส่งในเมืองใหญ่

7) ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งลดการเดินทางในการติดต่อธุรกิจ (รวมถึงการติดต่อไปยังที่ทำงาน) ในยุคที่เชื้อเพลิงสำหรับการเดินทางมีราคาแพง

2.2.1.2 การแพทย์และสาธารณสุข จากการศึกษาวิจัยพบว่าพฤติกรรมระดับโมเลกุล ที่สเกลนาโนเมตรเป็นตัวควบคุมระบบของสิ่งมีชีวิต นักวิทยาศาสตร์ในสาขาวิชาชีววิทยา เคมี ฟิสิกส์ และคอมพิวเตอร์ได้ร่วมกันค้นคว้าวิจัย ทำให้เทคโนโลยีชีวภาพระดับนาโน (Nanobiotechnology) มีความก้าวหน้าแบบก้าวกระโดด ความสำเร็จทางด้าน การแพทย์และสาธารณสุขมีมากกว่า 10 ปีที่ผ่านมา มีการสร้างหุ่นยนต์นาโนจากโปรตีนที่สามารถติดตามอาการผิดปกติของเซลล์ และใช้เครื่องมือดังกล่าวในการรักษาโรคในระดับเซลล์หรือโมเลกุล การใช้หุ่นยนต์นาโนในการป้องกันเชื้อโรค ซ่อมแซมผนังเซลล์ รักษาอาการไขมันอุดตันในเส้นเลือดหรือการสร้างหุ่นยนต์นาโนที่สามารถเคลื่อนที่ในกระแสเลือดเพื่อเข้าทำลายเชื้อโรคหรือเซลล์มะเร็งในร่างกายโดยไม่ต้องมีการผ่าตัดที่เสี่ยงอันตราย นอกจากนั้นยังสามารถสร้างอวัยวะขึ้นมาทดแทนได้ง่ายขึ้น

นอกเหนือจากการรักษาโรคแล้ว นาโนเทคโนโลยียังมีการพัฒนา ดีเอ็นเอชิป (DNA chip) ซึ่งเป็นไมโครชิปชนิดหนึ่งที่ใช้ค้นหาชิ้นของสิ่งมีชีวิต สร้างขึ้นมาโดยใช้กระบวนการที่ใกล้เคียงกับการสร้างไมโครชิปคอมพิวเตอร์ บนผิวของ ดีเอ็นเอชิป แต่ละแผ่นจะฉาบด้วยดีเอ็นเอสังเคราะห์ที่เป็นสายเดี่ยวและมีลักษณะเหมือนกับ ดีเอ็นเอ สภาพปกติ ดีเอ็นเอชิปนี้ใช้สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทางพันธุกรรม ทำให้สามารถทำนายการเกิดโรคของบุคคลก่อนที่จะมีอาการของโรคจะปรากฏ นอกจากนั้นยังใช้เพื่อหาการตอบสนองต่อยาของผู้ป่วย เพื่อค้นหาชิ้นที่อาจก่อให้เกิดโรคในอนาคต

ความก้าวหน้าทางนาโนเทคโนโลยีจะทำให้มีผลต่อการแพทย์และสาธารณสุขในด้านต่างๆ ดังนี้

- 1) การรักษาโรคทำได้รวดเร็วขึ้น โดยประสิทธิภาพของ ดีเอ็นเอชิป
- 2) รูปแบบการให้ยาแบบใหม่จะเพิ่มศักยภาพในการรักษา โดยการให้ยาในรูปแบบใหม่ สามารถส่งยาเข้าไปในร่างกายไปในบริเวณที่ในปัจจุบันยังไม่สามารถเข้าถึงได้
- 3) มีการพัฒนาอวัยวะประดิษฐ์จากวัสดุที่สามารถอยู่ร่วมกับเนื้อเยื่อได้ทำให้มีความทนทานและไม่ถูกปฏิเสธหรือต่อต้านจากร่างกาย
- 4) ระบบการรับรู้จะมีการตรวจจับเชื้อโรคที่ปรากฏขึ้นในร่างกายสิ่งมีชีวิต และเปลี่ยนจากการรักษาเยียวยาเป็นการตรวจพบและป้องกันตั้งแต่เริ่มต้น

2.2.1.3 วัสดุและการผลิตนาโนเทคโนโลยีเป็นรากฐานที่แท้จริงของการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตของวัสดุและอุปกรณ์ในอนาคต รวมทั้งเซรามิก โลหะ พอลิเมอร์ และวัสดุผสม ความสามารถในการสังเคราะห์บล็อกวัสดุในระดับนาโนเมตรด้วยการควบคุมขนาดได้อย่างเที่ยงตรงแล้วนำมาประกอบเป็นโครงสร้างที่ใหญ่กว่าพร้อมกับสมบัติและฟังก์ชันพิเศษจะปฏิวัติอุตสาหกรรมการผลิตวัสดุ เช่น เบากว่า แข็งแรงกว่า วัสดุสามารถพัฒนาเพื่อให้ได้ราคาถูก ช่วงอายุการใช้งานยาวนาน และอัตราการเสียหายน้อยกว่าอุปกรณ์ใหม่ๆ มีพื้นฐานอยู่บนสถาปัตยกรรมและหลักการใหม่ และใช้การผลิตเชิงโมเลกุลหรือเป็นก้อน การผลิตเชิงโมเลกุลมีความได้เปรียบในด้านการประกอบที่ระดับนาโนสเกล

2.2.1.4 พลังงานและสิ่งแวดล้อม นาโนเทคโนโลยีมีศักยภาพที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพ การเก็บสะสม และการผลิตพลังงาน และนาโนเทคโนโลยียังสามารถใช้เพื่อคอยตรวจและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ปรับปรุงการควบคุมการปล่อยอากาศพิษจากแหล่งต่างๆ ได้ และพัฒนาเทคโนโลยีกระบวนการสะอาดขึ้นใหม่ ซึ่งจะลดการเกิดผลิตภัณฑ์ที่ไม่ต้องการผลกระทบต่อควบคุมอุตสาหกรรม และกระบวนการผลิตจะออกมาในรูปของการประหยัดพลังงาน และผลผลิตที่ออกมาจะไม่เป็นปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการใช้หุ่นยนต์นาโนและระบบอัจฉริยะสำหรับการจัดการกากนิวเคลียร์และสิ่งแวดล้อม

2.2.2 ผลเสียของนาโนเทคโนโลยี

สถานการณ์การใช้ผลิตภัณฑ์นาโนมีแนวโน้มสูงขึ้นเป็นลำดับ จึงทำให้เกิดผลกระทบ ดังนี้⁸

2.2.2.1 ปริมาณขยะนาโนมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น การกำจัดขยะชนิดนี้ ควรมีวิธีการกำจัด โดยเฉพาะหรือไม่ เช่น เสื้อผ้าที่เคลือบด้วยสารซิลเวอร์นาโนที่มีฤทธิ์ในการยับยั้งเชื้อแบคทีเรีย ถ้านำไปกำจัดด้วยวิธีการฝังกลบ ระยะเวลาการย่อยสลายจะนานขึ้นหรือไม่ และอาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการย่อยสลายในหลุมฝังกลบหรือไม่ และถ้านำไปกำจัดด้วยวิธีการเผาสารซิลเวอร์นาโนจะเปลี่ยนองค์ประกอบไปเป็นมลพิษหรือไม่

2.2.2.2 จากการเปิดการค้าเสรีกับกลุ่มประเทศอาเซียน สินค้าไม่ได้คุณภาพที่มีราคาถูก และใช้สารนาโนจะไหลเข้าประเทศจำนวนมาก ควรศึกษาหามาตรการรับมือหรือไม่และ

⁸ ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม จากนาโนเทคโนโลยีในอนาคต. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2555, จาก <http://kui.most.go.th/~pitak/wornkkuiscenter/%C7%D2%CA%D2%C3%BB%D5%B7%D5%E82%A9%BA%D1%BA%B7%D5%E84/%B9%D2%E2%B9.pdf>.

2.2.2.3 ผลิตภัณฑ์นาโน ที่ขายในท้องตลาดได้คุณภาพตามที่โฆษณาหรือไม่ปัจจุบันมีการนำนาโนเทคโนโลยีไปใช้กับอุตสาหกรรมอาหารมากขึ้น เช่น อยู่ในรูปแบบของ“แคปซูลนาโน” ที่ช่วยเก็บสารอาหารหรือวิตามินสำหรับผสมลงในเครื่องดื่ม เช่น วิตามินบางชนิดที่ละลายในน้ำมัน เมื่อนำไปผสมลงในเครื่องดื่มโดยตรง ก็จะได้เครื่องดื่มที่ขุ่นดูไม่น่าบริโภค

2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับการทำธุรกิจในการผลิตและขายสินค้าที่มีนาโนเทคโนโลยีเป็นส่วนประกอบ

นักการตลาดบางส่วนได้เริ่มประเมินผลกระทบในเชิงธุรกิจและอุตสาหกรรม อันเกิดมาจากการพัฒนาและประยุกต์ใช้นาโนเทคโนโลยีในทางธุรกิจกันบ้างแล้ว และแทบไม่น่าเชื่อว่านาโนเทคโนโลยีที่ใช้ในการสร้างผลิตภัณฑ์ซูเปอร์จิวน์จะทรงอิทธิพลมหาศาล กล่าวคือ⁹

ประการแรก การที่นาโนเทคโนโลยีเป็นส่วนสำคัญในการสร้างผลิตภัณฑ์ซูเปอร์จิวน์นั้นทำให้ผู้ผลิตมีโอกาสและความสามารถเพิ่มขึ้นในการสร้างสินค้าได้มหาศาลและมากมาย โดยไม่ต้องกังวลเรื่องเนื้อที่เก็บรักษาต่อสินค้าเหมือนเมื่อก่อน

ประการที่สอง ความต้องการนำนาโนเทคโนโลยีไปใช้ในเชิงพาณิชย์ที่เพิ่มขึ้นอย่างไม่มีท่าทีว่าจะหมดสิ้นนี้ จะทำให้นาโนเทคโนโลยีกลายมาเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนความศิวิไลซ์และอารยธรรมบางส่วนของมนุษยชาติในอีกไม่น้อยกว่า 25 ปีข้างหน้า และมหาศาลกว่าที่เคยเป็นในศตวรรษที่ 20 ที่ผ่านมามั้งศตวรรษด้วยซ้ำ

ประการที่สาม นาโนเทคโนโลยีไม่ได้มุ่งที่การสร้างผลิตภัณฑ์ขนาดจิ๋วมาๆ เท่านั้น หากแต่ยังก่อให้เกิดสินค้าที่แตกต่างออกไปจากอุปถัมภ์แบบเดิมที่เราคุ้นเคยกันด้วย เพราะด้วยเทคโนโลยีดังกล่าว ธุรกิจจะสามารถสร้างเพชรในรูปแบบใหม่ขึ้นมาใช้ในวงการอุตสาหกรรม ทำให้โฉมหน้าของอุตสาหกรรมและธุรกิจต่างๆ หลายอย่างในวันนี้เปลี่ยนแปลงไปอย่างนึกไม่ถึงมาก่อน เพราะเพชรยุคใหม่ขนาด 2 กะรัตมีราคาถูกเพียง 100 ดอลลาร์เท่านั้นจากการปรับเปลี่ยนอะตอมและโมเลกุลของสาร

ในประเทศไทยได้มีการกำหนดกลุ่มผลิตภัณฑ์เป้าหมายที่ประเทศไทยมีศักยภาพในการแข่งขัน 7 กลุ่มผลิตภัณฑ์ ดังนี้คือ¹⁰

1) ผลิตภัณฑ์เซมิคอนดักเตอร์และไบโอเซนเซอร์ ตัวอย่างเช่น อุปกรณ์ตรวจจับหรือตรวจวัดก๊าซในงานอุตสาหกรรม เกษตรกรรมและสิ่งแวดล้อม พอลิเมอร์อิเล็กทรอนิกส์ อุปกรณ์ตรวจวินิจฉัยโรค และวัสดุตรวจจับสารเคมีที่ผลิตจากเส้นใยเซรามิกส์นาโนกิ่งตัวนำ เป็นต้น

⁹ ชีรยุส วัฒนาสุภโชค. (2552, 19 พฤษภาคม). โอกาสในธุรกิจนาโน. *กรุงเทพธุรกิจ*. หน้า 9.

¹⁰ กรอบนโยบายการพัฒนาเทคโนโลยีของประเทศไทย (พ.ศ. 2555-2564).

- 2) กลุ่มอุปกรณ์นาโนอิเล็กทรอนิกส์ตัวอย่างเช่น อุปกรณ์อินทรีย์อิเล็กทรอนิกส์ อุปกรณ์แสดงผลฟิล์มบางอินทรีย์เปล่งแสง เซลล์แสงอาทิตย์ อุปกรณ์เปลี่ยนแสงเป็นพลังงานไฟฟ้า โดยใช้ฟิล์มบางอินทรีย์ เป็นต้น
- 3) กลุ่มผลิตภัณฑ์ในระบบนำส่งยา สมุนไพรตัวอย่างเช่น พาหนะนำส่งยา (Drug Delivery Vehicle) ยารักษาโรคมะเร็ง (Targeting Drug) สารสกัดจากสมุนไพรเพื่อใช้ในอาหารเสริม เป็นต้น
- 4) กลุ่มเวชสำอาง ตัวอย่างเช่น สารสกัดประกอบสำหรับเครื่องสำอาง และผลิตภัณฑ์ดูแลผิว เป็นต้น
- 5) ตัวเร่งปฏิกิริยาและวัสดุดูดซับกรอง ตัวอย่างเช่น ตัวเร่งปฏิกิริยานาโนซีโอไลต์แผ่นกรองโมเลกุล แผ่นโพลิเมอร์นำไฟฟ้า เป็นต้น
- 6) กลุ่มวัสดุเคลือบนาโน ตัวอย่างเช่น วัสดุเคลือบผิวฉนวน สะท้อนความร้อน วัสดุเคลือบผิวนาโนลดความฝืด กระจกไร้คราบสกปรกและวัสดุเคลือบสิ่งทอกันน้ำและกันเปื้อน เป็นต้น
- 7) กลุ่มวัสดุสารประกอบแต่ง ตัวอย่างเช่น วัสดุเสริมแรงด้วยท่อคาร์บอนนาโน เส้นลวดเซรามิกส์นาโน เป็นต้น

2.3.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับกำไรเป็นคำตอบแทน

เราสามารถจัดกลุ่มทฤษฎีกำไรต่างๆ ออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มทฤษฎีที่ถือว่ากำไรเป็นคำตอบแทน กลุ่มทฤษฎีที่ถือว่ากำไรเกิดจากอำนาจการผูกขาด และกลุ่มทฤษฎีที่ถือว่ากำไรเกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี¹¹

2.3.1.1 ทฤษฎีที่ถือว่ากำไรเป็นคำตอบแทน

แนวคิดของทฤษฎีกลุ่มนี้ถือว่ากำไรเป็นคำตอบแทนจากการทำหน้าที่ (Compensatory or Functional Theories) ของผู้ประกอบการในการวางแผนและรวบรวมปัจจัยการผลิตต่างๆ มาใช้ผลิตสินค้าในส่วนประกอบที่เหมาะสมที่สุด และทำหน้าที่เสี่ยงภัยในการประกอบธุรกิจ ดังนั้นกำไร (ทางเศรษฐศาสตร์) จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นในการเป็นคำตอบแทนให้ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จในการทำหน้าที่ในการประกอบธุรกิจ อย่างไรก็ตาม แนวคิดของทฤษฎีกลุ่มนี้อาจไม่สามารถนำมาใช้ได้ในปัจจุบัน เพราะรูปแบบขององค์กรธุรกิจได้เปลี่ยนจากองค์กรธุรกิจที่บุคคลคนเดียวเป็นเจ้าของมาเป็นองค์กรธุรกิจในรูปของบริษัท ซึ่งได้มีการแยกความเป็นเจ้าของออกจากการบริหารและการจัดการ ดังนั้น ผู้ที่ได้รับจัดสรรกำไรคือเจ้าของบริษัท ซึ่งได้แก่ผู้ถือหุ้นส่วน

¹¹ รัตนา สายคณิต. (2551). เศรษฐศาสตร์เพื่อการจัดการ. หน้า 198-200.

ผู้ประกอบการซึ่งได้แก่ ผู้ทำหน้าที่บริหารและจัดการจะได้รับค่าตอบแทนจากการทำหน้าที่ของเขา ในรูปของเงินเดือน ทฤษฎีที่ถือว่ากำไรเป็นค่าตอบแทนของการทำหน้าที่ในการประกอบการจึงสามารถนำมาใช้ได้เฉพาะกับองค์กรธุรกิจขนาดเล็กที่บุคคลคนเดียวเป็นเจ้าของและรับผิดชอบบริหารงานเอง

2.3.1.2 ทฤษฎีที่ถือว่ากำไรเกิดจากอำนาจการผูกขาด

ตามแนวคิดของทฤษฎีที่ถือว่ากำไรเกิดจากอำนาจการผูกขาด (Monopoly Theories) ในการประกอบธุรกิจ เช่น องค์กรธุรกิจที่ได้รับสัมปทาน สิทธิบัตร หรือได้รับสิทธิพิเศษจากรัฐให้เป็นผู้ผลิตสินค้าชนิดนั้นแต่เพียงผู้เดียวเป็นระยะเวลายาวนาน ทำให้องค์กรธุรกิจนั้นสามารถประกอบธุรกิจได้รับกำไรสูงเกินกว่าปกติ อำนาจการผูกขาดอาจจะได้มาจากปัจจัยอื่นๆ ก็ได้ เช่น การเป็น องค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ทำให้ได้รับประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาด หรือทำให้สามารถใช้เทคนิคการผลิตแบบใช้ทุนมาก และเป็นเทคโนโลยีที่ทันสมัย หรือเป็นองค์กรธุรกิจที่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตบางอย่างที่จำเป็นต่อการผลิตและเป็นของหายาก เช่น แหล่งแร่หินอ่อนและน้ำมัน เป็นต้น หรือเป็นองค์กรธุรกิจที่สามารถคิดค้นพัฒนาสินค้าชนิดใหม่และได้จดทะเบียนสิทธิบัตรไว้ ตามกฎหมาย องค์กรธุรกิจที่มีอำนาจการผูกขาดเช่นนี้จะสามารถแสวงหากำไรจากการประกอบธุรกิจของตนได้ ตราบใดที่ผู้อื่นยังไม่กล้าหรือไม่สามารถเข้ามาทำการผลิตแข่งขันในตลาด

บางทฤษฎีในกลุ่มนี้ถือว่ากำไรอาจจะเกิดขึ้นได้โดยไม่คาดฝัน (Friction Theories) เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในบางสิ่งบางอย่างที่ไม่ได้คาดคะเนไว้ล่วงหน้าเกิดขึ้น ทำให้เกิดผลกระทบต่ออุปสงค์หรือต้นทุนการผลิตในทิศทางที่ทำให้เกิดกำไรเพิ่มพูนขึ้นอย่างมากแต่เป็นเพียงชั่วคราวชั่วคราเท่านั้น ตัวอย่างเช่น บริษัทผลิตผ้าไหม ได้มียอดขายสูงมากอย่างผิดปกติในปีที่รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้เป็นปีแห่งการท่องเที่ยว ทำให้มีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศหลั่งไหลเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศมากผิดปกติ และได้จับจ่ายใช้สอยซื้อผ้าไหมไทยและของที่ระลึกต่างๆ ยอดขายและยอดกำไรปีนั้นจึงสูงขึ้นอย่างมาก ต่อเมื่อสิ้นฤดูปีแห่งการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวลดลงเท่ากับปกติ ยอดขายและยอดกำไรจึงลดลงมาอยู่ในระดับปกติตามเดิม

2.3.1.3 ทฤษฎีที่ถือว่ากำไรเกิดจากความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและวิทยาการ

ทฤษฎีกลุ่มนี้เป็นการขยายความจากกลุ่มทฤษฎีในหัวข้อ 2.3.1.2 โดยถือว่ากำไรเกิดจากความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและวิทยาการ (technology and innovation theories) นักเศรษฐศาสตร์ที่มีแนวคิดตามทฤษฎีนี้ถือว่า การคิดค้นสิ่งใหม่ๆ หรือการประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ (inventions) เกิดจากความพยายามของนักวิชาการ และสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ หรือความรู้ใหม่ๆ นั้น ถ้ามิได้มีการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางธุรกิจแล้ว สิ่งเหล่านั้นก็จะไม่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ การนำมาใช้ให้เกิด

ประโยชน์ทางด้านธุรกิจ (innovations) จึงมีผลทำให้สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ หรือความรู้ใหม่นั้นมีคุณค่าทางเศรษฐกิจและกระตุ้นให้มีการพัฒนาความรู้ใหม่ต่อไปเรื่อยๆ

องค์กรธุรกิจที่ประสบความสำเร็จในการนำสิ่งใหม่ๆ มาใช้ในทางธุรกิจจะได้รับกำไรสูงกว่าปกติ จนกว่าจะมีผู้อื่นสามารถผลิตแข่งขัน หรือมีการประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ ที่มีประสิทธิภาพสูงกว่าหรือมีคุณภาพดีกว่าเข้ามาขายแข่งขันในท้องตลาด ด้วยเหตุนี้เพื่อเป็นการคุ้มครองให้ผู้ประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ หรือผู้บุกเบิกนำมาใช้ในทางธุรกิจได้รับผลประโยชน์จากความรู้ใหม่ๆ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ที่ตนคิดค้นขึ้นหรือนำมาใช้ จึงได้มีการให้จดทะเบียนสิทธิบัตร หรือลิขสิทธิ์ทรัพย์สินทางปัญญาเหล่านั้น เพื่อป้องกันมิให้ผู้อื่นมาลอกเลียนแบบไปผลิตได้โดยง่าย

การจดทะเบียนสิทธิบัตรจะมีผลทำให้องค์กรธุรกิจที่เป็นเจ้าของสิทธิบัตรได้รับผลกำไรสูงเป็นระยะเวลายาวนาน แต่ในอุตสาหกรรมบางอย่างที่มีความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี รุดหน้าอย่างรวดเร็ว องค์กรธุรกิจอาจจะได้รับผลกำไรสูงในระยะเวลาดังนั้น เพราะจะมีสินค้าที่มีคุณภาพสูงกว่าออกมาขายแข่งขันอย่างรวดเร็ว เช่น อุตสาหกรรมผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ ดังนั้นเพื่อที่จะดำรงรักษาอัตราผลกำไรให้คงสูงอยู่ได้ องค์กรธุรกิจในอุตสาหกรรมนั้นๆ จึงต้องพัฒนาความรู้ทางด้านเทคโนโลยีและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางด้านธุรกิจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

2.4 บทบาทของรัฐในการคุ้มครองผู้บริโภค สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

ในปัจจุบันนี้การคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในประเทศไทยดีขึ้นมาก มีการออกกฎหมายปกป้องผลประโยชน์ของเราไว้อย่างครอบคลุม เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับข้อมูลตรงตามความเป็นจริง ประกอบการตัดสินใจก่อนซื้อ เช่น กรณีการทำสัญญาเช่าซื้อรถก็จะต้องมีข้อกำหนดต่างๆ ระบุไว้อย่างครบถ้วนในหนังสือสัญญาว่าหากจะมีการเลิกสัญญา เพราะผิดนัดจะต้องแจ้งเตือนก่อน นอกจากนี้หากสัญญาที่ผู้ขายทำมาไม่เป็นธรรมหรือมีข้อความที่ให้สิทธิผู้บริโภคน้อยกว่าหรือเป็นโทษ ข้อสัญญาแบบนี้ก็ใช้บังคับไม่ได้ ผู้ซื้อสามารถเรียกร้องให้ผู้ขายใช้ข้อความที่เป็นธรรมซึ่งระบุในแบบของสัญญาที่สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคกำหนดไว้ได้ หรืออย่างกรณีครีมทาหน้าขาว ปัจจุบันมีการออกกฎหมายห้ามไม่ให้มีการโฆษณาอ้างสรรพคุณเกินจริง การเขียนคำโฆษณาอย่างนี้จึงผิดกฎหมาย นอกจากนี้การโฆษณายังต้องระบุข้อมูลตามความเป็นจริงด้วย เช่น ระบุว่า เป็นผลจากการทดสอบกับผู้หญิงเท่านั้นเท่านั้น จำนวนที่คนที่ใช้แล้วพอใจ เป็นต้น ดังนั้นหากสังเกตให้ดีมักจะเห็นตัวอักษรเล็กๆ อยู่ด้านล่างของโฆษณาหรือฉลากผลิตภัณฑ์เพื่อให้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจของผู้บริโภค ซึ่งวันนี้กฎหมายไม่เพียงคุ้มครองแค่ห้ามโฆษณาเกินจริงเท่านั้น หากผู้ใช้ครีมทาหน้าขาวแล้วหน้าพังเสียโฉม เพราะส่วนผสมของครีม เคมีอาจเรียกค่าเสียหายได้ เฉพาะค่ารักษาซึ่งเป็นค่าเสียหายอันเกิดแก่ร่างกายเท่านั้น แต่กฎหมายในปัจจุบันคุณสามารถเรียก

ค่าเสียหายทางจิตใจเพิ่มเติมได้อีกด้วยที่เรียกว่า “สิทธิที่จะได้รับค่าเสียหายทางจิตใจ” เช่น ใช้ครีมแล้วหน้าพังทำให้อับอายผู้คน กระทบกระเทือนต่อจิตใจ แต่ค่าความเสียหายจะเป็นเท่าใดนั้นขึ้นกับศาลท่านจะเป็นผู้กำหนดซึ่งต้องพิจารณาเปรียบเทียบกับหน้าตาก่อนเกิดความเสียหายด้วย อย่างไรก็ตามเมื่อเรารู้ “สิทธิผู้บริโภค” มากขึ้นก็จะไม่เสียเปรียบคนขายสินค้าหรืออย่างน้อยก็รู้จักระมัดระวังตัวมากขึ้น¹²

ทั้งนี้มีการแข่งขันกันในเชิงธุรกิจมาก ทำให้ผู้ผลิตแข่งขันผลิตและบริการ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค แต่พบว่า มีผู้ผลิตจำนวนไม่น้อย ที่ไม่คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภค ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลจึงต้องทำหน้าที่ดูแลและกำกับแก้ไข โดยมีจุดมุ่งหมายในการคุ้มครองผู้บริโภค ดังนี้

- 1) เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค ไม่ให้เสียเปรียบผู้ผลิต
- 2) เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค ไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของการโฆษณา
- 3) เพื่อควบคุมสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐาน ไม่ปลอดภัย หรือเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค
- 4) เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ระหว่างผู้ซื้อ และผู้ขาย

ทั้งนี้ ในสมัยศตวรรษที่ 18 สินค้าต่างๆ ที่มีขายกันในท้องตลาดล้วนเป็นสินค้าที่ผลิตขึ้นอย่างง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน เช่น มิด ขวาน จาน ชาม ช้อน โอง ไห เสื้อผ้า ผู้ซื้อซึ่งเป็นผู้บริโภคสินค้าพวกนี้จึงสามารถที่จะตรวจสอบความชำรุดบกพร่องของสินค้าได้ง่ายๆ ด้วยตนเอง วิธีปฏิบัติเช่นนี้ได้กลายมาเป็นหลักการหนึ่งของกฎหมายว่าด้วยการซื้อขาย นั่นคือหลัก “ผู้ซื้อต้องระวัง (Caveat Emptor)” โดยหากผู้ซื้อไม่ตรวจสอบสินค้าที่จะซื้อขายให้ดี หรือเห็นได้ชัดเจนว่าสินค้านั้นมีความชำรุดบกพร่องแต่ก็ยังซื้อสินค้านั้นไป ถือว่าผู้ซื้อนั้นขาดความระมัดระวังเอง ผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบ หลักกฎหมายดังกล่าวปรากฏอยู่ในมาตรา 473 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ภายหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรม กระบวนการผลิตสินค้าต่างๆ เริ่มมีความซับซ้อนมากขึ้น และมีการนำเทคโนโลยีที่ซับซ้อนมาใช้ในกระบวนการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่มีการนำเทคโนโลยีนาโน (Nanotechnology) เข้ามาใช้ในกระบวนการผลิตอย่างแพร่หลาย ซึ่งทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถทราบได้เลยว่าสินค้านั้นมีความชำรุดบกพร่องหรือไม่ปลอดภัยในขณะที่ซื้อหรือไม่ โดยความชำรุดบกพร่องหรือความไม่ปลอดภัยของสินค้าเหล่านี้ อาจเกิดขึ้นจากวัตถุดิบที่ใช้ไม่ได้คุณภาพ หรือความบกพร่องในกระบวนการผลิตเองหรือวิทยาการในขณะที่ผลิตสินค้านั้น ไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าความชำรุดบกพร่องนั้นจะเกิดขึ้น (State Of The Art) ซึ่งมีทั้ง

¹² วิชาการคอตคอม. (2555, 8 มิถุนายน). *ไม่เสียเปรียบเมื่อรู้สิทธิของผู้บริโภค*. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2555, จาก <http://vcharkarn.com/varticle/43824>

ตัวอย่างที่เกิดขึ้นแล้ว เช่น กรณียาทาลิโดมายด์ที่ทำให้เกิดความผิดปกติในทารก กรณีผลกระทบจากการทิ้งแบตเตอรี่รถยนต์เก่าในญี่ปุ่น เป็นต้น และกรณีที่ยังไม่ทราบว่าเกิดผลกระทบขึ้นหรือไม่ เช่น ผลกระทบจากการใช้โทรศัพท์มือถือเป็นเวลานานๆ เป็นต้น

นอกจากนี้ การเพิ่มจำนวนการผลิตเพื่อประหยัดต้นทุนการผลิต (Economic Of Scale) และการขยายตัวอย่างรวดเร็วของตลาด (Market) โดยไม่มีพรมแดน ทำให้สินค้าหลากหลายชนิดกระจายไปยังผู้บริโภคอย่างรวดเร็ว ซึ่งในจำนวนนี้มีสินค้าที่ชำรุดบกพร่องและไม่ปลอดภัยอยู่ด้วยเป็นจำนวนมาก ผู้บริโภคจึงอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ

ปัญหาดังกล่าวทำให้เกิดข้อคิดที่ว่าหลักกฎหมายดั้งเดิม คือ หลักผู้ซื้อต้องระวัง นั้นไม่อาจให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนทั่วไปซึ่งเป็นผู้บริโภคได้ จึงมีการเรียกร้องให้รัฐเข้ามาแทรกแซง โดยให้การคุ้มครองผู้บริโภคมากขึ้น

มาตรการการคุ้มครองผู้บริโภคแบ่งออกได้ 2 มาตรการ คือ มาตรการก่อนที่สินค้าจะเข้าสู่ตลาด (Pre-market Control Measure) กับมาตรการหลังจากที่สินค้าเข้าสู่ตลาดแล้ว (Post-Market Control Measure)

ประการแรก สำหรับมาตรการก่อนที่สินค้าจะเข้าสู่ตลาด (Pre-Market Control Measure) นั้น ได้แก่ การกำหนดมาตรฐานจรรยาบรรณ (Code Of Conduct) ของผู้ประกอบการ และการกำหนดมาตรฐาน (Standard) ของกระบวนการผลิตและมาตรฐานของสินค้าที่จะผลิตขึ้น ซึ่งบังคับให้ผู้ผลิตจะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนดเท่านั้น

เทคนิคในการกำหนดมาตรฐานสินค้านั้นแบ่งออกได้เป็น 2 เทคนิค คือ

- 1) การกำหนดมาตรฐานสินค้าตามประเภทของสินค้า (By Item) และ
- 2) การกำหนดมาตรฐานสินค้ากลาง (General Standard)

สำหรับการกำหนดมาตรฐานสินค้าตามประเภทของสินค้าจะทำให้รัฐหรือหน่วยงานกำหนดมาตรฐานเอกชนต้องทำงานตลอดเวลาเนื่องจากสินค้านั้นมีจำนวนมาก และเป็นการดำเนินงานในลักษณะกำหนดมาตรฐานหลังจากที่มีการผลิตสินค้านั้นขึ้นแล้ว แต่การกำหนดมาตรฐานสินค้ากลางจะลดภาระดังกล่าวได้มาก ทั้งยังกระตุ้นให้ผู้ผลิตพัฒนากระบวนการผลิตสินค้าไปในตัว ตัวอย่างของมาตรฐานกลางที่ใช้กันอยู่ เช่น EU Directive On Product Safety (1995) ที่กำหนดว่าสินค้าที่จะวางจำหน่ายในท้องตลาดได้ต้องเป็นสินค้าที่ปลอดภัยเท่านั้น (Only safe product can be placed on the market) เป็นต้น

ประการที่สอง ส่วนมาตรการหลังจากที่สินค้าเข้าสู่ตลาดแล้ว (Post-market Control Measure) นั้น แยกเป็นการควบคุมระบบการจัดจำหน่าย (Supply Chain) การตรวจสอบคุณภาพของสินค้า (Product Quality Control) การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าอย่างถูกต้องและพอเพียง (Product

Information, Labeling) การควบคุมการโฆษณา การคุ้มครองอิสระในการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค การเรียกค่าเสียหายอันเกิดจากความชำรุดบกพร่องของสินค้า (Compensation) และการเรียกคืนสินค้าที่ไม่ปลอดภัยคืนจากผู้บริโภค (Product Recall Measure)¹³

จะเห็นว่ากฎหมายได้ให้สิทธิแก่ผู้บริโภคอย่างกว้างขวาง ประชาชนจึงควรใช้สิทธิในการบริโภคให้เต็มที่ เช่น เมื่อจะซื้อสินค้า หรือใช้บริการ หากมีสิ่งใดที่ผิดหรือมีเจตนาให้ผู้ซื้อเข้าใจผิดจากความเป็นจริงก็ถือว่าทำผิดกฎหมาย เมื่อผู้บริโภคซักถามและพิจารณาแล้วหากไม่พอใจซื้อก็มีสิทธิที่จะไม่ซื้อ หรือเลือกซื้อของร้านอื่นได้ ผู้ขายหรือแม่ค้าที่แสดงมารยาทไม่เหมาะสม กล่าวคำหยาบคายเมื่อผู้บริโภคไม่ซื้อสินค้าของตน หรือเมื่อถูกต่อรองราคา หรือซักถามคุณภาพสินค้า จึงเป็นผู้กระทำผิดกฎหมายเช่นกัน และหากสินค้าหรือบริการที่ขายไปเป็นเหตุให้ผู้ซื้อเกิดอันตราย ก็เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ซึ่งผู้ซื้อหรือผู้บริโภคมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ผู้ขายชดเชยค่าเสียหายได้ตามกฎหมาย ทั้งนี้โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้อง และเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าและบริการการคุ้มครองผู้บริโภค¹⁴

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสินค้าที่ผู้บริโภคควรได้รับมีดังนี้

1.1 ราคา หมายถึง ราคาต่อหน่วยของสินค้า ซึ่งราคาผู้บริโภคไม่สามารถรู้ได้ว่าผลิตภัณฑ์ชิ้นไหนดีหรือไม่ดี เพราะสินค้านั้นๆ จะแตกต่างกันที่การบรรจุหีบห่อ ปริมาณ ขนาดและมีสินค้าบางชนิดไม่ระบุราคา จึงทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถทราบได้ว่าสินค้านั้นดีหรือไม่ และประหยัดที่สุดหรือไม่

1.2 ป้ายโฆษณาการ หมายถึง การให้ข่าวสารข้อมูลของสินค้าว่าเป็นอะไร บริโภคอย่างไร ใช้อย่างไรเพื่อผู้บริโภคจะได้เข้าใจรายละเอียดโดยปิดอยู่ที่บรรจุภัณฑ์ของสินค้านั้นๆ

1.3 รายละเอียดอายุการใช้งานของผลิตภัณฑ์ หมายถึง รายละเอียดเกี่ยวกับอายุการใช้งานของผลิตภัณฑ์ซึ่งประกอบด้วย วัน เดือน ปี ที่ผลิต อายุการใช้งาน และวันหมดอายุของผลิตภัณฑ์ โดยจะชี้แจงบนหีบห่อของผลิตภัณฑ์

1.4 ความจริงเกี่ยวกับสินค้าที่ช่วยสนับสนุน หมายถึง สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงรายละเอียดได้ชัดเจน เพื่อเพิ่มความรู้ให้แก่ผู้บริโภค ผู้บริโภคจะต้องแยกข้อมูลที่ได้ออกมา และทำความเข้าใจเพื่อใช้ในการตัดสินใจ

¹³ การพัฒนามาตรการคุ้มครองผู้บริโภค. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2555, จาก <http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2005q1/article2005february10p8.htm>

¹⁴ สิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย 5 ประการ. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 3 มกราคม 2556, จาก http://www.ocpb.go.th/main_privilege.asp

1.5 รายละเอียดของสินค้า ผู้ผลิตมีการกำหนดจำนวนของรายละเอียดของสินค้านั้นๆ ให้เหมาะสมโดยผู้บริโภคมักจะใช้รายละเอียดของสินค้านั้น เปรียบเทียบกับสินค้าอื่นๆ เพื่อจะสามารถเลือกตัวเลือกที่ดีที่สุด ได้ประโยชน์มากที่สุด

2. สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกสินค้า และบริการข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเลือกซื้อ ควรมีองค์ประกอบดังนี้¹⁵

2.1 ให้ความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์ที่จะใช้ประเมินในตัวสินค้า และบริการที่ต้องใช้เทคโนโลยียุ่งยากซับซ้อน และให้เลือกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ให้มีทักษะในการบริหารและการตัดสินใจ ในระดับนี้สามารถเทียบกับการศึกษาที่ให้กับมืออาชีพ

2.2 ให้ความรู้เกี่ยวกับองค์การธุรกิจต่างๆ รัฐบาลและการให้ความรู้ทางด้านการตลาดเพิ่มขึ้น

2.3 โดยการพิจารณาให้ข่าวสารข้อมูล และความรู้แก่ผู้บริโภคเกี่ยวกับตัวสินค้าและบริการ ผู้บริโภคจะนำมาใช้ประเมินให้ตรงกับความต้องการและความถูกต้องเหมาะสมที่จะเลือกซื้อสินค้าได้ต่อไป

3. สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ

เป็นสิทธิที่จะเน้นในเรื่องการได้รับความสะอาด ความปลอดภัย จากผลิตภัณฑ์และสภาวะแวดล้อมต่างๆ ซึ่งเรื่องสุขภาพและความปลอดภัยเป็นปัญหาสำคัญของผู้บริโภค จึงมีการออกกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคและตั้งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้บริโภคได้รับอันตรายจากสินค้าและบริการองค์การที่จัดตั้งเพื่อป้องกันสิทธิด้านความปลอดภัยของผู้บริโภคที่สำคัญมี 2 องค์การ คือ

3.1 สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.)

3.2 สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.)

4. สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา

เพื่อแก้ปัญหาและป้องกันมิให้ผู้บริโภคถูกเอาเปรียบในการทำสัญญากับผู้ประกอบการธุรกิจ จึงกำหนดสิทธิของผู้บริโภคเพิ่มขึ้นคือ “สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา” ซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำสัญญา ควรมีองค์ประกอบดังนี้

¹⁵ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ. (2555, 15 มีนาคม). สิทธิที่ผู้บริโภคจะได้รับจากคุ้มครอง. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2555, จาก http://www.thaihealth.or.th/healthcontent/special_report/27405.

4.1 ผู้ประกอบธุรกิจที่ขายสินค้าหรือให้บริการที่เป็นคู่สัญญา ต้องมีชื่อและที่อยู่ชัดเจน

4.2 ความสามารถของคู่สัญญา เช่น ผู้รับมอบอำนาจจากผู้ประกอบธุรกิจต้องมีหนังสือมอบอำนาจผู้เยาว์ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครอง ถ้ามีคู่สมรสก็ต้องให้ความยินยอมด้วย

4.3 วัตถุประสงค์ของสัญญา ซึ่งระบุว่าเป็นสัญญาอะไร คู่สัญญามีกี่ฝ่ายผู้ใดบ้าง พร้อมที่อยู่และสถานที่ติดต่อ

4.4 แบบของสัญญา ต้องถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด เช่น จะซื้อจะขายที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างต้องทำตามแบบที่กรมที่ดินกำหนด

4.5 การลงลายมือชื่อของคู่สัญญาและพยาน ควรลงชื่อต่อหน้ากันทุกฝ่าย

5. สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดใช้ความเสียหาย

สิทธิที่ผู้บริโภคจะได้รับการพิจารณาและชดใช้ความเสียหาย ทำได้ 3 วิธี คือ

5.1 การป้องกัน โดยภาครัฐและเอกชนมีการออกกฎหมายพิทักษ์ผู้บริโภค ซึ่งจะเป็นกลไกในการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคควบคู่ไปด้วย

5.2 การเอากลับคืนมา การแก้ไขสิ่งที่มีผิดพลาดให้ดีขึ้นทำได้หลายวิธี เช่น แก้ไขที่ตัวสินค้า เมื่อเกิดการผิดพลาดหลังจากที่สินค้านั้นออกสู่ตลาด โดยการนำเอากลับมาแก้ไข วิธีนี้จะใช้กันมากในการแก้ไขภาพพจน์ของตัวสินค้า

5.3 การกำหนดบทลงโทษ กำหนดด้วยกฎหมาย ใช้เป็นบทลงโทษต่อผู้ผลิต โดยจะมีทั้งการปรับ ทั้งจำคุก

6. หน้าที่ของผู้บริโภคกับการคุ้มครองผู้บริโภค

โดยที่หน้าที่ก่อนซื้อผลิตภัณฑ์ก็เป็นหน้าที่ของผู้บริโภคจะต้องรับผิดชอบตนเองซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น เพราะก่อนการบริโภคผลิตภัณฑ์ใดๆ จึงต้องมีการหน้าที่ดังต่อไปนี้

6.1 การใช้ความระมัดระวังในการซื้อผลิตภัณฑ์ เช่น การตรวจสอบการแสดงฉลากปริมาณ และราคาว่ามีความยุติธรรมหรือไม่ ผู้บริโภคไม่ควรเชื่อข้อความการโฆษณาโดยไม่ได้ทำการพิจารณาอย่างรอบคอบ

6.2 การทำสัญญาโดยการลงลายมือชื่อ หรือผู้บริโภคควรจะตรวจสอบความชัดเจนของภาษาที่ใช้ว่ารัดกุมและให้สิทธิแก่ผู้บริโภคครบถ้วนตามที่ได้ตกลงกันไว้ และสัญญา เงื่อนไขข้อใดบ้างที่ไม่เป็นธรรมแก่ผู้บริโภค

7. หน้าที่หลังทำสัญญา

7.1 การเก็บรักษาพยานหลักฐานต่างๆ ที่แสดงถึงการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคไว้เพื่อทำการเรียกร้องกรรมสิทธิ์ของตน ควรจดจำสภาพที่ซื้อผลิตภัณฑ์นั้นไว้เพื่อประกอบการเรียกร้องด้วย

7.2 ในกรณีที่มีการทำสัญญาแล้ว ต้องเก็บเอกสารสัญญาต่างๆ รวมทั้งเอกสารภาพโฆษณาและ ใบเสร็จรับเงินไว้ด้วย

7.3 เมื่อมีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค ผู้บริโภคมีหน้าที่ดำเนินการร้องเรียนตามสิทธิของตน

8. วิธีการคุ้มครองผู้บริโภค

ในการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านการโฆษณาหน้าที่โดยทั่วไปในการควบคุมดูแลการโฆษณาสินค้าหรือบริการซึ่งมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

8.1 ข้อความที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค หรือก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมต้องมีการตรวจสอบในข้อความเท็จหรือเกินความจริงและ ข้อความที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดหรือ ข้อความที่สนับสนุนให้มีการกระทำผิดกฎหมายหรือศีลธรรมที่ทำให้เกิดความแตกแยกในหมู่ประชาชน

8.2 ผู้บริโภคมีหน้าที่ในการป้องกันความเสียหายเนื่องจากการโฆษณาสินค้าเป็นการล่วงหน้ารวมทั้งตรวจสอบข้อความโฆษณาที่ผู้ประกอบการธุรกิจขอให้พิจารณาให้ความเห็นก่อนทำการโฆษณาทั้งการดำเนินการ เมื่อพิจารณาข้อความและเห็นว่าข้อความโฆษณานั้นมีลักษณะฝ่าฝืนต่อกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค

8.3 ผู้ประกอบการจะต้องมีการแก้ไขข้อความหรือวิธีการโฆษณา รวมทั้งห้ามการใช้ข้อความ ห้ามการโฆษณาหรือห้ามใช้วิธีการนั้นในการโฆษณา และให้โฆษณาเพื่อแก้ไขความเข้าใจผิดของผู้บริโภค

9. การคุ้มครองผู้บริโภคในด้านฉลาก

ทั้งนี้หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ประกอบการธุรกิจที่จะต้องให้ข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้าเพื่อให้ผู้บริโภคทราบข้อมูลข่าวสารโดยมีการดำเนินงานดังต่อไปนี้

9.1 การคิดรูป รอยประดิษฐ์ กระดาษหรือสิ่งอื่นใดที่ทำให้ปรากฏข้อความเกี่ยวกับสินค้าซึ่งแสดงไว้ที่สินค้า หรือภาชนะบรรจุของสินค้าที่ผลิตเพื่อขายโดยโรงงานและสินค้าที่ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขายเป็นสินค้าที่ควบคุมฉลาก

9.2 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการว่าด้วยฉลากจะต้องมีการกำหนดสินค้าต่อไปนี้เป็นสินค้าที่ควบคุมฉลากและสินค้าที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่สุขภาพร่างกายหรือจิตใจรวมทั้งสินค้าที่ประชาชนทั่วไปใช้เป็นประจำ ทั้งมีการกำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขการจัดทำฉลากสินค้าที่

ควบคุมฉลาก ชื่อและสถานที่ประกอบการหรือเครื่องหมายการค้า ชื่อสินค้า ประเทศที่ผลิต ราคา ปริมาณ วิธีใช้ คำแนะนำ คำเตือน วันเดือนปีที่ผลิต วันเดือนปีที่หมดอายุ ให้ชัดเจน

9.3 มีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการธุรกิจแก้ไขฉลากที่ไม่ถูกต้องหรือเลิกใช้ฉลากที่ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์โดยทำการพิจารณาให้ความเห็นว่าฉลากใดๆ มีลักษณะเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ รวมทั้งให้มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการตามที่คณะกรรมการมอบหมายและมีอำนาจออกคำสั่งเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค เมื่อไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ โดยเฉพาะ ทั้งนี้โดยมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1) การระบุฉลากสินค้า

- (1) ชื่อ ประเภท ชนิดของสินค้า ถ้าสั่งเข้ามาให้ระบุชื่อประเทศที่ผลิต
- (2) ชื่อ หรือเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนในประเทศไทยของผู้ผลิต
- (3) ชื่อ หรือเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนในประเทศไทยของผู้สั่งหรือนำเข้ามา
- (4) สถานที่ตั้งของผู้ผลิต หรือ ผู้ส่งนำเข้า
- (5) ปริมาณ ขนาด ปริมาตร น้ำหนัก
- (6) แสดงวิธีใช้ เช่น ใช้ทำความสะอาดพื้นไม้
- (7) ข้อแนะนำในการใช้หรือห้ามใช้ เช่น ห้ามใช้ของมีคมเสาะน้ำแข็งในตู้เย็น
- (8) คำเตือน (ถ้ามี)
- (9) วันเดือนปีที่ผลิต หรือวันเดือนปีที่หมดอายุการใช้ หรือวันเดือนปีที่ควรใช้ก่อน
- (10) ราคา โดยระบุเป็นบาท และจะระบุเป็นเงินสกุลอื่นด้วยก็ได้

2) ข้อยกเว้นไม่ต้องติดฉลาก สินค้าที่ควบคุมฉลากดังต่อไปนี้ ได้รับการยกเว้นไม่ต้องติดฉลาก อาทิ เช่น

- (1) สินค้าที่ผลิตขึ้นเพื่อการส่งออกและไม่ขายในประเทศไทย
- (2) สินค้าที่ขายส่งแก่ผู้ประกอบการใช้ในโรงงานหรือสถานประกอบการ
- (3) สินค้าประเภทเครื่องจักรกล หรืออุปกรณ์ หรืออะไหล่ของสินค้าประเภทเครื่องจักรกล หรือรถยนต์ หรือรถไถหรือรถอื่นๆ หรือเครื่องใช้ไฟฟ้า หรือเครื่องสูบน้ำ และสินค้าประเภทวัสดุก่อสร้าง โดยให้แสดงฉลากราคาและข้อความอื่นไว้ในคู่มือตนเอง
- (4) สินค้าประเภทผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม เช่น น้ำมัน แก๊สธรรมชาติ เป็นต้น

ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าตามหลักการค้าระหว่างประเทศ มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคมีผลอย่างสำคัญต่อความเชื่อถือของผู้บริโภคในภาวะที่โลกไร้พรมแดนเช่นในปัจจุบัน เพราะหากมาตรฐานการคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศเป็นที่ยอมรับในระดับโลก ผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศย่อม

มันใจในคุณภาพของสินค้าที่ผลิตขึ้น อันเป็นผลดีต่อภาคการผลิตและศักยภาพในการแข่งขันของประเทศโดยตรง บางประเทศ เช่น ออสเตรเลีย ถึงกับห้ามการส่งสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐานหรือที่ไม่ปลอดภัยออกไปขายต่างประเทศด้วยซึ่งเป็นการยกระดับสินค้าของออสเตรเลียในตลาดโลกในทางอ้อม นอกจากนี้ มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคที่เข้มแข็งยังช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้บริโภคในประเทศช่วยส่งเสริมสุขภาพอนามัยของประชาชน และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในทางอ้อมรวมทั้งเรื่องของเศรษฐกิจของประเทศก็มีส่วนสำคัญนั่นเอง¹⁶

2.5 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษทางอาญา

เนื่องจากความผิดเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งของสังคม ฉะนั้นสังคมซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของสมาชิกหรือปัจเจกชน จำเป็นต้องมีมาตรการควบคุมความประพฤติของสมาชิกในสังคม เพื่อให้สังคมมีความปกติสุขและความสงบเรียบร้อย ซึ่งแต่เดิมในสังคมยุคแรกๆ นั้น การลงโทษต่อผู้กระทำความผิดมีลักษณะเป็นการแก้แค้นส่วนตัว เช่น การกระทำเพื่อทดแทนความโกรธแค้นของผู้ถูกทำร้าย โทษที่ลงแก่ผู้กระทำผิดก็เป็นโทษที่รุนแรง เช่น ฆ่าผู้กระทำความผิดหรือขับไล่ออกจากชุมชน ถ้าเป็นการทำร้ายคนในชุมชนอื่น การแก้แค้นก็อาจเป็นการต่อสู้ระหว่างชุมชนฝ่ายที่แพ้ต้องเสียเบี้ยปรับ (Penalty) ซึ่งเป็นความคิดพื้นฐานในเรื่องโทษอย่างหนึ่ง และในสมัยต่อมาเมื่อมีการปกครองชุมชนเป็นระเบียบชัดเจนขึ้นและอำนาจปกครองเป็นของหัวหน้าชุมชนเด่นชัดขึ้น การแก้แค้นเป็นส่วนตัวก็ลดลงกลายมาเป็นการลงโทษโดยหัวหน้าและวิวัฒนาการมาเป็นระบบการแก้แค้นโดยชุมชน จนในที่สุดก็กลายมาเป็นระบบการลงโทษโดยรัฐในปัจจุบันโดยใช้กฎหมายบังคับแก่สมาชิกในสังคม หากมีการละเมิดกฎหมายซึ่งถือว่าเป็นความผิด ก็จะต้องมีการลงโทษ การลงโทษจึงเป็นเครื่องส่งเสริมประสิทธิภาพของกฎหมายอย่างหนึ่ง และเป็นการใช้อำนาจบังคับ (Sanction) โดยรัฐเป็นผู้กระทำตอบโต้ผู้กระทำความผิด¹⁷

ทั้งนี้เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าระบบกฎหมายในโลกที่มีอิทธิพลในหลายประเทศปัจจุบันมีอยู่ 2 ระบบ ใหญ่ คือ¹⁸

1) ระบบประมวลกฎหมายหรือซีวิลลอว์ (Civil Law) ได้แก่ ระบบประมวลกฎหมายซึ่งประเทศไทยก็รับมาใช้ ระบบนี้เกิดจากประเทศในยุโรปซึ่งมีรากฐานมาจากกฎหมายโรมัน คำว่า

¹⁶ ปกรณ์ นิลประพันธ์. (2548, กุมภาพันธ์). *การพัฒนามาตรการคุ้มครองผู้บริโภค*. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2555, จาก <http://www.lawreform.go.th>.

¹⁷ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2551). *โครงการพัฒนาศึกษาวิจัยสินใช้ค่าปรับและมาตรการกักขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา*. หน้า 5.

¹⁸ หยุต แสงอุทัย. (2538). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*. หน้า 10.

Civil Law มาจากคำลาติน “Jus Civile” Jus Civile นี้ใช้แก่คนพื้นเมืองโรมัน (Cives) ซึ่งได้รับเอกสิทธิ์ที่จะอยู่ใต้บังคับแห่งกฎหมายนี้ ส่วนบุคคลอื่นนั้นต้องอยู่ใต้กฎหมายอีกกฎหมายหนึ่ง เรียกว่ากฎหมายของโลกคือ “Jus Gentium” กฎหมาย Civil ของชาวโรมันนี้ โดยคำพิพากษาของศาลบ้าง การตีความของนักปราชญ์บ้าง ได้เจริญขึ้นจนเป็นระบบที่ดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งพระเจ้าจักรพรรดิจัสติเนียน (Justinian) ได้รวบรวมนักกฎหมายที่สำคัญ ๆ ในสมัยของพระองค์แต่งชุมนุมกฎหมายแพ่งขึ้น ซึ่งประเทศในภาคพื้นยุโรปได้นำมาใช้เป็นกฎหมายของตน และภายหลังได้นำเอาระบบกฎหมายนั้นมาประมวลเป็นประมวลกฎหมายแพ่ง และได้พัฒนาจนกลายมาเป็นระบบกฎหมายซีวิลลอว์ในทุกวันนี้ ประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ปัจจุบัน เช่น ฝรั่งเศส สเปน และเยอรมัน เป็นต้น

2) ระบบจารีตประเพณีหรือคอมมอนลอว์ (Common Law) ได้แก่ระบบที่ไม่ใช่ลายลักษณ์อักษร คำพิพากษาของศาลถือเป็นกฎหมายและบรรทัดฐานสำหรับคำพิพากษาต่อๆ มา กฎหมายคอมมอนลอว์นี้มีแหล่งกำเนิดและวิวัฒนาการในประเทศอังกฤษเป็นประเทศแรก ทั้งนี้เนื่องจากมีประวัติศาสตร์ในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมตลอดจนรากเหง้าของกฎหมายมาจากลัทธิศักดินา (Feudalism) และเหตุการณ์ดังกล่าว เนื่องจากลัทธิดังกล่าว การพิจารณาข้อพิพาทได้กระทำในระดับท้องถิ่น ท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นต่างพิพากษาตัดสินโดยไม่ทราบวาท้องถิ่นอื่น พิพากษาว่าอย่างไร สิทธิและหน้าที่ของบุคคลจะมีมากน้อยเพียงใด จึงอยู่ที่สถานะของบุคคลตามท้องถิ่น แต่ต่อมาพระมหากษัตริย์ได้พยายามก่อตั้งอำนาจที่ศูนย์กลางขึ้น จึงทำให้เกิดขัดแย้งกับท้องถิ่นอย่างรุนแรง แต่พระมหากษัตริย์ในฐานะเป็นผู้พิพากษาสูงสุดและเป็นที่มาแห่งความยุติธรรม และมีความรับผิดชอบในอันที่จะรักษาความสงบก็ได้จัดตั้งศาลของพระองค์ขึ้นเอง และส่งผู้พิพากษาเดินทางหมุนเวียนไปพิพากษาคดีทั่วราชอาณาจักร และผู้พิพากษานี้เองที่ได้ก่อตั้งข้อบังคับที่มีรูปลักษณะเดียวกันเป็นครั้งแรก และได้วางรากฐานความเป็นรูปลักษณะเดียวของกฎหมายโดยก่อตั้งหลักเกณฑ์ทั่วไปขึ้น ซึ่งเป็นสามัญ (Common) สำหรับทุกส่วนของราชอาณาจักร จึงเรียกกฎหมายนี้ว่าคอมมอนลอว์ จนถึงทุกวันนี้ ประเทศที่ใช้ระบบนี้ ได้แก่ อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

การลงโทษจึงหมายความว่าถึงการที่รัฐกำหนดภาวะอย่างหนึ่งอย่างใดแก่บุคคลซึ่งภาวะนั้นโดยปกติธรรมดาแล้วถือเป็นสิ่งไม่พึงปรารถนา ในอันที่จะตอบโต้เนื่องจากการที่บุคคลนั้นได้กระทำความผิด หรือก่ออาชญากรรมขึ้น

การลงโทษอาญานั้นเป็นการลงโทษที่รุนแรงและกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด จึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าโทษอาญาควรใช้กับการกระทำที่มีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างร้ายแรง

เท่านั้น ศาสตราจารย์ Herbert L. Packer แห่งมหาวิทยาลัยแอสตันฟอร์ด เสนอหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษอาญาซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางไว้ดังนี้¹⁹

(1) คนส่วนใหญ่ในสังคมเห็นว่าการกระทำนั้นคุกคามหรือเป็นอันตรายร้ายแรงต่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม โดยมีลักษณะเป็นอาชญากรรมร้ายแรงที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัยของบุคคลและสังคม เช่น การฆ่าผู้อื่น การข่มขืน การใช้กำลังการประทุษร้าย การชิงทรัพย์ เป็นต้น

(2) การลงโทษทางอาญาต้องทำให้กระทำผิดนั้นๆ ลดน้อยลง

(3) การลงโทษอาญาต้องไม่ทำให้พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคมต้องลดน้อยลง

(4) หากเป็นความผิดอาญาแล้ว จะสามารถบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ทั้งนี้โดยต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพในการสืบหาและจับกุมผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ

(5) กระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องมีประสิทธิภาพในการพิสูจน์ความผิดและลงโทษผู้กระทำความผิด โดยไม่ก่อให้เกิดภาระแก่การดำเนินกระบวนการจนเกินขอบเขตทั้ง ด้านคุณภาพและปริมาณ

(6) ไม่มีทางเลือกอื่นที่เหมาะสมกว่าการลงโทษทางอาญา

แนวคิดในการกำหนดโทษและความผิดที่มีโทษทางอาญา อาจคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันตามแต่สภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ อย่างไรก็ตาม โดยสากลความผิดต่างๆ ตามกฎหมายไม่ว่าจะเป็นประเทศใดสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ได้แก่ Mala In Se และ Mala Prohibita โดยความผิดทั้งสองประเภทมีลักษณะดังต่อไปนี้

ประการแรก Mala In Se คือ การกระทำที่เป็นความผิดในตัวของมันเอง ไม่ว่าจะกระทำลงในสถานที่ใด บุคคลวัยใด เวลาใด และโดยผู้กระทำผู้ใดก็ตาม โดยที่ในเบื้องต้นเมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นสังคมและค่อยๆ พัฒนากฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันในหลายรูปแบบ ตั้งแต่ศาสนา ศีลธรรม จารีตประเพณี จนกระทั่งปรากฏอยู่ในรูปแบบของกฎหมาย ดังนั้นกฎเกณฑ์ต่างๆ เหล่านี้จึงมีส่วนที่เกี่ยวข้องหรือเหมือนกันอยู่ ฟังสังเกตได้ว่า ความผิดประเภทที่เป็น Mala In Se มักจะเป็นการกระทำที่เป็นข้อห้ามในทางศาสนา หรือทางศีลธรรมหรือเป็นสิ่งที่ไม่พึงปฏิบัติในทางจารีตประเพณีอยู่ด้วย เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ทำร้ายร่างกาย ลักทรัพย์ หรือหมิ่นประมาท เป็นต้น และในบางกรณีอาจนำเอาข้อห้ามในทางจารีตประเพณีมากำหนดเป็นบทบัญญัติอันเป็นเงื่อนไขในการที่ผู้กระทำจะต้องรับโทษสูงขึ้น เช่น กรณีบุตรฆ่าบิดาหรือมารดา หรืออาจนำมาเป็นเหตุบรรเทาโทษ เช่น กรณีบุตรที่ให้ที่พักพิงแก่บิดามารดาที่เป็นผู้กระทำความผิดและหลบหนีการจับกุม กฎหมายกำหนดให้ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดเพียงใดก็ได้ หรือจะไม่ลงโทษเลยก็ได้

¹⁹ คณະนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. เล่มเดิม. หน้า 6.

ประการที่สอง Mala Prohibita คือ การกระทำที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิด ซึ่งอาจจะแตกต่างกันออกไปตามเงื่อนไขต่างๆ กล่าวคือ การกระทำหนึ่งอาจเป็นความผิดในประเทศหนึ่งหรือช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่อาจไม่เป็นความผิดในอีกประเทศหรือในระยะเวลาอื่น เช่น ในช่วงเวลาหนึ่งศาลฎีกาของไทยเคยมีคำพิพากษาว่าการทำที่เรียกว่าการ “ฮั่วประมูล” เป็นความผิดตามกฎหมายอาญา ต่อมาคำพิพากษาศาลฎีกาในอีกสมัยหนึ่งกลับหลักเดิม ว่าการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นวิถีทางที่พึงกระทำได้ในทางการค้าพาณิชย์ ดังนั้นจึงไม่ผิดกฎหมายและในปัจจุบันศาลฎีกาก็ได้กลับไปใช้หลักเดิมแต่แรกเริ่มที่ถือว่าการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นความผิด โดยลักษณะของ Mala Prohibita จะตรงกันข้ามกับ Mala In Se ที่ได้กล่าวไปก่อนหน้านี้ ความผิดที่เป็น Mala Prohibita มักจะเป็นความผิดที่ไม่ผิดต่อกฎเกณฑ์อื่นของสังคม

แต่รัฐกำหนดเอาว่าเป็นความผิดอาญาเพื่อประโยชน์ของรัฐเอง เช่น รัฐออกกฎหมายกำหนดราคาสูงสุดที่บุคคลจะขายทรัพย์สินของเขาได้ เป็นต้น และเอาโทษทางอาญาแก่ผู้ที่ยขายของเกินราคาสูงสุดที่รัฐกำหนดไว้ นั่น ซึ่งการขายของนี้ความจริงไม่ผิดศีลธรรม หรือมีข้อห้ามทางศาสนา หรือจารีตประเพณีเลย นอกจากนี้ ยังมีความผิดในลักษณะนี้อีกมากมาย เช่น ความผิดเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ ความผิดประเภทนี้ที่ไม่ใช่ความผิดชั่วร้ายในตัวของมันเองอย่าง Mala In Se แต่เป็นความผิดเพราะกฎหมายห้าม ซึ่งเรียกกันว่าเป็น “ความผิดในทางเทคนิค” หรือ Technical Offence ทั้งนี้ ก็จะมีแนวคิดในเรื่องของกฎหมายอาญาแบ่งลักษณะของการกระทำความผิดไว้ 3 ประเภทคือ ความผิดโดยการกระทำ ความผิดโดยการละเว้นการกระทำ ความผิดโดยการละเว้นการกระทำ ซึ่งในแต่ละประเทศจะมีวิธีลงโทษอาญาที่แตกต่างกันตามหลักกฎหมาย ประเทศทางตะวันออกกลางยังมีโทษประหารชีวิตด้วยการแขวนคอ เขียนโบย ตัดอวัยวะบางส่วนเช่น นิ้ว แขน ขา เป็นต้น การขว้างก้อนหินใส่คนโทษจนตาย การเดินประจานความผิด บางประเทศในเอเชียยังมีโทษเขียนติโบย จำคุก ประหารชีวิต กักขัง วิธีลงโทษมาจากความเชื่อในท้องถื่นหรือศาสนาของแต่ละประเทศนั่นเอง

สำหรับประเทศไทยนั้นประมวลกฎหมายอาญากำหนดการลงโทษทางอาญาแก่จำเลยไว้ชัดเจนว่ามี 5 แบบ เท่านั้น คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน การสั่งลงโทษรูปแบบอื่นเป็นสิ่งที่กระทำไม่ได้ ผู้กระทำนอกกฎหมายจักถูกลงโทษหนัก การเขียนโบย ตัดอวัยวะของร่างกาย เคยเป็นการลงโทษในไทยเมื่ออดีตกาล ความเจริญของบ้านเมืองและความรู้ของประชาชนมีเพิ่มขึ้น จึงเกิดการพัฒนาวีธีลงโทษให้เป็นสากล โดยเฉพาะการประหารชีวิตนั้นเมื่อก่อนไทยจะใช้วิธีตัดคอ ยิงเป้า ตามลำดับ ปัจจุบันนี้เลือกวิธีฉีดยาพิษแก่นักโทษดังที่ใช้กันทั่วโลก นอกจากนั้นยังกำหนดวิธีประหารชีวิตให้ชัดเจนในกฎหมายอาญาเพื่อป้องกันเจ้าหน้าที่รัฐบิดเบือนหรือกระทำตามอำเภอใจด้วย หลายปีที่ผ่านมาได้มีการณรงค์ให้เลิกโทษประหารชีวิตด้วยความห่วงเกรงการทำงานด้านคดีที่ไม่ยุติธรรมและความผิดพลาดที่อาจฆ่าคนบริสุทธิ์ได้ แต่แนวคิด

เกี่ยวกับโทษประหารชีวิตที่มีส่วนยับยั้งหรือลดการกระทำผิดในสังคมได้ยังเหนียวแน่นอยู่ แม้แต่ในสหรัฐหรือบางประเทศในยุโรปซึ่งเข้มงวดกับสิทธิมนุษยชนอย่างมากยังไม่อาจเลิกโทษประหารชีวิตได้ สิงคโปร์ มาเลเซีย หรือประเทศตะวันออกกลางยังมีโทษเข็ญ โขย ตัดอวัยวะของร่างกายเป็นเรื่องเหลือเชื่อสำหรับโลกยุคไซเบอร์ที่ยังมีการลงโทษแบบนี้อยู่แทนที่จะใช้โทษจำคุกหรือกักขัง นักสิทธิมนุษยชนทั้งหลายยังไม่อาจเปลี่ยนแนวคิดการลงโทษแบบนี้ได้ ทุกคนต้องไม่ลืมว่าผู้กระทำความผิดต้องรับการลงโทษทางอาญาซึ่งเป็นการลดสิทธิด้านมนุษยชนของเขาลงด้วยการจำคุก กักขัง ปรับ หรือโทษประเภทอื่นๆ ซึ่งจุดประสงค์คือความปลอดภัยของสังคมส่วนรวม การตั้งสอน การชดใช้ต่อผู้เสียหายหรือครอบครัวของผู้สูญเสียโดยรัฐควบคุมไว้ มิฉะนั้น สัญชาติญาณของมนุษย์ในการตอบโต้ที่รุนแรงจะสร้างความวุ่นวายแก่สังคมโดยรวมอย่างมาก ดังคำกล่าวที่ว่า ตาต่อตา ฟันต่อฟัน รัฐจำต้องเข้าไปเป็นตัวกลางในการลงโทษผู้กระทำผิดแทนผู้เสียหายตามกติกาของสังคม โทษอาญาจะใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดที่ผ่านกระบวนการพิจารณาทางศาลแล้ว หากไม่ต้องการรับโทษทั้งห้า เช่น โทษประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน คนไทยต้องรู้และเคารพกฎหมายอย่างเคร่งครัด สิ่งที่ต้องจดจำไว้คือ กฎหมายสันนิษฐานว่าทุกคนรู้กฎหมายทุกฉบับแล้ว แต่ความเป็นจริงทุกคนไม่รู้กฎหมายสักฉบับ คนไทยจึงต้องปรับตัวให้รอบรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันมากขึ้น มิฉะนั้น อาจต้องรับโทษอาญาอย่างไม่เต็มใจ ส่งผลให้มีการนำทฤษฎีต่างๆ ที่สามารถนำมาปรับใช้ในการลงโทษผู้กระทำความผิด ตัวอย่าง เช่น²⁰

2.5.1 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนแก่ผู้กระทำความผิด

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retributive Theory) ทฤษฎีนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากระบบการเมือง การปกครอง ศาสนา และระบบสังคมในสมัยอดีตที่ผู้มีอำนาจปกครองจะใช้วิธีการลงโทษเพื่อการตอบแทนผู้กระทำผิดให้ได้รับโทษ ในลักษณะตาต่อตาฟันต่อฟัน มีการใช้วิธีการที่รุนแรง ทั้งการประหารชีวิต การลงทัณฑ์ทรมานด้วยรูปแบบต่างๆ เพื่อให้สาสมกับความผิดที่ผู้กระทำผิดได้กระทำลงไป และเพื่อให้ผู้กระทำความผิดสำนึกและเพื่อทำให้รัฐสำนึกถึงความผิดในการกระทำของตน ทฤษฎีนี้มีแนวคิดในการลงโทษว่าผู้กระทำความผิดมีเจตจำนงเสรี (Free Will) ในการที่จะคิด ตัดสินใจ และกระทำการด้วยตนเอง ประกอบกับมนุษย์มีความสามารถในการใช้เหตุผล เมื่อตัดสินใจทำสิ่งใดลงไปจึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนอย่างเต็มที่ เมื่อกระทำความผิดจึงต้องรับผิดชอบต่อความผิดและสมควรได้รับการลงโทษซึ่งมีเหตุผลดังนี้

- 1) เป็นการถูกต้องที่จะต้องได้รับโทษ นำดำเนิน
- 2) เขาได้กระทำความผิด

²⁰ ธีรวัชร์ สุธาธิโยธิน. (2553). *ทฤษฎีอาญาวิทยา*. หน้า 12-15.

- 3) ลงโทษเขาดังเช่นที่เขาได้กระทำต่อผู้เสียหาย
- 4) โทษต้องก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานแก่เขาพอ ๆ กับที่เขาสร้างความทุกข์ทรมานแก่ผู้เสียหาย
- 5) มีความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผิดของเขากับความทุกข์ทรมานของโทษที่เขาต้องได้รับ ซึ่งในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ไม่ต้องสนใจต่ออนาคตของผู้ที่ถูกลงโทษ หรือสังคม มองแต่เพียงว่าพฤติกรรมในอดีตเขาเป็นอย่างไร ไม่มองถึงความร้ายแรงของการกระทำ หากแต่ผู้กระทำทุกคนต้องได้รับโทษ

2.5.2 ทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์สูงสุด

มองการลงโทษต้องก่อประโยชน์ต่อสังคมในด้านลดอาชญากรรม และส่งเสริมให้คนเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง การลงโทษต้องกระทำอย่างรวดเร็ว แน่นนอน เสมอภาคกัน มีความรุนแรงตามที่กฎหมายกำหนดให้ก็เพื่อป้องกันอาชญากรรม เช่น การป้องกันฉ้อโกง โดยการประหารชีวิต ป้องกันขี้ขลาดโดยการจำคุก ชังไว้ในสถานที่ที่เป็นเรือนจำ ตามระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งวิธีการดังกล่าวจะไม่มีวิธีการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิด เน้นการทำให้ขาดอิสรภาพเท่านั้นและก็เพื่อยับยั้งอาชญากรรม แนวคิดของการลงโทษตามทฤษฎีอรรถประโยชน์ ได้มีการพัฒนาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน การลงโทษที่ดีตามแนวคิดนี้ ต้องประกอบด้วยหลักการดังนี้

- 1) การลงโทษผู้กระทำความผิด มิได้มุ่งถึงการลงโทษสิ่งผิดที่ผู้กระทำความผิดแล้วในอดีตแต่เป็นการลงโทษเพื่อป้องกันการที่ผู้กระทำความผิดนั้น หรือบุคคลอื่นในสังคมจะกระทำความผิดขึ้นมาใหม่
- 2) กล่าวอีกนัยหนึ่ง การลงโทษการกระทำที่เป็นความผิด จะมีความชอบธรรม ถ้าได้กระทำเพื่อเป็นการป้องกันการกระทำผิดที่จะเกิดขึ้นในอนาคต
- 3) วิธีการลงโทษอันจะมีผลเป็นการป้องกันนี้ คือ การลงโทษเพื่อเตือนให้ผู้กระทำผิดและผู้อื่นตระหนักถึงผลการฝ่าฝืนกฎหมาย ดังนั้น ผู้บัญญัติกฎหมายจึงต้องคำนึงถึงผลของวิธีการลงโทษผู้กระทำความผิดว่า จะต้องสามารถป้องกันการกระทำผิดอันมีลักษณะทั่วไปด้วย มิใช่แต่เพียงการที่ยับยั้งผู้กระทำผิดเท่านั้น
- 4) การลงโทษผู้กระทำความผิดจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่เขาควรจะได้รับจากรัฐ เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ๆ ดังนั้น ผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับการเยียวยารักษา การที่เขามีการกระทำอันเป็นการต่อต้านสังคมปัจจุบัน เพื่อให้เขาสามารถมีชีวิตอย่างมีความสุขได้กับคนส่วนใหญ่ของสังคม
- 5) ความชอบธรรมของระบบการลงโทษจึงมิใช่การลงโทษที่รุนแรงดังเช่นในอดีต แต่เป็นวิธีการที่อยู่บนพื้นฐานของความมีมนุษยธรรม

หากเปรียบเทียบทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์กับทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทน จะพบว่ามีหลักเกณฑ์แตกต่างกัน คือ ทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์มองว่า การ

ลงโทษควรจะมีไปในอนาคต มากกว่ามองย้อนหลังไปในอดีต ส่วนทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทน จะมองแต่เฉพาะในอดีตเท่านั้น ในส่วนจุดมุ่งหมายการลงโทษ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทน เห็นว่า โทษที่จะลงต้องเหมาะสม และได้สัดส่วนกับความผิด ในขณะที่ทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์ มีหลักเกณฑ์ว่า จะต้องลงโทษเพื่อป้องกันสังคม และจำนวนโทษต้องมากพอที่จะป้องกันสังคมได้ แต่ปริมาณโทษต้องไม่มากเกินไปกว่าที่จำเป็นในการบรรลุผลในการป้องกันด้วย โดยจะกำหนดโทษให้สูงตามความพอใจไม่ได้ ต้องพิจารณาให้เหมาะสมไม่มากหรือน้อยเกินไป

ทั้งนี้ทฤษฎีอรรถประโยชน์ถือว่า การลงโทษก่อให้เกิดผลดีอันเกิดจากการลงโทษ เพราะทำให้อาชญากรรมลดลงอย่างหนึ่งอย่างใดใน 3 ประการ คือ

ประการแรก การลงโทษจะมีผลยับยั้ง (Deterrence) มิให้กระทำความผิดอาญาโดยจะมีผลเป็นการยับยั้งทั้งแก่ตัวผู้กระทำความผิด และแก่บุคคลทั่วไป

ประการที่สอง การลงโทษจะมีผลเป็นการแก้ไข (Reformative Effect) และผลเป็นการฟื้นฟู (Rehabilitative Effect) ผู้กระทำความผิดโดยทำให้ผู้กระทำความผิดเปลี่ยนทัศนคติ และค่านิยมที่จะเชื่อฟัง และไม่ฝ่าฝืนกฎหมาย

ประการที่สาม การลงโทษจะมีผลเป็นการตัดโอกาสมิให้ผู้นั้นกระทำความผิดขึ้นอีก (Incapacitive effect) โดยการลงโทษจำคุกเป็นการแยกผู้กระทำความผิดออกไปจากสังคม ผู้กระทำความผิดจึงไม่มีโอกาสก่ออาชญากรรมขึ้นอีกในสังคม

2.5.3 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขปรับปรุงฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitative Theory) มีแนวคิดว่าการลงโทษควรมีเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ให้กลับตัวเป็นคนดี เพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก รวมทั้งพยายามที่จะช่วยให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคมได้ตามปกติ จึงต้องมีการให้การเรียนรู้ การอบรม การฝึกอาชีพ ให้เพียงพอที่เขาจะใช้ในการดำเนินชีวิตได้ รวมทั้งการพยายามช่วยให้ผู้กระทำความผิดไม่รู้สึกมีปมด้อยจากการที่ได้รับการลงโทษไปแล้ว สำหรับหลักการลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู ประกอบด้วย (1) หลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำความผิดต้องประสบกับสิ่งที่ทำลายคุณลักษณะประจำตัวของเขาโดยให้ใช้วิธีการอื่นแทนการลงโทษจำคุกระยะสั้น (2) การลงโทษต้องเหมาะสมกับการกระทำความผิดเป็นรายบุคคล (3) เมื่อผู้กระทำได้แก้ไขดีดังเดิมแล้วให้หยุดการลงโทษ และให้มีการปรับปรุงการลงโทษระหว่างที่มีการคุมขังตัวอย่าง เช่น

- 1) การลงโทษต้องเหมาะสมกับบุคคล
- 2) เน้นการวิเคราะห์หาสาเหตุของการกระทำความผิด
- 3) เน้นการแก้ไขที่สาเหตุ

4) แก้ไขถูกต้องผู้กระทำจะไม่กลับมากระทำความผิดอีกอันส่งผลแก่ตัวผู้กระทำ ความผิดนั้นเอง

5) เน้นแก้ไขผู้กระทำกลับเป็นคนดี

2.5.4 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อปกป้องคุ้มครองสังคม (Social Protection Theory)

ปัจจุบันนักอาชญาวิทยาของสำนักป้องกันสังคมให้ความสนใจในสิ่งสำคัญ คือ บุคลิกภาพของผู้กระทำผิด กฎหมายอาญา และการควบคุมสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สังคมดีขึ้นและเพื่อป้องกันอาชญากรรม ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ได้พัฒนาเป็นแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีการลงโทษ เพื่อปกป้องคุ้มครองสังคม โดยมีหลักการที่สำคัญคือ

1) ควรจะมีการมองวิธีดำเนินการกับผู้กระทำความผิดอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งคุ้มครองสังคมจากอาชญากรรมมากกว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล

2) การลงโทษผู้กระทำผิด ไม่อาจใช้หลักกฎหมายเพียงอย่างเดียวได้ จำเป็นจะต้องศึกษาพฤติกรรมของผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล และสถานการณ์ของอาชญากรรม เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาร่วมกันด้วย

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันสังคมมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัย โดยวิธีแยกผู้กระทำผิดออกจากสังคมเพื่อตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำผิดได้กระทำผิดขึ้นอีก สำหรับการลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคมนั้น มีหลักการสำคัญคือ การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด และอบรมปมนิสัย มากกว่าการลงโทษ โดยเน้นการคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม ส่วนการลงโทษจะเน้นให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล เพื่อให้มีการปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้เป็นคนดี โดยบัญญัติหลักเกณฑ์ในการป้องกันควบคุม และการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดไว้ในกฎหมายอาญาดังกล่าว เช่น หลักเกณฑ์การนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้กับผู้กระทำผิด เป็นต้น วัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคมจึงเป็นมาตรการเสริมที่สำคัญ อันจะนำมาใช้ในการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิดที่กลับตัวเป็นคนดียาก ซึ่งมาตรการเสริมดังกล่าว อาจนำมาใช้ในกรณีที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษไว้น้อยไปไม่เพียงพอต่อการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดบางประเภท จึงต้องนำมาตราเสริมมาผนวกใช้ด้วย เช่น การนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้กับผู้กระทำความผิดซ้ำ เป็นต้น

ทั้งนี้อาจสรุปได้ว่า การโทษทางกฎหมาย คือ เป็นมาตรการอย่างหนึ่งที่กำหนดไว้ในกฎหมายอาญาเพื่อใช้บังคับกับผู้กระทำความผิด และโทษยังเป็นมาตรการบังคับทางอาญาดั้งเดิมที่สุดและจนบัดนี้ยังไม่มีสิ่งอื่นมาทดแทนโทษ โทษจะมีลักษณะรุนแรงมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับลักษณะของการกระทำความผิดว่ามีความร้ายแรงและเกิดความเสียหายหรือรัฐมากน้อยเพียงใด

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคที่ใช้สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

ในบทนี้จะเป็นการศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และญี่ปุ่น ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคที่ใช้สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ปัญหาในการคุ้มครองผู้บริโภคต่อไป

3.1 มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคที่ใช้สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

3.1.1 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีในด้านการโฆษณา และฉลากสินค้า

3.1.2 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีในด้านการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย

3.1.3 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีในด้านการเยียวยาความเสียหาย เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

ประเทศไทยมีกฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภคขึ้นในปี พ.ศ. 2522 คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นกฎหมายกลางในการดำเนินการคุ้มครองสิทธิแก่ผู้บริโภคทั่วไป เนื่องจากการออกกฎหมายเป็นรายประเภทสินค้าไม่อาจแก้ปัญหาหรือคุ้มครองสิทธิแก่ผู้บริโภคได้ทันต่อเหตุการณ์ จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายกลางเพื่ออุดช่องว่างกฎหมาย ซึ่งตามพระราชบัญญัติฉบับนี้จะมีคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่กำกับควบคุมงานคุ้มครองผู้บริโภคให้มีประสิทธิภาพ โดยมีบทบัญญัติกลางเกี่ยวกับฉลาก โฆษณา สัญญา สินค้าไม่ปลอดภัย และการช่วยเหลือเยียวยาสิทธิของผู้บริโภค เพื่อให้ความคุ้มครองผู้บริโภคได้อย่างเพียงพอ นอกจากนี้พระราชบัญญัตินี้ยังมีบทบัญญัติยอมรับการมีอยู่ของกฎหมายต่างๆ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภค รวมทั้งอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติตาม

กฎหมายต่างๆ ด้วย¹ และยังมีพัฒนาการทางกฎหมายว่าด้วยสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ปลอดภัย (Safety Products) ขึ้นหลายฉบับ ได้แก่พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. 2551 จนถึงเป็นการคุ้มครองเกี่ยวกับสถานะของคู่ความที่ไม่เท่าเทียมกันตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และจนกระทั่งมาถึงพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 หรือที่เรียกว่า “กฎหมายความรับผิดในสินค้าที่ไม่ปลอดภัย” (Product Liability Law : PL Law) ซึ่งผู้บริโภคที่ซื้อสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีมักถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ขาย เนื่องจากสินค้านี้มีราคาแพงกว่าสินค้าปกติโดยทั่วไป แต่เมื่อผู้บริโภคซื้อสินค้านี้ไปแล้ว ปรากฏว่าไม่สรรพคุณหรือคุณสมบัติตามที่ผู้ขายกล่าวอ้างหรือเป็นของปลอม ซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้บริโภคได้ ทั้งนี้ยังไม่มีกฎหมายในการควบคุมสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีโดยตรง คงอาศัยกฎหมายใกล้เคียงตามที่กล่าวข้างต้นในการคุ้มครองผู้บริโภคที่ซื้อสินค้านี้ดังกล่าว

3.1.4 ประเภทสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

การพัฒนาทางอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็วในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา รวมทั้งภาวะทางเศรษฐกิจและการแข่งขัน ส่งผลให้นาโนเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทมากขึ้น โดยถูกประยุกต์ใช้หรือเกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตสินค้าหลายประเภท ดังนี้

- 1) สินค้าประเภทอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์ มีการใช้วัสดุระดับนาโนเป็นองค์ประกอบของสารกึ่งตัวนำในการผลิตชิป แผงวงจร หน่วยความจำขนาดนาโน ทำให้ผลิตภัณฑ์ มีขนาดเล็กลง แต่สามารถบรรจุข้อมูลได้จำนวนมหาศาล ทั้งยังประหยัดไฟมากขึ้นและมีประสิทธิภาพโดยรวมเพิ่มขึ้น
- 2) สินค้าประเภทสิ่งทอ (สิ่งทอนาโน) มีการใช้อนุภาคนาโนเคลือบเส้นใยผ้า ทำให้สวมใส่สบายขึ้นเนื่องจากตัวอนุภาคจะช่วยดูดความชื้น ป้องกันรังสี UV และความร้อนทำลายแบคทีเรีย ระงับกลิ่นเหม็น และยังสามารถเสริมวิตามินอีช่วยบำรุงผิวอีกด้วย
- 3) สินค้าประเภทเครื่องสำอาง เช่น ผลิตภัณฑ์แป้งทาหน้า ซึ่งเป็นอนุภาคระดับนาโน ทำให้แป้งมีคุณสมบัติไม่สะท้อนแสง ทำให้ใบหน้าไม่ขาววอกและดูอ่อนเยาว์ขึ้น ผลิตภัณฑ์ครีมบำรุงผิวที่เป็นอนุภาคนาโนจะช่วยให้การดูดซึมเข้าสู่ผิวหนังดีขึ้น ซึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของครีม

¹ ศุภฤกษ์ ชลวีระวงศ์. (2550). ความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย. ศึกษากรณีของผู้ให้แพนไซส์ที่ไม่ได้ผลิตหรือขายหรือนำเข้าสินค้า. หน้า 150.

4) สิ้นค้าประเภทยา ซึ่งยาที่มีองค์ประกอบเป็นอนุภาคระดับนาโน ทำให้ถูกดูดซึมเข้าสู่ร่างกายได้ดีและออกฤทธิ์ได้เร็วขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารักษาโรคมะเร็งและระบบนำส่งยาที่มีขนาดเล็กระดับนาโน เพื่อให้ใช้ปริมาณยาที่มีขนาดน้อยลง และไปถึงเป้าหมายเฉพาะที่ โดยไม่ส่งผลข้างเคียงต่อเซลล์หรือเนื้อเยื่ออื่นที่ไม่ต้องการให้ได้รับผลกระทบจากการออกฤทธิ์ของยา

5) สิ้นค้าประเภทอุตสาหกรรมการแพทย์ โดยการผ่าตัดแบบดั้งเดิม อาจเปลี่ยนไปเป็นการผ่าตัดระดับนาโน(Nanosurgeons) โดยการควบคุมหุ่นยนต์นาโน (Nanorobots) เข้าไปตรวจจับและทำลายเซลล์มะเร็ง หรือไวรัสที่ต้องการ โดยไม่เป็นอันตรายต่อเซลล์อื่นๆ นอกจากนี้ ยังมีการผลิตตัวเซนเซอร์ทางการแพทย์ อวัยวะเทียมกระดูกเทียมที่มีอนุภาคในระดับ นาโนสำหรับผู้พิการ

6) สิ้นค้าประเภทสารเคลือบผิว นอกเหนือจากการใช้สารเคลือบผิวที่มีส่วนผสมของอนุภาคนาโนกับผลิตภัณฑ์สิ่งทอ ยังมีการใช้กับผลิตภัณฑ์อื่นๆ เช่น เคลือบผิวโลหะภายในเครื่องยนต์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการหล่อลื่นและป้องกันการสึกหรอ เคลือบผิวฟิล์มติดกระจกรถยนต์หรือแว่นตา เพื่อป้องกันรังสี UV และความชื้น ความร้อน เคลือบผิวภาชนะบรรจุภัณฑ์เพื่อป้องกันความชื้น เป็นต้น

7) สิ้นค้าประเภทอุตสาหกรรมโลหะและวัสดุก่อสร้าง เช่น เหล็ก สามารถนำอนุภาคนาโนไปใช้เสริมทำให้เหล็กมีคุณสมบัติในการยืดหยุ่นตัวสูงขึ้นและมีความเหนียวมากขึ้น คอนกรีตมีการใช้อนุภาคเส้นใยนาโนเข้าไปเป็นส่วนประกอบ ทำให้คอนกรีตมีความละเอียดมากขึ้น ส่งผลให้การยึดเกาะดีขึ้น เพิ่มความแข็งแรง ทนทาน ทั้งเกิดคุณสมบัติในการทำความสะอาดตัวเองได้

3.1.5 องค์กรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

นาโนเทคโนโลยีจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการ การสร้างหรือการวิเคราะห์ วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องจักรหรือผลิตภัณฑ์ที่มีขนาดเล็กมากๆ รวมถึงการออกแบบหรือการประดิษฐ์เครื่องมือเพื่อใช้สร้างหรือวิเคราะห์วัสดุในระดับที่เล็กมากๆ เช่น การจัดอะตอมและโมเลกุลในตำแหน่งที่ต้องการได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ซึ่งสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการตรวจสอบ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับสินค้านี้ นอกจากสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งเป็นองค์กรภาครัฐแล้ว ยังมีองค์กรภาครัฐและองค์กรภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับสินค้านี้ ดังนี้²

² ศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2556, จาก

3.1.5.1 องค์กรภาครัฐ

หน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน มหาวิทยาลัย และองค์กรธุรกิจทั่วโลก ต่างก็ประชันขันแข่งกันเพื่อเป็นผู้นำด้านนาโนเทคโนโลยี และเซ็นสิคส์ออปโตค บรีโกล ทั้งที่มีส่วนผสมของวัสดุนาโนและใช้นาโนเทคโนโลยีในการผลิต ออกสู่ตลาดกันไม่เว้นแต่ละวัน ทั้งนี้ในขณะเดียวกัน หลักฐานที่อาจบ่งชี้ได้ว่าวัสดุที่เป็นนวัตกรรมใหม่เหล่านี้ มีโอกาสที่จะก่อให้เกิดอันตรายด้านความปลอดภัย ชีวอนามัยและสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญ ก็เพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัวเหมือนจะท้าทายต่อสังคม เศรษฐกิจ และจริยธรรมของมวลมนุษยชาติด้วย

1) ศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติ

นาโนเทคโนโลยีเป็นกระแสใหม่ของการพัฒนาเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้าง สังเคราะห์ ควบคุม และใช้ประโยชน์จากวัสดุหรือโครงสร้างที่มีขนาดเล็กมากในระดับนาโนเมตร นาโนเทคโนโลยีจะทำให้วัสดุมีสมบัติพิเศษที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ เป็นประจักษ์นวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทุกแขนง ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนไทย ตลอดจนเพิ่มขีดความสามารถของอุตสาหกรรมไทยในเวทีโลกให้ทัดเทียมอารยประเทศ ทั้งนี้ศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติ (นาโนเทค) เป็นองค์กรในกำกับของรัฐ ภายใต้สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2546 มีภารกิจหลักที่ต้องรับผิดชอบในการสร้าง สนับสนุน และส่งเสริม ศักยภาพของนาโนเทคโนโลยี ตลอดจนเผยแพร่ความรู้ให้กับสังคมถ่ายทอด เทคโนโลยีสู่ภาคอุตสาหกรรม และสร้างความตระหนัก ความรู้ ความเข้าใจให้กับประชาชนในประเทศให้มีความพร้อมในการรับข่าวสารข้อมูลนาโน เทคโนโลยีทั้งในปัจจุบันและอนาคต ทั้งนี้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบัน

2) อำนาจหน้าที่และพันธกิจ

ดำเนินงานวิจัย พัฒนา ออกแบบและวิศวกรรม และประยุกต์นาโนเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดความเป็นเลิศและสามารถถ่ายทอดสู่การใช้ประโยชน์ให้กับภาคการผลิต อันจะนำไปสู่การยกระดับผลิตภัณท์ที่เป็นฐานสำคัญของประเทศไทย ส่งผลต่อการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ภายใต้ความตระหนักในการรักษาและดูแลใส่ใจต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นกันนั่นเอง

(1) ความสำคัญของระดับชาติ (National Importance) ทำงานในเรื่องที่มีความสำคัญต่อประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี เกิดการพัฒนาภาค อุตสาหกรรม

และเกษตรกรรม รวมทั้งเป็นฐานและทรัพยากรสำคัญในการพัฒนาองค์ความรู้เทคโนโลยีและสร้าง
 นวัตกรรมเทคโนโลยีให้กับประเทศไทยอย่างยั่งยืน

(2) ความเป็นเลิศนานาชาติ (International Excellence) ดำเนินการวิจัย บริการ และ
 สนับสนุน อย่างมีคุณภาพในระดับสากล โดยมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพเทียบกัน ได้กับองค์กร
 ชั้นเยี่ยมในระดับนานาชาติ

(3) ทักษะวิสัยที่ชัดเจน (Global Visibility) ทำให้ผลงานเป็นที่ประจักษ์ รับรู้ และ
 ได้รับการยอมรับทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ

(4) วิจัยพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านนาโนศาสตร์และนาโนเทคโนโลยีในระดับ
 นานาชาติควบคู่ไปกับการรักษาและใส่ใจต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

(5) ผลักดันนโยบาย และกลยุทธ์ด้านนาโนศาสตร์และนาโนเทคโนโลยีของประเทศ
 ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างยั่งยืน

(6) ให้บริการและถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านนาโนศาสตร์และนาโนเทคโนโลยีสู่ภาคการ
 ผลิตรวมทั้งสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องกับสาธารณชน

(7) ผลิตและผลักดันการผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพและมีศักยภาพเพื่อการพัฒนา
 นาโนศาสตร์และนาโนเทคโนโลยี

(8) พัฒนาและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อประโยชน์ในการ
 พัฒนานาโนศาสตร์และนาโนเทคโนโลยีของประเทศ

3.1.5.2 องค์กรภาคเอกชน

ปัจจุบันนาโนเทคโนโลยี ซึ่งเป็นสหวิทยาการประยุกต์ใช้หรือสังเคราะห์วัสดุ หรือ
 อนุภาคในระดับนาโน กำลังเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย ในการนำมาประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์ชนิด
 ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ให้มีคุณลักษณะพิเศษในการทำงานที่หลากหลายมากขึ้น ซึ่งเป็นการ
 สร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ได้อีกทางหนึ่ง³

การมุ่งส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนานาโนเทคโนโลยีในระดับห้องปฏิบัติการ ตลอดจน
 การถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อการประยุกต์ใช้ในระดับอุตสาหกรรม เพื่อการยกระดับขีดความสามารถ
 ทางด้านนาโนเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้น จำเป็นจะต้องมีศูนย์กลางความเชื่อมโยงและ
 แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างภาครัฐ และเอกชน ดังนั้น การจัดตั้งสมาคมนาโนเทคโนโลยีแห่ง
 ประเทศไทย จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นหน่วยงานอิสระที่จะทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยง

³ สมาคมนานาเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2556, จาก

แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางวิชาการจากองค์กรภาครัฐ ตลอดจนมหาวิทยาลัยให้ไปสู่ภาคอุตสาหกรรม ทั้งในระดับประเทศและต่างประเทศ รวมถึงจัดกิจกรรมเพื่อถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้งานได้จริง ทั้งยังเป็นศูนย์กลางประสานงานและให้บริการแก้ปัญหาพัฒนาอุตสาหกรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดการเชื่อมโยงของภาควิชาการและภาคอุตสาหกรรมในวงกว้าง นานาเทคโนโลยีของประเทศไทยได้อย่างเป็นรูปธรรม และกว้างขวางยิ่งขึ้น

1) สมาคมนาโนเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

สมาคมนี้มีชื่อว่า “สมาคมนาโนเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย” ใช้ตัวย่อว่า “สนทท” มีชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า “Nanotechnology Association of Thailand” ใช้ตัวย่อว่า “NAT” เครื่องหมายของสมาคมมีลักษณะเป็นรูป Bucky ball ที่ถูกโอบล้อมด้วยธงชาติไทย โดยมีอักษรภาษาไทยและภาษาอังกฤษข้อความว่า “สมาคมนาโนเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย Nanotechnology Association of Thailand” มีสำนักงานของสมาคม (ชั่วคราว) ตั้งอยู่ ณ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ เลขที่ 73/1 อาคาร สวทช. ถนนพระรามที่ 6 เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร มีความมุ่งมั่นที่จะมีส่วนในการช่วยผลักดันนาโนเทคโนโลยีในประเทศไทย ให้มีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาชาติ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาและขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทย ให้สามารถแข่งขันในเวทีโลกได้อย่างเต็มภาคภูมิ อันจะนำมาซึ่งความมั่นคงและมั่งคั่ง ความอุดมสมบูรณ์ และการกินดีอยู่ดีของประชาชนชาวไทย ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์ของสมาคมนาโนเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยคือ

- (1) เพื่อเป็นสมาคมทางวิชาการ ไม่เกี่ยวกับการค้าและการเมือง
- (2) เพื่อพัฒนาการศึกษาทางนาโนเทคโนโลยีทุกสาขา รวมทั้งส่งเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อการศึกษาวิชานี้
- (3) เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการวิจัยทางนาโนเทคโนโลยีทุกสาขา
- (4) เพื่อส่งเสริมให้บริการและเผยแพร่ความรู้ทางนาโนเทคโนโลยีแก่ประชาชนเพื่อยกระดับคุณภาพของชีวิต
- (5) เพื่อเป็นศูนย์กลางประสานงานเผยแพร่และแลกเปลี่ยนความรู้ทางนาโนเทคโนโลยีระหว่างสมาชิก และผู้ที่สนใจทางนาโนเทคโนโลยีทั้งภายในและภายนอกประเทศ

2) อำนาจหน้าที่ ในการดำเนินงาน

สมาคมนาโนเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย มีอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมการประกอบกิจการในการผลิตสินค้าที่เกี่ยวข้องกับนาโนเทคโนโลยี โดยมีการดำเนินการ ทั้งนี้สมาคมมีวัตถุประสงค์ที่จะเผยแพร่ความรู้วิชาการและความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประโยชน์และโทษของนาโนเทคโนโลยีให้แก่สาธารณะ ทั้งนี้จะเริ่มต้นด้วย 2 กิจกรรม คือ การเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม

วิชาการนานาชาตินาโนไทยแลนด์ 2010 ณ อุทยานวิทยาศาสตร์ประเทศไทยที่ผ่านมาแล้วนั้น และอีกกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่คือการจัดทำฉลากผลิตภัณฑ์นาโนคิว (NanoQ) เพื่อรับรองผลิตภัณฑ์ว่ามีส่วนประกอบของวัสดุนาโนและมีคุณสมบัติตามที่กล่าวอ้างหรือไม่⁴ โดยเฉพาะในปัจจุบันสมาคมมีการจัดทำโครงการมอบสัญลักษณ์ที่เป็น “นาโนคิว” ฉลากรับรองผลิตภัณฑ์นาโน เช่น ผู้ผลิตสารเคลือบรถพยาบาล นับเป็นผู้ผลิตรายแรกที่ได้รับเครื่องหมายรับรอง ซึ่งระยะแรกยังไม่กำหนดเป็นข้อบังคับตามกฎหมายโดยชัดเจนเพื่อให้มีการบังคับใช้ แต่เป็นการรับรองคุณภาพของสินค้าเท่านั้น สมาคมนานาเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยมอบเครื่องหมายรับรองตราสัญลักษณ์ฉลากนาโน (NanoQ) แก่บริษัทที่มีผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพหลายบริษัท โดยเป็นผู้ผลิตสินค้านานาโนรายแรก ๆ ของประเทศไทยที่ได้รับเครื่องหมายรับรองตราสัญลักษณ์ฉลากนาโน (NanoQ) แก่ผลิตภัณฑ์สูตรสารเคลือบรถพยาบาลในกลุ่มผลิตภัณฑ์สีและสารเคลือบผิว

ทั้งนี้โครงการฉลากนาโน กล่าวว่า การมอบฉลากนาโนแก่ผลิตภัณฑ์นั้นเพื่อเป็นการรับรองว่าผลิตภัณฑ์มีการใช้วัสดุนาโนเป็นส่วนประกอบหรือใช้นาโนเทคโนโลยีในกระบวนการผลิต ซึ่งทำให้ผลิตภัณฑ์มีคุณสมบัติที่เปลี่ยนไปจากเดิม โดยสามารถระบุคุณสมบัติที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างชัดเจน สมาคมนานาเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ระบุว่า กระบวนการพิจารณาให้การรับรองฉลากนาโนแก่ผลิตภัณฑ์นั้นได้รับความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ทดสอบในมหาวิทยาลัยต่างๆ ในการตรวจวิเคราะห์และศึกษาคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นเพื่อกำหนดเป็นมาตรฐานผลิตภัณฑ์นาโนให้เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือได้จากผู้บริโภค โดยผลิตภัณฑ์ที่สามารถขอรับการรับรองฉลากนาโนได้นั้นมี 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มผลิตภัณฑ์สิ่งทอ ที่รวมถึงเครื่องนุ่งห่ม (2) กลุ่มผลิตภัณฑ์สีและสารเคลือบผิว (3) กลุ่มผลิตภัณฑ์เซรามิก และ (4) กลุ่มผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์พลาสติก สำหรับใช้ในครัวเรือน ซึ่งการรับรองฉลากนาโนนี้จะมีอายุการรับรอง 2 ปี โดยผู้ผลิตสามารถขอต่ออายุการใช้ฉลากได้

ซึ่งในส่วนของฉลากนาโนจะช่วยกำหนดมาตรฐานให้กับผลิตภัณฑ์และสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคทำให้ผู้บริโภครับรู้ถึงข้อมูลและคุณสมบัติพิเศษของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ได้ ซึ่งสมาคมนานาเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย กล่าวว่า นาโนเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในชีวิตประจำวันของเรา มีผลิตภัณฑ์หลายประเภทที่นำนาโนเทคโนโลยีไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ ในขณะที่หน่วยงานภาครัฐก็มีการทุ่มงบประมาณในการศึกษาวิจัยและพัฒนา

⁴ เปิดตัวสมาคมนานาโนประเดิมทำฉลาก “นาโนคิว” รองรับผลิตภัณฑ์นาโน. (2553, 8 ตุลาคม).

ผู้จัดการ. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2556, จาก

<http://www.manager.co.th/science/ViewNews.aspx?NewsID=9530000141426&TabID=3&>

วัสดุนาโนหรือกระบวนการทางนาโนเทคโนโลยี เพื่อให้สามารถเพิ่มมูลค่าหรือสร้างประโยชน์แก่ภาคอุตสาหกรรม ซึ่งสมาคมนาโนเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างหรือกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์นาโน ให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล จึงได้จัดทำโครงการฉลากนาโนขึ้น เพื่อให้การรับรองแก่ผลิตภัณฑ์นาโนที่ได้มาตรฐานตามข้อกำหนดและเงื่อนไข สร้างความมั่นใจผลิตภัณฑ์นาโนต่อผู้บริโภค ป้องกันการแอบอ้างหรือโฆษณาเกินจริง โดยในระยะแรกนี้ยังไม่ได้กำหนดในข้อบังคับ แต่ผู้ผลิตที่สมัครใจสามารถขอรับฉลากนาโนได้

3.1.6 ผู้เกี่ยวข้องกับธุรกิจสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

สำหรับผู้เกี่ยวข้องกับธุรกิจสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีประกอบด้วยบุคคลต่างๆ ดังนี้

3.1.6.1 ผู้ผลิต ได้แก่ ผู้ประกอบการที่เป็นผู้ผลิตสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

3.1.6.2 ผู้จำหน่าย ได้แก่ ผู้ประกอบการที่เป็นผู้รับเอาสินค้าจากผู้ผลิตสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีรวมทั้งผู้ที่นำเข้าสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีจากต่างประเทศเข้ามาจำหน่าย

3.1.6.3 ผู้บริโภค ได้แก่ ผู้ซื้อสินค้าจากผู้ขายสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

3.1.7 การคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับการใช้สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

แม้ว่าในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีมาตรการกฎหมายในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี แต่ก็สามารถพิจารณากฎหมายที่ให้ความคุ้มครองผู้บริโภคในการเกี่ยวข้องกับสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีดังนี้

3.1.7.1 การคุ้มครองในด้านการผลิตสินค้า

เนื่องจากการผลิตสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีเกี่ยวข้องกับกระบวนการดังต่อไปนี้⁵

1) การเปิดภาชนะบรรจุ รวมทั้งการจัดเก็บวัตถุดิบ ซึ่งถ้าเป็นฝุ่นผง อาจเกิดการฟุ้งกระจายหรือเกิดการสัมผัสโดยตรงกรณีเป็นของเหลว

2) การสังเคราะห์โดยวิธีการต่างๆ รวมทั้งการบด ซึ่งมีโอกาสก่อให้เกิดการฟุ้งกระจายในอากาศ

3) การซั่ง ตวง วัด เพื่อควบคุมคุณภาพการผลิต

⁵ วิสันติ เลหาอุดมโชค. เล่มเดิม. หน้า 4.

4) การผสม การเตรียมการผสม ถือเป็นขั้นตอนสำคัญในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับ วัสดุนาโน ที่มักก่อให้เกิดการฟุ้งกระจายและการสัมผัสเข้าสู่ร่างกาย

5) การฉีดพ่น หรือทำให้กระจายตัวลงบนชิ้นงาน ซึ่งผู้ปฏิบัติงานมีโอกาสสูงที่จะ สัมผัสหรือได้รับอนุภาคนาโนเข้าสู่ร่างกาย หากกระบวนการดังกล่าวไม่ได้ทำให้ระบบปิดหรือมี มาตรการควบคุมป้องกันที่ดีพอ

6) การขึ้นรูป ตัดแต่งด้วยเครื่องจักร ซึ่งวัสดุนาโนที่ฝังตัวอยู่ในชิ้นงานนั้นๆ อาจหลุด ออกมาและฟุ้งกระจายในอากาศได้

7) การบรรจุหีบห่อ อาจเกิดการรั่วไหลของวัสดุนาโน และผู้ปฏิบัติงานมีโอกาสสัมผัสหรือ ได้รับเข้าสู่ร่างกายได้เช่นกัน

8) การทำความสะอาดเครื่องจักร บริเวณการทำงาน ซึ่งอาจมีการตกค้างของวัสดุนาโน ตามส่วนต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นผงฝุ่น ซึ่งสามารถเกิดการฟุ้งกระจายได้

9) การจัดการของเสียที่เป็นวัสดุนาโน อาจเกิดการรั่วไหล การฟุ้งกระจาย หรือสัมผัส ผิวหนังได้ เป็นต้น

ทั้งนี้ ในการผลิตสินค้าจะมีอันตรายจากการทำงานที่เกี่ยวข้องกับวัสดุนาโน กล่าวคือ ประการแรก อันตรายต่อสุขภาพ ข้อมูลเกี่ยวกับอันตรายจากอนุภาคนาโนชนิดต่างๆ ต่อร่างกาย มนุษย์ยังมีอยู่จำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบในระยะยาว อย่างไรก็ตาม จากรายงานการศึกษา วิจัย พบว่าการสัมผัสอนุภาคนาโน อาจก่อให้เกิดการอักเสบ ระคายเคือง หรือภูมิแพ้ นอกจากนี้ยัง อาจทำให้เกิดมะเร็ง เป็นพิษต่อสารพันธุกรรม เซลล์ อวัยวะต่างๆ ซึ่งมีอันตรายจากการติดไฟและ การระเบิด เนื่องจากอนุภาคนาโนมีพื้นที่ผิวต่อน้ำหนักมาก ทำให้มีความเป็นไปได้ของการระเบิด มากขึ้นเมื่อมีความเข้มข้นในอากาศสูงพอ ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง โดยตรงกับความปลอดภัยด้านนาโนเทคโนโลยี ที่มีผลบังคับใช้ในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม กฎหมายที่มีอยู่และอาจต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม ได้แก่⁶

(1) พระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554 ควรต้องมีการเพิ่มเติมข้อกำหนดเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงาน ในสถานประกอบ กิจการที่มีการใช้วัสดุนาโน

(2) พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ควรต้องมีการปรับปรุงโดยเพิ่มวัสดุนาโน เป็นหนึ่งในวัตถุอันตราย

⁶ แหล่งเดิม.

(3) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ควรต้องมีการเพิ่มเติมข้อกำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานการปลดปล่อยมลพิษนาโน และบทลงโทษ

3.1.7.2 การคุ้มครองในด้านการโฆษณา

ในการควบคุมการโฆษณาของคณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาเป็นการใช้อำนาจทางปกครอง เพื่อให้อำนาจในการออกคำสั่งดำเนินการกับโฆษณาที่ใช้ข้อความที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภคหรือใช้ข้อความที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมเป็นส่วนรวม ตามบทบัญญัติในมาตรา 22 ถึงมาตรา 29 และมาตรา 36 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ที่ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเพื่อควบคุมการโฆษณาสินค้าและบริการ

วิธีการควบคุมการโฆษณา เมื่อคณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณา หรือสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้รับการร้องเรียนหรือตรวจพบว่าโฆษณาใด อาจเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 คณะอนุกรรมการวินิจฉัยการโฆษณาจะเป็นผู้พิจารณาในเบื้องต้น ก่อนนำเสนอคณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาเพื่อมีคำสั่งต่อไป ในการวินิจฉัยของคณะอนุกรรมการวินิจฉัยการโฆษณานั้น มีข้อพิจารณาดังนี้

1) คณะอนุกรรมการวินิจฉัยการโฆษณาจะวินิจฉัยเป็นเบื้องต้นว่า การโฆษณานั้นเป็นโฆษณาตามความหมายของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 หรือไม่ ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติคำนิยามคำว่า “โฆษณา” หมายถึง กระทำการไม่ว่าโดยวิธีใดๆ ให้ประชาชนเห็นหรือทราบข้อความเพื่อประโยชน์ทางการค้า⁷ จากคำนิยามดังกล่าว ข้อความที่จะถือว่าเป็นการโฆษณาจึงต้องเป็นข้อความที่ได้เผยแพร่ต่อสาธารณชน โดยมีวัตถุประสงค์ให้สาธารณชนได้ทราบถึงสินค้าหรือบริการ เพื่อเชิญชวนให้สาธารณชนได้เลือกซื้อสินค้าหรือบริการของตนเอง ดังนั้น การโฆษณาจึงมีองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ การเผยแพร่ข้อความต่อสาธารณชนและเพื่อประโยชน์ในทางการค้า

2) เมื่อเป็นโฆษณา ตามความหมายของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แล้ว คณะอนุกรรมการวินิจฉัยโฆษณาจะพิจารณาต่อไปว่า โฆษณาดังกล่าวเป็นโฆษณาที่ต้องห้ามตามกฎหมายหรือไม่ กล่าวคือ เป็นโฆษณาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค หรือเป็นข้อความที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมโดยส่วนรวม ข้อความในโฆษณาที่มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมายดังกล่าวข้างต้น จะมีลักษณะดังนี้

(1) ข้อความที่เป็นเท็จหรือเกินความจริง บางท่านเรียกว่า โฆษณาหลวง หมายถึง โฆษณาซึ่งแสดงข้อความแตกต่างจากความจริง และผลแห่งการแสดงผลเช่นนั้น ทำให้พฤติกรรมผู้บริโภคหันเหไปในทางที่ข้อความนั้นมุ่งหมาย ข้อความที่แสดงนั้นอาจเป็นเท็จหรือหลวงอยู่ในตัวเอง

⁷ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522, มาตรา 3.

หรือแม้ไม่มีสิ่งแสดงว่าน่าจะเท็จ แต่ความหมายที่ผู้รับรู้อ้างความนั้นเข้าใจอาจเป็นเท็จ ก็ถือว่าเป็นการลวงได้

นอกจากการใช้ข้อความที่ไม่เป็นจริงดังกล่าวข้างต้นแล้ว การโฆษณาที่เป็นการอวดอ้างความเป็นยอดในคุณภาพ สรรพคุณ โดยใช้ถ้อยคำที่แสดงถึงระดับแห่งคุณภาพ เช่น ที่สุด ดีกว่า แรกแห่งเดียว หรือการโฆษณาเปรียบเทียบ หากผู้โฆษณาไม่อาจพิสูจน์ได้ว่ามีสรรพคุณหรือคุณสมบัติตามข้อความโฆษณา หรือไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าสินค้าตนดีกว่าของผู้อื่น ก็ถือว่าเป็นการใช้ข้อความอันเป็นเท็จด้วย⁸

(2) ข้อความที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจผิดสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ไม่ว่าจะกระทำโดยใช้หรืออ้างอิงรายงานทางวิชาการ สถิติ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันไม่เป็นความจริง หรือเกินความจริงหรือไม่ก็ตาม ลักษณะของข้อความที่ต้องห้าม ตามอนุมาตรา (2) หมายถึงข้อความในโฆษณานั้น จะทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิดในสาระสำคัญของสินค้าหรือบริการ การใช้ข้อความโฆษณาในลักษณะเช่นนี้ ผู้โฆษณาอาจใช้วิธีอ้างอิงรายงานทางวิชาการ สถิติ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ไม่เป็นความจริง หรือเกินความจริง อย่างไรก็ตาม ข้อความที่ต้องห้ามในลักษณะนี้ ยังไม่ถึงขนาดเป็นข้อความอันเป็นเท็จ หากผู้โฆษณาได้ทำการโฆษณาข้อความในลักษณะนี้ กฎหมายกำหนดให้ผู้โฆษณามีโอกาสพิสูจน์ว่า เป็นความจริงให้ปรากฏแก่คณะกรรมการว่าด้วยโฆษณาได้ หากพิสูจน์ไม่ได้คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาอาจใช้อำนาจตามมาตรา 27 ในการดำเนินการกับข้อความดังกล่าว

(3) ข้อความที่เป็นการสนับสนุนโดยตรงหรือโดยอ้อม ให้มีการกระทำผิดกฎหมาย หรือศีลธรรม หรือนำไปสู่ความเสื่อมเสียในวัฒนธรรมของชาติ การวินิจฉัยว่าข้อความใดเป็นข้อความที่ต้องห้ามตามอนุมาตรา (3) นี้ ค่อนข้างจะวินิจฉัยได้ยาก ในส่วนที่เป็นข้อความที่สนับสนุนให้มีการกระทำผิดกฎหมาย อาจเห็นได้ชัดเจน เพราะอยู่ในการรู้เห็นของบุคคลทั่วไป แต่ข้อความที่เป็นการผิดศีลธรรมหรือนำไปสู่ความเสื่อมเสียในวัฒนธรรมนั้น คงจะต้องพิจารณาถึงระดับความรู้สึกรวมของวิญญูชนทุกๆ ไป ว่าส่อไปในทางเป็นการทำลายศีลธรรมหรือวัฒนธรรมหรือไม่ นอกจากนี้ ข้อความในการโฆษณาที่เป็นการแสดงถึงการขายบริการทางเพศ หรือส่อไปในทางการขายบริการทางเพศ ก็เข้าข่ายต้องห้ามตามอนุมาตราอีกด้วย

(4) ข้อความที่จะทำให้เกิดความแตกแยกหรือเสื่อมเสียความสามัคคีในหมู่ประชาชน ขณะนี้ยังไม่ปรากฏข้อความโฆษณาที่มีลักษณะเช่นนี้

⁸ สุขุม ศุภนิธย์ ก (2548). คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. หน้า 165-167.

(5) ข้อความอย่างอื่น ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ปัจจุบันได้มีกฎกระทรวงที่กำหนดข้อความที่เข้าลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 22(5) แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 รวม 3 ฉบับคือ กฎกระทรวง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2526 ลงวันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2523 กฎกระทรวง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2528 ลงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2528 และกฎกระทรวง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2534 ลงวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2534 ซึ่งกำหนดข้อความที่มีลักษณะต้องห้าม ได้แก่ ข้อความโฆษณาที่รวมอยู่กับข้อความถวายพระพร ข้อความโฆษณาที่ประกาศว่า จะจัดให้มีการเล่นเกมหรือรางวัลด้วยการเสี่ยงโชคให้ของแถม ข้อความโฆษณาขายห้องชุดในอาคารชุดทางสื่อต่างๆ ข้อความโฆษณาขายที่ดิน เป็นต้น

3) เมื่อปรากฏว่า ข้อความที่โฆษณามีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมายคณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาจะอาศัยอำนาจตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ออกคำสั่งทางปกครองให้ผู้ทำการโฆษณาปฏิบัติตามหรือในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยก็สามารถให้ผู้กระทำการโฆษณาพิสูจน์แสดงความจริงได้ หลังจากทีคณะกรรมการเฉพาะเรื่องมีคำสั่งเกี่ยวกับโฆษณานั้นอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างแล้ว หากผู้ได้รับคำสั่งไม่พอใจคำสั่งนั้น สามารถอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคภายใน 10 วันนับตั้งแต่วันที่ผู้อุทธรณ์ได้รับทราบคำสั่งของคณะกรรมการเฉพาะเรื่อง

ทั้งนี้การที่กฎหมายบัญญัติให้ผู้ได้รับคำสั่งของคณะกรรมการเฉพาะเรื่อง สามารถอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้นั้น เป็นการให้มีการตรวจการใช้ดุลพินิจของคณะกรรมการเฉพาะเรื่องอีกครั้งหนึ่งว่า ได้ใช้ดุลพินิจในการออกคำสั่งทางปกครองเหมาะสมสมควรแก่กรณีหรือไม่

3.1.7.3 การคุ้มครองในด้านฉลาก⁹

สินค้าที่ผลิตเพื่อขายโดยโรงงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงานและสินค้าที่สั่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขายเป็นสินค้าที่ควบคุมฉลาก

ในกรณีที่ปรากฏว่ามีสินค้าที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่สุขภาพ ร่างกาย หรือจิตใจ เนื่องในการใช้สินค้าหรือโดยสภาพของสินค้านั้น หรือมีสินค้าที่ประชาชนทั่วไปใช้เป็นประจำ ซึ่งการกำหนดฉลากของสินค้านั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคในการที่จะทราบข้อเท็จจริงในสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้านั้น แต่สินค้านั้นไม่เป็นสินค้าที่ควบคุมฉลากให้คณะกรรมการว่าด้วยฉลากมีอำนาจกำหนดให้สินค้านั้นเป็นสินค้าที่ควบคุมฉลากได้โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

⁹ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ก. (2546). การจำหน่ายอาหารที่ฉลากไม่แสดงเลขสารบบอาหาร. หน้า 1-2.

ตลาดของสินค้าที่ควบคุมตลาดจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

(1) ใช้ข้อความที่ตรงต่อความจริงและไม่มีข้อความที่อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้า

(2) ต้องระบุข้อความดังต่อไปนี้

ก. ชื่อหรือเครื่องหมายการค้าของผู้ผลิตหรือของผู้นำเข้าเพื่อขายแล้วแต่กรณี

ข. สถานที่ผลิตหรือสถานที่ประกอบธุรกิจนำเข้า แล้วแต่กรณี

ค. ระบุข้อความที่แสดงให้เข้าใจได้ว่าสินค้านั้นคืออะไร ในกรณีที่เป็นสินค้านำเข้าให้ระบุชื่อประเทศที่ผลิตด้วย

(3) ต้องระบุข้อความอันจำเป็น ได้แก่ ราคา ปริมาณ วิธีใช้ ข้อแนะนำ คำเตือน วันเดือนปี ที่หมดอายุในกรณีเป็นสินค้าที่หมดอายุได้ หรือกรณีอื่น เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค

(4) ให้ผู้ประกอบการซึ่งเป็นผู้ผลิตเพื่อขายหรือผู้ส่งหรือผู้นำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขายซึ่งสินค้าที่ควบคุมตลาด แล้วแต่กรณี เป็นผู้จัดทำฉลากก่อนขายและฉลากนั้นต้องมีข้อความดังกล่าวข้างต้น

(5) การกำหนดข้อความของฉลากต้องไม่เป็นการบังคับให้ผู้ประกอบการต้องเปิดเผยความลับทางการผลิต เว้นแต่ข้อความดังกล่าวจะเป็นสิ่งจำเป็นเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้บริโภค

ในกรณีที่คณะกรรมการว่าด้วยฉลากเห็นว่า ฉลากใดไม่เป็นไปตามที่กำหนด คณะกรรมการว่าด้วยฉลากมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการเลิกใช้ฉลากดังกล่าวหรือดำเนินการแก้ไขฉลากนั้นให้ถูกต้อง ขณะเดียวกันหากผู้ประกอบการสงสัยว่าฉลากของตนเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมาย สามารถร้องขอให้คณะกรรมการว่าด้วยฉลากพิจารณาก่อนได้ ในการนี้ รัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดให้ผู้ประกอบการ จัดทำและเก็บรักษาบัญชีเอกสารและหลักฐานเพื่อตรวจสอบในภายหลังได้

3.1.7.4 การคุ้มครองในด้านการเยียวยา

แม้ว่าประเทศไทยยังมีได้มีการตรากฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับสินค้าที่มีนาโนเทคโนโลยีเป็นส่วนประกอบก็ตาม แต่หากปรากฏว่าผู้บริโภคได้รับความเสียหายจากสินค้าดังกล่าวย่อมมีสิทธิที่จะฟ้องร้องและเรียกค่าเสียหายจากผู้ประกอบการตามกฎหมายต่อไปนี้

1) พระราชบัญญัติความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

เหตุผลที่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 โดยเริ่มบังคับใช้ในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2552 เป็นต้นไปนั้น คือ สินค้าในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์ภายในประเทศหรือนำเข้า ซึ่งมีกระบวนการในการผลิตที่ใช้ความรู้

ทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีขั้นสูงขึ้น การที่ผู้บริโภคจะตรวจพบว่าสินค้านั้นๆ ไม่ปลอดภัย เป็นเรื่องที่ยากอย่างยิ่ง เมื่อผู้บริโภคนำสินค้าที่ปลอดภัยไปใช้อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สินของผู้บริโภค หรือบุคคลอื่น แต่การฟ้องร้องคดี เรียกร้องค่าเสียหายมีความยุ่งยากอย่างยิ่ง จึงมีกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดจาก สินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งกฎหมายมีสาระสำคัญดังนี้

(1) คำจำกัดความที่สำคัญ¹⁰

“ผลิต” หมายความว่า ทำผสมปรุง แต่ง ประกอบ ประดิษฐ์ แปรสภาพ เปลี่ยนรูป คัดแปลง คัดเลือก แบ่งบรรจุ แซ่เยือกแข็ง หรือฉายรังสี รวมถึงการกระทำใดๆ ที่มีลักษณะทำนอง เดียวกัน

“ผู้เสียหาย” หมายความว่า ผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

“ความเสียหาย” หมายความว่า ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็น ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ไม่รวมถึงความเสียหายต่อ ตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น

“ความเสียหายต่อจิตใจ” หมายความว่า ความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน ความหวาดกลัว ความวิตกกังวล ความเศร้า โศกเสียใจ ความอับอาย หรือความเสียหายต่อจิตใจอย่างอื่นที่มีลักษณะ ทำนองเดียวกัน

“สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” หมายความว่า สินค้าที่ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุจากความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบ หรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้ วิธี เก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสินค้า หรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตาม สมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งาน และการเก็บรักษาตามปกติ ธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้

“ขาย” หมายความว่า จำหน่าย จ่าย แจก หรือแลกเปลี่ยนเพื่อประโยชน์ทางการค้า และ ให้ความหมายรวมถึงให้เช่า ให้เช่าซื้อ จัดหา ตลอดจนเสนอ ชักชวน หรือนำออกแสดงเพื่อการ ดังกล่าว

“นำเข้า” หมายความว่า นำหรือส่งสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย

“ผู้ประกอบการ” หมายความว่า

(1) ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต

(2) ผู้นำเข้า

¹⁰ พระราชบัญญัติความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551, มาตรา 4.

(3) ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้

(4) ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความหรือแสดงด้วยวิธีใดๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้า

(2) หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ

ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ได้กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ประกอบการไว้ดังนี้

ก. ผู้ประกอบการทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และสินค้านั้นได้มีการขายให้กับผู้บริโภคแล้ว ไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการหรือไม่ก็ตาม

ข. ผู้ประกอบการไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หากพิสูจน์ได้ว่า

ก) สินค้านั้นมิได้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

ข) ผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วว่า สินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือ

ค) ความเสียหายเกิดขึ้นจากการใช้หรือเก็บรักษาสินค้าไม่ถูกต้องตามวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ประกอบการได้กำหนดไว้อย่างถูกต้อง และชัดเจนตามสมควรแล้ว

ง) ผู้ผลิตตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิตไม่ต้องรับผิดชอบ หากพิสูจน์ได้ว่าความปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการออกแบบของผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือจากการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิต ทั้งผู้ผลิต ไม่ได้คาดเห็น และไม่ควรจะได้คาดเห็นถึงความปลอดภัย

ผู้ผลิตส่วนประกอบของสินค้าไม่ต้องรับผิดชอบหากพิสูจน์ได้ว่า ความปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการออกแบบหรือประกอบหรือการกำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าของผู้ผลิตสินค้านั้น¹¹

(3) การฟ้องร้องดำเนินคดี

ผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีเพื่อให้ผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบตามมาตรา 5 จะต้องพิสูจน์ว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการและการใช้หรือเก็บรักษาสินค้านั้นเป็นไปตามปกติธรรมดา แต่ไม่ต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดจากการกระทำของผู้ประกอบการ

¹¹ พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551, มาตรา 5-7.

ผู้ใด¹² ทั้งนี้ นอกจากค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ศาลมีอำนาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ด้วย¹³

ก. ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ อันเป็นผลเนื่องมาจากความเสียหายต่อร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยของผู้เสียหาย และหากผู้เสียหายถึงแก่ความตาย สามปี ภริยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้น ชอบที่จะได้รับค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ

ข. หากข้อเท็จจริงปรากฏว่า ผู้ประกอบการได้ผลิต นำเข้า หรือขายสินค้าโดยรู้อยู่แล้วว่า สินค้าชิ้นนั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือมิได้รู้เพราะประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเมื่อรู้ว่าสินค้าไม่ปลอดภัย ภายหลังจากการผลิต นำเข้า หรือขายสินค้านั้นแล้วไม่ดำเนินการใดๆ ตามสมควรเพื่อมิให้เกิดความเสียหาย ให้ศาลสั่งให้มีการดำเนินการผู้ประกอบการจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้น จากจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงที่ศาลกำหนดตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงนั้น

2) พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค 2551

“คดีผู้บริโภค” ได้กำหนดคำนิยามไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 หมายถึงคดีดังต่อไปนี้¹⁴

(1) คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ ซึ่งพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ

(2) คดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย (พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551)

(3) คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีตาม 1 หรือ 2

(4) คดีแพ่งที่มีกฎหมายบัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาตามกฎหมายนี้

ตามคำนิยามข้างต้นจะเห็นว่าคดีที่พิพาทระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการไม่ว่าจะเป็นคดีที่ผู้บริโภคฟ้องผู้ประกอบการ หรือผู้ประกอบการฟ้องผู้บริโภค หากเป็นข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการใช้สินค้าหรือบริการแล้วถือเป็นคดีผู้บริโภคทั้งสิ้น เช่น ผู้ซื้อบ้าน ซื้อรถยนต์ หรือสินค้าจากผู้ผลิตหรือจำหน่ายในสินค้าที่ไม่ได้คุณภาพหรือเสียหาย หรือผู้ประกอบการฟ้องผู้บริโภค เช่น ธนาคารฟ้องลูกหนี้บัตรเครดิต หรือลูกหนี้เงินกู้ที่ไม่ชำระหนี้ หรือบริษัทผู้ให้เช่าซื้อ

¹² พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551, มาตรา 6.

¹³ พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551, มาตรา 11.

¹⁴ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 3.

ฟ้องผู้เช่าซื้อที่ไม่ชำระค่างวด เป็นต้น คดีเหล่านี้ถือเป็นคดีผู้บริโภค ต้องใช้วิธีพิจารณาพิเศษตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ทั้งสิ้น

วิธีพิจารณาพิเศษตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1) การฟ้องคดี

มาตรา 17 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจจะฟ้องผู้บริโภคเป็นคดีผู้บริโภค และผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลอื่นได้ด้วย ให้ผู้ประกอบธุรกิจเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลได้เพียงแห่งเดียว”

ปกติแล้วคำฟ้องกฎหมายให้เสนอต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาลก็ได้ แล้วแต่คู่ความผู้เสนอฟ้องจะสะดวก (ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 4) แต่ถ้าเป็นคดีผู้บริโภค กฎหมายจำกัด ผู้ประกอบการไม่ให้แก่งฟ้องยังศาลที่อยู่นอกภูมิลำเนาของผู้บริโภค เพราะจะเป็นการเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาต่อสู้อคดีของผู้บริโภค ซึ่งมีฐานะที่ต่ำกว่านั่นเอง

2) คำฟ้องและคำให้การ

มาตรา 20 บัญญัติว่า “การฟ้องคดีผู้บริโภค โจทก์จะฟ้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ ในกรณีที่โจทก์ประสงค์จะฟ้องด้วยวาจา ให้เจ้าพนักงานคดีจัดให้มีการบันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้อง แล้วให้โจทก์ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

คำฟ้องต้องมีข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุแห่งการฟ้องคดี รวมทั้งคำขอบังคับชดเชยเงินพอที่จะทำให้เข้าใจได้ หากศาลเห็นว่าคำฟ้องนั้นไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้โจทก์แก้ไขคำฟ้องในส่วนนั้นให้ถูกต้องหรือชดเชยขึ้นก็ได้”

มาตรา 26 บัญญัติว่า “ถ้าคู่ความไม่อาจตกลงกันหรือไม่อาจประนีประนอมยอมความกันได้ และจำเลยยังไม่ได้ยื่นคำให้การ ให้ศาลจัดให้มีการสอบถามคำให้การของจำเลย โดยจำเลยจะยื่นคำให้การเป็นหนังสือหรือจะให้การด้วยวาจาก็ได้ ในกรณีที่ยื่นคำให้การเป็นหนังสือ หากศาลเห็นว่าคำให้การดังกล่าวไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้จำเลยแก้ไขคำให้การในส่วนนั้นให้ถูกต้องหรือชดเชยขึ้นก็ได้ ในกรณีให้การด้วยวาจา ให้ศาลจัดให้มีการบันทึกคำให้การนั้น และให้จำเลยลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

ถ้าจำเลยไม่ให้การตามวรรคหนึ่ง และไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้ขยายระยะเวลายื่นคำให้การ ให้ถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ”

3) ผู้บริโภคได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในการดำเนินกระบวนการพิจารณา

มาตรา 18 บัญญัติว่า “การยื่นคำฟ้องตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ในคดีผู้บริโภค ซึ่งดำเนินการโดยผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภค ให้ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่รวมถึงความรับผิดในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด

ถ้าความปรากฏแก่ศาลว่าผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคนำคดีมาฟ้องโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร เรียกร้องค่าเสียหายเกินสมควร ประพฤติตนไม่เรียบร้อย ดำเนินกระบวนการพิจารณาอันมีลักษณะเป็นการประวิงคดีหรือที่ไม่จำเป็น หรือมีพฤติการณ์อื่นที่ศาลเห็นสมควร ศาลอาจมีคำสั่งให้บุคคลนั้นชำระค่าฤชาธรรมเนียมที่ได้รับการยกเว้นทั้งหมด หรือแต่บางส่วนต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควรกำหนดก็ได้ หากไม่ปฏิบัติตาม ให้ศาลมีอำนาจสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ”

4) ภาระการพิสูจน์ตกอยู่กับผู้ประกอบการ

มาตรา 29 บัญญัติว่า “ประเด็นข้อพิพาทข้อใดจำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิต การประกอบ การออกแบบ หรือส่วนผสมของสินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการใดๆ ซึ่งศาลเห็นว่า ข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้เห็น โดยเฉพาะของกลุ่มความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจ ให้ภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวตกอยู่กับกลุ่มความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจนั้น”

การพิสูจน์ข้อกล่าวอ้างในคดีปกติยึดหลัก “ผู้ใดกล่าวอ้าง ผู้นั้นมีหน้าที่นำสืบ” ซึ่งจะ เป็นกรรมหากกลุ่มความอยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกัน แต่คดีผู้บริโภค ฐานะของผู้บริโภคและผู้ประกอบการ ต่างกัน หากให้ผู้บริโภคต้องมีการหาพยานหลักฐานทางเทคนิค ซึ่งไม่ได้อยู่ในความรู้เห็น ของตนเพื่อมาสันนิษฐานข้ออ้างที่ว่าสินค้าไม่ได้คุณภาพก็ย่อมเป็นข้อเสียเปรียบในการต่อสู้คดี ดังนั้นกฎหมายพิเศษจึงบัญญัติยกเว้นหลักดังกล่าวไว้ในมาตรานี้

5) ศาลมีอำนาจพิพากษากำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ หรือเรียกผู้ถือหุ้นของนิติบุคคลให้ร่วมรับผิดในหนี้ของนิติบุคคลได้

มาตรา 42 บัญญัติว่า “ถ้าการกระทำที่ถูกฟ้องร้องเกิดจากการที่ผู้ประกอบการกระทำ โดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรม หรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย หรือ ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภค หรือกระทำการอันเป็น การฝ่าฝืนต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน เมื่อ ศาลมีคำพิพากษาให้ผู้ประกอบการชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้บริโภค ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการ ชดใช้ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่ เห็นสมควร ฯลฯ โดยกำหนดได้ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้า

ค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดมีจำนวนเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด”

มาตรา 44 บัญญัติว่า “ในคดีที่ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งถูกฟ้องเป็นนิติบุคคล หากข้อเท็จจริงปรากฏว่านิติบุคคลดังกล่าวถูกจัดตั้งขึ้นหรือดำเนินการโดยไม่สุจริต หรือมีพฤติการณ์ฉ้อฉล หลอกลวงผู้บริโภค หรือมีการชักย้ายถ่ายเททรัพย์สินของนิติบุคคลไปเป็นประโยชน์ของบุคคลใด บุคคลหนึ่ง และทรัพย์สินของนิติบุคคลมีไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ตามฟ้อง เมื่อคู่ความร้องขอ หรือศาลเห็นสมควร ให้ศาลมีอำนาจเรียกหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้นหรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคล หรือผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลดังกล่าวเข้ามาเป็นจำเลยร่วม และให้มีอำนาจพิพากษาให้บุคคลเช่นว่านั้นร่วมรับผิดชอบในหนี้ที่นิติบุคคลมีต่อผู้บริโภคได้ด้วย เว้นแต่ผู้นั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำความผิดดังกล่าว หรือในกรณีของผู้รับมอบทรัพย์สินนั้นจากนิติบุคคลจะต้องพิสูจน์ได้ว่าตนได้รับทรัพย์สินมาโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน”

ดังที่กล่าวข้างต้นจะเห็นว่าเนื้อหาสาระหลักของคดีผู้บริโภคมุ่งเน้นให้ความสำคัญแก่ผู้บริโภคที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการใช้สินค้าหรือบริการสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้โดยง่าย ซึ่งมีวิธีพิจารณาที่แตกต่างจากคดีปกติ โดยมุ่งเน้นที่ความง่ายในการดำเนินคดีให้มีความสะดวก รวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรม ตั้งแต่การฟ้องร้องหรือต่อสู้อคดีสามารถทำเป็นหนังสือหรือด้วยวาจาก็ได้ การดำเนินคดีโดยได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม อีกทั้งยังมีเจ้าพนักงานประจำศาล (เจ้าพนักงานคดี) คอยช่วยเหลือในการร่างจัดทำคำคู่ความโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายหรือเสียเงินจ้างทนายว่าความ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค และขณะเดียวกันก็เป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการหันมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการ ซึ่งจะทำให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างมั่นคง

3.1.8 หน่วยงานที่ควบคุมกำกับดูแลสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

เนื่องจากสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีมีอยู่ในหลายกลุ่มผลิตภัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นอาหาร เครื่องสำอาง เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ดังนั้นจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญในแต่ละสาขา เพื่อให้การกำกับดูแลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3.1.8.1 ควบคุมในด้านการผลิตสินค้า

เป็นอำนาจของกรมโรงงาน ถ้ามีการผลิตในโรงงาน อยู่ในการควบคุมของกระทรวงอุตสาหกรรมในการกำหนดมาตรฐานการควบคุมกำกับโรงงานอุตสาหกรรม ถ้าเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางหรือมีส่วนประกอบต้องอยู่ในการควบคุมด้านความปลอดภัยและประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์และการใช้ผลิตภัณฑ์ด้านสาธารณสุข สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ทั้งนี้มีแนวคิดแนวทางการรับมือด้านความปลอดภัยนาโนเทคโนโลยีของประเทศ ว่าความเข้มงวดในการ

กำกับดูแลจะพิจารณาตามระดับความเสี่ยงของผลิตภัณฑ์ หากมีความเสี่ยงสูงต้องได้รับอนุญาตขึ้นทะเบียนก่อนวางตลาด ปัจจุบันใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาประกอบการแจ้งรายละเอียดเครื่องสำอางควบคุม หากสารที่ใช้เป็นส่วนผสมในเครื่องสำอางไม่อยู่ในรายการสารที่ห้ามใช้เป็นส่วนผสมในเครื่องสำอาง ผู้จัดแจ้งจะต้องยื่น “เอกสารความปลอดภัยการใช้เครื่องสำอาง” โดยผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ยังไม่มีแนวทางหรือหลักเกณฑ์เฉพาะเจาะจงสำหรับผลิตภัณฑ์นาโน อย่างไรก็ตามแต่เป็นที่น่าสังเกตว่ายังไม่มีกฎหมายในการควบคุมโรงงานที่ผลิตสินค้านาโนเป็นส่วนประกอบโดยตรง

ทั้งนี้จากรายงานความเป็นพิษของวัสดุนาโนทำให้ต้องมีการกำหนดทิศทางของนาโนเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ รวมถึงการจัดการให้เกิดความปลอดภัย ซึ่งไทยเป็นหนึ่งในเพียงไม่กี่ประเทศของโลกที่มีแผนยุทธศาสตร์ด้านความปลอดภัย นาโนเทคโนโลยี ซึ่งแม้จะไม่มีกฎหมายคุ้มครองความปลอดภัยโดยตรง แต่การมีกฎหมายต่างๆ อาทิ พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ก็สามารทำให้การคุ้มครองความปลอดภัยได้ในระดับหนึ่ง ปัจจุบันมีการยกประเด็นความปลอดภัยของนาโนเทคโนโลยีเป็นประเด็นนโยบายที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์การจัดการสารเคมีระหว่างประเทศ ในส่วนของประเทศไทยทางศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติได้ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านความปลอดภัยและจริยธรรมนาโนเทคโนโลยี (พ.ศ. 2555-2559) เพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และความมั่นคงของประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแผนกลยุทธ์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติภายใต้วิสัยทัศน์ “นาโนปลอดภัย พัฒนาไทย ก้าวไกลอย่างยั่งยืน” เพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และความมั่นคงของประเทศด้วยกระบวนการวิจัยและพัฒนา ผลิตภัณฑ์จำหน่ายและใช้นาโนเทคโนโลยีและผลิตภัณฑ์นาโนอย่างมีจริยธรรมเหมาะสม ยั่งยืนและมีส่วนร่วมรวมทั้งยุทธศาสตร์ภายใต้กรอบนโยบายการพัฒนานาโนเทคโนโลยีของประเทศไทย (พ.ศ. 2555-2564) ซึ่งกำหนดวิสัยทัศน์ในการใช้นาโนเทคโนโลยีสร้างขีดความสามารถทางเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน¹⁵

3.1.8.2 ควบคุมในด้านการโฆษณา

เป็นอำนาจของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคและสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ซึ่งได้แก่¹⁶

¹⁵ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2555, 1 ธันวาคม). *สกว.แนะศึกษาคุณโทษของนาโนเทคโนโลยีก่อนใช้*. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2555, จาก <http://pr.trf.or.th/index.php?>

¹⁶ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ข (2546). *สคบ.กับการคุ้มครองผู้บริโภค*. หน้า 15.

1) สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

หน้าที่ดำเนินการคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความเป็นธรรม ความปลอดภัย ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ รวมทั้งดำเนินคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้บริโภค การเผยแพร่วิชาการและให้ความรู้แก่ผู้บริโภค

(1) รับเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้บริโภคที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย อันเนื่องมาจากการกระทำของผู้ประกอบธุรกิจ เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการ

(2) ติดตามและสอดส่องพฤติกรรมของผู้ประกอบธุรกิจ ซึ่งกระทำการใดๆ อันมีลักษณะเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค และจัดให้มีการทดสอบหรือพิสูจน์สินค้าหรือบริการใดๆ ตามที่เห็นสมควรและจำเป็นเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค

(3) ดำเนินการเผยแพร่วิชาการ และให้ความรู้และการศึกษาแก่ผู้บริโภค เพื่อสร้างนิสัยส่งเสริมพละทานามัยประหยัด และใช้ทรัพยากรของชาติให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

(4) ประสานงานกับส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ ที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุม ส่งเสริม หรือกำหนดมาตรฐานของสินค้าหรือบริการ

2) สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ประกอบด้วย

(1) คณะกรรมการอาหาร มีหน้าที่กำหนดคุณภาพหรือมาตรฐานของอาหาร ควบคุมเฉพาะตามชื่อ ประเภทชนิด หรือลักษณะของอาหารนั้น และกำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขและวิธีการผลิตเพื่อจำหน่าย นำเข้าเพื่อการจำหน่าย หรือการจำหน่าย

(2) คณะกรรมการยา มีอำนาจหน้าที่กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการผลิตยา การขายยาการนำเข้าหรือส่งยาเข้ามาในราชอาณาจักร การนำยามาเป็นตัวอย่างเพื่อการตรวจ การตรวจสอบสถานที่ผลิตยาสถานที่ขายยา และสถานที่เก็บยา

3.1.8.3 ควบคุมในด้านฉลาก

เป็นอำนาจของคณะกรรมการว่าด้วยฉลากในคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค และหากเป็นฉลากของอาหารและยาเป็นอำนาจของคณะกรรมการอาหารและยา ซึ่งผลิตภัณฑ์สุขภาพที่อยู่ในการควบคุมกำกับของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยานั้น จะไม่ใช่ข้อบังคับตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เนื่องจากมีข้อกำหนดไว้ใน พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 21 ไว้ว่า “ในกรณีที่กฎหมายว่าด้วยการใดได้บัญญัติเรื่องใดไว้โดยเฉพาะแล้ว ให้บังคับกฎหมายตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการนั้น และให้นำบทบัญญัติในหมวดนี้ไปใช้ได้เท่าที่ไม่ซ้ำหรือขัดกับบทบัญญัติดังกล่าว”

3.1.9 มาตรการในการลงโทษผู้ประกอบการสินค้าที่มีนาโนเทคโนโลยีเป็นส่วนประกอบ

3.1.9.1 มาตรการทางอาญา

การกำหนดความผิดซึ่งเป็นโทษทางอาญา ได้แก่ โทษจำคุก ปรับ และริบทรัพย์สิน ตามที่บัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ได้แก่ มาตรา 30 ซึ่งการกำหนดผลากของสินค้าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภค ในการที่จะทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสินค้าที่ชัดเจนขึ้น เช่น ทราบชื่อสินค้า ประเภท ผู้ผลิต วิธีใช้ คำแนะนำ คำเตือน ราคา และวันเดือนปีที่ผลิต เป็นต้น แต่หากสินค้านั้นไม่เป็นสินค้าควบคุมผลากให้คณะกรรมการว่าด้วยผลากมีอำนาจกำหนดให้สินค้านั้นเป็นสินค้าที่ควบคุมผลาก ซึ่งได้มีการเร่งรัดให้ออกประกาศให้ผลิตภัณฑ์นาโนเป็นสินค้าควบคุมผลากในเร็วๆ นี้ ในขณะที่ยังไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย โดยมีแนวคิดในการลงโทษว่า หากยังมีการฝ่าฝืน ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้ตั้งหรือนำเข้ามาเพื่อขายในราชอาณาจักร จะมีโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี ปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ขณะเดียวกัน ผู้จำหน่ายสินค้าที่ควบคุมผลาก แต่ไม่จัดให้มีผลากหรือมีผลากที่ไม่ถูกต้อง มีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน ปรับไม่เกิน 50,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งเป็นโทษทางอาญาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ตามมาตรา 52 อีกทั้งการโฆษณาขายสินค้าทั้งที่ผลากของผลิตภัณฑ์ไม่ได้ระบุคุณสมบัตินาโนตามที่ผู้จำหน่ายกล่าวอ้าง หลอกให้ผู้บริโภคหลงเชื่อ เข้าข่ายการหลอกลวงผู้บริโภคให้หลงเชื่อในแหล่งกำเนิด สภาพคุณภาพหรือปริมาณแห่งของนั้นอันเป็นเท็จ ถ้าการกระทำนั้นไม่เป็นความผิดฐานอื่นใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกิน 6,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 271

3.1.9.2 มาตรการทางแพ่ง

เป็นกรณีที่ผู้บริโภคได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าที่มีนาโนเทคโนโลยีเป็นส่วนประกอบ ย่อมสามารถฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายได้ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

หลักการของ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 หลักการที่สำคัญใน ส่วนของการฟ้องคดี กระบวนการพิจารณาคดี และการพิพากษาคดี ต่อไป คือ

1) กำหนดให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หรือสมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรอง มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภคได้

2) ผู้บริโภคสามารถฟ้องผู้ประกอบการธุรกิจเป็นคดีผู้บริโภค โดยยื่นฟ้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ และในทางกลับกันหากผู้บริโภคถูกผู้ประกอบการธุรกิจฟ้องเป็นคดีผู้บริโภค ผู้บริโภคสามารถยื่นคำให้การเป็นหนังสือหรือจะให้การด้วยวาจาก็ได้

3) การฟ้องคดีของผู้บริโภค ให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม

4) เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภคนั้นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม จึงให้เจ้าพนักงานคดีให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้บริโภคตามสมควรในการยื่นคำฟ้อง โดยเฉพาะการตรวจสอบสถานะความเป็นนิติบุคคลและภูมิลำเนาของผู้ประกอบธุรกิจ การตรวจหาข้อมูลและรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งจำเป็นแก่การฟ้องคดี

5) มีวิธีการดำเนินคดีที่รวดเร็ว จะเห็นได้จากที่กำหนดให้ศาลนัดพิจารณาโดยเร็วและออกหมายเรียกผู้ประกอบธุรกิจให้มาศาลเพื่อกำหนดนัดเพื่อการไต่ถามสืบให้การ และสืบพยานในวันเดียวกัน โดยให้พิจารณาคัดต่อกันไม่เลื่อนคดี เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงได้ แต่ให้เลื่อนได้ครั้งละไม่เกิน 15 วัน และสุดท้ายกำหนดให้การพิจารณาคดีผู้บริโภคนั้นเป็นที่สุดในชั้นอุทธรณ์

6) กระบวนการดำเนินคดี จะไม่เคร่งครัดมากนัก เช่น จะมุ่งเน้นให้มีการไต่ถามสืบ และการศาลมีอำนาจสั่งให้คู่ความทำการแก้ไขข้อพิพาทหรือผลิตหลักฐานได้ในระยะเวลาและเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรได้

7) ในกรณีที่ต้องมีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการผลิต การออกแบบ หรือการประกอบสินค้า หรือการให้บริการ ซึ่งศาลเห็นว่าอยู่ในความรู้เห็นของผู้ประกอบธุรกิจแต่เพียงฝ่ายเดียว กำหนดให้ภาระการพิสูจน์ในประเด็นนั้นตกอยู่กับคู่ความฝ่ายผู้ประกอบธุรกิจนั้น

8) นอกจากนั้น ในการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลในคดีนี้ ศาลจะมีอำนาจดังนี้

(1) ให้ศาลมีอำนาจพิพากษาคดีเกินคำขอของโจทก์ที่เป็นผู้บริโภคได้ หากปรากฏว่าจำนวนค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้องไม่ถูกต้องหรือวิธีการบังคับตามคำขอของโจทก์ไม่เพียงพอต่อการเยียวยาความเสียหาย

(2) สงวนสิทธิในการแก้ไขคำพิพากษาในภายหลังได้ ถ้าเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับความเสียหายต่อร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัย ที่ยากที่ศาลจะทราบจำนวนความเสียหายที่แท้จริงในขณะที่ทำการพิพากษาคดีได้ ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด

(3) มีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจดำเนินการใดๆ เพื่อประโยชน์แก่ผู้บริโภคได้ เช่น ในกรณีที่ผู้บริโภคฟ้องผู้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับความชำรุดบกพร่องของสินค้าและศาลเชื่อว่าความชำรุดบกพร่องนั้นปรากฏอยู่ในขณะส่งมอบสินค้านั้น และไม่อาจแก้ไขปัญหานั้น หรืออาจเกิดอันตรายแก่ผู้บริโภคที่นำสินค้านั้นไปใช้ได้ ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจเปลี่ยนสินค้าใหม่ให้แก่ผู้บริโภคแทนการซ่อมแซมสินค้านั้นได้

9) และเมื่อศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีผู้บริโภคนั้นแล้ว หากภายหลังมีการฟ้องผู้ประกอบธุรกิจรายเดียวกันเป็นคดีผู้บริโภคนั้นอีก โดยมีข้อเท็จจริงที่พิพาทกันเป็นอย่างเดียวกับ

ในคดีก่อนที่ศาลได้วินิจฉัยไว้แล้วในคดีก่อนนั้น ศาลในคดีผู้บริโภคดีหลังอาจมีคำสั่งให้ถือตามข้อเท็จจริงในคดีก่อนนั้น โดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐานใดๆ ก็ได้

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าปัจจุบันกฎหมายให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค โดยให้มีการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้สะดวก ง่ายและรวดเร็วกว่าแต่ก่อนมาก ผู้บริโภคทั้งหลายจึงควรใช้ประโยชน์จากกฎหมายฉบับนี้ให้สมตามเจตนารมณ์ที่ได้วางไว้แต่ต้น รวมทั้งผู้ประกอบการธุรกิจก็ควรให้ความสำคัญแก่ผู้บริโภคมากยิ่งขึ้นด้วย เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้มีการนำคดีขึ้นสู่ศาล

3.1.9.3 มาตรการทางปกครอง

“โทษทางปกครอง” หมายถึง โทษที่กฎหมายกำหนดให้ฝ่ายปกครองลงแก่ผู้กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งทางปกครอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการสาธารณะสามารถดำเนินการต่อไปได้¹⁷ โทษทางปกครองจึงมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

(1) กฎหมายให้อำนาจแก่ฝ่ายปกครองที่จะมีคำสั่งลงโทษผู้กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งทางปกครองอย่างชัดแจ้ง ซึ่งฝ่ายปกครองนี้นอกจากหมายถึงหน่วยงานของรัฐแล้ว ยังหมายรวมถึงองค์กรเอกชนที่ได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจมหาชนในการจัดทำบริการสาธารณะด้วย เช่น องค์กรวิชาชีพ เป็นต้น

(2) ฝ่ายปกครองมีอำนาจสั่งลงโทษได้เองโดยไม่ต้องฟ้องศาล

(3) การลงโทษทางปกครองมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการสาธารณะที่ฝ่ายปกครองดูแลรับผิดชอบสามารถดำเนินการต่อไปได้

โทษทางปกครองมีข้อดีกว่าโทษทางอาญาหลายประการดังนี้

(1) โทษทางปกครองมีกระบวนการขั้นตอนที่เรียบง่าย รวดเร็วกว่ากระบวนการลงโทษทางอาญาที่ต้องใช้เวลาในการพิจารณาพิพากษาคดียาวนาน อีกทั้งโทษทางปกครองยังมีผลใช้บังคับทันที เว้นแต่จะมีการสั่งทุเลาการบังคับตามคำสั่งทางปกครอง

(2) โทษทางปกครองมีความเหมาะสมสำหรับการปราบปรามการกระทำความผิดที่แพร่หลายในวงกว้าง (délinquance de masse) เช่น การกระทำผิดเกี่ยวกับภาษีอากร การกระทำความผิดกฎจราจร เป็นต้น เนื่องจากการฟ้องคดีจำนวนมากจะเป็นภาระต่อศาล ทำให้ศาลต้องใช้เวลาในการพิจารณาพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิดล่าช้าเกินสมควร ซึ่งจะมีผลทำให้การป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดไม่บรรลุวัตถุประสงค์ในที่สุด

¹⁷ Sarot (M.J.), Rapport general. (n.d.). *Colloque des juridictions administratives europeenne de ๑๕๗๒ sur la sanction administrative*. Retrieved December 5, 2012, from

http://๑๕๗.๑๕๑.๒๑๗.๒๑/colloquia/๑๕๗๒/gen_report_๒_fr.pdf

(3) โฆษทางปกครองไม่ก่อผลร้ายทางสังคมแก่ผู้ถูกลงโทษ เนื่องจากโฆษทางปกครองไม่มีลักษณะเป็นการประณามให้เสื่อมเสียชื่อเสียงเกียรติยศ หรือทำให้เสียประวัติ ดังที่เกิดขึ้นกับผู้ถูกลงโทษทางอาญา

(4) เจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการที่มีอำนาจลงโทษทางปกครองจะมีประสิทธิภาพและความรู้เกี่ยวกับสภาพปัญหาในเรื่องที่จะลงโทษอย่างแท้จริง ทำให้สามารถพิจารณาเลือกใช้โทษทางปกครองให้เหมาะสมได้สอดคล้องกับการกระทำผิดในแต่ละกรณี

ทั้งนี้ จะเห็นว่ามาตรการทางปกครองเกี่ยวกับสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีนั้น จะเกี่ยวข้องกับการโฆษณาข้อความที่มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมาย ซึ่งคณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาจะอาศัยอำนาจตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ออกคำสั่งทางปกครองให้ผู้ทำการโฆษณาปฏิบัติตาม หรือในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยก็สามารถให้ผู้กระทำการโฆษณาพิสูจน์แสดงความจริงได้ หลังจากที่คณะกรรมการเฉพาะเรื่องมีคำสั่งเกี่ยวกับโฆษณานั้นอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างแล้ว หากผู้ได้รับคำสั่งไม่พอใจคำสั่งนั้น สามารถอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคภายใน 10 วัน นับตั้งแต่วันที่ผู้อุทธรณ์ได้รับทราบคำสั่งของคณะกรรมการเฉพาะเรื่อง

3.2 มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคที่ใช้สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

การที่ประเทศสหรัฐอเมริกามีลักษณะการปกครองแบบสหพันธรัฐ ซึ่งจะทำให้มีรัฐบาลที่เป็นรัฐบาลกลางที่มีอำนาจปกครองมลรัฐทุกรัฐ แต่จะไม่เข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของแต่ละรัฐ แต่ละรัฐออกกฎหมายเพื่อบังคับใช้ภายในรัฐ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวจะต้องไม่ขัดกับกฎหมายของสหพันธรัฐ สหรัฐอเมริกาจึงมีกฎหมายที่ใช้บังคับกับประชาชน 2 ระดับ ระบบการคุ้มครองผู้บริโภคของสหรัฐจึงมีทั้งในระบบที่เป็นภาพรวมของประเทศและระบบของมลรัฐแต่ละรัฐ¹⁸

3.2.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกามีกฎหมายและกฎระเบียบคุ้มครองผู้บริโภคในสินค้าหลายๆ ประเภท โดยเฉพาะสินค้าเกษตรและอาหารที่มีปริมาณการนำเข้าและส่งออกสูงมาก ทำให้สหรัฐอเมริกาต้องจัดตั้งองค์กรขนาดใหญ่ที่มีประสิทธิภาพทำหน้าที่กำกับดูแลตั้งแต่การผลิตจนกระทั่งส่งออกไป

¹⁸ มัชฌานา พรณพวงพันธุ์. (2550). ปัญหาการฟ้องคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบผู้บริโภค. หน้า

จำหน่าย โดยเมื่อกล่าวถึงมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารจะเป็นการควบคุมในเรื่องของความปลอดภัยและการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและไม่หลอกลวงต่อผู้บริโภค

3.2.1.1 มาตรการในการคุ้มครอง

อาจกล่าวได้ว่าในระบบการคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศสหรัฐอเมริกา คณะกรรมการคุ้มครองทางการค้าแห่งสหพันธรัฐ (Federal Trade Commission (FTC)) มีบทบาทสำคัญในระดับชาติในเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคนอกเหนือจากเรื่องความปลอดภัยในเรื่องอาหาร ยา เครื่องสำอาง และสินค้าบริโภคอื่น ซึ่งอยู่ภายใต้ FDA ส่วนในระดับมลรัฐต้องพิจารณากฎหมายที่ใช้ภายในรัฐนั้นๆ ว่า กำหนดรายละเอียดในเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคไว้อย่างใด เช่น อาจมีหน่วยงานของรัฐดูแลรับเรื่องราวร้องทุกข์หรือฟ้องคดีให้ อาจเป็นอัยการของมลรัฐ (State Attorney General) เป็นต้น

กรณีความปลอดภัยเกี่ยวกับสินค้า มีกฎหมายเฉพาะซึ่งครอบคลุมสินค้าทุกชนิดทุกประเภทเพื่อความปลอดภัย โดยมีคณะกรรมการว่าด้วยความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ คือ The Consumer Product Safety Commission (CPSC) เป็นผู้กำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายในตลาดทั่วประเทศ เว้นแต่ผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในการกำกับขององค์กรของรัฐที่มีกฎหมายให้อำนาจไว้เป็นการเฉพาะ เช่น FDA หรือ FAA ซึ่งดูแลเรืออากาศยาน

กรรมการว่าด้วยความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ (CPSC) เป็นผู้กำหนดนโยบายมาตรฐานและตรวจติดตามให้มีการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เกี่ยวกับความปลอดภัย กฎหมายกำหนดอำนาจในการสั่งห้ามจำหน่ายสั่งให้เรียกเก็บจากตลาด และมีโทษทางอาญาเป็นบทบังคับ ผู้บริโภคมีสิทธิฟ้องคดีเรียกว่าเสียหายได้ตามมาตรา 23 แห่งกฎหมายนี้

โดยภาพรวมแล้ว ระบบการคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น กฎหมายของสหพันธรัฐ (Federal Law) มีบทบาทมากในการควบคุมสภาวะตลาดให้มีการแข่งขันที่แท้จริงและเป็นธรรม ตลาดของสหรัฐอเมริกาเป็นตลาดมืมา คู่แข่งในตลาดมีมากหลายรายการ ซึ่งในการดูแลให้สภาวะตลาดเป็นปกติเป็นไปตามกลไกของตลาดตามธรรมชาติ ทำให้ผู้บริโภคได้รับการคุ้มครองโดยอัตโนมัติ องค์กรของรัฐทำหน้าที่กำกับดูแล ติดตาม และออกกฎหมาย บังคับใช้ และเป็นโจทก์และจำเลยในศาล หากมีการโต้แย้งมติหรือคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้เกิดการกระทำที่กระทบถึงตลาดการแข่งขัน และผู้บริโภค แต่ระบบการฟ้องร้องคดีเพื่อเรียกค่าเสียหายนั้นเป็นเรื่องของผู้บริโภคจะใช้สิทธิของตนโดยผ่านหน่วยงานภาครัฐโดยอาศัยหลักกฎหมายลักษณะละเมิดตามแนว Common Law หรือระบบกฎหมายที่พัฒนาการขึ้น เช่น กฎหมายความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ (Product Liability) และการฟ้องคดีเป็นกลุ่มเพื่อประหยัดเวลา ค่าใช้จ่าย

เมื่อความเสียหายเป็นอย่างเดียวกันและเกิดจากเหตุเดียวกันที่เรียกว่า Class Action ซึ่งมีอยู่ในระบบของสหรัฐอเมริกา¹⁹

1) มาตรการในการคุ้มครองในด้านการผลิตสินค้า

ดังได้กล่าวแล้วว่า ระบบการปกครองของสหรัฐอเมริกาเป็นแบบสหพันธรัฐ ดังนั้นระบบการคุ้มครองผู้บริโภคโดยใช้มาตรการทางกฎหมายจึงมีทั้งในระดับสหพันธรัฐและระดับมลรัฐหรือการปกครองท้องถิ่น

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคระดับมลรัฐย่อมมีรายละเอียดในเรื่องที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในมลรัฐนั้นๆ เป็นการเฉพาะแต่กฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคที่ใช้เพื่อผู้บริโภคทุกคนในประเทศนั้นจะมีลักษณะกว้างกว่า เราจะไม่พบรัฐบัญญัติระดับสหพันธรัฐที่มีชื่อว่ากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของสหรัฐอเมริกา (Federal Consumer Protection Act) แต่จะพบว่ามีความหมายที่กำกับดูแลกิจการพาณิชย์ของประเทศเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ชื่อ “The Federal Trade Act” และรัฐบัญญัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ ชื่อ The Consumer Product Safety Act รวมทั้งรัฐบัญญัติเกี่ยวกับอาหาร ยา และผลิตภัณฑ์ความงาม (The Federal Food, Drug and Cosmetic Act) เป็นต้น กฎหมายเหล่านี้ล้วนเป็นกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในด้านอื่นๆ ที่ใช้บังคับทั่วประเทศ เช่น กฎหมายการบรรจุผลิตภัณฑ์ที่เป็นธรรม (The Fair Packaging and Labeling Act) กฎหมายว่าด้วยการเรียกเก็บหนี้สินอย่างยุติธรรม (The Fair Debt Collection Practices Act) กฎหมายลิสซิงของผู้บริโภค (The Consumer Leasing Act) และกฎหมายเปิดเผยความจริงในการให้กู้ยืม (Federal Truth in Lending Law Federal Cool-Off Rule) ซึ่งบังคับใช้กับการทำธุรกิจแบบขายตรง เป็นต้น²⁰

อนึ่ง กฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงความปลอดภัยทางด้านอาหาร (Food Safety Modernization Act) มีชื่อเรียกสั้นๆ ว่า “Food Safety Bill” ถูกจัดทำขึ้นเพื่อเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย Federal Food, Drug, and Cosmetic Act ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของอุปทานอาหารของสหรัฐอเมริกา

มาตรา 103 ของ Food Safety Bill บังคับให้เจ้าของผู้ดำเนินการ หรือตัวแทนที่รับผิดชอบโรงงานผลิตสินค้า แต่ละคน ให้ (1) ประเมินความเสี่ยงที่อาจจะส่งผลกระทบต่ออาหาร (2) ระบุและจัดตั้งการควบคุมที่จะเป็นการป้องกัน (3) สอดส่องควบคุมปฏิบัติการของการควบคุมเหล่านี้

¹⁹ สุขุม ศุภนิษฐ์ ข (2545). เอกสารเพื่อประกอบการพิจารณากฎหมายของสมาชิกรัฐสภา เล่มที่ 7 เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ... กรณีศึกษากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักรอังกฤษ. หน้า 70-72.

²⁰ แหล่งเดิม.

และ (4) เก็บรักษาสถิติของการสอดส่องควบคุมเหล่านี้ไว้ โรงงานผลิตที่ถูกกำหนดว่าจะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานอาหารที่เฉพาะเจาะจงลงไปจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ระบุในมาตรฐานนี้ กำหนดให้ FDA ออกประกาศกฎระเบียบต่างๆ ที่เป็นการจัดตั้งมาตรฐานระดับต่ำสุดที่เป็นไปตามหลักการทางวิทยาศาสตร์สำหรับจัดทำกรวิเคราะห์หวั้ภัยความเสี่ยง การจดบันทึกความเสี่ยง การจัดตั้งการควบคุมที่เป็นการป้องกัน และการทำบันทึกการจัดตั้งดังกล่าว ห้ามการดำเนินงานของโรงงานผลิตที่ทำการผลิต จัดการ บรรจุภัณฑ์ หรือเก็บสินค้าสำหรับขายในสหรัฐฯ ถ้าเจ้าของโรงงาน ผู้ดำเนินการ หรือตัวแทนที่มีหน้าที่รับผิดชอบโรงงานนั้นๆ ไม่กระทำตามกฎระเบียบที่ระบุไว้ในมาตรฐานนี้ การจัดทำกฎระเบียบต่างๆ ในตอนนี้สำหรับธุรกิจขนาดเล็กให้ยืดเวลาออกไปก่อน

ทั้งนี้ให้อำนาจ FDA ในการเพิกถอนการลงทะเบียนของโรงงานอาหาร ถ้าหากเชื่อว่าสินค้าของโรงงานจะก่อผลเสียหายต่อสุขภาพผู้บริโภคในสหรัฐอเมริกา รวมทั้งให้อำนาจ FDA ในการเรียกคืนสินค้าอาหารและการออกระเบียบในเรื่องเอกสารรับรอง (Certificate) สินค้าอาหารนำเข้าที่ผลิตจากโรงงานที่มีความเสี่ยงสูงด้านความปลอดภัย และอำนาจในการห้ามนำเข้าสินค้าหากไม่มีใบรับรองความปลอดภัย

2) มาตรการคุ้มครองในด้านการโฆษณา

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีกิจการ โฆษณาเจริญมากที่สุดในโลกปัจจุบัน การควบคุมกิจการโฆษณาค่อนข้างละเอียด ซับซ้อน เนื่องจากมีการควบคุมกันทุกระดับ ทั้งในระดับเอกชนและรัฐบาล ซึ่งแต่เดิมสหรัฐอเมริกาตรากฎหมายใช้บังคับขึ้นฉบับหนึ่งเรียกว่า Printer's Ink Statute, 1911 ใช้บังคับในมลรัฐต่างๆ โดยบัญญัติโทษทางอาญาแก่การโฆษณาโดยหลอกลวงหรือเป็นเท็จ หรือชักจูงให้หลงผิด แต่การบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายดังกล่าวไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องจากขาดมาตรการในทางปฏิบัติที่จะควบคุมการโฆษณาให้เป็นไปตามตัวบท ในปี ค.ศ. 1914 เพื่อให้การคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณาประสบผลสำเร็จกว่าที่เป็นอยู่ รัฐสภาสหรัฐอเมริกาจึงได้ตรากฎหมายขึ้นฉบับหนึ่ง เรียกว่า Federal Trade Commission Act, 1914 โดยเริ่มแรกมีวัตถุประสงค์เพื่อทำหน้าที่พิทักษ์การแข่งขันทางการค้าระหว่างเอกชนให้เกิดความเป็นธรรม มีคณะกรรมการการค้า หรือเรียกว่า FTC ควบคุมดูแล ต่อมาภายหลังได้เริ่มขยายงานเข้ามาควบคุมการโฆษณา อาจกล่าวได้ว่าการควบคุมการโฆษณาในระยะเริ่มแรกเป็นไปในลักษณะที่ถือว่า การโฆษณาเป็นส่วนหนึ่งของการแข่งขันทางการค้า และได้แก้ไขปี ค.ศ. 1938 Wheeler Lea Amendment ให้อำนาจ FTC เพิ่มขึ้น โดยคลุมทั้ง “วิธีการแข่งขันในทางการค้าอันไม่เป็นธรรม หรือการกระทำหรือวิธีปฏิบัติในทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม หรือเป็นการหลอกลวง” เป็นการให้อำนาจควบคุมการโฆษณา

เพื่อประโยชน์แก่ผู้บริโภคโดยตรง การควบคุมโฆษณาในสหรัฐอเมริกา แบ่งเป็นสองส่วน ได้แก่ ภาครัฐ และเอกชน ร่วมกันดำเนินการ²¹

(1) การควบคุมโฆษณาโดยรัฐ

ในการควบคุมโฆษณาสินค้าในส่วนของภาครัฐดำเนินการโดยรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นหรือมลรัฐ โดยในรัฐบาลกลาง หน่วยงานที่สำคัญๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมกิจการโฆษณา ได้แก่ 1) Federal Trade Commission (คณะกรรมการการค้าแห่งสหรัฐ) 2) Federal Communications Commission (คณะกรรมการการคมนาคมแห่งสหรัฐ) 3) Post Office Department (กรมไปรษณีย์โทรเลข) 4) Alcohol Tax Unit (หน่วยภาษีแอลกอฮอล์) 5) Food And Drug Administration (สำนักงานอาหารและยา)

ส่วนการควบคุมโดยรัฐบาลท้องถิ่นในแต่ละมลรัฐต่างก็มีกฎหมาย หลักเกณฑ์ และวิธีการควบคุมการโฆษณา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคจากการโฆษณาหลอกลวงของผู้ผลิตและผู้ค้าสินค้าและบริการต่างๆ ในทำนองเดียวกัน เช่น The Tennessee Consumer Protection Act 1977 The Uniform Consumer Sales Practices Act of 1971 ซึ่งใช้บังคับในหลายมลรัฐ ได้แก่ Kansas, Ohio, Oklahoma, Utah เป็นต้น โดยมีองค์กรรัฐ State Attorney General ซึ่งเป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย มีอำนาจดำเนินการกับการละเมิดกฎหมายของมลรัฐ และมีหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ซึ่งศาลถือว่า State Attorney General มีอำนาจตามระบบกฎหมาย Common Law

(2) การควบคุมการโฆษณาโดยองค์กรเอกชน

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ส่งเสริมแนวคิดการกำกับดูแลการโฆษณาให้ผู้ประกอบธุรกิจควบคุมกันเอง (Self-Regulation) โดยมีการจัดตั้งสมาคมหรือองค์กรขึ้นทุกระดับ คือ ผู้ใช้โฆษณา นักโฆษณา สื่อการโฆษณาและผู้บริโภค ทั้ง 4 กลุ่มนี้ต่างก็วางระเบียบ ข้อบังคับ และมารยาทในการโฆษณา (Code of Practices) ของตนไว้

แม้ว่าภาคเอกชนจะมีบทบาทในการควบคุมกันเองในระดับหนึ่ง เช่น ในเรื่องการโฆษณา สมาคมนักโฆษณาและสมาคมธุรกิจโฆษณา หรือ The Association of National Advertisers หรือ The American Association of Advertising Agencies สองสมาคมนี้ร่วมกันจัดตั้งกรรมการตรวจสอบและปรับปรุงเนื้อหาในโฆษณาที่เรียกว่า Committee for The Improvement of Advertising Content ซึ่งการตรวจสอบมีผลให้ผู้โฆษณาปรับแก้หรืองดเว้นการใช้เนื้อหาที่ไม่ถูกต้อง หากผู้

²¹ เดือนเพ็ญ ภิญ โณนิธิเกษม. (2546). *มาตรการควบคุมกำกับและการบังคับใช้กฎหมายด้านการโฆษณาผลิตภัณฑ์สุขภาพ*. หน้า 59-64

โฆษณาขอรับปฏิบัติ แต่ผลบังคับดังกล่าวไม่ใช่กฎหมาย จึงมีความแตกต่างจากการกำกับของ FTC อย่างไรก็ดี ก็ถือได้ว่าเป็นตัวอย่างของการมีส่วนร่วมคุ้มครองผู้บริโภคโดยภาคเอกชนได้ระดับหนึ่ง²²

3) มาตรการคุ้มครองในด้านฉลาก

หน่วยงานหรือองค์กรที่ควบคุมกำกับดูแลในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้นมีองค์กรอิสระที่เรียกว่า The Federal Trade Commissions หรือ FTC เป็นองค์กรของรัฐซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองผู้บริโภคดำเนินการเกี่ยวกับการค้าที่ไม่เป็นธรรม มีอำนาจวินิจฉัยสั่งการในทางปกครองทั่วไป โดยจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย Federal Trade Commissions ACT 1914

FTC ประกอบด้วยคณะกรรมการการค้าแห่งสหพันธรัฐ จำนวน 5 คน ซึ่งแต่งตั้งขึ้นโดยประธานาธิบดีโดยคำแนะนำของสภาสูง และคณะกรรมการไม่ต่ำกว่า 3 คน จากสมาชิกพรรคการเมือง โดยคณะกรรมการจะมีวาระในการดำรงตำแหน่งไม่เกิน 7 ปี ทั้งนี้คณะกรรมการอาจเลือกประธานกรรมการจากองค์คณะคนหนึ่งให้เป็นประธาน ซึ่งกรรมการผู้ได้รับการคัดเลือกนั้นจะเป็นผู้ประกอบการ ผู้ประกอบวิชาชีพ หรือลูกจ้างรับจ้างงานใดๆ ไม่ได้

อำนาจหน้าที่หลักๆ ของ FTC คือ การควบคุมและดำเนินการตามกฎหมายเกี่ยวกับการผูกขาดทางการค้า และการปฏิบัติทางการค้าอันไม่เป็นธรรม ซึ่งครอบคลุมถึงการโฆษณาหลอกลวงในกรณีอื่นๆ อันมีผลโดยตรงต่อผู้บริโภคตลอดจนผู้ประกอบการด้วยกัน

คณะกรรมการการค้าแห่งสหพันธรัฐ (The Federal Trade Commission หรือ F.T.C) มีสำนักงานใหญ่อยู่ ณ กรุงวอชิงตัน ดีซี ประเทศสหรัฐอเมริกา และมีอำนาจปฏิบัติตามกฎหมาย The Federal Trade Commissions ACT, 1914

นอกเหนือจากองค์กร F.T.C. ในแต่ละมลรัฐยังมีคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคแห่งมลรัฐ ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของมลรัฐนั้นๆ โดยมีจุดประสงค์มุ่งเน้นในการให้ความรู้ การเจรจาต่อรองในเรื่องการชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้บริโภค ตลอดจนควบคุมพฤติกรรมทางการค้าอีกหน่วยงานหนึ่ง ที่ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลในด้านสินค้าอาหารของประเทศสหรัฐอเมริกา นี้ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาของสหรัฐอเมริกา (Food and Drugs Administration: FDA) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดูแล กำกับ และออกกฎหมายการนำเข้าสินค้าอาหารและยาเข้าสู่สหรัฐอเมริกา กฎระเบียบที่ทาง FDA กำหนด ให้ผู้นำเข้าต้องปฏิบัติตาม ได้แก่ การจดทะเบียนสถานประกอบการ

²² สุขุม ศุภนิคย์ ข เล่มเดิม. หน้า 70.

การติดฉลากแสดงผลิตภัณฑ์ การติดฉลากแสดงคุณค่าทางโภชนาการ เป็นต้น นอกจากนี้ FDA ยังทำหน้าที่ตรวจสอบสุขภาพอนามัยและการปนเปื้อนในสินค้าอาหาร²³

FDA ได้ปฏิเสธคำร้องขอที่มีขึ้นในปี พ.ศ. 2549 จากกลุ่มผู้สนับสนุนการบริโภคที่ต้องการให้ FDA บังคับให้มีการทดสอบความปลอดภัยและทำการติดฉลากผลิตภัณฑ์อาหารและเครื่องสำอางที่มีวัสดุนาโนเป็นองค์ประกอบก่อนทำการวางขายในท้องตลาด เช่น อาหารบรรจุกล่อง และครีมกันแดด แต่ทาง FDA กลับเลือกใช้แนวทางตามความสมัครใจของทางภาคอุตสาหกรรม²⁴

FDA ได้ออกร่างแนวทางปฏิบัติ ซึ่งเป็นวันเดียวกับที่มีการปฏิเสธคำร้อง แนวทางปฏิบัติดังกล่าวสนับสนุนให้ภาคอุตสาหกรรมทำตามแนวทางที่ FDA กำหนด โดยขอรับคำปรึกษาจาก FDA ก่อนที่จะนำผลิตภัณฑ์ที่มีวัสดุนาโนเป็นส่วนประกอบไปวางขายในท้องตลาด แต่ทางผู้ผลิตไม่ต้องการที่จะทำเช่นนั้น ดังนั้น FDA จึงแนะนำว่าการทดสอบมาตรฐานความปลอดภัยอาจต้องมีการดัดแปลงเพื่อกำหนดปัจจัยต่างๆ ที่ใช้ในการทดสอบปัจจัยต่างๆ ว่าควรทำอย่างไร เช่น ขนาดอนุภาค พื้นที่ผิว การรวมตัวกันและรูปร่างที่มีผลต่อการดูดซับ การแพร่กระจาย การเผาผลาญ และการขับถ่าย สำหรับเครื่องสำอาง ไม่ใช่เพียงแค่การพิจารณาถึงความปลอดภัยจากการสัมผัสทางผิวหนังเท่านั้น ทาง FDA ยังได้แนะนำว่าควรพิจารณาถึงการสูดดม และการนำเข้าสู่ทางปากจากการสัมผัสอีกด้วย

ขณะนี้ได้มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นจากทาง FDA ที่แจ้งต่อภาคอุตสาหกรรมเพื่อให้ผู้ผลิตใช้เป็นแนวทางในการตรวจสอบผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบของวัสดุนาโนที่มั่นใจได้ว่าผลิตภัณฑ์นั้นมีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค แต่สำหรับกลุ่มผู้บริโภคกลับรู้สึกผิดหวังกับการตัดสินใจของ FDA ที่ไม่บังคับให้ภาคอุตสาหกรรมปฏิบัติตามแนวทางที่ได้วางไว้ ทั้งๆ ที่ FDA ก็ออกมายอมรับว่าวัสดุนาโนมีผลกระทบเฉพาะตัว การที่ไม่บังคับให้บริษัทต่างๆ ระบุว่า มีการใช้วัสดุนาโนอยู่ในผลิตภัณฑ์ กำลังจะนำประเทศสหรัฐอเมริกาไปสู่ความขัดแย้งกับประเทศคู่ค้า เช่น ทาง EU ที่ได้บังคับให้มีการติดฉลากเกี่ยวกับวัสดุนาโน เครื่องสำอาง และอาหารทั่วไป

²³ พิชญภา สันติธรรักษ์. (2552). ปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการซื้อสินค้าตามคำพรรณนา: ศึกษาเฉพาะกรณีโฆษณาและฉลากตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522. หน้า 94-95.

²⁴ สำนักงานที่ปรึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประจำสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. (2555, มิถุนายน). “วัสดุนาโนในอาหารและเครื่องสำอาง.” รายงานข่าววิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจากวอชิงตัน ดี.ซี., 2555, 6. หน้า 3.

4) มาตรการคุ้มครองในด้านการเยียวยา

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคระดับมลรัฐย่อมมีรายละเอียดในเรื่องที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในมลรัฐนั้นๆ เป็นการเฉพาะ รัฐบัญญัติระดับสหพันธรัฐ พบว่ามีกฎหมายที่กำกับดูแลกิจการพาณิชย์ของประเทศเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ชื่อกฎหมายการผูกขาดทางการค้า (The Federal Trade Commission Act) และรัฐบัญญัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ ชื่อกฎหมายความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ต่อผู้บริโภค (The Consumer Product Safety Act) รวมทั้งกฎหมายอาหารยาและเครื่องสำอางของรัฐบาลกลาง (The Federal Food, Drug and Cosmetic Act) ซึ่งรัฐบัญญัติที่ประกาศบังคับใช้ในระดับสหพันธรัฐส่วนใหญ่เป็นรัฐบัญญัติที่คณะกรรมการการค้าแห่งสหพันธรัฐหรือ Federal Trade Commission (FTC) เป็นผู้บังคับใช้ โดยมีสำนักคุ้มครองผู้บริโภค (Bureau of Consumer Protection) ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้ FTC ดูแลรับผิดชอบเรื่องโฆษณาและการกระทำทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งมีรัฐบัญญัติเฉพาะคือกฎหมายความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ต่อผู้บริโภค (The Consumer product Safety Act) ซึ่งมีคณะกรรมการคุ้มครองความปลอดภัยของผู้บริโภค (Consumer Product Safety Commission (SPSC)) เป็นผู้กำกับดูแลและเรื่องอาหารและอยู่ภายใต้การกำกับของ FDA²⁵

คณะกรรมการอาหารและยาของสหรัฐอเมริกาหรือ FDA มีอำนาจตามที่กฎหมายว่าด้วยอาหาร ยา และเครื่องสำอางกำหนดไว้ เช่น การตรวจสอบโรงงานและผลิตภัณฑ์เป็นระยะๆ โดยไม่แจ้งล่วงหน้า วิเคราะห์ตัวอย่าง ให้การศึกษา และดำเนินการตามกฎหมายเมื่อพบการละเมิด เจ้าของกิจการที่ทำการค้าผลิตภัณฑ์อาหารระหว่างรัฐมีหน้าที่รับผิดชอบเพื่อให้เกิดความมั่นใจได้ว่าองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตจะเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยอาหาร ยา และเครื่องสำอาง กฎหมายว่าด้วยการบรรจุหีบห่อ และการแสดงฉลากที่เป็นธรรม รวมถึงกฎระเบียบต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผลิตภัณฑ์อาหารมีความปลอดภัย สะอาด และบริสุทธิ์และแสดงข้อมูลที่เพียงพอในฉลากผลิตภัณฑ์

ขอบเขตอำนาจของ FDA มีอยู่เหนือสินค้าที่ถูกส่งไปค้าขายทั่วสหรัฐอเมริกา ส่วนสินค้าที่ถูกผลิต ขนส่งและทำการซื้อขายในมลรัฐ (State) FDA จะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย โดยจะเป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐเองที่จะเข้ามาควบคุม โดยแต่ละรัฐจะมีกฎหมายของตน เช่น มลรัฐแคลิฟอร์เนียกำหนดกฎระเบียบประจำรัฐ (California Proposition 6525) ควบคุมการใช้สารเคมีต้องห้ามที่เชื่อว่าเป็นอันตรายอาจก่อให้เกิดโรคมะเร็ง ความผิดปกติในเด็กแรกเกิดและอันตรายอื่นๆ ต่อการเจริญพันธุ์ของมนุษย์ รวมถึงสีสำหรับย้อมผ้า (Dyes) ตัวทำละลาย (Solvents) ยาฆ่า

²⁵ สุขุม สุภนิตย์ ข เล่มเดิม. หน้า 68-70.

แมลง (Pesticides) ยา (Drugs) Food Additives สารเคมีอันตรายจากก่อโรคมะเร็ง ยาปฏิชีวนะ ประเภท Chloramphenicol และ By-products ดังนั้นผู้บริโภคที่มีปัญหาหรือข้อร้องเรียนในสินค้าซึ่งไม่เกี่ยวข้องในการค้าขายระหว่างรัฐแล้วจะต้องติดต่อกับหน่วยงานของรัฐนั้นๆ เอง แต่ในหลายกรณี รัฐนั้นๆ จะนำเอากฎระเบียบและแนวปฏิบัติของ FDA มาเป็นแนวทางหรือมาปรับใช้บังคับด้วย

ทั้งนี้ประเทศสหรัฐอเมริกาในเรื่องการเรียกให้ผู้ขายรับผิดชอบเนื่องมาจากการผิดคำรับรอง ผู้ซื้อที่มีหน้าที่พิสูจน์แต่เพียงว่าทรัพย์สินที่ผู้ขายส่งมอบให้แก่ตนนั้น ไม่มีลักษณะหรือคุณภาพตามที่ผู้ขายได้รับรองหรือได้พรรณนา หรือได้โฆษณาไว้ โดยผู้ซื้อไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ว่าทรัพย์สินนั้นมีความชำรุดบกพร่องอย่างไรบ้าง แต่หากมีข้อสัญญากำหนดหน้าที่ให้ผู้ซื้อต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งก่อนที่จะเรียกร้องให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบจากการผิดคำรับรองโดยชัดแจ้งแล้ว ผู้ซื้อก็ต้องกระทำการดังกล่าวเสียก่อนเช่น ผู้ซื้อจะต้องบอกกล่าวให้ผู้ขายทราบถึงความบกพร่องของสินค้านั้นภายในเวลาที่กำหนด เป็นต้น เนื่องจากในบางกรณีศาลถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้ซื้อดังกล่าวเป็นเงื่อนไขในการเรียกร้องให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบ อย่างไรก็ตาม หากหน้าที่ที่กำหนดไว้ นั้นเป็นการสร้างภาระที่เกินความจำเป็นให้แก่ผู้ซื้อ ศาลก็อาจถือว่าไม่มีข้อกำหนดหรือเงื่อนไขที่ผู้ซื้อจะต้องดำเนินการก่อนการเรียกร้องให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบก็ได้ แต่เดิมนั้นการที่ผู้ซื้อจะเรียกร้องให้ผู้ขายรับผิดชอบเนื่องจากการส่งมอบสินค้าไม่ตรงตามสัญญาหรือคำรับรองของผู้ขาย ผู้ซื้อจะต้องพิสูจน์เสียก่อนว่าตนได้เข้าทำสัญญาซื้อขายโดยเชื่อในคำรับรองที่ผู้ขายได้แสดงไว้ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการแก้ไขกฎหมาย UCC ผู้ซื้อก็ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ความเชื่อมั่นดังกล่าวอีก เนื่องจากกฎหมายได้บัญญัติข้อสันนิษฐานให้เป็นคุณแก่ผู้ซื้อว่า หากการรับรองโดยชัดแจ้งเป็นส่วนหนึ่งของการเจรจาต่อรองในการทำสัญญาซื้อขายแล้วก็ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ซื้อได้เข้าทำสัญญาซื้อขายเพราะเชื่อในคำรับรองโดยชัดแจ้งของผู้ขาย เนื่องจากข้อเท็จจริงในกรณีดังกล่าวย่อมแสดงอยู่ในตัวแล้วว่าผู้ซื้อได้เชื่อมั่นในการรับรองคุณภาพสินค้าของผู้ขายแล้ว ดังนั้นหากผู้ขายส่งมอบสินค้าที่ไม่มีคุณภาพตรงคำรับรองของตนแล้ว ผู้ขายต้องรับผิดชอบ แม้ว่าในความเป็นจริงจะปรากฏว่าผู้ซื้อไม่ทราบว่ามีการรับรองโดยชัดแจ้งเกิดขึ้นแล้วก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายให้ความสำคัญกับลักษณะการกระทำที่ก่อให้เกิดการรับรองโดยชัดแจ้งมากกว่าความเชื่อมั่นหรือความรู้ของผู้ซื้อในคำรับรองดังกล่าว อย่างไรก็ตาม หากปรากฏข้อเท็จจริงโดยชัดเจนว่าผู้ซื้อทราบว่ามีการรับรองของผู้ขายเป็นเท็จ หรือการรับรองดังกล่าวไม่ได้มีผลต่อการตัดสินใจซื้อทรัพย์สินของผู้ซื้อแล้ว ผู้ขายก็ไม่ต้องรับผิดชอบในกรณีที่สินค้านั้นไม่เป็นไปตามการรับรอง เนื่องจากในกรณีเช่นนี้กฎหมายไม่ถือว่ามีการรับรองโดยชัดแจ้งเกิดขึ้น สำหรับผลของการผิดการรับรองโดยชัดแจ้งจะเกิดขึ้นเมื่อมีการส่งมอบสินค้าที่ซื้อขายจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ เว้นแต่เป็นการรับรองประเภท Warranty of future performance

ซึ่งการค้นพบความบกพร่องของสินค้าจะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีการใช้สินค้าแล้วเท่านั้น ดังนั้น การรับรองในกรณีนี้จึงมีผลต่อเมื่อผู้ซื้อค้นพบหรือควรจะค้นพบถึงความบกพร่องที่อยู่ในสินค้า โดยต้องมีการกำหนดการรับรองประเภท Warranty of future performance ไว้ในสัญญาอย่างชัดเจน และควรกำหนดระยะเวลาที่การรับรองดังกล่าวจะมีผลใช้บังคับด้วย²⁶

3.2.1.2 องค์กรบังคับใช้กฎหมาย

องค์กรคุ้มครองผู้บริโภคที่มีลักษณะเป็นสมาคมหรือสมาพันธ์ระดับชาติต่างมีส่วนในการคุ้มครองผู้บริโภค และมีอยู่ทั่วประเทศในทุกมลรัฐ แต่ไม่มีวัตถุประสงค์ในการฟ้องคดีเพื่อผู้บริโภค เพราะคดีเหล่านี้หากไม่ฟ้องโดยผู้เสียหายก็อาจให้ Attorney General หรืออัยการของรัฐหรือสหพันธรัฐฟ้องร้องให้ได้ กิจกรรมหลักขององค์กรผู้บริโภคจึงเป็นเรื่องการเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อชนิดต่างๆ การนำเสนอแนวทางต่อพรรคการเมืองหรือรัฐสภา เพื่อออกกฎหมายและการเป็นศูนย์รวมของผู้บริโภคเพื่อเรียกร้องสิทธิเท่านั้น²⁷

คณะกรรมการอาหารและยาของสหรัฐอเมริกาเป็นหน่วยงานภายใต้กระทรวงสาธารณสุข (Department of Health and Human Service: DHHS) และ The Public Health Service (PHS) โดย FDA เป็นหน่วยงานทำหน้าที่ควบคุมและกำกับดูแลเรื่องอาหารทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นอาหารที่ผลิตในสหรัฐอเมริกาหรืออาหารที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ

สหรัฐอเมริกามีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเกษตรและอาหารหลายหน่วยงาน ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบแตกต่างกัน โดย FDA ประกอบไปด้วยหน่วยงานต่างๆ ดังต่อไปนี้

- 1) ศูนย์ความปลอดภัยอาหารและโภชนาการประยุกต์ (Center for Food Safety and Applied Nutrition (CFSAN))
- 2) ศูนย์การพัฒนาอาหารและยาของสหรัฐอเมริกา (Center for Drug Evaluation and Research) (CDER)
- 3) ศูนย์สำหรับอุปกรณ์และรังสีสุขภาพ (Center for Devices and Radiological Health) (CDRH)
- 4) ศูนย์ชีวประมิณผลและวิจัย (Center for Biologics Evaluation and Research) (CBER)
- 5) ศูนย์ดำเนินงานด้านสัตวแพทยศาสตร์ (Center for Veterinary Medicine) (CVM)
- 6) สำนักงานการกำกับดูแลกิจการ (Office of Regulatory Affairs)

²⁶ พลอย เจริญสม. (2551). การขายตามคำพรรณนา. หน้า 112-113

²⁷ สุขุม ศุภนิคย์ ข เล่มเดิม. หน้า 72

7) ศูนย์แห่งชาติเพื่อการวิจัยทางพิษวิทยา (National Center for Toxicological Research)

ส่วนในระดับมรัฐต้องพิจารณากฎหมายที่ใช้ภายในรัฐนั้นๆ ว่ากำหนดรายละเอียดในเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคไว้อย่างใด เช่น อาจมีหน่วยงานของรัฐดูแลรับเรื่องราวร้องทุกข์หรือฟ้องคดีให้ อาจเป็นอัยการของมรัฐ State Attorney General เป็นต้น กรณีความปลอดภัยเกี่ยวกับสินค้ามีกฎหมายเฉพาะซึ่งครอบคลุมสินค้าทุกชนิดทุกประเภทเพื่อความปลอดภัย โดยมีคณะกรรมการว่าด้วยความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ คือ The Consumer Product Safety Commission: (CPSC) เป็นผู้กำหนดนโยบายมาตรฐานและตรวจติดตามให้มีการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เกี่ยวกับความปลอดภัย กฎหมายกำหนดอำนาจในการสั่งห้ามจำหน่ายสั่งให้เรียกเก็บจากตลาด และมีโทษทางอาญา เป็นบทบังคับ ผู้บริโภคมีสิทธิฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายได้ตามมาตรา 23 แห่งกฎหมายนี้²⁸

แต่ระบบการฟ้องคดีเพื่อเรียกค่าเสียหายนั้นเป็นเรื่องของผู้บริโภคจะใช้สิทธิของตน โดยผ่านหน่วยงานภาครัฐ โดยอาศัยหลักกฎหมายลักษณะละเมิดตามแนว Common Law หรือระบบกฎหมายที่พัฒนามากขึ้น เช่น กฎหมายรับผิดชอบสินค้าไม่ปลอดภัย Product Liability และการฟ้องคดีเป็นกลุ่มเพื่อประหยัดเวลาค่าใช้จ่ายเมื่อความเสียหายเป็นอย่างเดียวกันและเกิดเหตุเดียวกันที่เรียกว่า Class Action ซึ่งมีอยู่ในระบบสหรัฐอเมริกา ส่วนองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคที่มีลักษณะเป็นสมาคมหรือสมาพันธ์ระดับชาติ ต่างมีส่วนในการคุ้มครองผู้บริโภค และมีอยู่ทั่วประเทศในทุกมรัฐ แต่ไม่มีวัตถุประสงค์ฟ้องคดีเพื่อผู้บริโภค เพราะคดีเหล่านี้หากไม่ฟ้องโดยผู้เสียหายก็อาจให้ Attorney General หรืออัยการของรัฐหรือสหพันธรัฐฟ้องร้องให้ได้

องค์กรพิทักษ์สิ่งแวดล้อม (Environmental Protection Agency: EPA) ของสหรัฐอเมริกาได้ออกกฎเกณฑ์ข้อบังคับในปี พ.ศ. 2550 เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบของอนุภาคนาโนของเงินโลหะ โดยกำหนดค่านิยามคำว่า “สารกำจัดแมลงและศัตรูพืช” (Pesticide) ตามกฎหมาย Federal Insecticide, Fungicide, Rodenticide Act (FIFRA) ให้ครอบคลุมผลิตภัณฑ์ที่มีการปลดปล่อยไอออน (เช่น เงินหรือทองแดง) เพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกัน กำจัด ขับไล่หรือลดแบคทีเรียหรือเชื้อรา ส่งผลให้บริษัทผู้ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่อ้างคุณสมบัติในการฆ่าทำลายเชื้อโรคด้วยการปลดปล่อยอนุภาคนาโนของเงินจะต้องขึ้นทะเบียนและเสนอหลักฐาน

²⁸ แหล่งเดิม.

ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ให้ EPA พิจารณาและประเมินผลความเสี่ยงต่อสิ่งแวดล้อมก่อนวางจำหน่ายในท้องตลาด²⁹

3.2.2 ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้เคยนำเอาการคุ้มครองผู้บริโภคทางด้านโภชนาและมาตรการเยียวยาแก้ไขความเสียหายซึ่งเกิดจากการโฆษณาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งได้กระทำกันอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1890 มาใช้ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีแต่ไม่สามารถนำการคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณาที่ใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีให้ได้ผล ทั้งนี้เพราะมีอุปสรรคทางด้านระบบกฎหมายที่ใช้กันอยู่ในประเทศทั้งสองซึ่งแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง เพราะประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ หากได้ใช้ระบบกฎหมายในรูปปลายลักษณ์อักษรไม่ แต่ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรในรูปของประมวลกฎหมาย ความแตกต่างกันในระบบกฎหมายที่ใช้ในประเทศทั้งสองนี้เองที่ทำให้การคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศสหรัฐอเมริกานำมาใช้ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้ นอกจากสาเหตุดังกล่าวที่เป็นอุปสรรคที่สำคัญแล้วยังมีสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การคุ้มครองผู้บริโภคในสหรัฐอเมริกานำมาใช้ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่ได้ผลมากยิ่งขึ้นก็คือ ศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีความเห็นว่า บุคคลทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการที่จะพูดเขียน คิด นอกจากสิทธิขั้นมูลฐาน บุคคลยังมีสิทธิเสรีภาพในอันที่จะประกอบธุรกิจการค้าอีกด้วย ซึ่งในการประกอบกิจการค้านั้นย่อมต้องมีการโฆษณาเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อให้สินค้าของตนขายได้ ดังนั้นศาลของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจึงมีความเห็นว่าสถาบันฝ่ายตุลาการจึงไม่ควรเข้าไปสอดแทรกกับเสรีภาพในการประกอบธุรกิจการค้าของเอกชน เป็นความเสรีของสถาบันตุลาการในขณะนั้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่ประสบผลสำเร็จ

แต่ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็ยังคงมีแนวความคิดที่คุ้มครองผู้บริโภคดังนั้น ต่อมาในปี ค.ศ. 1896 จึงได้ยอมรับหลักการให้รัฐเข้ามาแทรกแซงการประกอบธุรกิจที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ เพราะเยอรมันได้ตรากฎหมายเพื่อป้องกันการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมในทางการค้า

²⁹ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ก (2553). *ความปลอดภัยของวัสดุและผลิตภัณฑ์นาโน*.

ฉบับหนึ่งเรียกว่า “Law Against Unfair Competition of 1906” หรือ “Gesetz Gegen Den Unlauteren Wettbewerb” เรียกโดยย่อว่า “UWG” ซึ่งมีหลักการทั่วไปดังนี้³⁰

1) ควบคุมการแข่งขันทางการค้าอันไม่เป็นธรรมในลักษณะต่างๆ ไป
 2) ควบคุมการกระทำที่อาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค เช่น การโฆษณา อันเป็นเท็จหรือเกินความจริง

3) ควบคุมการเปิดเผยความลับในทางธุรกิจอันเกี่ยวกับการผลิต หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า กฎหมาย UWG มีวัตถุประสงค์ที่ต้องการสร้างมาตรฐานทางการผลิตและจำหน่ายสินค้า ตลอดจนมาตรฐานทางการโฆษณาและจรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจในการแข่งขันกันประกอบธุรกิจ ต่อมาในภายหลังเนื่องจากความก้าวหน้าในการประกอบธุรกิจการค้า การผลิต และเทคนิคในการโฆษณาได้เจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว จนทำให้มีบางกรณีที่กฎหมาย UWG ไม่สามารถที่จะเข้าไปควบคุมได้ ดังนั้นต่อมาในภายหลังจึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย UWG ให้ทันสมัยขึ้น

เนื่องจากประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นประเทศในประชาคมยุโรปซึ่งได้มีการออกแนวทาง หรือที่เรียกว่า Directives ซึ่งเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบนาโนเทคโนโลยี ได้แก่ Council Directive 67/548 EEC ว่าด้วยเรื่องการจำแนกประเภทความเป็นอันตราย ภาชนะบรรจุ และฉลากสำหรับสารอันตราย Council Directive 76/769 EEC ว่าด้วยเรื่องการจำหน่ายและการใช้สารอันตรายและเคมีภัณฑ์อันตราย Council Directive 88/379 EEC ว่าด้วยเรื่องการจำแนกความเป็นอันตราย ภาชนะบรรจุและฉลากสำหรับเคมีภัณฑ์อันตราย ซึ่งภายหลังได้มีประกาศแก้ไขด้วย Directive 1999/45 EEC และ Council Regulation 93/793 EEC ว่าด้วยเรื่องประเมินและการควบคุมความเสี่ยงของสารที่มีจำหน่ายในตลาดของสหภาพยุโรปก่อนเดือนกันยายน 2524 (Existing chemicals) ทำให้สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีต้องนำเอากฎระเบียบเหล่านี้ไปปฏิบัติ

นอกจากนี้ความรับผิดชอบของผู้เสียหาย หรือที่เรียกว่าผู้เสียหายมีส่วนประมาณเป็นข้อแก้ตัวของจำเลยผู้ผลิต ได้ทำให้ผู้ซื้อหรือผู้บริโภคยังคงมีความเสี่ยงในการฟุ้งคคิด กรณีความเสียหายอันเกิดจากผลิตภัณฑ์อยู่ อาจจะกล่าวได้ว่า ความรับผิดชอบทางแพ่งของผู้ผลิตและผู้จำหน่ายสินค้าต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นในชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของบุคคลอันเกิดจากสินค้าที่ขาดความปลอดภัยที่ตนผลิตหรือจำหน่ายออกไปในเยอรมัน ยังคงกำหนดให้ผู้เสียหายมีภาระการพิสูจน์ถึงความเสียหายที่เกิดจากผลิตภัณฑ์

³⁰ วิษั จีระแพทย์. (2523). *กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณา*. หน้า 90-95.

3.2.2.1 มาตรการในการคุ้มครอง

นโยบายหลักของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี คือ การประกอบธุรกิจการค้า และการให้บริการที่มีความเป็นอิสระสามารถดำเนินการต่างๆ ได้อย่างเสรี แต่ทั้งนี้ จะต้องไม่ขัดกับ กฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับใดๆ และให้ความคุ้มครองผู้บริโภค โดยรัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีขอบเขตการคุ้มครองอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะด้านสุขอนามัย การบริโภคและอุปโภค สินค้าที่เป็นอาหารและที่ไม่ใช่อาหาร รัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะสอดส่องดูแล ปกป้อง ให้คำแนะนำ เสริมสร้างความโปร่งใส ความรู้ ความเข้าใจ ตลอดไปจนถึง ความสามารถในการตัดสินใจ การมีความรับผิดชอบ เพื่อการพิทักษ์ผลประโยชน์ของตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่น

1) มาตรการในการคุ้มครองในด้านการผลิตสินค้า

ตามระเบียบของประชาคมยุโรปได้กำหนดให้บุคคลต่อไปนี้ต้องปฏิบัติตาม กล่าวคือ

ผู้ผลิตสารเคมี (Manufacturers) หมายถึง บุคคลหรือนิติบุคคลที่มีถิ่นพำนักอยู่ใน สหภาพยุโรปที่ผลิตสารเคมีในสหภาพยุโรป

ผู้นำเข้า (Importers) หมายถึง บุคคลหรือนิติบุคคลที่มีถิ่นพำนักอยู่ในสหภาพยุโรป ที่ เป็นผู้นำเข้าสินค้าเข้ามาจำหน่ายในสหภาพยุโรป

ผู้ใช้สารเคมีผลิตสินค้า (Downstream Users, DUs) หมายถึง บุคคลหรือนิติบุคคลที่มีถิ่น พำนักอยู่ในสหภาพยุโรป และเป็นผู้ที่ใช้สารเคมีหรือเคมีภัณฑ์ในการประกอบอาชีพหรืออุตสาหกรรม ทั้งนี้ให้นับรวมถึงผู้นำเข้าสินค้าที่ผลิตจากสารเคมีที่ผลิตในสหภาพยุโรป (Re-importers) ด้วย แต่ ไม่รวมผู้บริโภค (Customers)

ผู้จำหน่าย (Distributors) หมายถึง บุคคลหรือนิติบุคคลที่มีถิ่นพำนักอยู่ในสหภาพยุโรป ที่เป็นผู้เก็บรักษาและจำหน่ายสารเคมีและเคมีภัณฑ์ในตลาดสหภาพยุโรป รวมทั้งผู้ค้าปลีก (Retailers)

ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ (Article producers) หมายถึง บุคคลหรือนิติบุคคลที่เป็นผู้ใช้สารเคมี ผลิตสินค้าที่นำเข้าไปจำหน่ายในตลาดของสหภาพยุโรป

โดยกำหนดให้สารที่ต้องขออนุญาตก่อนผลิตหรือใช้ เป็นสารที่ต้องระมัดระวังอันตราย ในการใช้และการสัมผัสเป็นอย่างมาก (High concerned substances) สารกลุ่มนี้มีประมาณ 2,000 รายการ ได้แก่ สารกลุ่ม CMR รวมทั้งสารที่มีพิษตกค้างยาวนาน (Persistent Organic Pollutants, POPs) ผู้ขออนุญาตต้องพิสูจน์ให้คณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการแต่งตั้ง เป็นกรณีๆ ไป เห็นได้ว่าสามารถใช้สารเคมีรายการนั้นๆ เพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะได้อย่างปลอดภัย การอนุญาตนอกจากจะพิจารณาจากผลการประเมินความเสี่ยงและมาตรการในการป้องกันอันตราย

แล้วยังคำนึงถึงผลกระทบต่อทางสังคมและเศรษฐกิจด้วยการอนุญาตจะเป็นการอนุญาตให้ใช้เฉพาะสารนั้นๆ ตามวิธีและเงื่อนไขที่กำหนดเท่านั้น (Authorization for a Specific Use) โดยหน่วยงานของประเทศสมาชิกมีอำนาจในการอนุญาตให้ใช้สารเฉพาะในประเทศของตนเท่านั้น ส่วนองค์กรกลางเป็นผู้พิจารณาการอนุญาตใช้สารเคมีในสหภาพยุโรปทั้งหมด

นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2552 สหภาพยุโรปได้ออกกฎระเบียบใหม่สำหรับกฎหมายควบคุมเครื่องสำอางโดยกำหนดให้ผู้ผลิตเครื่องสำอางที่วางจำหน่ายในยุโรปจะต้องแสดงคำว่า “นาโน” ในวงเล็บ (Nano) ในฉลากแสดงส่วนประกอบของเครื่องสำอาง และในปี พ.ศ. 2553 สหภาพยุโรปได้มีมติให้ส่วนประกอบของอาหารที่มีวัสดุนาโนจะต้องแสดงคำว่า “นาโน” ในวงเล็บ (Nano) ต่อจากส่วนประกอบนั้นและอาหารที่มีส่วนประกอบของวัสดุนาโนจะถูกห้ามวางจำหน่ายในตลาดจนกว่าจะมีวิธีการทดสอบความปลอดภัย³¹

2) มาตรการคุ้มครองในด้านการโฆษณา

สาระสำคัญในการควบคุมโฆษณาตามกฎหมายป้องกันการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า (UWG) ของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีดังนี้³²

ในส่วนที่ 1 กำหนดหลักการพื้นฐานในการควบคุมการโฆษณาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งได้แก่การโฆษณาที่เป็นเท็จหรือหลอกลวง หรือเกินความจริง บัญญัติบังคับให้ผู้ประกอบธุรกิจต้องทำการโฆษณาด้วยความสุจริต (Gute Sitten) ซึ่งหลักการกระทำโดยสุจริตนั้นควรเป็นจรรยาบรรณในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบธุรกิจทุกคน แต่ปัญหาว่าการกระทำอย่างไร และแค่ไหน เพียงใด จึงจะถือว่าเป็นการกระทำโดยสุจริตนั้น ได้กำหนดให้ศาลเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาด

ในส่วนที่ 3 กล่าวถึงมาตรการในการเยียวยาแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้บริโภคอันเนื่องมาจากการโฆษณาในการประกอบธุรกิจการโฆษณาที่ถือว่าไม่ชอบด้วยกฎหมายและมีความผิด ได้แก่ การโฆษณาที่มีลักษณะเป็นการกล่าวยืนยันข้อความอันเป็นเท็จหรือเกินความจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกล่าวยืนยันอันเป็นเท็จที่เกี่ยวกับสถานที่แหล่งกำเนิด ลักษณะ คุณภาพ หรือปริมาณสินค้าหรือบริการ

³¹ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ค เล่มเดิม. หน้า 45-46.

³² เตือนเพื่อ ภิญ โญนิธิเกษม. (2546). มาตรการควบคุมกำกับและการบังคับใช้กฎหมายด้านการโฆษณาผลิตภัณฑ์สุขภาพ. หน้า 72-75.

ในส่วนที่ 4 เป็นบทกำหนดโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำการโฆษณาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น ความผิดฐานโฆษณาด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือหลอกลวงหรือเกินความจริง ซึ่งโทษจำคุกและปรับตามแต่ศาลจะเห็นสมควร

ในส่วนที่ 13 ได้ปรับปรุงแก้ไขใหม่เมื่อปี ค.ศ. 1965 เพื่อให้การคุ้มครองผู้บริโภค ประสบผลสำเร็จและทันทั่วถึง เป็นบทบัญญัติว่าด้วยการปลดเปลื้องความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้บริโภค และการจัดตั้งองค์การเอกชนขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค โดยได้กำหนดให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการละเมิดสิทธิผู้บริโภคมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาแก้ไขความเสียหาย และในกรณีที่เป็นเร่งด่วน และมีเหตุที่น่าเชื่อว่าสินค้าอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้บริโภค กฎหมาย UWG ให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในการสั่งห้ามการขายสินค้าเป็นการชั่วคราวจนกว่าจะได้มีการทดสอบหรือพิสูจน์สินค้านั้น

การโฆษณาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายตามกฎหมาย UWG นั้นได้แก่

1) การโฆษณาที่เป็นเท็จ (False Advertising) อันเป็นถ้อยคำกว้างๆ เพื่อให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจตีความได้ตามความเหมาะสมของสภาพสังคม และเศรษฐกิจในขณะที่มีการดำเนินคดี

2) การโฆษณาที่ไม่เป็นธรรม (Unfair Advertising) ได้แก่ การโฆษณาเปรียบเทียบสินค้าโดยหลอกลวงและการโฆษณาที่ไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงที่ต้องเปิดเผย

นอกจากกฎหมาย UWG ซึ่งเป็นกฎหมายกลางที่ควบคุมการโฆษณาในกิจการทุกประเภทของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีแล้ว สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังมีกฎหมายอื่นๆ ที่ควบคุมการโฆษณาในกิจการเฉพาะอย่างอีกหลายฉบับ ซึ่งมุ่งที่จะควบคุมการโฆษณาในสินค้าอันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของผู้บริโภคโดยตรง เช่น กฎหมายว่าด้วยยา กฎหมายว่าด้วยเครื่องสำอาง กฎหมายว่าด้วยอาหาร นอกจากกฎหมายดังกล่าวจะควบคุมการโฆษณาให้โฆษณาข้อความอันเป็นเท็จเกินความจริงแล้ว กฎหมายยังได้ห้ามมิให้ใช้ฉลากที่มีข้อความอันเป็นเท็จหรือเกินความจริงปิดลงที่ภาชนะบรรจุยา เครื่องสำอาง หรืออาหารอีกด้วย และเนื่องจากสินค้าเหล่านี้เป็นสินค้าที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของผู้บริโภคโดยตรง ดังนั้นกฎหมายเหล่านี้จึงได้กำหนดโทษทางอาญากับผู้ฝ่าฝืน โดยได้กำหนดโทษจำคุกและปรับไว้ด้วย เพื่อให้การคุ้มครองผู้บริโภคได้ผลอย่างจริงจัง นอกจากนี้ยังมีกฎหมายทางหลวง (Federal High Way Law) ซึ่งเป็นกฎหมายกลางประเภทหนึ่งได้ห้ามมิให้ปิดป้ายโฆษณาภายในระยะ 40 เมตร นับจากขอบทางหลวงจะต้องได้รับการตรวจสอบและได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อน ทั้งนี้เพื่อป้องกันอุบัติเหตุทางรถยนต์ที่อาจเกิดขึ้นได้เนื่องจากแผ่นป้ายโฆษณานั้นๆ และยังมีกฎหมายในระดับท้องถิ่นที่ควบคุมการโฆษณาที่ได้กระทำในท้องถิ่นนั้นๆ อีกด้วย เช่น การกำหนดแบบอย่างในการโฆษณาทางโทรทัศน์ การกำหนดระยะเวลาในการโฆษณาทางโทรทัศน์ เป็นต้น ซึ่งการกระทำอย่างนี้ก็มุ่งหมายที่จะได้ความ

คุ้มครองแก่ผู้บริโภคอย่างเต็มที่ แทนที่จะคิดถึงแต่ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็มีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงมากอยู่แล้ว จึงให้ความสำคัญในอันที่จะคุ้มครองผู้บริโภคเป็นหลักสำคัญ

สำหรับหน่วยงานหรือองค์กรของรัฐมีหน้าที่ในการควบคุมการ โฆษณา คือ The Federal Cartel Office (Zhbunderkartellamt) ทำหน้าที่แต่เพียงให้คำปรึกษาและควบคุมการ โฆษณาให้อยู่ในกรอบระเบียบที่วางไว้เท่านั้น หากมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ผู้บริโภคอันเนื่องมาจากการ โฆษณาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว The Federal Cartel Office ไม่มีอำนาจที่จะมีคำสั่งให้แก้ไขหรือระงับการ โฆษณานั้นได้ ส่วนใหญ่ให้องค์กรเอกชนควบคุมกันเอง โดยที่ The Federal Cartel Office เป็นองค์กรที่แตกต่างหากจากกฎหมาย UWG ซึ่งลักษณะการใช้อำนาจของหน่วยงานรัฐนี้แตกต่างกับ Federal Trade Commission (FTC) ของสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ FTC มีอำนาจโดยตรงในอันที่จะดำเนินการแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการละเมิดของผู้บริโภคทางการ โฆษณาได้ทันที

3) มาตรการคุ้มครองในด้านฉลาก

ในการคุ้มครองผู้บริโภคผู้ประกอบการต้องติดฉลากสินค้าผลิตภัณฑ์ตรวจสอบสินค้าตามกฎระเบียบด้านมาตรฐานการบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์อาหาร สินค้าจะต้องมีภาษาบรรจุกฎเกณฑ์ที่ทันสมัย สะอาดปลอดภัยแก่ผู้บริโภคโดยการตรวจสอบฉลากสินค้า ให้เป็นไปตามกฎระเบียบเรื่องการบังคับการติดฉลาก ซึ่งจะต้องแจ้งเป็นภาษาเยอรมัน สรุปรายละเอียดตามที่สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคของเยอรมันกำหนด ในการตรวจสอบเรื่องภาษาบรรจุกฎเกณฑ์ การติดฉลากบนสินค้าอาหาร ความสะอาด สุขอนามัย (Food Hygiene) เช่น³³

1) ตรวจสอบสินค้าตามกฎระเบียบด้านมาตรฐานการบรรจุภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์อาหาร สินค้าจะต้องมีภาษาบรรจุกฎเกณฑ์ที่ทันสมัย สะอาด ปลอดภัยแก่ผู้บริโภค

2) การตรวจสอบฉลากสินค้า ให้เป็นไปตามกฎระเบียบเรื่องการบังคับการติดฉลาก ซึ่งจะต้องแจ้งเป็นภาษาเยอรมัน สรุปรายละเอียดที่ต้องแจ้งบนฉลากสินค้าอาหารต่างๆ ได้ดังนี้

(1) รายชื่อของส่วนผสม (List of Ingredients) การแจ้งส่วนผสมของอาหาร

(2) จำนวนส่วนผสมหรือประเภทส่วนผสม (Quantity of Ingredients or Categories of Ingredients) การแจ้งปริมาณส่วนผสม และสารอาหารต่าง โดยสามารถแจ้งเป็นอัตราส่วนร้อยละ

(3) ปริมาณสุทธิ (Net Quantity) การแจ้งปริมาณสุทธิของผลิตภัณฑ์

³³ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (2555, 23 มิถุนายน). *กฎระเบียบการค้าและภาวะตลาดสินค้าข้าวในประเทศไทย*. สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2555, จาก [http://www.ditp.go.th// attachments/article/ doc/55/55001832.pdf](http://www.ditp.go.th//attachments/article/doc/55/55001832.pdf)

(4) วันหมดอายุ (Date of Minimum Durability) วันที่สินค้าจะหมดอายุ Special storage conditions or conditions of use การแจ้งวิธีเก็บรักษาสินค้าหรือวิธีการบริโภคสินค้าและผลิตภัณฑ์เหล่านั้น

(5) ชื่อของผู้ประกอบการ (name or business name and address of the manufacturer or packager, or of a seller) การแจ้งรายละเอียดบริษัทผู้ผลิตสินค้า บริษัทบรรจุภัณฑ์ หรือตัวแทนจำหน่ายสินค้า Place of origin การแจ้งแหล่งที่มาหรือแหล่งผลิตสินค้า

ทั้งนี้ การบรรจุหีบห่อด้วยพลาสติกจะต้องไม่ทำให้เกิดอันตรายแก่ผู้บริโภคและมีความสะอาด ถูกสุขอนามัย เป็นไปตามกฎระเบียบ เรื่องการบรรจุภัณฑ์พลาสติกที่สัมผัสกับอาหาร การติดตรารับรองคุณภาพสินค้าต่างๆ เช่น ตรารับรองคุณภาพของสินค้าเกษตรอินทรีย์ Bio ตราสัญลักษณ์ Fair trade สัญลักษณ์การค้าเพื่อความเป็นธรรม ตราสัญลักษณ์ Sustainable Product ก็จะช่วยให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้าได้ง่ายมากขึ้น

4) มาตรการคุ้มครองในด้านการเยียวยา³⁴

การเยียวยาในทางกฎหมายและผลในทางกฎหมายมี 2 ประการ คือ

(1) ผลในการชะลอสภาพเด็ดขาดของกฎหมายการเยียวยาความเสียหาย (Im Suspensiveffekt) กล่าวคือ การเยียวยาทางกฎหมายที่ยื่นภายในกำหนดกฎรูปแบบและได้รับอนุญาตให้ยื่นได้นั้น จะเป็นการชะลอสภาพเด็ดขาดของกฎหมายในทางรูปแบบ

(2) ผลในการให้กระบวนพิจารณาเข้าสู่การวินิจฉัยของศาลที่สูงกว่า (Im Devolutiveffekt) สำหรับรูปแบบของการเยียวยาทางกฎหมายเยอรมันมี 3 รูปแบบด้วยกันคือการอุทธรณ์ (Berufung) การฎีกา (Revision) การคัดค้านคำสั่งศาล (Beschwerde) อาทิ เช่น

(1) การอุทธรณ์ (Berufung)

การอุทธรณ์ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญาโดยหลักแล้ว จะเป็นการอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาของศาลชั้นแรก ซึ่งหากเป็นคดีแพ่งจะเป็นไปตามมาตรา 511 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ZPO) ส่วนคดีอาญาจะเป็นไปตามมาตรา 312 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (StPO) ซึ่งหลักในการอุทธรณ์จะแตกต่างจากการฎีกาในแง่ที่ว่า การอุทธรณ์เป็นการวินิจฉัยเกี่ยวกับข้อเท็จจริงอีกครั้งหนึ่งในคดีแพ่งเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีอย่างรวดเร็ว

³⁴ สุภัทร แสงประดับ. (2551). ปัญหากฎหมายในการพิจารณาคดีคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย. หน้า 73-75.

สำหรับวิธีการอุทธรณ์โดยหลักแล้ว จะอุทธรณ์ได้ต่อเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด กล่าวคือ เป็นกรณีที่กฎหมายอนุญาตให้อุทธรณ์ได้ ทำตามรูปแบบที่กฎหมายกำหนด (มาตรา 518 ZPO, 312 StPO) และภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด รวมทั้งคำพิพากษาดังกล่าวจะต้องเป็นผลร้ายแก่ผู้ยื่นอุทธรณ์ด้วย (Beschwer) ในคดีแพ่งผู้ที่จะโต้แย้งหรือไม่พอใจในคำพิพากษาของศาลชั้นต้นจะต้องอุทธรณ์ 1 เดือนนับแต่วันที่ได้ส่งคำพิพากษา (516 ZPO) นอกจากนี้ การอุทธรณ์ในคดีแพ่งได้นั้นต้องมีจำนวนทุนทรัพย์มากกว่า 600 ยูโร ซึ่งถือว่ามีกำหนดวิธีการอุทธรณ์ในลักษณะเช่นเดียวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั่นเอง นอกจากนี้ การอุทธรณ์ในคดีแพ่งต้องมีการให้เหตุผลด้วย ซึ่งถือ เป็นเงื่อนไขที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งในการอุทธรณ์ โดยต้องให้เหตุผลเป็นหนังสือ (มาตรา 519 ZPO)

(2) การฎีกา (Revision)

สำหรับในการฎีกา (Revision) ในคดีแพ่ง ตามกฎหมายเยอรมันนั้น จะฎีกาได้เฉพาะแต่ปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น (eine Rechtsverletzung) นอกจากนี้ การฎีกา (Revision) ในคดีแพ่งนั้นถือเป็นการฎีกาคัดค้านคำพิพากษาที่อุทธรณ์มาจากศาลสูงสุดแห่ง มลรัฐ (มาตรา 545 ZPO) และการฎีกาจะทำได้ก็ต่อเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขของการฎีกา กล่าวคือ

ก. จำนวนทุนทรัพย์ต้องมากกว่า 60,000 DM ขึ้นไป (มาตรา 546(1) ZPO) หรือทุนทรัพย์ไม่เกิน 60,000 DM แต่ได้รับอนุญาตจากศาลให้ฎีกา โดยศาลต้องระบุเหตุผลไว้ในคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ และต้องปรากฏว่า เมื่อฎีกาแล้ว จะทำให้ผลของคำพิพากษาที่ศาลฎีกาได้วางแนวไว้ต่างไปจากเดิม หรือฎีกาดังกล่าวเป็นข้อกฎหมายที่สำคัญ (มาตรา 546 ZPO)

ข. คำพิพากษาศาลอุทธรณ์เป็นผลร้ายต่อผู้ยื่นฎีกา และการได้ฎีกาภายในระยะเวลาและรูปแบบที่กฎหมายกำหนด รวมทั้งได้ให้เหตุผลในการฎีกาตามกฎหมายกำหนดไว้ กล่าวคือ การให้เหตุผลในการฎีกา จะต้องระบุไว้ในคำฟ้องฎีกา โดยต้องบรรยายให้เห็นว่าคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ไม่ชอบอย่างไร และขอให้ยกคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ รวมทั้งต้องบรรยายให้เห็นว่าข้อกฎหมายข้อใดที่ศาลอุทธรณ์ตัดสินผิด ซึ่งข้อกฎหมายดังกล่าวศาลอุทธรณ์ได้นำมาใช้ในการตัดสินคดีอย่างไรก็ตาม ศาลฎีกามีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องตรวจสอบข้อผิดพลาดของข้อกฎหมายอื่น ๆ ด้วยที่อยู่ในขอบเขตของฎีกา

ค. ศาลฎีกาอาจปฏิเสธได้หากเป็นฎีกาในข้อกฎหมายที่ไม่เป็นสาระสำคัญและเป็นฎีกาที่ไม่มีโอกาสที่จะชนะ (มาตรา 554b ZPO)

ง. หากทุนทรัพย์ไม่ถึงต้องได้รับอนุญาตให้ฎีกา เช่น ในคดีแพ่ง คำอนุญาตให้ฎีกาและศาลฎีกาจะต้องถูกผูกมัดตามคำอนุญาตให้ฎีกาดังกล่าว ซึ่งปัจจุบันการฎีกาโดยใช้ทุนทรัพย์เป็นเกณฑ์ในการวินิจฉัยนั้นได้ยกเลิกแล้วตามมาตรา 543 ZPO ที่แก้ไขใหม่ (ธันวาคม 2001)

(3) การคัดค้านคำสั่งของศาล (Beschwerde) การคัดค้านคำสั่งของศาลจะเป็นกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติเอาไว้ในทุกๆ สาขาของกฎหมาย ซึ่งโดยหลักแล้ว จะเป็นกรณีที่ศาลในลำดับชั้นที่สูงขึ้นไปจะทำการตรวจสอบคำวินิจฉัยของศาลที่ถูกคัดค้าน โดยมีหลักการที่สำคัญคือ การคัดค้านคำสั่งของศาลจะเป็นกรณีที่เป็นกรคัดค้านคำสั่งของศาล เฉพาะที่เป็นข้อยกเว้นเท่านั้นที่เป็นการคัดค้านคำพิพากษาของศาล (มาตรา 567 (1) ZPO)

3.2.2.2 องค์การบังคับใช้กฎหมาย

ในส่วนของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นประเทศที่ประกอบด้วยแคว้นต่างๆ รวม 16 แคว้น ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีรัฐบาลของประเทศจะเป็นผู้ออกระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับต่างๆ เพื่อให้ทุกแคว้นถือปฏิบัติ ขณะเดียวกันแต่ละแคว้นยังสามารถออกกฎหมายและระเบียบต่างๆ ได้ตามความเหมาะสมเพื่อใช้บังคับในแคว้นของตนเอง แต่ทั้งนี้ จะต้องไม่ขัดกับกฎระเบียบ รัฐธรรมนูญกลางของประเทศ หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจึงแบ่งออกเป็นหน่วยงานของประเทศ และหน่วยงานของแต่ละแคว้น คือ³⁵

1) ภาครัฐบาล มีหน้าที่คือ

- (1) กระทรวงคุ้มครองผู้บริโภค โภชนาการและเกษตร จะเป็นผู้กำหนดนโยบายและมาตรการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค
- (2) กระทรวงเศรษฐกิจและเทคโนโลยี เป็นผู้กำหนดนโยบายเศรษฐกิจ และการค้า
- (3) กระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านสุขอนามัยสุขภาพของประเทศ

2) ภาคเอกชน มีองค์กรในการคุ้มครองผู้บริโภคคือ

(1) สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภค (Verbraucherzentrale) มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่กรุงเบอร์ลินและสำนักงานสาขาในแคว้นต่างๆ ทั้ง 16 แคว้น ให้คำแนะนำ ความช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาต่างๆ ในเบื้องต้นให้กับผู้บริโภคทั่วไป ผู้บริโภคที่มีปัญหาสามารถร้องเรียน ขอให้หน่วยงานเหล่านี้ยื่นมือให้ความช่วยเหลือได้

(2) สมาคม เป็นการรวมตัวกันของผู้ประกอบการสาขาเดียวกัน จัดตั้งขึ้นเป็นสมาคมการค้า สมาคมผู้ประกอบการ ตามสาขาของธุรกิจประเภทต่างๆ เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนของกิจการของบริษัทต่างๆ ที่เป็นสมาชิกของสมาคม ในการติดต่อประสานงาน ร่วมมือกับ

³⁵ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (2555, 19 พฤศจิกายน). ข้อมูลเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในเยอรมนี. สืบค้นเมื่อ 5 ธันวาคม 2555, จาก http://www.ditp.go.th/attachments/article/71873/web_เว็บไซต์คุ้มครองผู้บริโภค_2555.pdf

หน่วยงานหรือสมาคมอื่นๆ รวมทั้งการเจรจากับหน่วยงานของรัฐ นอกจากนี้ สมาคมเหล่านี้จะรวบรวมข้อมูล กฎ ระเบียบต่างๆ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกิจการของตน นำมาวิเคราะห์ และจัดทำเป็นข้อเสนอแนะ คำแนะนำต่างๆ ให้กับกิจการที่เป็นสมาชิก ปัจจุบันมีสมาคมต่างๆ ที่สำคัญๆ ในเยอรมนีกว่า 15,000 สมาคม ได้แก่ สภาหอการค้าและอุตสาหกรรม สมาคมนายจ้าง สมาคมช่างฝีมือ สมาคมผู้ผลิต ผู้ประกอบการสินค้าในแขนงอุตสาหกรรม และธุรกิจต่างๆ เป็นต้น

(3) มูลนิธิทดสอบสินค้า (Stiftung Warentest) ดำเนินกิจการเพื่อปกป้องคุ้มครองผู้บริโภค ก่อตั้งในปี 2505 โดยได้รับเงินสนับสนุนจากกระทรวงคุ้มครองผู้บริโภคกิจการสำคัญของมูลนิธิ คือ การนำสินค้าต่างๆ ที่วางจำหน่ายตามท้องตลาดมาทดสอบคุณภาพ ความเหมาะสม และด้านมาตรฐาน เป็นต้น และทำเป็นบทความ รายงาน ลงพิมพ์ในนิตยสาร test วางจำหน่ายและแจกจ่ายให้สมาชิก นอกจากนี้มีการตรวจสอบการให้บริการต่างๆ ด้วย เช่น การท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว สถาบันการเงินประกันภัย เป็นต้น นิตยสาร test พิมพ์เป็นรายเดือนจำนวน 700,000 ฉบับ การให้บริการทางอินเทอร์เน็ตปัจจุบันมีผู้เข้าชมประจำโดยเฉลี่ยกว่าเดือนละสองล้านคน

3) หน่วยงานดูแลด้านการประกอบธุรกิจการค้า การประกอบธุรกิจการค้าและบริการต่างๆ ในเยอรมนี จะเป็นไปตามระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสินค้าและบริการประเภทนั้นๆ โดยระเบียบและข้อบังคับเหล่านี้จะมีพื้นฐานเป็นไปตามกฎหมายที่สำคัญๆ เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายว่าด้วยระเบียบต่างๆ ไปของผู้ประกอบการ เป็นต้น ผู้ประกอบการและผู้บริโภคสามารถนำข้อกำหนดต่างๆ ในระเบียบกฎหมายมาอ้างอิง เพื่อปกป้องและรักษาผลประโยชน์ของตนเองได้ แต่โดยทั่วไปแล้ว กิจการต่างๆ จะมีการจัดทำระเบียบข้อบังคับต่างๆ ไปเพื่อใช้กับกิจการของตนเองโดยเฉพาะเงื่อนไขทางธุรกิจ หรือ (Allgemeine Geschäftsbedingung) ถึงแม้ว่าระเบียบต่างๆ จะต้องไม่ขัดกับที่ระบุไว้ในระเบียบหรือกฎหมายทางการค้าก็ตาม แต่ส่วนใหญ่แล้วผู้บริโภคมักจะเป็นฝ่ายเสียเปรียบหากไม่ศึกษาพิจารณาข้อกำหนดต่างๆ ในระเบียบบังคับที่ประกาศใช้โดยทั่วๆ ของแต่ละกิจการนั้นๆ

จะเห็นว่าหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่ดูแลการปฏิบัติตามร่างกฎหมายต่างๆ ของผู้ประกอบการ คือ Ordnungsamt (Regulatory agency) เป็นหน่วยงานของเมือง หรือเทศบาลของแต่ละท้องที่ในเยอรมนี ก่อตั้งขึ้นตามกฎหมายการพาณิชย์ เพื่อทำหน้าที่สอดส่อง ดูแลการประกอบธุรกิจ การให้บริการของผู้ประกอบการในเยอรมนี ให้ดำเนินไปอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ตามระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ ที่ระบุไว้สำหรับกิจการประเภทนั้นๆ ในการปฏิบัติหน้าที่อาจจะขอความร่วมมือ ช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นๆ เช่น ตำรวจ กรมแรงงาน หรือกรมเยาวชน เป็นต้น ความผิดต่างๆ จะถือเป็นความแพ่ง ผู้กระทำผิดจะต้องปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องเรียบร้อย หากฝ่าฝืน

ไม่ดำเนินการใดๆ มิโทษปรับ หรือถูกสั่งให้หยุดพัก หรือปิดกิจการได้ สำหรับความผิดที่ก่อให้เกิดอันตรายกับสุขภาพร่างกายของผู้บริโภค จะมีโทษเป็นความผิดทางอาญาเพิ่มเติม

4) การให้การคุ้มครองผู้บริโภคในปัจจุบัน ได้มีการใช้สื่อทางอินเทอร์เน็ตอย่างแพร่หลาย ระบบป้องกันที่สำคัญระบบหนึ่ง ดำเนินการโดยสหภาพยุโรป ได้แก่ Rapid- alert สำหรับสินค้าอาหาร (http://ec.europa.eu/food/food/rapidalert/index_en.htm) และ Rapex- alert สำหรับสินค้าที่มีโชอาหาร (http://ec.europa.eu/consumers/safety/rapex/index_en.htm) เป็นการตรวจสอบสินค้าที่ค่านำเข้าของแต่ละประเทศที่เป็นสมาชิกสหภาพยุโรป หากพบความไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบมาตรฐานต่างๆ ที่กำหนดไว้ จะไม่อนุญาตให้นำสินค้านั้นๆ เข้าสู่ตลาด มีการสั่งให้ส่งคืนประเทศต้นทาง หรือทำลายที่ด่านตรวจทันที เมื่อพบว่าเป็นสินค้าที่อาจก่อให้เกิดอันตรายด้านสุขภาพของผู้บริโภค หรือจะสร้างความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม การตรวจพบความไม่ถูกต้องต่างๆ จะถูกนำขึ้นเว็บไซต์ของสหภาพยุโรปและมีการแจ้งเวียนข้อมูลไปยังประเทศสมาชิกทุกประเทศทันที ข้อมูลสำคัญที่บรรจุในเว็บไซต์ จะประกอบด้วยชื่อสินค้า แหล่งที่มาของสินค้า และสาเหตุของการห้ามนำเข้า แต่ไม่มีรายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับชื่อที่อยู่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สินค้าที่เกี่ยวข้องตามระบบนี้จะเป็นสินค้าที่มีแหล่งการผลิตในต่างประเทศ ประเทศอื่นๆ นอกสหภาพยุโรป

5) สำหรับประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สินค้าที่ผลิตภายในประเทศ หรือนำเข้าจากประเทศอื่นที่เป็นสมาชิกของสหภาพยุโรป เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคที่รัดกุมยิ่งขึ้น ทางกรมเยอรมนีได้จัดทำเว็บไซต์ทำงานเองเดียวกันกับระบบ Rapidallert แต่มีความเข้มงวดกว่า กล่าวคือ นอกจากจะมีข้อมูลการทำผิดกฎ ระเบียบ แล้วจะมีการแจ้งชื่อที่อยู่ของผู้กระทำความผิดด้วยเว็บไซต์ www.lebensmittelwarnung.de โดยอาศัยมาตรา 40 กฎหมายอาหารสำหรับมนุษย์และสัตว์เลี้ยง (LFGB) สาธารณชนควรได้ทราบเกี่ยวกับอาหารที่ไม่ปลอดภัย น่ารังเกียจ หรือด้วยเหตุผลอื่นใดที่ไม่อนุญาตให้นำเข้าสู่ตลาด หรือไปถึงมือผู้บริโภค รวมทั้งอาหารต่างๆ ที่มีแนวโน้มทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิด หรือเป็นการหลอกลวงผู้บริโภค ในทำงานเองเดียวกัน หากมีเหตุอันควรสงสัยว่าเครื่องสำอาง หรือผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องอาจทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์

ดังนั้น สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคแห่งสหพันธ์เป็นหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีหน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภค (Verbraucherzentrale) และหน่วยงานตรวจสอบคุณภาพสินค้าที่เรียกว่า (Lebensmittelüberwachungsbehörde) ซึ่งคอยทำหน้าที่คุ้มครองอย่างสินค้าจากชั้นวางขาย และนำไปทดสอบ หากพบสินค้าไม่ได้มาตรฐาน ก็จะดำเนินการตามระเบียบข้อบังคับและกฎหมายต่อไป ซึ่งผู้นำเข้าเยอรมันจะเกรงกลัวต่อหน่วยงานเหล่านี้ เพราะหากพบว่า ในกรณีที่มีการนำเข้าสินค้าที่ปนเปื้อนสารเคมีตกค้าง มีสารพิษและเชื้อโรคผสมอยู่ นอกจากการที่สินค้าเหล่านั้นจะถูกปลดออกจากชั้นวางขาย

แล้ว ผู้นำเข้าอาจจะต้องถูกปรับเงินเป็นค่าความเสียหาย หรือการจำคุก (ระยะเวลาไม่เกิน 2 ปี) หรือ อาจถูกปรับเงินและจำคุก รวมถึงการยึดใบอนุญาตการนำเข้าสินค้าอีกด้วย ทั้งนี้จะพิจารณาจากความผิด ตามความหนักเบาของข้อหา ซึ่งตามปกติแล้วจะมีโทษเป็นการปรับเงินค่าความเสียหาย เป็นส่วนใหญ่ โดยมีค่าปรับตั้งแต่ 500 ยูโร จนถึงเงินค่าปรับจำนวนมากกว่า 1 ล้านยูโร เป็นต้น นอกจากนี้ หากมีข่าวเรื่องโรคระบาดในพืชหรือสัตว์ การตรวจพบสารตกค้าง หรือตรวจพบเชื้อโรค ในผลิตภัณฑ์อาหาร ชาวเยอรมนีจะให้ความสนใจต่อข่าวและจะหยุดซื้อสินค้าดังกล่าวทันที ซึ่งจะต้องใช้ช่วงระยะเวลาสำหรับการเรียกความเชื่อมั่นให้กลับคืนมาได้³⁶

3.2.3 ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นมีแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ที่เน้นการใช้มาตรการด้านกฎหมายของรัฐเป็นหลัก บังคับใช้กฎหมายเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบริโภคสินค้าและบริการของประชาชน ดังจะเห็นได้จากการมีกฎหมายพื้นฐานเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคที่เรียกว่า “The Consumer Protection Fundamental Law” ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม ค.ศ. 1968 หรือ พ.ศ. 2511 ในกฎหมายฉบับนี้ กำหนดชัดเจนว่ารัฐมีหน้าที่หลักหลายประการในการคุ้มครองผู้บริโภค โดยไม่ระบุว่าสิทธิของผู้บริโภคมีอยู่อย่างไร ก่อนหน้านั้นประเทศญี่ปุ่นก็มีกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะใดขณะหนึ่ง เช่น หลังสงครามโลกมี ปัญหาเรื่องความปลอดภัยในอาหาร รัฐบาลเสนอกฎหมายความปลอดภัยในอาหารหรือ Food Sanitation Law ออกใช้บังคับ การเปลี่ยนแปลงแนวคิดมาสู่ระบบการคุ้มครองผู้บริโภคโดยมีกฎหมายพื้นฐานดังกล่าวข้างต้นเริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1961 เมื่อมีการก่อตั้งสหภาพที่เรียกว่า สภากลยุทธ์ การปรับปรุงนโยบายสังคม (Council for Social Policy Improvement Strategies) เพื่อทำหน้าที่ให้ คำปรึกษาต่อเลขาธิการขององค์กรด้านการวางแผนทางเศรษฐกิจ ที่เรียกว่า “Economic Planning Agency” สภาดังกล่าวนี้ต่อมาในปี ค.ศ. 1965 ได้เปลี่ยนชื่อเรียกเป็นสภานโยบายสังคม หรือ Social Policy Council ได้มีบทบาทในการเสนอแนะนโยบายในการคุ้มครองผู้บริโภค³⁷

3.2.3.1 มาตรการในการคุ้มครอง

การคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศญี่ปุ่น กำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐบาลกลางและรัฐท้องถิ่นเป็นผู้ออกกฎหมาย บังคับใช้กฎหมาย เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบริโภคสินค้าและบริการของประชาชน ดังจะเห็นได้จากการมีกฎหมายพื้นฐานเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค เช่น

³⁶ เยอรมันคุมเข้มสินค้าเกษตร. (2555, 20 เมษายน). *อาร์วายทีไนน์ ข่าวออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2555, จาก <http://www.ryt9.com/s/expd/1387097>

³⁷ สุขุม ศุภนิศย์ ข เล่มเดิม. หน้า 10-12

1) มาตรการในการคุ้มครองในด้านการผลิตสินค้า

ปัญหาเกี่ยวกับผู้บริโภคได้เริ่มเป็นประเด็นที่สำคัญในทางเศรษฐกิจและสังคมในช่วงปี ค.ศ. 1950 ถึง 1960 เป็นต้นมา ทั้งนี้ เนื่องจากการเจริญเติบโตอย่างมากในทางเศรษฐกิจ การผลิตสินค้ามีความซับซ้อนมากขึ้น ผู้บริโภคไม่ได้รับข้อมูลเพียงพอในการตัดสินใจ ต้องรับภาระเสี่ยงภัยเองในการที่จะเลือกซื้อสินค้า ความสามารถในการเชิงธุรกิจหรือทักษะในเชิงการตลาดของผู้ประกอบการ รวมทั้งธุรกิจบางรายมีการผูกขาดทำให้ผู้บริโภคขาดอำนาจต่อรอง จึงก่อให้เกิดการตรากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคขึ้นในปี ค.ศ. 1968 คือ The Consumer Protection Fundamental Act, 1968 ซึ่งมีหลักการและเหตุผลเพื่อสนับสนุนมาตรการต่างๆ ในการคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ผู้บริโภค โดยได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น ผู้ประกอบการธุรกิจ และบทบาทของผู้บริโภค จนกระทั่งใน ปี ค.ศ. 1968 สภา Die ผ่านกฎหมายพื้นฐานเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค หรือ The Consumer Protection Fundamental Law กฎหมายฉบับนี้กำหนดให้รัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น ธุรกิจ และผู้บริโภค มีหน้าที่ในการคุ้มครองผู้บริโภค โดยเน้นการใช้มาตรการทางกฎหมายมหาชนของฝ่ายบริหารเป็นหลัก กล่าวคือ ให้รัฐบาลกลางออกกฎหมายสำคัญๆ เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค จำนวน 9 กรณี ดังต่อไปนี้³⁸

1) การป้องกันอันตรายจากการบริโภค กำหนดไว้ในมาตรา 7 แห่งกฎหมายพื้นฐานด้านการคุ้มครองผู้บริโภค

2) มาตรการด้านความเที่ยงตรงในเรื่องน้ำหนักและการวัดกำหนดไว้ในมาตรา 8

3) การมีมาตรฐานที่เหมาะสม มาตรา 9

4) ฉลากสินค้า มาตรา 10

5) ประกันความเป็นธรรมและการแข่งขันเสรีทางการค้า มาตรา 11

6) ส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้และการศึกษาของผู้บริโภค มาตรา 12

7) การเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคได้แสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ มาตรา 13

8) วางรากฐานเกี่ยวกับเครื่องอำนวยความสะดวกในการทดสอบและตรวจสอบสินค้าและบริการ มาตรา 14

9) ก่อตั้งระบบการร้องเรียนให้ผู้บริโภคได้มีช่องทางในการเรียกร้องเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้น มาตรา 15

ระบบการคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศญี่ปุ่นจึงเป็นระบบที่ใช้กฎหมายที่กำหนดขึ้นตามกรอบแม่บทเป็นหลัก และมีกฎหมายที่ออกใช้บังคับตามกรอบที่กำหนดไว้ในกฎหมายพื้นฐาน

³⁸ แหล่งเดิม

(Fundamental Law) ที่กล่าวมาแล้วมากมาย ตัวอย่างเช่น กฎหมายที่เกิดขึ้นเพื่อความปลอดภัย ตามกรอบมาตรา 7 แห่ง Fundamental Law กฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ยาและเคมีภัณฑ์ ตลอดจนผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในบ้านเรือน เครื่องใช้ไฟฟ้าแก๊สหุงต้ม รถยนต์บรรทุก มาตรฐานอาคารสิ่งปลูกสร้าง

ในปี ค.ศ. 1973 สภาได้ผ่านกฎหมายเกี่ยวกับมาตรฐานเพื่อความปลอดภัยในการบริโภค ชื่อ “Consumer Product Safety Law” ในปี ค.ศ. 1994 สภาผ่านกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ (Product Liability Law) ซึ่งผ่านการถกเถียงทางวิชาการและผ่านการเรียกร้องของผู้บริโภคและองค์กรต่างๆ มายาวนานกว่า 20 ปี กฎหมายฉบับนี้นับได้ว่าเป็นกฎหมายที่กำหนดสิทธิและบทบาทของผู้บริโภคในการคุ้มครองตน เมื่อประสบความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ กล่าวคือให้ผู้บริโภคได้มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายได้โดยไม่ต้องนำสืบถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อ เพียงแต่นำสืบว่ามีความบกพร่องในผลิตภัณฑ์ และความเสียหายเกิดขึ้นจากความบกพร่องนี้ นับได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีแพ่งเพื่อชดเชยเยียวยาได้ โดยวิธีการนำสืบแตกต่างจากคดีละเมิดทั่วไป นักกฎหมายญี่ปุ่นบางฝ่ายเห็นว่า การนำสืบประเด็นดังกล่าวไม่จำเป็นต้องชัดเจนจนปราศจากสงสัย ขอเพียงสืบให้เห็นว่าความบกพร่องนั้นเป็นที่ประจักษ์ว่าไม่ควรเกิดขึ้นตามความคาดหมายธรรมดาของผู้บริโภค ก็น่าจะถือได้ว่าสืบถึงความบกพร่องแล้ว ทั้งนี้ระบบการระงับข้อพิพาทนอกศาลจัดให้มีระบบการร้องเรียนที่ทำให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงการเยียวยา ชดเชยความเสียหาย ปัจจุบันมีองค์กรภาครัฐซึ่งทำหน้าที่ดังกล่าวทั้งในระดับประเทศและในระดับท้องถิ่น ได้แก่ ศูนย์ข้อมูลผู้บริโภคญี่ปุ่น (The Japan Consumer Information Center (JCIC))” ซึ่งต่อมาเรียกชื่อใหม่ว่า ศูนย์แห่งชาติสำหรับกิจการผู้บริโภค (National center for Consumer Affairs (NCCA)) จะทำหน้าที่กระจายข้อมูลในระบบ Net-work ที่เรียกว่า “(Pio-Net)” หรือการกระจายข้อมูลทางเครือข่ายหรือ “Practical Living Information Online Network” อันเป็นข้อมูลที่ประกอบด้วยสาระสำคัญที่ควรรู้และข้อร้องเรียนของผู้บริโภคทั่วประเทศไปยังเครือข่ายเพื่อผู้บริโภคในท้องถิ่นต่างๆ อันช่วยทำให้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น และเอกชน ในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับผู้บริโภคได้อย่างถูกต้องมากขึ้นนอกเหนือจากระบบระงับข้อพิพาทและการให้ข้อมูลแก่ผู้บริโภคแล้ว ปัจจุบันมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งทำให้ผู้บริโภคที่เป็นผู้เสียหายสามารถอาศัยข้อมูลที่ผู้ประกอบการธุรกิจซึ่งถูกกำหนดให้ต้องจัดการให้มีข้อมูลรายละเอียดต่างๆ เพื่อการดำเนินธุรกิจของตนให้ละเอียดมากขึ้น เพื่อให้ผู้บริโภคมีโอกาสได้เข้าถึงข้อมูลเหล่านั้นและใช้ในการต่อสู้คดีได้ง่ายขึ้นกว่าเดิม นอกจากนี้การแก้ไขให้มีวิธีพิจารณาคดีเล็กน้อย (Small claim court) ด้วย

2) มาตรการคุ้มครองในด้านการโฆษณา³⁹

การคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศญี่ปุ่นส่วนใหญ่มีที่มาจากกฎหมาย UWG ของเยอรมัน โดยมีกฎหมายหลักที่ใช้ในการคุ้มครองผู้บริโภคอยู่ด้วยกัน 2 ฉบับ คือ กฎหมายป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม (Unfair Competition Prevention Law 1934) และกฎหมายป้องกันการกระทำที่เป็น การผูกขาดทางการค้าและป้องกันการเอาเปรียบในทางเศรษฐกิจ (Law for Preventing Unjustifiable lagniappes and Misleading Representation 1972) กฎหมายทั้งสองฉบับนี้เป็นบทบัญญัติที่ใช้ในการ คุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคควบคู่กันไป

หน่วยงานหรือองค์กรที่ควบคุมกำกับดูแลผู้บริโภคในด้านการโฆษณานั้น ส่วนใหญ่นั้น เป็นการควบคุมโดยทางราชการ หน่วยงานสำคัญในการควบคุมกิจการ โฆษณา คือ คณะกรรมการ เพื่อความเป็นธรรมทางการค้า (Fair Trade Commission) มีสำนักงานใหญ่ที่กรุงโตเกียว และมีสาขา อยู่ตามเมืองใหญ่ ๆ มีอำนาจหน้าที่หลัก คือ การตรวจสอบและติดตามเกี่ยวกับความผิดทางการค้า และทางโฆษณา โดยมีอำนาจตามกฎหมายในการจัดการกับโฆษณาที่หลอกลวงและ โฆษณาที่ผิด กฎหมาย สั่งระงับการโฆษณาได้ทันที โดยจะทำการแจ้งต่อกรมอัยการซึ่งจะทำหน้าที่ในการ ดำเนินคดีกับผู้โฆษณาที่ละเมิดต่อบทบัญญัติของกฎหมายต่อไป

มาตรการในการควบคุมโฆษณาประเทศญี่ปุ่นนั้น มีกฎหมายที่ใช้ในการคุ้มครอง ผู้บริโภคอยู่ 2 ฉบับด้วยกัน คือ กฎหมายป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม (Unfair Competition Prevention Law 1934) และกฎหมายป้องกันการกระทำที่เป็น การผูกขาดทางการค้าและป้องกันการ เอาเปรียบในทางเศรษฐกิจ (Law for Preventing Unjustifiable lagniappes and Misleading Representation 1972) สามารถสรุปถึงสาระสำคัญได้ ดังต่อไปนี้

ก. Unfair Competition Prevention Law, 1934 เป็นบทบัญญัติที่ใช้ในการคุ้มครองสิทธิ ของผู้บริโภค กำหนดขอบเขตการกระทำที่มีการแข่งขันกันอย่างไม่เป็นธรรมในทางธุรกิจ โดยใน ส่วนของการโฆษณาที่ถือว่าเป็นความผิด ได้แก่

1. การโฆษณาด้วยข้อความที่เป็นเท็จหรือเกินความจริง
2. การโฆษณาด้วยข้อความที่ก่อให้เกิดการเข้าใจผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้า หรือบริการ ไม่ว่าจะกระทำโดยใช้หรืออ้างอิงรายงานทางวิชาการ สถิติ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ไม่เป็น ความจริงหรือเกินความจริง
3. โฆษณาโดยก่อให้เกิดการเข้าใจผิดในแหล่งกำเนิด สภาพ คุณภาพ ปริมาณ หรือ สาระสำคัญประการอื่นอันเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ไม่ว่าจะ เป็นของตนเองหรือผู้อื่นโฆษณาหรือ

³⁹ พิษญาภา สันติธรรมรักษ์. เล่มเดิม. หน้า 92-94.

ใช้ฉลากที่มีข้อความอันเป็นเท็จหรือเกินความจริง หรือข้อความที่รู้อยู่แล้วว่าก่อให้เกิดการเข้าใจผิด เช่นว่านั้น

4. ข้อความที่เป็นการสนับสนุนโดยตรงหรือทางอ้อม ให้มีการกระทำผิดกฎหมายหรือศีลธรรม หรือความเสื่อมเสียในวัฒนธรรมของชาติ

5. ข้อความที่ทำให้เกิดความแตกแยกหรือความเสื่อมเสียความสามัคคีในหมู่ประชาชน

6. ข้อความที่ทำให้บุคคลอื่นเข้าใจผิดในฐานะ การเงิน กิจการ เอกสารการบัญชี สิทธิในชื่อเสียงทางธุรกิจโดยเป็นเท็จหรือเกินความจริง

7. ข้อความที่เป็นความเท็จเพื่อให้เสียความเชื่อถือในสถานที่การค้า สินค้า อุตสาหกรรมหรือพาณิชย์กรรมของผู้หนึ่งผู้ใด โดยมุ่งประโยชน์แก่การค้าของตน

ข. Law for Preventing Unjustifiable Lagniapess and Misleading Representation, 1972 มีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องสิทธิของผู้บริโภคจากการกระทำที่เป็นการผูกขาดทางการค้าและป้องกันการเอาเปรียบในทางเศรษฐกิจ โดยผู้บริโภคต้องเสียประโยชน์ในทางทรัพย์สินที่สามารถคิดคำนวณเป็นเงินได้ ซึ่งมีคณะกรรมการการค้ายุติธรรม (Fair Trade Commission) เป็นผู้ทำหน้าที่ให้ความคุ้มครอง รวมทั้งเป็นองค์กรในการควบคุมการโฆษณา โดยมีมาตรการควบคุม

1. กำหนดราคาขั้นต่ำของสินค้าและบริการที่จำเป็น

2. การโฆษณาต้องไม่ใช่ข้อความเท็จหรือเกินความจริง ข้อความจะก่อให้เกิดการเข้าใจผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ไม่ว่าจะกระทำโดย หรืออ้างอิงรายงานทางวิชาการ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ไม่เป็นความจริงหรือเกินความจริง และข้อความอื่นตามที่คณะกรรมการการค้ายุติธรรม (Fair Trade Commission) กำหนด

ในการควบคุมการโฆษณาที่ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายในประเทศญี่ปุ่น ได้กำหนดให้อำนาจหน้าที่คณะกรรมการการค้ายุติธรรม (Fair Trade Commission) ไว้เพื่อใช้ในการเยียวยาแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อผู้บริโภคจากการโฆษณาที่ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ โดยให้คณะกรรมการมีอำนาจในการสั่งให้ผู้กระทำการโฆษณาต้องปฏิบัติตามดังต่อไปนี้⁴⁰

- (1) สั่งให้แก้ไขข้อความหรือวิธีการในการโฆษณา
- (2) ห้ามการใช้ข้อความบางอย่างที่ปรากฏในการโฆษณา
- (3) ห้ามการโฆษณาหรือห้ามใช้วิธีการนั้นในการโฆษณา

⁴⁰ Law for preventing Unjustifiable Lagniapess and Misleading Representation. (1972). *EHS Law Bulletin Series 6*. p. 1-9.

(4) ให้โฆษณาเพื่อแก้ไขข้อความเข้าใจผิดของผู้บริโภคที่อาจเกิดขึ้นแล้วตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดและในการออกคำสั่งให้คณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้บริโภค ประกอบกับความสุจริตในการกระทำการของผู้โฆษณา

บทกำหนดโทษการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนหลักเกณฑ์ดังกล่าว ผู้กระทำการฝ่าฝืนต้องได้รับโทษในทางอาญา ซึ่งมีอัตราโทษสูงสุด คือ จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 200,000 บาท โดยไม่กำหนดอัตราขั้นต่ำเอาไว้ ในกรณีที่ผู้กระทำการฝ่าฝืนหลักเกณฑ์ข้างต้นนั้นเป็นนิติบุคคล กรรมการ ผู้จัดการ หรือผู้รับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดสำหรับความผิดนั้นด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำผิดของนิติบุคคลนั้น

ในปี ค.ศ. 1994 ประเทศญี่ปุ่นมีกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ออกใช้บังคับมีเนื้อหาสาระคล้ายกับหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ที่ใช้อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายเฉพาะการบริโภคผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ผู้ผลิตมีความรับผิดชอบต่อความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน อันเกิดขึ้นเนื่องจากความบกพร่องในผลิตภัณฑ์ และเพื่อให้เกิดความมั่นคงในการดำรงชีวิตของประชาชนและเกิดการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ

กฎหมายฉบับนี้มีบทกำหนดความหมายของผลิตภัณฑ์ไว้ว่า หมายถึง ทรัพย์สินที่เคลื่อนที่ได้ ซึ่งผ่านกระบวนการผลิต หรือประกอบแล้ว ส่วนความผิดปกติหรือบกพร่องของผลิตภัณฑ์ กำหนดให้หมายถึง ผลิตภัณฑ์นั้นขาดความปลอดภัยตามปกติธรรมดาที่ควรจะเป็น โดยพิจารณาถึงธรรมชาติของผลิตภัณฑ์ การคาดหมายตามธรรมดาในการบริโภคผลิตภัณฑ์ สถานการณ์เมื่อผู้ผลิตส่งมอบผลิตภัณฑ์ และเหตุการณ์อื่นๆ เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์นั้นๆ

ทั้งนี้ ได้กำหนดความหมายของผู้ผลิตที่ต้องรับผิดชอบไว้ โดยเน้นที่ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ ผู้นำเข้า โดยปกติทางการค้า และให้หมายรวมถึงผู้ซึ่งใช้ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า หรือเครื่องหมายอื่นใดบนผลิตภัณฑ์อันมีลักษณะทำให้เข้าใจว่าเป็นผู้ผลิต หรืออาจหมายถึงผู้ซึ่งใช้ชื่อแสดงบนสินค้าหรือผลิตภัณฑ์เพื่อให้เข้าใจว่าเป็นผู้เกี่ยวข้องกับการผลิต ประกอบ นำเข้า หรือกรณีอื่นใดที่แท้จริง

กำหนดให้ผู้ที่เป็นผู้ผลิตหรือบุคคลที่อาจหมายถึงผู้ผลิตตามกฎหมายฉบับนี้ ต้องรับผิดชอบในความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินของผู้ใด ซึ่งความเสียหายดังกล่าวเกิดจากความบกพร่องในผลิตภัณฑ์ที่เขาเป็นผู้ผลิต ประกอบ นำเข้า หรือใช้ชื่อในนามผู้ผลิต แต่ผู้ผลิตไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดกับผลิตภัณฑ์นั้นเอง ทั้งนี้ก็ได้กำหนดข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ผลิตในกรณีที่ผู้ผลิตพิสูจน์ได้ว่า

1) ในขณะที่ผลิต ขณะวางจำหน่าย ความรู้และเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ยังไม่สามารถค้นพบได้ถึงข้อบกพร่องของผลิตภัณฑ์ หรือ

2) ในกรณีที่ผลิตภัณฑ์ถูกใช้เป็นส่วนประกอบหรือวัตถุดิบของผลิตภัณฑ์อื่นและข้อบกพร่องนั้นเกิดขึ้นเนื่องมาจากข้อกำหนดหรือวิธีการซึ่งกำหนดโดยผู้ผลิตที่อื่นดังกล่าวแล้วและผู้ผลิตคนแรกมิได้ประมาท หรือเป็นต้นเหตุให้เกิดข้อบกพร่อง ทั้งนี้กำหนดระยะเวลาใช้สิทธิเรียกร้องของผู้เสียหายไว้ 2 กรณี ได้แก่

(1) กำหนด 3 ปี นับแต่เวลาที่ผู้เสียหายรู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ต้องรับผิดชอบหรือ 10 ปีนับแต่มีการส่งมอบผลิตภัณฑ์

(2) ระยะเวลาในข้อ 1 อาจคำนวณได้จากเวลาเมื่อความเสียหายเริ่มปรากฏชัดขึ้นในกรณีที่ความเสียหายเกิดจากวัตถุที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพมนุษย์ หากมีอยู่ในร่างกายหรือสะสมอยู่ในร่างกายเมื่อปรากฏอาการแห่งความเป็นอันตรายหลังจากระยะเวลาหนึ่งเวลาใด ในเรื่องของความเสียหายนั้น พระราชบัญญัติว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ ค.ศ. 1994 (The Product Liability Act 1994) ได้กำหนดว่าความเสียหายที่ได้รับการเยียวยาตามความในกฎหมายฉบับนี้คือ ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของบุคคล เว้นแต่ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ซื้อมาบริโภคเอง แต่ก็ไม่ได้อำนาจขอบเขตของค่าสินไหมทดแทนเอาไว้ว่าจำเลยจะต้องรับผิดชอบอย่างน้อยเพียงใด ดังนั้น การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจึงเป็นไปตามกฎหมายแพ่งในเรื่องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิด

เป็นที่น่าสังเกตว่า กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดแนวทางไว้ชัดเจนมากขึ้น ทั้งในด้านผู้ต้องรับผิดชอบ ข้อยกเว้นความรับผิดชอบ แม้จะบัญญัติไว้เพียงไม่กี่มาตรา แต่แสดงให้เห็นว่าเป็นการแก้ปัญหาหลายประการที่กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาเคยประสบมาก่อน ตัวอย่างเช่น การกำหนดผู้ต้องรับผิดชอบ โดยถือว่าผู้ผลิตเป็นตัวขึ้นที่ต้องรับผิดชอบ ในกรณีที่มีบุคคลอื่นแสดงตนจัดเป็นผู้ผลิต บุคคลเหล่านี้ก็ถูกถือเสมือนหนึ่งเป็นผู้ผลิตด้วย ไม่ว่าจะเป็นการแสดงด้วยชื่อทางการค้า หรือเครื่องหมายอื่นใด แต่ไม่ได้กำหนดว่า ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก เป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบ⁴¹

อย่างไรก็ดี จากข้อเท็จจริงที่เห็นในปัจจุบันหลังจากที่กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์มีผลบังคับใช้นั้นมีประเด็นที่เกิดขึ้นคือ

⁴¹ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (ม.ป.ป.). การคิดลดราคาสินค้าอาหารเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคในญี่ปุ่น. สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2555, จาก <http://www.ditp.go.th/attachments/article/doc/53/53000576.pdf>

1) ยังไม่ประสบความสำเร็จในการช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายให้รวดเร็วและเหมาะสมให้แก่ผู้บริโภคที่เสียหายได้จริง

2) รัฐมิได้เห็นความสำคัญในเรื่องความปลอดภัยของผู้บริโภค ไม่มีกำลังอย่างเพียงพอที่จะสามารถหยุดยั้งบริษัทที่เล็งเห็นแต่ผลประโยชน์ของบริษัทตนเป็นหลัก

ดังนั้น สิ่งที่เป็นพื้นฐานการรับรองความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์โดยกำหนดให้ฝ่ายผู้ผลิตมีมาตรการรองรับที่เหมาะสม ซึ่งเน้นทางด้านความปลอดภัยในตัวผลิตภัณฑ์เป็นหลักโดยภาครัฐควรจะต้อง

1) เสริมกำลังและเตรียมพร้อมในด้านระบบการชี้แนะและควบคุมดูแลเกี่ยวกับความปลอดภัยของสินค้า

2) นำข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับอุบัติเหตุในผลิตภัณฑ์หรือที่เกี่ยวกับการร้องเรียนในตัวผลิตภัณฑ์ต้องสามารถออกเผยแพร่ในลักษณะที่ชัดเจน ทั้งนี้เพื่อเป็นพื้นฐานให้กฎหมายมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้จริง และสามารถป้องกันล่วงหน้ามิให้เกิดหรือการแพร่ขยายความเสียหายอันเนื่องมาจากผลิตภัณฑ์ต่อไป

สำหรับเหตุผลที่กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคมากนักและไม่สามารถกระตุ้นให้ทางฝ่ายผู้ผลิตมีพฤติกรรมในการรับรองด้านความปลอดภัยในตัวผลิตภัณฑ์นั้นได้แก่

1) ความยากในการนำสืบความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลหรือความชำรุดบกพร่องเนื่องจากองค์ประกอบเงื่อนไขของการเก็บรักษาหลักฐานหรือคำสั่งบังคับให้ส่งเอกสารตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมีความเข้มงวด ประกอบกับเป็นการยากที่จะให้ผู้บริโภคสามารถค้นหาเอกสารหรือหลักฐานที่สำคัญในการนำสืบเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลหรือความชำรุดบกพร่อง อีกทั้งระบบการพิพากษาคัดสินก็ยังไม่มีความสมบูรณ์เพียงพอ ดังนั้น ภาระในการนำสืบโดยผู้บริโภคซึ่งไม่มีความรู้เฉพาะทางจึงมีมากเป็นพิเศษ

2) มิได้กำหนดในเรื่องการเรียกชดเชยค่าเสียหายในลักษณะที่เป็นการลงโทษและเงินค่าเรียกชดเชยค่าเสียหายนั้นอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้น จึงไม่มีแรงจูงใจต่อผู้ผลิตในการรับรองด้านความปลอดภัยในตัวผลิตภัณฑ์โดยการใช้จ่ายเงินลงทุนจำนวนมากเพื่อหลีกเลี่ยงในเรื่องการเรียกชดเชยค่าเสียหาย ซึ่งในประเทศญี่ปุ่นเองก็มีการเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายนี้ต่อไป ซึ่งสำหรับประเด็นที่สมควรได้รับการแก้ไขมีดังนี้

(1) การเพิ่มเติมบทบัญญัติว่าด้วยการสันนิษฐานความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลหรือความชำรุดบกพร่องตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์และบทบัญญัติว่าด้วยการเรียกชดเชยค่าเสียหายในเชิงลงโทษ

(2) การนำระบบการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) มาใช้ในกระบวนการพิจารณาความแพ่ง

(3) แก้ไขและเตรียมความพร้อมในด้านระบบการพิพาทขาดสินเพื่อให้สามารถใช้บริการได้โดยมีค่าใช้จ่ายที่ต่ำ และการพิจารณาเลือกผู้ที่จะทำหน้าที่พิจารณาพิพาทขาดสินที่มีความเหมาะสม

(4) เพิ่มเติมบทบัญญัติว่าด้วยการประกาศเผยแพร่หลักฐาน ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับอุบัติเหตุในผลิตภัณฑ์และข้อมูลข่าวสารในการร้องเรียน โดยบังคับให้ผู้ผลิตมีหน้าที่ในการประกาศเปิดเผยให้กับหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลรับผิดชอบ เช่น การแจ้งต่อผู้บริโภคที่ใช้ผลิตภัณฑ์หนึ่งๆ เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารอุบัติเหตุและแนวโน้มของความเสียหาย ซึ่งเกิดขึ้นในผลิตภัณฑ์ดังกล่าว

จะเห็นได้ว่าในส่วนของประเทศของความเสี่ยงรวมทั้งมาตรการคุ้มครองในการคุ้มครองของประเทศไทยที่จะได้รับการเยียวยาและขอบเขตของความรับผิด เช่น

1) ความเสียหายแก่ชีวิตร่างกาย และจิตใจ

กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ ข้อ 3 (Product Liability Law, Article 3) ของประเทศไทยนั้นบัญญัติว่า ความเสียหายที่จะได้รับการเยียวยาตามความในกฎหมายฉบับนี้ คือ ความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของบุคคลยกเว้นความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่สินค้าที่ชำรุดบกพร่องนั่นเอง แต่กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability Law) ก็ไม่ได้กำหนดขอบเขตของค่าสินไหมทดแทนเอาไว้ว่าจำเลยจะต้องรับผิดชอบมากน้อยเพียงใด ดังนั้นการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจึงเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งของญี่ปุ่นในเรื่องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการทำละเมิด และแม้ประเทศไทยจะนำกฎหมายที่เป็นแนวทาง (EC Directive) มาใช้เป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายของตน แต่ก็ไม่ได้นำแนวคิดในการกำหนดค่าเสียหายขั้นต่ำและขั้นสูงมาบัญญัติไว้ เพราะเห็นว่าไม่เหมาะสมกับระบบกฎหมายของประเทศไทยในเรื่องของความเสียหายทางจิตใจนั้นกฎหมายญี่ปุ่นจะยอมให้เรียกได้ก็ต่อเมื่อมีความเสียหายทางร่างกายเกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายด้วย

2) ความเสียหายแก่ทรัพย์สิน

กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ ข้อ 3 (Product Liability Law, Article 3) ของประเทศไทย บัญญัติไว้แต่เพียงว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตัวสินค้าที่ชำรุดบกพร่องนั่นเอง ไม่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายฉบับนี้ แต่กฎหมายญี่ปุ่นก็ไม่ได้กำหนดเป็นเงื่อนไขว่าทรัพย์สินใดที่จะได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability Law) ดังนั้นแม้เป็นทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อการค้าก็ได้รับความคุ้มครอง ซึ่งกรณีนี้จะแตกต่างจาก EC Directive นั้นเอง

3) มาตรการในการคุ้มครองทางด้านฉลาก

ประเทศญี่ปุ่นมีการออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยในการบริโภคอาหาร รวมถึงเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้บริโภคอย่างเหมาะสมเพื่อประกอบการเลือกซื้อสินค้าของชาวญี่ปุ่น ซึ่งผู้ผลิตอาหารในประเทศต่างให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามข้อบังคับเป็นอย่างดี แต่สำหรับสินค้าอาหารที่นำเข้ามาภายใต้กระแสความนิยมอาหารต่างชาติที่เพิ่มขึ้นในปัจจุบัน โดยเฉพาะจากแถบเอเชีย พบว่าสินค้าที่นำเข้ามาจำนวนมากไม่ได้ติดฉลากที่เหมาะสมตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานและการติดฉลากที่เหมาะสมของผลิตภัณฑ์เกษตรและป่าไม้ (The Law Concerning Standardization and Proper Labeling of Agricultural and Forestry Products) (JAS Law) และไม่มีคำอธิบายถึงส่วนประกอบของอาหารเป็นภาษาญี่ปุ่น เนื่องจากผู้ประกอบการเห็นว่าเป็นการเพิ่มภาระและต้นทุนการผลิต

จากการตรวจสอบของสำนักกิจการคุ้มครองผู้บริโภค (Consumer Affairs Agency) พบการไม่ติดฉลากที่เหมาะสมตามกฎหมายมาตรฐานเกษตรญี่ปุ่น (Japanese Agricultural Standard) JAS Law และไม่มีคำอธิบายเป็นภาษาญี่ปุ่นในสินค้านำเข้าหลายรายการ โดยตัวอย่างสินค้าจากสาธารณรัฐเกาหลีที่ตรวจพบ เช่น Binchosan (น้ำส้มสายชู เข้มข้นจากสาธารณรัฐเกาหลีที่มี Acetic Acid กวาร์ร้อยละ 99 เป็นส่วนประกอบ ซึ่งเกินสัดส่วนที่กำหนดไว้ตามมาตรฐานของทางการญี่ปุ่น ถึง 20 เท่า) รวมถึงบะหมี่กึ่งสำเร็จรูปและสาหร่ายของชนิดต่างๆ นอกจากนี้ ยังพบว่ามีการปลอมปนปรุงรสต้มยำกึ่งจากไทยไม่ติดฉลากภาษาญี่ปุ่นด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ ในกรณีของ Binchosan ได้ทำให้ผู้บริโภคญี่ปุ่นซึ่งรู้เท่าไม่ถึงการณ์เกิดการท้องเสียและระคายเคืองในลำคอ เพราะไม่ได้นำผลิตภัณฑ์ไปผสมน้ำให้เจือจางลงก่อนการรับประทาน สำนักกิจการคุ้มครองผู้บริโภคเห็นว่าการศึกษาและปฏิบัติตามข้อบังคับภายใต้ JAS Law จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ผลิตและผู้ส่งออกสินค้าอาหารไทยที่สนใจส่งออกสินค้ามายังตลาดญี่ปุ่น เนื่องจากแม้ว่าญี่ปุ่นจำเป็นต้องนำเข้าผลิตภัณฑ์อาหารต่างๆ เป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 60 ของการบริโภคในแต่ละปี เพราะผลผลิตในประเทศไม่เพียงพอต่อการบริโภค แต่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของญี่ปุ่นก็ได้ละเลยความปลอดภัยในการบริโภคอาหารของประชาชนแต่อย่างใด ในทางกลับกัน ญี่ปุ่นได้คุ้มครองความปลอดภัยของประชาชนอย่างเข้มงวดจนถึงขนาดสามารถตรวจสอบย้อนกลับ (Tracibility) ไปได้จนถึงแหล่งผลิต วิธีการผลิต และส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ เนื่องจาก JAS Law ซึ่งออกโดยกระทรวงเกษตรป่าไม้และประมง (Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries) ได้กำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคไว้หลายประการ ประกอบด้วย⁴²

⁴² แหล่งเดิม.

1) ให้มีการติดฉลากสินค้าอาหาร (Food Labeling) ในสินค้าทุกรายการอย่างเหมาะสม ดังนี้ อาหารสด เช่น พืชผัก ต้องระบุ ชื่อ แหล่งเพาะปลูก ส่วนประกอบทางอาหาร และผู้จัดจำหน่าย และที่อยู่ สัตว์น้ำ ต้องระบุชื่อ แหล่งเพาะเลี้ยง การผ่านกระบวนการหลังการแช่แข็ง (Thawed) การเพาะเลี้ยง (Cultured) ส่วนประกอบทางอาหาร และผู้จัดจำหน่ายและที่อยู่ สัตว์บก ต้องระบุ ชื่อ แหล่งเพาะเลี้ยง ส่วนประกอบทางอาหาร ผู้จัดจำหน่ายและที่อยู่ ข้าว (ทั้งที่สีแล้วและยังไม่ได้ผ่านการสี) ต้องระบุ ชื่อ แหล่งผลิต ปีที่เพาะปลูก สัดส่วนของข้าวส่วนประกอบทางอาหาร วันที่สีข้าว (เฉพาะข้าวที่สีแล้ว) และผู้จัดจำหน่ายและที่อยู่ อาหารแปรรูปซึ่งทุกชนิด ต้องระบุ ชื่อ วัตถุประสงค์ แหล่งผลิตวัตถุประสงค์ ส่วนประกอบทางอาหาร วันหมดอายุ วิธีถนอมอาหารประเทศที่ผลิต และผู้จัดจำหน่ายและที่อยู่

2) กำหนดให้มีการตรวจสอบโดย Food Label G-men ที่ได้รับการมอบหมายโดยทางการนับแต่ปี 2008 รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคร้องเรียนได้ทางหมายเลขฉุกเฉินฉลากอาหาร โทร 110 (Food Labeling Emergency Call 110) รวมถึงเป็นรหัสสินค้าอาหาร (Food Product Watchers) ได้อีกด้วย

3) จัดทำเครื่องหมายการค้า (Logo Mark) เพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้บริโภคในความปลอดภัยของอาหาร ดังนี้ อาทิ เช่น JAS Mark สำหรับสินค้าอาหารที่ได้มาตรฐานทั่วไปของ JAS ในด้านคุณภาพ (รวมถึงสี กลิ่น วัตถุประสงค์ และส่วนประกอบ) Specific JAS Mark สำหรับสินค้าอาหารที่ได้มาตรฐานพิเศษของ JAS เช่น แหล่งผลิตและการแปรรูปอาหารที่พิเศษ รวมถึงคุณภาพที่สูงกว่า สินค้าชนิดเดียวกันทั่วไปรวมทั้งเครื่องหมายการค้าที่เป็นอินทรีย์ (Organic JAS Mark) สำหรับสินค้าอาหารที่ได้มาตรฐาน Organic JAS เช่น การเพาะปลูกโดยไม่ใช้ยาฆ่าแมลงและปุ๋ยเคมีและข้อมูลการผลิตเปิดเผย (Production Information Disclosed JAS Mark) สำหรับสินค้าเนื้อวัว หมู และอื่นๆ ที่ข้อมูลการผลิต เช่น ชื่อและที่อยู่ของผู้เพาะเลี้ยง ที่ตั้งของฟาร์ม อาหารสัตว์ที่ใช้ และการใช้ยากับสัตว์ที่เลี้ยง ได้รับการเปิดเผย

4) มาตรการคุ้มครองในด้านการเยียวยา

วิธีพิจารณาคดีเล็กน้อยหรือการชดใช้เยียวยาค่าเสียหาย หรือ Small Claim Court ของประเทศญี่ปุ่น มีรูปแบบการพิจารณาคดีแบบรวบรัด ซึ่งจะเป็นคดีประเภทการเรียกคืนสินค้า การเรียกคืนเงินประกันจากการเช่าอสังหาริมทรัพย์ การไม่จ่ายค่าล่วงเวลา การเรียกร้องค่าเสียหายในการซ่อมรถในกรณีอุบัติเหตุทางรถยนต์ ซึ่งมีระบบการพิจารณาคดีโดยมีกระบวนการที่ไม่มีความยุ่งยาก ช้าช้อน ความรวดเร็ว และเสียค่าใช้จ่ายน้อย และที่สำคัญคือ สามารถดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในวันเดียวได้ โดยมีทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น โจทก์ จำเลย ทนายความของทั้งสองฝ่ายและพยานหลักฐานต่างๆ มาอยู่พร้อมหน้ากัน จึงทำให้มีการเรียกวิธีการพิจารณาคดีแบบนี้ว่า “ศาลโต๊ะกลม

(Round Table Court)” ซึ่งอยู่ภายใต้กฎหมายชื่อกฎหมายการเรียกร้องค่าเสียหาย “Japanese Small Claims Procedure” โดยมีการประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1998 ซึ่งได้นำรูปแบบมาจากวิธีพิจารณาคดีเล็กน้อยของประเทศสหรัฐอเมริกาตนเอง ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนที่มีคดีความเล็กน้อยได้มีโอกาสใช้สิทธิทางศาลเพื่อแก้ไขเยียวยา ความเสียหาย โดยการทำให้ประชาชนรู้สึกว่าเป็นศาลของประชาชน” เป็นที่พึงของประชาชนเมื่อเกิดคดีความ

วิธีพิจารณาคดีเล็กน้อย หรือ Small Claim Court ของประเทศญี่ปุ่นดังกล่าวมีหลักการ 3 ประการ กล่าวคือ⁴³

1) เจ้าหนี้ที่จะใช้สิทธิผ่านกระบวนการนี้ ต้องมีจำนวนหนี้ไม่เกินกว่า 600,000 เยน⁴⁴ ถึงแม้ศาลพิจารณาคดีรวบรัดตามปกติ จะมีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีที่มีมูลค่าสูงถึง 1,400,000 เยน ก็ตาม ทั้งนี้ ตามมาตรา 368(1) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศญี่ปุ่น

2) โจทก์มีหน้าที่ต้องจัดทำคำฟ้องเพื่อขอให้มีการพิจารณาคดี เมื่อได้มีการยื่นคำฟ้องให้พิจารณาคดีแบบเล็กน้อย ทั้งนี้ ตามมาตรา 368(2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งรายละเอียดของคำฟ้องต้องมีข้อความดังนี้ “ข้าพเจ้าขอให้มีการพิจารณาคดีนี้ โดยการใช้กระบวนการพิจารณาคดีเล็กน้อย ข้าพเจ้าในฐานะโจทก์ได้ขอใช้กระบวนการพิจารณาคดีแบบรวบรัดในปีนี้เป็นจำนวน 2 ครั้งแล้ว” และการนำคดีขึ้นสู่วิธีพิจารณาคดีเล็กน้อยนั้น มีความสะดวกรวดเร็ว หรือมีการพิจารณาคดีแบบรวบรัด (Summary Court) กฎหมายจึงกำหนดจำนวนคดีที่โจทก์จะขอให้ศาลพิจารณาคดีหรือนำคดีขึ้นสู่ศาลได้ ไม่เกินกว่า 10 ครั้งต่อปี ทั้งนี้ เพื่อสร้างความเท่าเทียมให้กับประชาชน

3) โจทก์มีสิทธิยื่นคำฟ้องต่อศาลเพื่อขอให้วิธีพิจารณาคดีเล็กน้อยได้ไม่เกินจำนวน 10 ครั้งต่อปี และโจทก์มีหน้าที่ต้องเปิดเผยจำนวนคดีที่ได้ยื่นฟ้องต่อศาลพิจารณาคดีรวบรัด ทั้งนี้ ตามมาตรา 368(3) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศญี่ปุ่นจะเห็นได้ว่าข้อพิพาทหลักของการใช้วิธีพิจารณาคดีเล็กน้อย คือ การจำกัดสิทธิเรียกร้องที่เป็นจำนวนเงินที่เป็นคดีความต้องไม่เกิน 600,000 เยน หรือในกรณีของสิทธิเรียกร้องที่อยู่ในรูปแบบอื่น แต่มีมูลค่าเทียบเท่าเป็นตัวเงินไม่เกินที่กำหนดไว้ ยกเว้นกรณีการส่งมอบสินค้าหรือการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ ถึงแม้จำนวนมูลค่าสิทธิเรียกร้องจะอยู่ภายใต้จำนวนดังกล่าวก็ไม่สามารถมาดำเนิน

⁴³ สุภัทร แสงประดับ. เล่มเดิม. หน้า 78-80.

⁴⁴ 1 เยน = 0.311340931 บาท เทียบอัตราแลกเปลี่ยนวันที่ 30 มีนาคม 2556 จากธนาคารแห่งประเทศไทย.

กระบวนการพิจารณาแบบคดีเล็กน้อยได้ วิธีพิจารณาคดีเล็กน้อยสามารถดำเนินการได้ทั้งในกรณีของ Objective Joint Claims⁴⁵ หรือ Subjective Claims⁴⁶ ทั้งนี้ตามมาตรา 373(3) (iv) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งนั่นก็เป็นบทบัญญัติของกฎหมายประเทศญี่ปุ่น ที่ได้ให้ความคุ้มครองตามกฎหมายดังกล่าวข้างต้นนั่นเอง

นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่า การนำคดีขึ้นสู่วิธีพิจารณาคดีเล็กน้อยนั้น มีความสะดวก รวดเร็ว หรือมีการพิจารณาคดีแบบรวบรัด (Summary Court) กฎหมายจึงกำหนดจำนวนคดีที่โจทก์ จะขอให้ศาลพิจารณาคดีหรือนำคดีขึ้นสู่ศาลได้ ไม่เกินกว่า 10 ครั้งต่อปี ทั้งนี้ เพื่อสร้างความเท่าเทียมให้กับประชาชน และไม่ให้สถาบันการเงินใช้วิธีพิจารณาคดีแบบนี้ ในการติดตามทวงหนี้ ลูกหนี้ที่มีจำนวนหนี้เล็กน้อยที่สามารถเข้าสู่วิธีพิจารณาคดีแบบนี้ได้ แต่เมื่อศึกษากฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคของไทยแล้ว กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้อย่างเช่นของประเทศญี่ปุ่นแต่อย่างใด ซึ่งคดีเกี่ยวกับลูกหนี้กู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน แล้วผิดนัดไม่ชำระหนี้ ก็จะมีผลให้ผู้ประกอบธุรกิจอาศัยกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคของไทยเป็นเครื่องมือได้ เพราะกฎหมายฉบับนี้ เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 แล้ว ถือว่าคดีที่ผู้บริโภคผิดนัดไม่ชำระหนี้ แก่ผู้ประกอบการกับตามสัญญากู้ยืมเงินแล้ว ก็ย่อมถือเป็นคดีผู้บริโภคจึงเป็นปัญหาที่กฎหมายฉบับนี้มีผลใช้บังคับในวงกว้างอย่างมาก ซึ่ง Objective Joint Claims หมายถึง การที่โจทก์ยื่นฟ้อง จำเลยเรียกฟ้องหนี้เงินยืมจำนวน 200,000 เยน ในขณะที่เดียวกันก็ยื่นคำขอให้ลูกหนี้ชำระหนี้เงินอีก 300,000 เยน จะเห็นว่ามูลค่าที่กำหนดไว้ในกรณการเข้าสู่กระบวนการวิธีพิจารณาคดีเล็กน้อยของคดีนี้มีจำนวนไม่เกิน 600,000 เยน ดังนั้น วิธีพิจารณาคดีเล็กน้อย หรือ Small Claim Court ในประเทศญี่ปุ่นมีลักษณะพิเศษ ดังนี้

1) มีความรวดเร็วในการทำคำพิพากษา กล่าวคือ โดยหลักแล้วจะต้องมีการส่งมอบคำพิพากษาทันทีหลังจากที่ศาลเสร็จกระบวนการแลลงด้วยวาจาต่อศาลแล้ว แต่วิธีพิจารณาคดีประเภทนี้ การส่งมอบคำพิพากษาไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปของเอกสารต้นฉบับที่ผู้พิพากษาได้ทำขึ้นเท่านั้น

⁴⁵ Objective Joint Claims หมายถึง การที่โจทก์ยื่นฟ้องจำเลยเรียกฟ้องหนี้เงินยืมจำนวน 200,000 เยน ในขณะเดียวกันก็ยื่นคำขอให้ลูกหนี้ชำระหนี้เงินอีก 300,000 เยน จะเห็นว่ามูลค่าที่กำหนดไว้ในกรณการเข้าสู่กระบวนการวิธีพิจารณาคดีเล็กน้อยของคดีนี้มีจำนวนไม่เกิน 600,000 เยน.

⁴⁶ Subjective หมายถึง การที่โจทก์ยื่นฟ้องจำเลย A ต่อศาลเรียกฟ้องหนี้เงินยืมจำนวน 100,000 เยน ในขณะเดียวกันเจ้าหนี้คนดังกล่าวก็ยื่นฟ้องจำเลย B ในอีกคดีหนึ่งในฐานะผู้ค้าประกันหนี้เงิน กรณีนี้จะเห็นว่าถึงแม้การฟ้องต่อศาลของทั้งสองกรณีจะเป็นการฟ้องร้องที่เป็นหนี้จำนวนเงินทั้งคู่ แต่กรณีหลังไม่สามารถดำเนินการผ่านวิธีพิจารณาคดีเล็กน้อยได้.

ธุรการศาลอาจส่งมอบเนื้อหาของคำพิพากษาโดยการอัดเทปและส่งเทปเหล่านี้ให้คู่กรณีก็ได้ หรืออาจมีการนัดเพื่อส่งคำพิพากษาในอีกวันถัดมาก็ได้

2) คำสั่งให้มีการพิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราว กล่าวคือ เมื่อผู้พิพากษารับคำฟ้องของโจทก์ไม่ว่าจะรับทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน คำพิพากษาที่ออกมาจะต้องมีคำสั่งในเรื่องการพิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราว

3) มีแบบฟอร์มคำขอเข้าสู่กระบวนการวิธีพิจารณาคดีเล็กน้อยได้โดยง่าย โดยให้ประชาชนสามารถกรอกข้อมูลตามแบบฟอร์มที่กำหนดให้ไว้จะมีบริการอยู่ที่เคาน์เตอร์บริการด้านหน้าศาลพิจารณาคดีแบบรวบรัด

4) การฟ้องร้องคดีโดยวาจาได้ แทนลายลักษณ์อักษร (ตามมาตรา 271) และต้องมีความชัดเจนแห่งข้อหา (ตามมาตรา 272)

5) ค่าธรรมเนียมสำหรับคดีเล็กน้อยมีราคาถูก ซึ่งปกติจะอยู่ระหว่างร้อยละ 1 และร้อยละ 2 ของจำนวนที่จะได้รับการจ่ายชดเชย ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่สมเหตุสมผล ซึ่งหลักเกณฑ์การคิดค่าธรรมเนียม เป็นดังนี้

- (1) จำนวนเงินที่ขอให้ชดเชย น้อยกว่า 100,000 เยน ค่าธรรมเนียม 1,000 เยน
- (2) จำนวนเงินที่ขอให้ชดเชย น้อยกว่า 100,001-200,000 เยน ค่าธรรมเนียม 2,000 เยน
- (3) จำนวนเงินที่ขอให้ชดเชย น้อยกว่า 200,001-300,000 เยน ค่าธรรมเนียม 3,000 เยน
- (4) จำนวนเงินที่ขอให้ชดเชย น้อยกว่า 300,001-400,000 เยน ค่าธรรมเนียม 4,000 เยน
- (5) จำนวนเงินที่ขอให้ชดเชย น้อยกว่า 400,001-500,000 เยน ค่าธรรมเนียม 5,000 เยน
- (6) จำนวนเงินที่ขอให้ชดเชย น้อยกว่า 500,001-600,000 เยน ค่าธรรมเนียม 6,000 เยน

3.2.3.2 องค์การบังคับใช้กฎหมาย

ในปัจจุบันมีองค์กรภาครัฐซึ่งทำหน้าที่ดังกล่าวทั้งในระดับประเทศและในระดับท้องถิ่น ได้แก่ ศูนย์คุ้มครองผู้บริโภคแห่งประเทศไทยญี่ปุ่น (The Japan Consumer Information Center (JCIC)) ซึ่งต่อมาเรียกชื่อใหม่ว่า “National Center For Consumer Affairs (NCCA)” โดย NCCA จะทำหน้าที่กระจายข้อมูลในระบบ Net-work ที่เรียกว่า “(Pio-Net)” หรือเรียกว่า เครือข่ายสารสนเทศออนไลน์ปฏิบัติ (Practical Living Information Online Network) อันเป็นข้อมูลที่ประกอบด้วย

สาระสำคัญที่ควรรู้และข้อร้องเรียนของผู้บริโภคทั่วประเทศไปยังเครือข่ายเพื่อผู้บริโภคในท้องถิ่นต่างๆ อันช่วยทำให้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น และเอกชน นอกเหนือจากระบบระงับข้อพิพาทและการให้ข้อมูลแก่ผู้บริโภคแล้ว ปัจจุบันมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งทำให้ผู้บริโภคที่เป็นผู้เสียหายสามารถอาศัยข้อมูลที่ผู้ประกอบการธุรกิจซึ่งถูกกำหนดให้ต้องจัดการให้มีข้อมูลรายละเอียดต่างๆ เพื่อการดำเนินคดีตามกฎหมาย

นอกจากนี้พนักงานบังคับคดีมีสถานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ (Public Officer) แต่ไม่มีสถานะเป็นข้าราชการและไม่ได้รับเงินเดือนจากเงินงบประมาณแผ่นดิน แต่ถือว่าเป็นเจ้าพนักงานของศาลแขวงประจำท้องถิ่น สำหรับค่าธรรมเนียมให้เรียกเก็บตามที่กำหนดโดยข้อกำหนดของศาลฎีกา

ทั้งนี้องค์กรต่างๆ ในภาครัฐที่เกี่ยวกับผู้บริโภคได้ก่อตั้งขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 1960-1969 ได้แก่ สำนักงานนโยบายสังคม (Social Policy Bureau) แห่งสำนักงานวางแผนเศรษฐกิจ (Economic Planning Agency (EPA)) กรมต่างๆ ในกระทรวงอุตสาหกรรมและการค้าระหว่างประเทศ และกระทรวงเกษตรและป่าไม้ และตามพระราชบัญญัติพื้นฐานในการคุ้มครองผู้บริโภค ค.ศ. 1968 (The Consumer Protection Fundamental Act, 1968) ได้วางนโยบายไว้ให้แก่วิทยาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นเกี่ยวกับการดำเนินงานและการพัฒนาด้านการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค มีดังนี้⁴⁷

1) คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (The Consumer Protection Council) และกระทรวง/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคโดยนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ทำหน้าที่วางแผนและกำหนดทิศทางด้านนโยบายและมาตรการการคุ้มครองผู้บริโภคของรัฐบาล คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคประกอบด้วยรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง 15 คน หนึ่ง จะมีการประชุมร่วมกันระหว่างกระทรวงระดับผู้อำนวยการ (Director) หลายครั้งต่อปี ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการประสานงานและติดตามผลเกี่ยวกับมาตรการตามมติที่คณะกรรมการได้พิจารณาแล้ว

2) คณะกรรมการนโยบายเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต (Quality of Life Bureau) คณะกรรมการนโยบายเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตจัดเป็นองค์กรด้านการให้คำแนะนำปรึกษาต่อนายกรัฐมนตรี ซึ่งถูกตั้งขึ้นและอยู่ภายใต้ EPA คณะกรรมการประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญต่างๆ ในสาขาการคุ้มครองผู้บริโภค ได้แก่ นักวิชาการ ตัวแทนองค์กรผู้บริโภค และตัวแทนด้านอุตสาหกรรมหลักต่างๆ

⁴⁷ อัครพงษ์ เวชยานนท์. (ม.ป.ป.). การคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2555, จาก <http://www.gotoknow.org/posts/144700>

3) สำนักงานคณะรัฐมนตรี (Cabinet Office) และกระทรวงกับองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กระทรวงต่างๆ จะมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับผู้บริโภคในขอบเขตอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย สำหรับสำนักงานคณะรัฐมนตรีนั้น (เดิมคือ EPA) ทำหน้าที่ประสานมาตรการหรือนโยบายที่เกี่ยวข้องกับผู้บริโภคในกระทรวงต่างๆ และทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการให้แก่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคและคณะกรรมการนโยบายเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

4) รัฐบาลท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติพื้นฐานในการคุ้มครองผู้บริโภค (The Consumer Protection Fundamental Act) รัฐบาลท้องถิ่นต้องวางแผนและนำไปปฏิบัติตามนโยบายของตนเอง ทั้งนี้ ต้องสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลกลาง นอกจากนี้ รัฐบาลท้องถิ่นจะทำหน้าที่ออกข้อบัญญัติของตนเองในเรื่องที่เกี่ยวกับผู้บริโภคและจะต้องยุติปัญหาระหว่างผู้บริโภคและผู้ประกอบการให้ได้

5) ศูนย์กิจการเกี่ยวกับผู้บริโภคแห่งชาติ (NCAC) และในระดับท้องถิ่น NCAC เป็นองค์กรของรัฐบาลซึ่งก่อตั้งขึ้นตามกฎหมาย หน้าที่สำคัญหลัก คือ เป็นศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์เพื่อรับทราบสภาพปัญหาของผู้บริโภคเกี่ยวกับสินค้าและบริการแล้วนำข้อมูลจากคำร้องดังกล่าวมารวบรวมเก็บเป็นสถิติเพื่อการวิเคราะห์เป็นข้อมูลในเชิงบริหารให้แก่คณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบายและทิศทางการคุ้มครองผู้บริโภค ให้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้บริโภคด้วยการให้การศึกษา จัดการเกี่ยวกับการร้องทุกข์ของผู้บริโภค ทดสอบผลิตภัณฑ์ เป็นศูนย์เครือข่ายคอมพิวเตอร์ของศูนย์ในระดับท้องถิ่น

ขอบเขตการบริหารงานเกี่ยวกับผู้บริโภคของประเทศญี่ปุ่น เช่น

1) มาตรการหลักในกิจการด้านการคุ้มครองผู้บริโภคผลการประชุมคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม ค.ศ. 2000 มีประเด็น ดังนี้

(1.1) การคุ้มครองผู้บริโภคด้านการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีสารสนเทศ

(1.2) การพัฒนากฎหมายเพื่อคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

(1.3) สนับสนุนเรื่องสัญญาที่เป็นธรรมระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบกิจการ

(1.4) มาตรการความปลอดภัยด้านอาหาร

(1.5) สนับสนุนการแข่งขันที่เป็นธรรม

(1.6) สนับสนุนกระบวนการร้องทุกข์ที่เรียบง่ายในระดับท้องถิ่น

2) ปรับปรุงเรื่องสัญญาต่างๆ ของผู้บริโภค การบังคับใช้พระราชบัญญัติสัญญาผู้บริโภค ค.ศ. 2000 (The Consumer Contract Act, 2000) เมื่อวันที่ 1 เมษายน ค.ศ. 2001 สำนักงานคณะรัฐมนตรี ได้ให้การศึกษาแก่ผู้บริโภคเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวผ่านสื่อต่างๆ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003

3) สนับสนุนมาตรการความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์

การบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability, 1994) เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1995 สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ได้ปรับปรุงมาตรการอื่นๆ ระบุข้อพิพาทนอกเหนือจากการดำเนินการทางศาล (Alternative Dispute Resolution : ADR) เป็นต้น

4) ให้ข้อมูลข่าวสารและการศึกษาแก่ผู้บริโภค

(4.1) ก่อตั้งสถาบันการให้การศึกษาแก่ผู้บริโภคแห่งชาติภายใต้การดูแลของ EPA และกระทรวงศึกษาธิการ

(4.2) จัดตั้งโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวกับผู้บริโภค เช่น มติ คณะรัฐมนตรี ให้ถือว่าเดือนพฤษภาคม ของทุกปี เป็นเดือนแห่งผู้บริโภค เป็นต้น

5) การร่วมมือระหว่างประเทศ

(5.1) สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้มีส่วนร่วมในการกำหนดขอบเขตมาตรการด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในมิติของการคุ้มครองผู้บริโภค ให้สอดคล้องกับแนวทางของ OECD

(5.2) ร่วมกิจกรรมกับประเทศต่างๆ ในสาขาที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค
 หนึ่ง มีข้อสังเกตว่าคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศญี่ปุ่นนั้นมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานตามพระราชบัญญัติพื้นฐานในการคุ้มครองผู้บริโภค ค.ศ. 1968 (The Consumer Protection Fundamental Act, 1968) เหมือนของประเทศไทย แต่กระทรวงที่เกี่ยวข้องจะมีงานคุ้มครองผู้บริโภคในขอบเขตของกฎหมาย งานคุ้มครองผู้บริโภคเชิงนโยบายอยู่ในอำนาจหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการ และนอกจากนี้พระราชบัญญัติพื้นฐานในการคุ้มครองผู้บริโภค ค.ศ. 1968 มีลักษณะเป็นธรรมนูญแห่งการคุ้มครองผู้บริโภค ดังนั้น การคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทยไม่อาจเลียนแบบญี่ปุ่นได้ในภาพรวม ทั้งนี้ เนื่องจากมีความเป็นมาทางสังคม เศรษฐกิจ และบรรยากาศการเมืองที่ต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมของผู้บริโภคเอง นับตั้งแต่ได้มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติพื้นฐานในการคุ้มครองผู้บริโภค ค.ศ. 1968 การร้องทุกข์ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความปลอดภัยด้านอาหาร อย่างไรก็ตาม ในระยะหลังจนถึงปัจจุบัน สถานการณ์ได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไป อัตราส่วนภาคอุตสาหกรรมและบริการมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น การร้องทุกข์ด้านบริการก็จะมีเพิ่มมากขึ้น โครงสร้างของพระราชบัญญัติพื้นฐานในการคุ้มครองผู้บริโภค ค.ศ. 1968 เป็นกฎหมายที่ได้วางหลักทั่วไปไว้เท่านั้น ไม่มีรายละเอียดวิธีปฏิบัติ ทั้งนี้ อำนาจหน้าที่ที่จะนำเจตนารมณ์แห่งกฎหมายนี้ไปใช้บังคับอยู่ที่กระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและท้องถิ่นซึ่งจะไปกำหนดกฎข้อบังคับอีกครั้งหนึ่ง ขณะเดียวกันรัฐบาลได้นำนโยบายหรือเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติพื้นฐานในการคุ้มครองผู้บริโภค ค.ศ. 1968 โดยเน้นว่าการคุ้มครองผู้บริโภคมิใช่ให้ภาครัฐดูแลทั้งหมด ซึ่งผู้บริโภคจะต้องคุ้มครองตนเองเป็นสำคัญ โดยภาครัฐจะเป็นผู้ให้ความรู้

ความเข้าใจแก่ประชาชนให้รู้ถึงสิทธิของตนเองเพื่อให้มีความพร้อมในการดูแลตนเองมากที่สุด และรัฐบาลก็ต้องมีหน้าที่เตรียมความพร้อมและกลไกของประเทศในทุกระดับทุกด้านไปด้วย เพื่อเป็นการสนับสนุนให้ผู้บริโภคได้พึ่งพาตนเองให้มากที่สุดอดนี้ สำหรับอำนาจหน้าที่ของสำนักงาน คณะรัฐมนตรีนั้นมีหน้าที่ประสานดูแล กำกับเรื่องนโยบายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคเท่านั้น ไม่ได้ควบคุมโดยตรง (รัฐธรรมนูญญี่ปุ่นไม่ได้ระบุถึงสิทธิผู้บริโภคไว้)

D
P
U

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวข้องกับ การคุ้มครองผู้บริโภค ที่ใช้สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

ในปัจจุบันผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับนาโนเทคโนโลยีในเวลานี้ยังไม่มีความปลอดภัยซึ่งผู้บริโภคเองต้องระวังไว้ก่อน จนกว่าจะมีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ยืนยันว่าปลอดภัย ในฐานะผู้บริโภคต้องหมั่นติดตามข้อมูลข่าว อ่านฉลากผลิตภัณฑ์ที่ใช้เทคโนโลยีนาโนอย่างละเอียด และอย่าหลงเชื่อคำโฆษณาที่โอ้อวดเกินไป โดยเฉพาะสารนาโนบางตัวเมื่อเข้าสู่ร่างกายแล้ว ไม่สามารถขับถ่ายออกมาได้ เมื่อเข้าไปสะสมในปริมาณมาก อาจก่อให้เกิดความเป็นพิษ และส่งผลกระทบต่อสุขภาพได้

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการควบคุมการผลิตสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

ปัจจุบันประเทศไทยยังมิได้มีการตรากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคที่ใช้สินค้านาโนเทคโนโลยีโดยตรงคงมีแต่พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เท่านั้น ซึ่งยังไม่ปรากฏว่ามีการประกาศว่าสินค้านาโนเป็นสินค้าควบคุมฉลากแต่ประการใด สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจึงได้ร่วมกับศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติ และสมาคมนาโนเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ตรวจสอบพิสูจน์ข้อเท็จจริง โดยเก็บตัวอย่างผลิตภัณฑ์สิ่งทอนาโนที่วางจำหน่ายตามท้องตลาดรายย่อย และห้างสรรพสินค้าชั้นนำ เช่น ผ้าเช็ดผม ผ้าเช็ดทำความสะอาดอเนกประสงค์ ผลการทดสอบพบว่า ผลิตภัณฑ์สิ่งทอนาโนที่สุ่มเก็บมาทดสอบจำนวนหนึ่งอาจเป็นของปลอมหรือมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์นาโน โดยการส่องด้วยกล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอนแบบส่องกราด (Scanning Electron Microscope; SEM) พบว่า ขนาดของเส้นใยสิ่งทอส่วนใหญ่อยู่ในระดับหน่วยไมโครเมตรเท่านั้น ดังนั้น ผู้บริโภคจึงมีความเสี่ยงที่จะได้รับความไม่ปลอดภัยและถูกเอาเปรียบจากการใช้ผลิตภัณฑ์สิ่งทอนาโนปลอม เช่น อ่างถึงคุณสมบัติการฆ่าเชื้อแบคทีเรีย ซึ่งหากเป็นนาโนปลอม อาจมีผลทำให้เกิดการสะสมของแบคทีเรีย เกิดผดผื่น หรืออาการแพ้ของผิวหนัง

จากปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคได้ร่วมกับศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติ และสมาคมนาโนเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ตรวจสอบพิสูจน์ข้อเท็จจริง โดยเก็บตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่ผลิตไม่ว่าจะเป็นสิ่งทอนาโนที่วางจำหน่ายตามท้องตลาดรายย่อยและห้างสรรพสินค้าชั้นนำ เช่น ผ้าเช็ดผม ผ้าเช็ดทำความสะอาดอเนกประสงค์ ผลการทดสอบพบว่า

ผลิตภัณฑ์สิ่งทอนาโนที่สุ่มเก็บมาทดสอบจำนวนหนึ่งเป็นของปลอม และบางส่วนพ่อค้าแม่ค้ามีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์นาโน โดยขึ้นป้ายจำหน่ายว่าเป็นนาโน ทั้งที่ไม่ใช่สินค้านาโน ผู้บริโภคจึงมีความเสี่ยงที่จะได้รับความไม่ปลอดภัยและถูกเอาเปรียบจากการใช้ผลิตภัณฑ์สิ่งทอนาโนปลอม เช่น อ้างถึงคุณสมบัติการฆ่าเชื้อแบคทีเรีย ซึ่งหากเป็นนาโนปลอม อาจมีผลทำให้เกิดการสะสมของแบคทีเรีย เกิดผดผื่น หรืออาการแพ้ของผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี ซึ่งกรณีสินค้าที่เป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคอาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจดำเนินการทดสอบหรือพิสูจน์สินค้านั้นได้ ถ้าผลการทดสอบหรือพิสูจน์ปรากฏว่าสินค้านั้นอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภคและกรณีไม่อาจป้องกันอันตรายที่จะเกิดจากสินค้านั้น คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจสั่งห้ามขายสินค้านั้น และในกรณีจำเป็นและเร่งด่วน ถ้าคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีเหตุที่น่าเชื่อว่าสินค้าใดอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค ให้คณะกรรมการมีอำนาจสั่งห้ามขายสินค้านั้นเป็นการชั่วคราวจนกว่าจะได้มีการทดสอบหรือพิสูจน์สินค้าโดยให้มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาใช้เป็นกฎหมายที่สมบูรณ์ได้¹

ทั้งนี้ในส่วนการฟ้องร้องทางแพ่งเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้านานอนั้น สามารถที่จะดำเนินการฟ้องร้องได้ตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 และยังสามารถดำเนินการเรียกร้องเพื่อให้มีการเยียวยาความเสียหายจากหน่วยงานรัฐได้อีกด้วย ถ้ามีหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องเป็นผู้มีอำนาจควบคุมดูแล เช่น กรมโรงงานอุตสาหกรรมมีหน้าที่ดูแลตรวจสอบวัตถุดิบอันตรายที่ใช้ผลิตสินค้า รวมทั้งหน่วยงานรัฐจึงมีอำนาจหน้าที่ ต้องควบคุมดูแล ให้เอกชนผู้ที่น่าสารเคมีหรือวัตถุดิบอันตรายไว้ในครอบครองมาผลิตสินค้าต้องดำเนินการให้เป็นไปตามขั้นตอนหรือกระบวนการที่กฎหมายบัญญัติไว้ หากหน่วยงานรัฐผู้ที่มีอำนาจควบคุมดูแล ปล่อยปละละเลย ไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ จนส่งผลให้เกิดความเสียหายใดๆ เกิดขึ้น หน่วยงานรัฐย่อมมีความผิดฐานละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ หรือต้องรับผิดชอบในทางละเมิด โดยผู้เสียหายสามารถเรียกร้องให้หน่วยงานรัฐชดเชยค่าเสียหายใดๆ ที่เกิดขึ้นได้เท่านั้น

นอกจากนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นกฎหมายกลางในการดำเนินการคุ้มครองผู้บริโภค ยังไม่มีบทบัญญัติในการควบคุมการผลิตสินค้าที่เป็นอันตราย มีเพียงการควบคุมสินค้าที่ผลิตออกมาแล้วและอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค ก็ให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีการทดสอบหรือพิสูจน์สินค้านั้นได้ ทั้งนี้แม้ประเทศไทยจะมีความก้าวหน้าเทคโนโลยีแห่งชาติ แต่ก็ยังขาดแคลนผู้รู้อย่างแท้จริง ซึ่งกระแสของเทคโนโลยีดังกล่าว

¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522, มาตรา 36.

เข้ามาสู่ชีวิตประจำวันของคนในประเทศอย่างมาก และด้วยความสำคัญนี้แม้รัฐบาลได้มีมติจัดตั้ง ศูนย์นาโนแห่งชาติที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการพัฒนาขีดความสามารถของประเทศทางด้าน นาโนเทคโนโลยีให้พร้อมรับกระแสการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีใหม่ โดยได้กำหนดแผน กลยุทธ์ศาสตร์ในการพัฒนา ซึ่งในมาตรการที่ 1 ของแผนกลยุทธ์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติ พ.ศ. 2550-2556 “เร่งสร้างบุคลากรที่เน้นการพัฒนากำลังคนด้านเทคโนโลยีระยะเริ่มต้น ต้องการ บุคลากรความรู้ระดับสูง” แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่เพียงพอที่ใช้ในการพัฒนาประเทศได้มากนัก ซึ่ง บุคคลเหล่านี้จะอยู่ในอาชีพที่สามารถสร้างคนเพิ่มขึ้นมาในลักษณะทวีคูณ ซึ่งโดยปกติก็คืออาจารย์ ในมหาวิทยาลัย และจำเป็นต้องเร่งดำเนินการอย่างรวดเร็ว ไม่เช่นนั้นจะมีผลต่อความล่าช้าไม่ทัน การต่อการสร้างกำลังคนในระยะต่อไป ประกอบมาตรการส่งเสริมการเรียนการสอนด้านนาโน เทคโนโลยีที่เน้นการพัฒนากำลังคนที่มีความยั่งยืน และเพื่อให้ประเทศไทยอยู่ในระดับแกนนำ ทางการศึกษาทางด้านนาโนเทคโนโลยีในภูมิภาคอาเซียนนั้นยังไม่มีการพัฒนามาก ทั้งๆ ที่ จำเป็นต้องสร้างขีดความสามารถภายในประเทศ เพื่อให้ได้บุคลากรที่สอดคล้องกับความต้องการ ของประเทศอย่างแท้จริง และยังไม่มีการเผยแพร่ความรู้ในเรื่องดังกล่าวด้วยการถ่ายทอดความรู้สู่ ชุมชนหรือผู้ที่สนใจ ทั้งๆ ที่เป็นหน้าที่หนึ่งของหน่วยงานรัฐที่มีหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้จะ อยู่ในรูปของการให้บริการข้อมูลหรือการออกสู่ชุมชนเพื่อการถ่ายทอดโดยตรง ซึ่งยังไม่มียุทธศาสตร์ ต่อความต้องการของผู้บริโภค แต่การพัฒนาเทคโนโลยีมีการพัฒนาในเรื่องดังกล่าวไปก่อนหน้า แล้ว และปัจจุบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้านนาโนเทคโนโลยีมีบทบาทในชีวิตประจำวันมาก ขึ้น ประชาชนโดยทั่วไปยังไม่มีความรู้ด้านนี้มากนัก ซึ่งการจัดตั้งหน่วยองค์ความรู้เป็นจุดเริ่มต้นสู่ การให้บริการวิชาการด้านนาโนเทคโนโลยีสู่ชุมชนได้ แต่ประเทศไทยในเรื่ององค์ความรู้ในเรื่อง นาโนเทคโนโลยีในปัจจุบันยังอยู่ในขั้นเริ่มต้นเท่านั้น แต่ก็เป็นที่น่าดีใจที่ประเทศพัฒนาแล้วส่วนใหญ่ รวมทั้งประเทศอุตสาหกรรมใหม่อย่างไต้หวัน และเกาหลีใต้ได้ให้ความสำคัญต่อเทคโนโลยี นี้มาก จึงทำให้สาขานี้ได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็วแต่ประเทศไทยยังต้องมีการพัฒนาในเรื่อง ดังกล่าวอีกมาก

4.2 ปัญหาเกี่ยวกับการควบคุมการโฆษณาสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

สำหรับการควบคุมการโฆษณา ที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้ให้ความหมายว่า ข้อความที่เป็นเท็จเกินจริง มาตรา 22 (1) คือ โฆษณาที่นำเสนอข้อความที่เป็นเท็จเกินจริง และทำให้ ผู้บริโภคเกิดพฤติกรรมความเชื่อต่อสินค้าหรือบริการนั้นก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญ เกี่ยวกับสินค้าและบริการ มาตรา 22 (2) คือ ข้อความก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับ สินค้าและบริการ โดยอ้างอิงรายงานวิชาการ สถิติ หรือ โดยวิธีใดๆ เป็นการสนับสนุนโดยตรงหรือ

โดยอ้อมให้มีการกระทำผิดกฎหมายหรือศีลธรรมหรือนำไปสู่ความเสื่อมเสียในวัฒนธรรมของชาติ มาตรา 22 (3) ข้อความตามอนุมาตรานี้เป็นเรื่องยากแก่การพิจารณาและวินิจฉัยโดยคณะกรรมการ ว่าด้วยการโฆษณาเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นที่ถือว่า เป็นการโฆษณาที่นำไปสู่ความเสื่อมเสียใน วัฒนธรรมของชาติทำให้เกิดความแตกแยกหรือเสื่อมเสียสามัคคีในหมู่ประชาชน มาตรา 22 (4) โดยเนื้อหาของข้อความ โฆษณาสินค้าและบริการ การใช้ข้อความโฆษณาก่อนทำให้เกิดความ แตกแยกหรือเสื่อมเสียสามัคคีในหมู่ประชาชนเป็นกฎหมายที่เขียนไว้เพื่อให้สามารถแก้ไขกฎหมาย ได้ตามเหตุการณ์ปัจจุบัน และเป็นการกำหนดไว้เพื่ออนาคต หากมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมการ ใช้ข้อความโฆษณาบางประเภท คณะกรรมการด้านการ โฆษณาก็มีทางที่จะกำหนดในกฎกระทรวง ได้เป็นกรณีๆ ไป ซึ่งก็สามารถนำมาปรับใช้กับการควบคุมการ โฆษณาสินค้าที่มีส่วนประกอบของ นาโนเทคโนโลยีได้

แต่ปัญหาการควบคุมการ โฆษณาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์สินค้าที่เป็นนาโนเทคโนโลยี นั้น การคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณาเป็นมาตรการหนึ่งของ “การคุ้มครองผู้บริโภค” ตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 กำหนดว่าผู้บริโภคมีสิทธิที่จะรับทราบการคุ้มครองแก่ผู้บริโภคเกี่ยวกับการ ได้รับข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้อง และเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ดังนั้น การโฆษณาเพื่อจำหน่ายสินค้าหรือให้บริการต่างๆ จึงต้องมีการใช้ถ้อยคำ หรือข้อความที่ไม่ มีลักษณะไม่เป็นจริงหรือเป็นเท็จ เข้าใจผิดในสาระสำคัญของสินค้าหรือบริการ อาจก่อให้เกิดความ เสียหายต่อสังคมเป็นการส่วนรวม ก่อให้เกิดการสนับสนุนไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมที่ทำให้มี การกระทำความผิดกฎหมายหรือศีลธรรมอันดี หรือนำไปสู่ความเสื่อมเสียในวัฒนธรรมของชาติ ก่อให้เกิดความแตกแยกหรือความสามัคคีในหมู่ประชาชน และอย่างอื่นที่กฎหมายกำหนด ไม่ว่าจะ เกิดจากการที่ผู้โฆษณาจะใช้วิธีการ หรือการดำเนินการไม่ว่าจะเป็นการอ้างอิงรายงานผลการ ศึกษาวิจัยทางวิชาการ สถิติ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันไม่เป็นความจริงหรือเกินความจริงหรือไม่ก็ตาม

นอกจากนั้นตามเนื้อหาในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ได้กำหนดให้มีการ จัดตั้งคณะกรรมการว่าด้วยการ โฆษณาขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลการ โฆษณาสินค้า หรือบริการ และมีอำนาจในการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการขึ้นเพื่อดำเนินการพิจารณาหรือปฏิบัติการ อย่างหนึ่งอย่างใดตามที่คณะกรรมการว่าด้วยการ โฆษณามอบหมายก็ได้

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ได้มีกานิยามเพื่อให้ความหมายเกี่ยวกับ การโฆษณาไว้ ดังนี้

(1) โฆษณา หมายความว่ารวมถึง การกระทำการไม่ว่าโดยวิธีการใดๆ ให้ประชาชนเห็น หรือทราบข้อความเพื่อประโยชน์ในทางการค้า

(2) สื่อโฆษณา หมายความว่า สิ่งที่ใช้เป็นสื่อในการโฆษณา เช่น หนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์ หรือป้าย

ทั้งนี้การควบคุมการโฆษณาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์สินค้าที่เป็นนาโนเทคโนโลยีดังกล่าว ในปัจจุบันนั้น การคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ได้กำหนดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวไว้ในมาตรา 22 มีลักษณะที่เป็นการใช้ข้อความโฆษณาที่ไม่เป็นธรรมกับผู้บริโภค กล่าวคือ การใช้ข้อความโฆษณาที่เป็นเท็จหรือเกินความเป็นจริง หรือข้อความโฆษณาที่ทำให้ผู้บริโภคเกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการที่มีการโฆษณา ไม่ว่าจะการโฆษณาดังกล่าวจะมีการอ้างอิงรายงานทางวิชาการ การศึกษาวิจัย สถิติ หรือสิ่งอื่นใดก็ตามที่ไม่เป็นความจริงหรือเกินกว่าความเป็นจริง แต่ไม่รวมถึงการใช้ข้อความโฆษณา วิธีการโฆษณาที่บุคคลทั่วไป เห็นแล้วสามารถรับรู้ หรือเข้าใจได้ว่า “ไม่อาจเป็นความจริงได้อย่างแน่นอน” ลักษณะที่ 2 เป็นการใช้ข้อความโฆษณาที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมโดยรวม กล่าวคือ การใช้ข้อความที่เป็นการสนับสนุน ส่งเสริมไม่ว่าจะเป็นทางตรง หรือทางอ้อม ให้มีการกระทำความผิดกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือนำไปสู่ความเสื่อมเสียต่อวัฒนธรรมของชาติ ตลอดจนทำให้เกิดความแตกแยกความสามัคคีของประชาชน

ในปัจจุบันนี้จะเห็นว่าถ้าใครอยากโฆษณาสินค้าของตัวเองให้ดูดีมีระดับ ต้องมีคำว่า “นาโน” ต่อท้าย ไล่ไปตั้งแต่ครีมกันแดดนาโน โลชั่นบำรุงผิวนาโน ยารักษาโรคนาโน สีทาบ้านนาโน กระຈกแบบนาโน เสื้อฝ้านาโน ถุงเท้านาโน ผงซักฟอกนาโน เครื่องซักฝ้านาโน ไรลออน ทาร์กแร่นาโน แป้งทาตัวนาโน ไม้เทนนิสนาโน ลูกกอล์ฟนาโน เครื่องกรองน้ำนาโน จักรยานนาโน วัสดุก่อสร้างนาโน เป็นต้น และปัจจุบันมีสินค้าจำนวนมากแอบอ้างว่าเป็นสินค้านาโนและขายในราคาสูงเมื่อเทียบกับสินค้าโดยทั่วๆ ไป ปัจจุบันผู้บริโภคหันมาสนใจสินค้าที่ผลิตด้วยกระบวนการนาโนเทคโนโลยีมากขึ้น โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ประเภทสิ่งทอเนื่องจากคุณสมบัติพิเศษ อาทิ การป้องกันเชื้อแบคทีเรีย การป้องกันน้ำ และการกันเปื้อน ทำให้มีผลิตภัณฑ์สิ่งทอนาโนที่ออกวางจำหน่ายตามท้องตลาดอย่างมากมาย เช่น เสื้อนาโน ถุงเท้านาโน ชุดชั้นในนาโน ถุงมือนาโน ผ้าเช็ดผมนาโน ผ้าเช็ดรถนาโน เป็นต้น ซึ่งมีการแอบอ้างถึงความเป็น “นาโนเทคโนโลยี” พร้อมทั้งตั้งราคาขายไว้ค่อนข้างสูงกว่าราคาผลิตภัณฑ์สิ่งทอปกติ 2-3 เท่า ทั้งนี้ ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายหรือมาตรฐานในการควบคุมดูแลผลิตภัณฑ์สิ่งทอนาโนอย่างชัดเจน จึงทำให้ผู้บริโภคเกิดความสับสนเข้าใจผิดและเกิดความไม่เชื่อมั่นในการใช้ผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่ไม่ใช่ผลิตภัณฑ์นาโนโดยมีคำโฆษณาที่เน้นในเรื่องการใช้รูปลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่เป็นเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการโฆษณาสินค้านั้นๆ ข้างต้น ซึ่งปัจจุบันมีปัญหามากในการควบคุมในเรื่องของการโฆษณา ทั้งนี้ในประเทศไทยผู้โฆษณาเองก็ยังไม่มีความรู้ในเรื่องดังกล่าวมาก และผู้บริโภคก็ยังไม่มีความรู้แต่

ผู้บริโภคเองเพียงใช้ความรู้ที่มีอยู่อย่างจำกัดประเมินเป็นความรู้เองและตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเองเมื่อใช้แล้วกลับไม่เป็นไปตามคำโฆษณาแต่อย่างใดและการโฆษณาสินค้าดังกล่าวก็เป็น การโฆษณาที่ต้องการสร้างแรงจูงใจอันเกี่ยวกับการจัดให้มีการลด แจก แถมของรางวัลของผู้ประกอบการ ซึ่งผู้ศึกษามองว่าสาเหตุในปัจจุบันยังไม่สามารถควบคุมในเรื่องของการโฆษณา ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีได้ อีกเรื่องนั้นก็คือการบังคับใช้ในบทลงโทษใน เรื่องการโฆษณา ตามการคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 47 “ผู้ใดโดยเจตนาก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในแหล่งกำเนิด สภาพคุณภาพ ปริมาณ หรือสาระสำคัญประการอื่นอันเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดหรือผู้อื่น โฆษณา หรือใช้ฉลากที่มีข้อความอันเป็นเท็จ หรือข้อความที่รู้หรือควรรู้อยู่แล้วว่าอาจก่อให้เกิดความเข้าใจ ผิดเช่นนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าผู้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่งกระทำความผิดซ้ำอีก ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน หนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ซึ่งถ้ามีการโฆษณาเกินความจริงโดยเจตนาก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในแหล่งกำเนิด สภาพคุณภาพ ปริมาณ หรือสาระสำคัญประการอื่นอันเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดหรือผู้อื่น โฆษณาหรือใช้ฉลากที่มีข้อความอันเป็นเท็จ หรือข้อความที่รู้หรือควรรู้อยู่แล้วว่า อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดเช่นนั้นก็มีบทลงโทษเพียงต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือ ปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับและถ้าผู้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่งกระทำความผิดซ้ำอีก ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งเป็นโทษที่ไม่สูงมากเมื่อเทียบกับรายได้ในการขายสินค้าและประโยชน์อื่นใดอันเกิดจากการ โฆษณาผลิตภัณฑ์สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีซึ่งมีมากกว่า และตัวผู้บริโภคเองก็ ยังมีความนิยมในการบริโภคสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับการควบคุมฉลากสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ในส่วนการคุ้มครองผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครอง ผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 “ฉลาก” หมายความว่า รูป รอยประดิษฐ์ กระดาษหรือสิ่งอื่นใดที่ทำให้ปรากฏข้อความเกี่ยวกับสินค้าซึ่งแสดงไว้ที่สินค้า หรือภาชนะบรรจุหรือหีบห่อบรรจุสินค้า หรือ สอดแทรกหรือรวมไว้กับสินค้าหรือภาชนะบรรจุ หรือหีบห่อบรรจุสินค้า และหมายความรวมถึง เอกสารหรือคู่มือสำหรับใช้ประกอบกับสินค้า ป้ายที่ติดตั้งหรือแสดงไว้ที่สินค้าหรือภาชนะบรรจุ หรือหีบห่อบรรจุสินค้านั้น

โดยเนื้อหาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 30 ซึ่งการกำหนด ฉลากของสินค้าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภค ในการที่จะทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสินค้าที่ชัดเจน ขึ้น เช่น ทราบชื่อสินค้า ประเภท ผู้ผลิต วิธีใช้ คำแนะนำ คำเตือน ราคา และวันเดือนปีที่ผลิต เป็นต้น แต่หากสินค้าดังกล่าวไม่เป็นสินค้าควบคุมฉลากให้คณะกรรมการว่าด้วยฉลากมีอำนาจ กำหนดให้สินค้านั้นเป็นสินค้าที่ควบคุมฉลาก ซึ่งได้เร่งรัดให้มีการออกประกาศให้ผลิตภัณฑ์ นาโนเป็นสินค้าควบคุมฉลากในเร็วๆ นี้ และหากยังมีการฝ่าฝืน ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้ส่งหรือนำเข้ามา เพื่อขายในราชอาณาจักรจะมีโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี ปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ขณะเดียวกัน ผู้จำหน่ายสินค้าที่ควบคุมฉลาก แต่ไม่จัดให้มีฉลากหรือมีฉลากที่ไม่ถูกต้อง มีโทษ จำคุกไม่เกิน 6 เดือน ปรับไม่เกิน 50,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ² อีกทั้งการโฆษณาขายสินค้า ทั้งที่ ฉลากของผลิตภัณฑ์ไม่ได้ระบุคุณสมบัตินาโนตามที่ผู้จำหน่ายกล่าวอ้าง หลอกให้ผู้บริโภคหลงเชื่อ เข้าข่ายการหลอกลวงผู้บริโภคให้หลงเชื่อในแหล่งกำเนิด สภาพคุณภาพหรือปริมาณแห่งของนั้น ถ้าการกระทำนั้นไม่เป็นความผิดฐานฉ้อโกง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกิน 6,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ³

ทั้งนี้เป็นหลักการคุ้มครองผู้บริโภคว่าด้วยสินค้าที่มีฉลาก ซึ่งสามารถเทียบเคียงกับการ ควบคุมสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีได้ โดยการควบคุมสินค้าที่มีส่วนประกอบของ นาโนเทคโนโลยีตามข้อบังคับของศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติ (Nanotec) สมาคมนานา โทเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ได้กำหนดฉลาก NanoQ หรือ Nano Quality คือ ฉลากที่ใช้ในการรับรอง ผลิตภัณฑ์ที่มีวัสดุนาโนเป็นส่วนผสม หรือเป็นองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ และทำให้ผลิตภัณฑ์นั้น มีคุณสมบัติเปลี่ยนไปจากผลิตภัณฑ์อื่นทั่วไป เช่น เลื่อนาโน (เคลือบด้วยอนุภาคนาโน silver หรือ TiO₂ เพื่อให้มีคุณสมบัติฆ่าเชื้อแบคทีเรีย) สีนาโน (ผสมด้วยอนุภาคนาโนที่ทำให้เกิดคุณสมบัติ anti-UV, anti-bacteria, หรือ dirt repellent) ตลอดจนไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพมนุษย์ และ สิ่งแวดล้อม ให้ผู้ประกอบการสามารถขอขึ้นทะเบียน โดยให้ผู้ประกอบการสามารถขอฉลาก NanoQ โดยผลดีของฉลากดังกล่าวผู้บริโภคเกิดความมั่นใจในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่ดีมีคุณภาพ เป็นการสร้างความแตกต่างระหว่างผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองคุณภาพกับผลิตภัณฑ์ที่กล่าวอ้างคำ โฆษณา สร้างความตระหนักด้านนาโนเทคโนโลยีที่ถูกต้องแก่สาธารณชน และผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ สร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อผู้ผลิตสินค้านาโน สร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่มี

² พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522, มาตรา 52.

³ ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 271.

ศักยภาพในการตรวจวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์นาโนและมีการกำหนดมาตรฐานการทดสอบร่วมกัน แต่ไม่มีผลบังคับทางกฎหมายให้ปฏิบัติตามถ้าไม่ปฏิบัติตามจะถูกลงโทษตามกฎหมายแต่อย่างไร

นอกจากนั้นฉลากเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งบริษัทผู้ผลิตใช้ในการให้รายละเอียดต่างๆ ซึ่งผู้ใช้ผลิตภัณฑ์นาโนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบถึงที่มาที่ไปของผลิตภัณฑ์นั้นๆ ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าที่ประกาศให้เป็นสินค้าที่ควบคุมฉลากจะทำให้ผู้บริโภคทราบถึงประโยชน์ วัสดุ และข้อควรระวังต่างๆ ส่งผลให้มีการซื้อขายอย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย จุดมุ่งหมายเพื่อเป็นข้อมูลแก่ผู้ใช้ และผู้เกี่ยวข้องได้ทราบว่าผลิตภัณฑ์นั้นมีประโยชน์ในการใช้อย่างไร ควรใช้ในอัตราเท่าใด และมีวิธีการใช้อย่างไร จะต้องเก็บรักษาผลิตภัณฑ์อย่างไร จึงจะมีคุณภาพ จะมีวิธีการป้องกันอันตรายต่อผู้ใช้ ผู้เกี่ยวข้อง และสิ่งแวดล้อมอย่างไร ควรป้องกันระดับความเสี่ยงอันตรายขณะใช้อย่างไรบ้าง จะต้องปฏิบัติตัวอย่างไร

ซึ่งโดยหลักแล้วพฤติกรรมของผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ผลิตมักจะกระทำการใดๆ อันมีลักษณะเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค การจัดทำให้มีการทดสอบหรือพิสูจน์สินค้าหรือบริการใดๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจึงมีความจำเป็น ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีมีการเสนอสินค้าหรือบริการต่างๆ ต่อผู้บริโภคเป็นจำนวนมาก และเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ การใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีฉลากมากมาย ก่อให้เกิดการสับสนแก่ผู้บริโภคหรือประชาชน การใช้วิธีการและเทคโนโลยีใหม่ๆ ในทางการตลาดและทางการโฆษณาเพื่อส่งเสริมการขายโดยทั่วไปผู้บริโภคไม่อาจทราบภาวะตลาดและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคุณภาพและราคาของสินค้าหรือบริการนั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง เพราะมีฉลากผลิตภัณฑ์ในสภาวะการปัจจุบันมากมาย ซึ่งปัญหาในเรื่องดังกล่าวย่อมส่งผลเสียหายเช่นกัน แม้จะมีการกำหนดกฎเกณฑ์การติดฉลากสินค้า เช่น ได้กำหนดฉลาก NanoQ หรือ Nano Quality แล้วก็ตาม แต่ปรากฏว่ายังมีสินค้าอีกมากที่ไม่มีการติดฉลาก หรือติดฉลากไม่ถูกต้อง เนื่องจากการไม่ติดฉลากดังกล่าวไม่มีผลบังคับในทางกฎหมาย และเจ้าหน้าที่ไม่สามารถตรวจสอบดูแลได้อย่างทั่วถึง ผู้บริโภคจึงเกิดการสับสน ผู้บริโภคเองก็มีความจำเป็นที่จะต้องรู้จักใช้และรักษาสิทธิของตนเอง

ดังนั้น ปัญหาการก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภคหรือประชาชนที่ใช้ผลิตภัณฑ์นาโน ซึ่งยังไม่เป็นสินค้าควบคุมฉลาก เป็นการปล่อยให้ทำการตลาดโดยปราศจากการควบคุม ถือเป็นผลร้ายต่อสังคมโดยรวม นอกจากนี้ยังมีปัญหาจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ไม่เพียงพอ และขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์นาโนเทคโนโลยีอย่างแท้จริงของเจ้าพนักงานสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

จะทำให้เห็นว่า นอกจากผู้บริโภคต้องระมัดระวังในการบริโภคแล้ว ควรคำนึงถึงอันตรายที่จะเกิดกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในระยะยาว โดยเปรียบเทียบประโยชน์และอันตรายที่

จะได้รับในภายหลัง จึงจำเป็นต้องศึกษาพิษอันตรายที่จะเกิดขึ้นให้ดี และรู้จักหลีกเลี่ยงอันตรายเหล่านั้น โดยปฏิบัติตามคำแนะนำวิธีใช้บนฉลากโดยเคร่งครัด อีกทั้งมีการควบคุมการใช้สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีอย่างรัดกุม ก็จะช่วยให้ได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่และเกือบจะไม่มีอันตรายเหลืออยู่เลย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การกำหนดฉลากของสินค้านั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคในการที่จะทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสินค้านั้น ซึ่งในปัจจุบันสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี ยังไม่ได้กำหนดให้เป็นสินค้าที่ควบคุมฉลาก ทำให้ผู้บริโภคไม่ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสินค้านั้น นอกจากนี้การโฆษณาเกี่ยวกับสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี ก็มีอิทธิพลต่อผู้บริโภค ทำให้ผู้บริโภคได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าดังกล่าว แต่ผู้บริโภคไม่สามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อความโฆษณาได้ก่อนตัดสินใจซื้อสินค้าว่าข้อความนั้นมีความเชื่อถือได้เพียงใด เมื่อปรากฏว่าสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีนั้นก่อให้เกิดอันตรายแก่สุขภาพ ร่างกาย หรือจิตใจ อันเนื่องมาจากการใช้สินค้าหรือโดยสภาพของสินค้านั้นเอง ทำให้ไม่สามารถที่จะหาตัวผู้กระทำความผิดได้ อันจะส่งผลไปยังส่วนที่สามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้ต่อไป

4.4 ปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

ในปัจจุบันยังมีปัญหาในเรื่องของหน่วยงานที่มีหน้าที่ตรวจสอบสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี กล่าวคือ เนื่องจากการตรวจสอบสินค้าที่มีส่วนประกอบนาโนเทคโนโลยีจะต้องใช้เทคโนโลยีในระดับสูงและใช้ห้องแล็บในการตรวจพิสูจน์ ซึ่งมีอยู่ตามคณะวิทยาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยของรัฐ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ไม่มีห้องแล็บที่ใช้ในการตรวจสอบสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี จึงได้ร่วมกับศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติ และสมาคมนาโนเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยดำเนินการตรวจพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับสินค้านานาปลอมตามที่ประชาชนได้ร้องเรียนมายังสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ทั้งนี้การคุ้มครองผู้บริโภคตามอำนาจและหน้าที่ของรัฐ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 กำหนดให้คุ้มครองผู้บริโภคตามกฎหมายคุ้มครองเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความปลอดภัยในการใช้สินค้าและการรับบริการ เช่น กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคโดยกระทรวงสาธารณสุข ได้แก่พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคโดยกระทรวงอุตสาหกรรม ได้แก่

พระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ. 2511 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

เมื่อผู้บริโภคถูกละเมิดสิทธิหรือไม่ได้รับความเป็นธรรมจากผู้ประกอบธุรกิจเนื่องจากการใช้สินค้าหรือบริการ ถึงแม้ผู้บริโภคได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายโดยผู้บริโภคสามารถร้องเรียนได้ที่สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเมื่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้รับแจ้งเรื่องร้องเรียนแล้ว จะเรียกให้คู่กรณีมาเจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทและชดเชยค่าเสียหาย ซึ่งหากไม่สามารถเจรจาไกล่เกลี่ยตกลงกันได้ คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคก็มีอำนาจในการดำเนินคดีแทนผู้บริโภค ซึ่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ได้ให้อำนาจอำนาจในการดำเนินคดีแทนผู้บริโภค เพื่อฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือค่าเสียหายให้แก่ผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิจากการใช้สินค้าและการรับบริการ โดยผู้บริโภคไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ในการดำเนินคดีก็ไม่สามารถเยียวยาซึ่งความเสียหายได้อย่างเต็มที่

นอกจากนี้หน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี เช่น ศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติในฐานะที่เป็นองค์กรของรัฐที่มีหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับการส่งเสริมการนำเอาวิทยาการนาโนเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตสินค้าและการจัดตั้งห้องแล็บเพื่อทดสอบสินค้าที่มีส่วนประกอบนาโน วิเคราะห์ระดับนาโน โดยสามารถตรวจสอบได้ว่ามีอนุภาคนาโนจริงหรือไม่และฆ่าเชื้อได้หรือไม่ดังที่ได้โฆษณา ทั้งนี้ห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ระดับนาโนของศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติ เป็นห้องปฏิบัติการแห่งแรกในประเทศไทย ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน จากสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ทำให้ผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตสินค้านำสินค้าเข้ามาทดสอบเป็นจำนวนมาก จึงอาจก่อให้เกิดความล่าช้าในการทดสอบสินค้าขึ้นได้

จะเห็นได้ว่าสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคยังไม่มีบุคลากรที่มีความรู้เกี่ยวกับนาโนเทคโนโลยี จำเป็นต้องพึ่งพาศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติในการร่วมกันตรวจสอบสินค้านานาปลอมตามที่ได้รับการร้องเรียนจากประชาชน

ทั้งนี้ สมาคมนานาเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยได้จัดทำฉลากผลิตภัณฑ์นาโนคิว (NanoQ) เพื่อรับรองผลิตภัณฑ์ว่ามีส่วนประกอบของวัสดุนาโนและมีคุณสมบัติตามที่กล่าวอ้างถึง เช่น มีคุณสมบัติในการฆ่าเชื้อแบคทีเรีย การป้องกันน้ำ และกันเปื้อน เป็นต้น ซึ่งภาคอุตสาหกรรมที่ต้องการฉลากดังกล่าวที่ออกโดยสมาคมนานาเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยนี้ต้องนำผลิตภัณฑ์เข้ารับการทดสอบ 2 ประการกล่าวคือการทดสอบว่ามีวัสดุนาโนเป็นส่วนประกอบหรือไม่และมี

คุณสมบัติตามที่กล่าวอ้างหรือไม่ ซึ่งการจัดทำฉลากผลิตภัณฑ์นาโนคว (NanoQ) ไม่มีผลบังคับทางกฎหมายแต่เป็นการรับรองในเรื่องคุณภาพเท่านั้น

เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความคุ้มครองเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีที่ผู้บริโภคซื้อมานั้น ผู้บริโภคเองสามารถร้องเรียนได้ที่สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค โดยกฎหมายได้ให้อำนาจสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคทำการฟ้องเรียกค่าเสียหายแทนผู้บริโภคได้ ถ้าประชาชนผู้บริโภคไม่ได้รับความเป็นธรรม หรือถูกเอารัดเอาเปรียบเกี่ยวกับการซื้อสินค้าหรือการใช้บริการ ทั้งนี้เป็นเรื่องรัฐสวัสดิการอย่างหนึ่ง และเป็นเพียงการอำนวยความสะดวกแก่ผู้บริโภคทั้งในแง่การทำคำฟ้องและการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าการร้องเรียนเพื่อดำเนินการฟ้องร้องเพื่อเรียกค่าเสียหายดังกล่าวอาจจะเป็นภาระในการพิสูจน์ของผู้บริโภคเอง เช่น ต้องมีค่าใช้จ่ายในการพิสูจน์ความเสียหายในตัวสินค้า รวมทั้งมีการใช้ระยะเวลาในการพิสูจน์และส่งผลทำให้ความเสียหายปรากฏมากขึ้นมากกว่าความต้องการในการเยียวยาของผู้บริโภค ซึ่งยังไม่มีหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีที่มีเครื่องมือทำการตรวจสอบที่ทันสมัยได้ แม้ศูนย์นาโนเทคโนโลยีเองก็ยังมีข้อจำกัดในการตรวจสอบเกี่ยวกับกระบวนการในการพิสูจน์หาความเข้มข้นของสารนาโน

ทั้งนี้เป็นผลมาจากหน่วยงานของรัฐบาลขาดเงินลงทุนในการศึกษาและขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ แต่ทางกลับกันกลับมีเพียงการส่งเสริมให้มีการศึกษาในเรื่องดังกล่าวเพียงในมหาวิทยาลัยเพื่อใช้ประกอบการศึกษาการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ไม่มีการทำวิจัยเพื่อให้มีการเผยแพร่ข้อมูลในเรื่องดังกล่าวให้ประชาชนทราบ โดยทั่วไปเพื่อให้ได้เรียนรู้เพื่อเป็นประโยชน์ ทั้งนี้ถึงแม้จะมีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคโดยให้อำนาจรัฐฟ้องคดีแทนเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภค ซึ่งมีอยู่หลายประเทศ แต่อาจแตกต่างกันในเรื่องเนื้อหาและระบบ เช่น ในยุโรป อาจเป็นการฟ้องคดีให้ยุติการกระทำที่ละเมิดสิทธิของผู้บริโภค รวมทั้งให้ชดเชยค่าเสียหาย หรือในสหรัฐอเมริกา หน่วยงานระดับมลรัฐหรือระดับสหพันธรัฐ เช่น กระทรวงยุติธรรมในแผนกคุ้มครองสิทธิของประชาชนทำหน้าที่ดำเนินคดีเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค โดยเฉพาะของไทยมีองค์กรของรัฐ เช่น สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา แต่ยังคงขาดการมีส่วนร่วมในการคุ้มครองผู้บริโภคของภาคประชาชนตามที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 61 โดยยังไม่ได้มีการจัดตั้งองค์กรเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นอิสระจากหน่วยงานของรัฐ ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนผู้บริโภคทำหน้าที่ให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาของหน่วยงานของรัฐในการตราและการบังคับใช้กฎหมายและกฎ และให้ความเห็นในการกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อ

คุ้มครองผู้บริโภค รวมทั้งตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อประชาชนผู้บริโภค

4.5 ปัญหาเกี่ยวกับการเยียวยาผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

เนื่องจากปัจจุบันสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยียังไม่ได้กำหนดให้เป็นสินค้าที่ควบคุมฉลาก บางชนิดอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภคได้และอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสภาพสิ่งแวดล้อมก็มี ซึ่งส่งผลกระทบต่อประชาชนผู้บริโภคโดยตรง นอกจากนี้ฉลากของสินค้ายังมีความสำคัญในแง่เกี่ยวกับการฟ้องร้องดำเนินคดีเรียกค่าเสียหายกับผู้ผลิตสินค้านั้นขึ้นมา เนื่องจากฉลากของสินค้าที่ควบคุมฉลาก ต้องระบุข้อความเกี่ยวกับชื่อหรือเครื่องหมายการค้าของผู้ผลิตหรือของผู้นำเข้าเพื่อขาย แล้วแต่กรณี สถานที่ผลิตหรือสถานที่ประกอบธุรกิจนำเข้าแล้วแต่กรณี และในกรณีที่เป็นการนำเข้าให้ระบุชื่อประเทศที่ผลิตด้วย⁴ ด้านการเยียวยาผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีนั้น เบื้องต้นตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ให้อำนาจคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจดำเนินการทดสอบหรือพิสูจน์สินค้านั้นได้ หากมีเหตุอันควรสงสัยว่าสินค้าใดอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค ถ้าผลการทดสอบปรากฏว่าสินค้านั้นอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภคและกรณีไม่อาจป้องกันอันตรายที่จะเกิดจากสินค้านั้นได้ ให้คณะกรรมการมีอำนาจสั่งห้ามขายสินค้านั้น และถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจเปลี่ยนแปลงสินค้านั้นภายใต้เงื่อนไขตามที่คณะกรรมการกำหนดก็ได้⁵

นอกจากนี้หากผู้บริโภคได้รับความเสียหายจากสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีสามารถฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางละเมิดได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ซึ่งผู้บริโภคมีสิทธิเรียกร้องให้หน่วยงานของรัฐ เช่น สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคฟ้องผู้ประกอบการ หรือผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องโดยตรงเองในทางแพ่ง หากผู้เสียหายเลือกฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางละเมิดตาม มาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทน

⁴ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522, มาตรา 31.

⁵ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522, มาตรา 36.

เพื่อการนั้น” ระยะเวลาในการเรียกร้องในความรับผิดชอบตามหลักละเมิด ในการพิสูจน์ความผิดของผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้กำหนดหลักในการนำสืบต่อศาลไว้ว่า “ผู้ใดกล่าวอ้าง ผู้นั้นต้องพิสูจน์” ซึ่งการพิสูจน์ว่าจำเลยมีความรับผิดชอบตามกฎหมายลักษณะละเมิด จึงมีประเด็นที่ผู้เสียหายหรือโจทก์ต้องนำสืบต่อศาลหรือพิสูจน์ให้เป็นที่ประจักษ์แก่ศาล ย่อมแสดงให้เห็นว่าภาระการพิสูจน์จึงตกแก่ผู้เสียหายหรือผู้บริโศก และต้องเรียกร้องภายในระยะเวลา 1 ปีนับแต่ผู้เสียหายรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้จะพึงต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือเมื่อพ้น 10 ปี นับแต่การทำละเมิดเท่านั้น ซึ่งนั่นอาจจะส่งผลให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการใช้สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีไม่สามารถใช้สิทธิในส่วนของการเรียกร้องค่าเสียหายในส่วนละเมิดตาม มาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ทันและเต็มที่เหมาะสมแต่กลับมีผลเสียเพิ่มมากขึ้นเพียงเพื่อรอการพิสูจน์เท่านั้น

แต่หากผู้บริโศกฟ้องเรียกค่าเสียหายอันเกิดจากการบริโภคสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ผู้บริโศกก็ไม่ต้องพิสูจน์ถึงความจงใจและประมาทเลินเล่อของจำเลย กับทั้งไม่ต้องพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ซึ่งในพระราชบัญญัตินี้⁶

“สินค้า” หมายความว่า สัตว์หรือมนุษย์ ทุกชนิดที่ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขาย

“ผู้เสียหาย” หมายความว่า ผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

“ความเสียหาย” หมายความว่า ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็นการเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ ไม่รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น

“ความเสียหายต่อจิตใจ” หมายความว่า ความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน ความหวาดกลัว ความวิตกกังวล ความเศร้าโศกเสียใจ ความอับอาย หรือความเสียหายต่อจิตใจอย่างอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

ตามกฎหมายนี้ได้กำหนดให้ผู้ผลิต ผู้จำหน่ายสินค้า ต้องรับผิดชอบหากมีความเสียหายเกิดขึ้นจากการใช้หรือบริโภคสินค้านั้น โดยไม่ต้องคำนึงว่าเกิดจากการกระทำโดยเจตนาหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ ทั้งนี้ก็เป็นหนทางที่ผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบอันเนื่องมาจากการใช้ผลิตภัณฑ์นาโนทุกชนิดสามารถดำเนินการฟ้องร้องไปยังผู้ต้องรับผิดชอบได้กว้างขึ้นนั้นก็คือผู้ประกอบการทุกคนซึ่งได้แก่ ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าในกรณีเป็นสินค้านำเข้า ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้าได้ หรือผู้ใช้ชื่อทางการค้า

⁶ พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551, มาตรา 4.

เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย หรือข้อความอันมีลักษณะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้า โดยต้องร่วมกันรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และสินค้านั้นได้มีการขายให้ผู้บริโภคแล้ว ไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการดังกล่าวหรือไม่ก็ตาม และการฟ้องร้องตามกฎหมายนี้ถือเป็นคดีผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 การฟ้องคดีรวมทั้งเขตอำนาจศาล และวิธีการพิจารณาคดี เป็นไปตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งไม่ยุ่งยากและสะดวกรวดเร็วกว่าการฟ้องคดีแพ่งตามปกติมาก โดยไม่เสียค่าธรรมเนียมศาลและสามารถฟ้องได้ด้วยตัวเอง โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าถ้าผู้เสียหายใช้สิทธิฟ้องร้องในส่วนของกรณีละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตามมาตรา 420 ผู้เสียหายหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบอาจจะเสียค่าธรรมเนียมในการดำเนินการฟ้องร้องก็ได้ ซึ่งเป็นการสร้างภาระแก่ผู้เสียหายอีกทางนั่นเอง

ภาระการพิสูจน์ ในการฟ้องเรียกค่าเสียหาย ผู้เสียหายหรือผู้ฟ้องคดีแทนมีหน้าที่พิสูจน์ว่าได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการ และการใช้หรือ เก็บรักษาสินค้านั้นเป็นไปตามปกติธรรมดา โดยไม่ต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดจากการกระทำของผู้ประกอบการใด แต่สำหรับผู้ประกอบการหรือผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายอันเนื่องจากการใช้ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมีเพียงหน้าที่หากจะปฏิเสธความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยต้องเป็นฝ่ายพิสูจน์ให้ได้ว่า สินค้านั้นมิได้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือความเสียหายเกิดขึ้นจากการใช้หรือเก็บรักษาสินค้าไม่ถูกต้อง ตามวิธีใช้ หรือคำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ประกอบการได้กำหนดไว้อย่างถูกต้องและชัดเจนตามสมควรแล้ว ข้อตกลงที่ทำไว้ล่วงหน้า หรือประกาศหรือแจ้งความยกเว้นหรือจำกัดความรับผิด นำมาใช้ยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดไม่ได้ ซึ่งก็ทำให้เห็นว่า ภาระในการพิสูจน์ก็ย่อมตกแก่ผู้ประกอบการหรือผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายอันเนื่องจากการใช้ การบริโภคสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีนั่นเอง ซึ่งนั้นก็ย่อมเป็นทางที่ผู้ที่ได้รับความเสียหายมีโอกาสที่จะได้รับชดเชยเยียวยา ค่าเสียหายนี้ ค่าเสียหายนอกจากจะเรียกค่าสินไหมทดแทนทางละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจ อันเป็นผลมาจากความเสียหายต่อร่างกาย สุขภาพ อนามัยของผู้เสียหายด้วย และหากผู้เสียหายถึงแก่ความตาย สามิ ภริยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้น มีสิทธิได้รับค่าเสียหายต่อจิตใจ นอกจากนี้ ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษเพิ่มเติมได้ไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมที่แท้จริง หากผู้ประกอบการหรือผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายอันเนื่องจากการใช้การบริโภคสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีซึ่งได้ผลิต นำเข้า หรือขายสินค้า โดยรู้หรือว่าเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือไม่รู้เพราะประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือรู้แล้วไม่ดำเนินการแก้ไขป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหาย ภาระ

การพิสูจน์ตกแก่ฝ่ายผู้ประกอบหรือผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายอันเนื่องจากการใช้การบริโภคสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี ซึ่งต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าความเสียหายนั้นมิได้เกิดจากสินค้าที่เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือว่าผู้เสียหายรู้อยู่แล้วว่าสินค้านี้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือเกิดจากการเก็บรักษาที่ไม่ถูกต้อง ตามที่ได้ระบุไว้ ก็ไม่ต้องรับผิด และระยะเวลาของอายุความตามกฎหมายนี้ มีกำหนดสามปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ประกอบการที่ต้องรับผิด หรือภายในสิบปีนับแต่วันขายสินค้า กรณีความเสียหายเกิดขึ้นต่อ ชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัย โดยผลของสารที่สะสมในร่างกายของผู้เสียหายหรือเป็นกรณีที่ต้องใช้เวลาในการแสดงอาการ ผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนต้องใช้สิทธิเรียกร้องภายในสามปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหาย และรู้ตัวผู้ประกอบการที่ต้องรับผิด และหากมีการเจรจาเรื่องความเสียหายให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ระหว่างการเจรจา ทำให้เห็นว่าการใช้สิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ได้ให้สิทธิอย่างมากแก่ฝ่ายผู้ที่ได้รับความเสียหาย ซึ่งก็ไม่ยุ่งยากและสะดวกรวดเร็วกว่าการฟ้องคดีแพ่งตามปกติ โดยไม่เสียค่าธรรมเนียมศาลและสามารถฟ้องได้ด้วยตัวเอง ไม่เป็นการสร้างภาระแก่ผู้เสียหายและเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายอีกทางหนึ่ง

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ปัจจุบันมีผลิตภัณฑ์หรือสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีออกวางจำหน่ายตามท้องตลาดเป็นจำนวนมาก สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้รับการร้องเรียนถึงความเสียหายที่เกิดจากผลิตภัณฑ์นาโนปลอมเนื่องจากประชาชนได้หลงเชื่อในคำโฆษณาและได้มีการซื้อสินค้าที่อ้างว่ามีนาโนเป็นส่วนประกอบ แต่ปรากฏว่าสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ประชาชนซื้อไปนั้นมิได้มีสรรพคุณหรือคุณสมบัติดังที่โฆษณาไว้แต่ประการใด สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคจึงได้ร่วมกับศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติ และสมาคมนาโนเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ทำการตรวจพิสูจน์ข้อเท็จจริง โดยพบว่า ผลิตภัณฑ์สิ่งทอนาโนที่สุ่มเก็บมาทดสอบจำนวนหนึ่งเป็นของปลอม และบางส่วนพ่อค้าแม่ค้ามีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์นาโนโดยขึ้นป้ายจำหน่ายว่าเป็นสินค้านาโน ทั้งที่ไม่ใช่สินค้านาโน ทำให้ผู้บริโภคมีความเสี่ยงที่จะได้รับความไม่ปลอดภัย เช่น อ้างถึงคุณสมบัติการฆ่าเชื้อแบคทีเรีย ซึ่งหากเป็นนาโนปลอมอาจมีผลทำให้เกิดการสะสมของแบคทีเรีย เกิดผดผื่น หรืออาการแพ้ของผิวหนัง ซึ่งตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 36 ให้อำนาจคณะกรรมการสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจดำเนินการทดสอบหรือพิสูจน์สินค้านั้นได้ เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าสินค้าใดอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค

การควบคุมการโฆษณาสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้ให้ความคุ้มครองข้อความเป็นเท็จหรือเกินความจริง ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ในมาตรา 22 โดยการโฆษณาที่นำเสนอข้อความที่เป็นเท็จหรือเกินความจริง และทำให้ผู้บริโภคเกิดพฤติกรรมความเชื่อต่อสินค้าหรือบริการนั้น ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้าและบริการ ทั้งนี้การควบคุมการโฆษณาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีดังกล่าว เป็นมาตรการหนึ่งของการคุ้มครองผู้บริโภค ในอันที่จะทำให้ผู้บริโภคได้รับข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้อง และเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ

ในส่วนการควบคุมฉลากสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 การกำหนดฉลากของสินค้าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภค ในการที่จะทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสินค้าที่ชัดเจนขึ้น เช่น ทราบชื่อสินค้า ประเภท ผู้ผลิต วิธีใช้ คำแนะนำ คำเตือน ราคา และวันเดือนปีที่ผลิต เป็นต้น สำหรับสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีนั้น ยังไม่ได้กำหนดให้เป็นสินค้าควบคุมฉลาก สมาคมนานาเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยจึงได้จัดทำฉลาก NanoQ หรือ Nano Quality คือ ฉลากที่ใช้ในการรับรองผลิตภัณฑ์ที่มีวัสดุนาโนเป็นส่วนผสม หรือเป็นองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ และทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นมีคุณสมบัติพิเศษแตกต่างจากผลิตภัณฑ์อื่นทั่วไป

ปัจจุบันผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีมีการเสนอสินค้าหรือบริการต่างๆ ต่อผู้บริโภคเป็นจำนวนมากและเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ การใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีฉลากมากมายก่อให้เกิดการสับสนแก่ผู้บริโภคหรือประชาชน รวมทั้งมีการใช้วิธีการและเทคนิคใหม่ๆ ในทางการตลาดและทางการโฆษณาเพื่อส่งเสริมการขาย ซึ่งโดยทั่วไปผู้บริโภคไม่อาจทราบภาวะตลาดและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคุณภาพและราคาของสินค้าหรือบริการนั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง เพราะมีฉลากผลิตภัณฑ์ในสภาวะการปัจจุบันมากมาย ซึ่งปัญหาในเรื่องดังกล่าวย่อมส่งผลเสียหายต่อผู้บริโภค แม้จะมีการกำหนดกฎเกณฑ์การติดฉลากสินค้า เช่น ได้กำหนดฉลาก NanoQ หรือ Nano Quality แล้วก็ตาม ซึ่งฉลากดังกล่าวเป็นฉลากที่ไม่มีผลบังคับในทางกฎหมายหรือที่เรียกว่าเป็นฉลากสมัครใจ ผู้จำหน่ายหรือผู้ผลิตสินค้าที่มีนาโนเทคโนโลยีหากต้องการให้สินค้าของตนน่าเชื่อถือก็ติดต่อขอรับฉลากดังกล่าวได้ที่สมาคมนาโนเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ซึ่งจะมีขั้นตอนในการตรวจสอบสินค้าก่อนที่จะได้รับฉลากดังกล่าวไป แต่ปรากฏว่ายังมีสินค้าอีกมากที่ยังไม่มีการติดฉลาก หรือติดฉลากไม่ถูกต้อง และเจ้าหน้าที่ไม่สามารถตรวจสอบดูแลได้อย่างทั่วถึง ผู้บริโภคจึงเกิดการสับสน ดังนั้นผู้บริโภคเองจำเป็นต้องรู้จักใช้และรักษาสิทธิของตนเอง โดยนอกจากจะสังเกตฉลาก Nano Q ดังกล่าวแล้ว ฉลากบังคับซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วไป เช่น เครื่องหมาย มอก. จากสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม เครื่องหมาย ออย. จากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข ผู้บริโภคเองก็ต้องอาศัยในการเลือกซื้อสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีด้วย

สำหรับการตรวจสอบสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีในระดับสูงและใช้ห้องแล็บในการตรวจพิสูจน์ ซึ่งสถานที่ที่ใช้ตรวจพิสูจน์สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี ได้แก่ ศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติ ซึ่งเป็นองค์กรในกำกับของรัฐ เป็นหน่วยงานภายใต้สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

(สวทช.) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ก่อตั้งเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2546 มีภารกิจหลักที่ต้องรับผิดชอบในการสร้าง สนับสนุน และส่งเสริม ศักยภาพของนาโนเทคโนโลยี ตลอดจนเผยแพร่ความรู้ให้กับสังคม ถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ภาคอุตสาหกรรม และสร้างความตระหนักรู้ ความเข้าใจให้กับประชาชนในประเทศให้มีความพร้อมในการรับข่าวสารข้อมูลนาโนเทคโนโลยีทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ระดับนาโนของศูนย์นาโนเทคโนโลยีได้รับการรับรองมาตรฐานจากสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม เป็นไปตามระบบที่นานาชาติยอมรับ เช่น ISO ซึ่งการที่สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.) ให้การรับรองห้องปฏิบัติการตามมาตรฐาน มอก. ทำให้ห้องปฏิบัติการของศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติเป็นห้องปฏิบัติการแห่งแรกในไทยที่ได้รับการรับรองในขอบข่ายที่เกี่ยวกับการวัดขนาดในระดับนาโนเมตร ซึ่งหากเอกชนนำสินค้ามาตรวจที่ห้องปฏิบัติการของนาโนเทคโนโลยีแห่งชาติ จะได้รับการรับรองว่าผ่านการตรวจจากห้องปฏิบัติการที่ได้รับการรับรองมาตรฐานสากล โดยมีเลขมาตรฐานสากลกำกับ ซึ่งจะมีระยะเวลาในการตรวจสอบและมีค่าใช้จ่ายสำหรับการตรวจในแต่ละครั้ง

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ได้ให้อำนาจสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคในการดำเนินคดีแทนผู้บริโภคในการฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือค่าเสียหายให้แก่ผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิจากการใช้สินค้าและการรับบริการ โดยผู้บริโภคไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ในการดำเนินคดี นอกเหนือจากการคุ้มครองผู้บริโภคโดยการดำเนินคดีดังกล่าวแล้ว สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือการมีส่วนร่วมในการคุ้มครองผู้บริโภคของภาคประชาชนตามที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 61 โดยขณะนี้ยังไม่ได้มีการจัดตั้งองค์การเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นอิสระจากหน่วยงานของรัฐ ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนผู้บริโภคทำหน้าที่ให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาของหน่วยงานของรัฐในการตราและการบังคับใช้กฎหมายและกฎ และให้ความเห็นในการกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค รวมทั้งตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งหากมีการดำเนินการดังกล่าวแล้ว จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนผู้บริโภคเป็นอย่างมาก

การเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดจากการใช้ การบริโภคสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีนั้น สามารถฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายได้ตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 โดยกฎหมายได้กำหนดให้เป็นความรับผิดอย่างสิ้นเชิง ซึ่งผู้ผลิต ผู้จำหน่ายสินค้า ต้องรับผิดชอบหากมีความเสียหายเกิดขึ้นจากการใช้หรือบริโภคสินค้านั้น โดยไม่ต้องคำนึงว่าเกิดจากการกระทำโดยเจตนาหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ ทั้งนี้ก็เป็นหนทางที่

ผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบอันเนื่องมาจากการใช้ผลิตภัณฑ์นาโนทุกชนิดให้สามารถดำเนินการฟ้องร้องไปยังผู้ต้องรับผิดชอบได้กว้างขึ้น นั่นก็คือผู้ประกอบการทุกคนซึ่งได้แก่ ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าในกรณีเป็นสินค้านำเข้า ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้ หรือผู้ใช้ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย หรือข้อความอันมีลักษณะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้า โดยต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และสินค้านั้นได้มีการขายให้ผู้บริโภคแล้ว ไม่ว่าจะความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการดังกล่าวหรือไม่ก็ตามโดยให้สิทธิฟ้องร้องและถือเป็นคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 การฟ้องคดี รวมทั้งเขตอำนาจศาล และวิธีการพิจารณาคดี เป็นไปตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งไม่ยุ่งยากและสะดวกรวดเร็วกว่าการฟ้องคดีแพ่งตามปกติมาก โดยไม่เสียค่าธรรมเนียมศาลและสามารถฟ้องได้ด้วยตัวเองโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในการฟ้องคดี และเขตอำนาจศาล และวิธีการพิจารณาคดีก็เป็นไปตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งก็เป็นการที่กฎหมายได้ให้สิทธิอย่างมากแก่ฝ่ายผู้ที่ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการใช้ผลิตภัณฑ์นาโนทุกชนิด และไม่เป็นการสร้างภาระแก่ผู้เสียหายและเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายอีกทางหนึ่ง แต่ถ้าเป็นการใช้สิทธิฟ้องร้องในส่วนของการละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตามมาตรา 420 ผู้เสียหายหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบอาจจะเสียค่าธรรมเนียมในการดำเนินการฟ้องร้องก็ได้ ซึ่งเป็นการสร้างภาระแก่ผู้เสียหาย

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการที่ผู้ศึกษาได้ทำวิทยานิพนธ์ในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1) เนื่องจากสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีนั้นเป็นที่สินค้าที่เป็นที่นิยมในปัจจุบัน และมีหลากหลายผลิตภัณฑ์ การที่จะบอกว่าสินค้าเหล่านี้มีนาโนเทคโนโลยีจริงหรือไม่ จะต้องมีการทดสอบในห้องปฏิบัติการที่ได้มาตรฐาน ซึ่งขณะนี้ก็มีเพียงห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ระดับนาโนของศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติเท่านั้นซึ่งเป็นแห่งเดียวในประเทศไทยที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจากสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม อันเป็นไปตามระบบที่นานาชาติยอมรับ เช่น ISO จะเห็นได้ว่าการควบคุมการผลิตสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีนั้นจำเป็นต้องมีการทดสอบสินค้าว่ามีนาโนเทคโนโลยีหรือไม่ ดังนั้นควรให้ศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติมีหน้าที่โดยตรงในการควบคุมการผลิตสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี ซึ่งจะส่งผลต่อมาตรฐานของสินค้าและในเรื่องของฉลากสินค้าด้วย เนื่องจาก

สินค้าที่ผ่านการควบคุมการผลิตแล้ว ก็สามารถที่จะติดฉลากสินค้าได้โดยไม่ต้องนำสินค้าไปทดสอบอีก ก่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้บริโภคนั้น

2) การโฆษณาสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีนั้นก่อให้เกิดรายได้ต่อผู้ประกอบการเป็นอย่างมาก เนื่องจากสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีจะมีราคาแพงกว่าสินค้าปกติธรรมดาทั่วไป หากประชาชนผู้บริโภคหลงเชื่อตามคำโฆษณาแล้วซื้อสินค้าไปปรากฏว่าสินค้าที่ซื้อไปไม่มีคุณสมบัติหรือสรรพคุณตามที่กล่าวอ้าง ก็ทำให้ประชาชนผู้บริโภคได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินหรือทางร่างกาย ซึ่งการโฆษณาสินค้าอันเป็นเท็จตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 47 วรรคหนึ่งนั้น ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ในส่วนวรรคสองของมาตรา 47 ถ้าผู้กระทำความผิดซ้ำอีก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ จะเห็นว่าการโฆษณาสินค้าอันเป็นเท็จ ตามมาตรา 47 วรรคหนึ่งมีโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ส่วนวรรคสองมีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ดังนั้นเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวแม้จะเป็นการกระทำผิดครั้งแรกก็ตาม เห็นควรให้เพิ่มโทษมาตรา 47 วรรคหนึ่งให้เท่ากับวรรคสอง คือจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และเพิ่มโทษตามวรรคสองให้มากขึ้นอีก คือจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

3) ขณะนี้สมาคมนาโนเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยได้จัดทำฉลากนาโนคิว (NanoQ) คือ ฉลากที่ใช้ในการรับรองผลิตภัณฑ์ที่มีวัสดุนาโนเป็นส่วนผสม หรือเป็นองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ และทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นมีคุณสมบัติพิเศษแตกต่างไปจากผลิตภัณฑ์อื่นทั่วไป โดยผู้ประกอบการหรือผู้ขายสินค้าที่ต้องการให้สินค้าตนเองดูน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น สามารถนำสินค้ามาขึ้นตรวจสอบได้ตามเงื่อนไขที่สมาคมนาโนเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยได้กำหนดไว้ โดยผลดีของฉลากดังกล่าวประชาชนผู้บริโภคเกิดความมั่นใจในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่ดีมีคุณภาพ เป็นการสร้างความแตกต่างระหว่างผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองคุณภาพกับผลิตภัณฑ์ที่กล่าวอ้างคำโฆษณาสร้างความตระหนักด้านนาโนเทคโนโลยี (ที่ถูกต้อง) แก่สาธารณชน และผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ สร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อผู้ผลิตสินค้านานา สร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่มีศักยภาพในการตรวจวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์นาโนและมีการกำหนดมาตรฐานการทดสอบร่วมกัน ซึ่งฉลากนาโนคิว (NanoQ) ดังกล่าว ไม่มีผลบังคับในทางกฎหมาย แล้วแต่ความสมัครใจของผู้ประกอบการหรือผู้ขายสินค้าที่ต้องการให้สินค้าของตนดูน่าเชื่อถือ ดังนั้นเพื่อให้สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีมีมาตรฐานเหมือนกัน และเพื่อมิให้ประชาชนผู้บริโภคถูกเอารัด

เอาเปรียบจากผู้ขายสินค้าดังกล่าว เห็นควรให้คณะกรรมการว่าด้วยฉลาก ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ประกาศให้สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีเป็นสินค้าที่ควบคุมฉลาก ทั้งนี้ ประชาชนผู้บริโภคจะได้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสินค้าที่ชัดเจนขึ้น เช่น ทราบชื่อสินค้า ประเภท ผู้ผลิต วิธีใช้ คำแนะนำ คำเตือน ราคา และวันเดือนปีที่ผลิต เป็นต้น ซึ่งการมีฉลากดังกล่าวยังส่งผลต่อการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายของประชาชนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ผู้บริโภคเองก็มีความจำเป็นที่จะต้องรู้จักใช้และรักษาสิทธิของตนเอง เนื่องจากยังมีสินค้าอีกมากที่ไม่มีการติดฉลาก หรือติดฉลากไม่ถูกต้อง และเจ้าหน้าที่ไม่สามารถตรวจสอบดูแลได้อย่างทั่วถึง ในเบื้องต้น ผู้บริโภคควรสังเกตจากฉลากที่มีกฎหมายบังคับ เช่น มอก. จากสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม หรือเครื่องหมาย ออย. จากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข

4) ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี สามารถฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางละเมิดได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 แต่หากผู้บริโภคฟ้องเรียกค่าเสียหายอันเกิดจากการบริโภคสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี ตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ผู้บริโภคก็ไม่ต้องพิสูจน์ถึงความจงใจและประมาทเลินเล่อของจำเลย กับไม่ต้องพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า การฟ้องคดีรวมทั้งเขตอำนาจศาลและวิธีการพิจารณาคดีเป็นไปตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งไม่ยุ่งยากและสะดวกรวดเร็วกว่าการฟ้องคดีแพ่งตามปกติมาก โดยไม่เสียค่าธรรมเนียมศาลและสามารถฟ้องได้ด้วยตัวเองโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าถ้าผู้เสียหายใช้สิทธิฟ้องร้องในส่วนของการละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตามมาตรา 420 ผู้เสียหายหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบอาจจะเสียค่าธรรมเนียมในการดำเนินการฟ้องร้องก็ได้ ซึ่งเป็นการสร้างภาระแก่ผู้เสียหาย ดังนั้นผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีควรเลือกฟ้องเรียกค่าเสียหายตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคมากกว่า

5) การตรวจสอบสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีนั้นจะต้องใช้เทคโนโลยีระดับสูงในการตรวจสอบ ซึ่งขณะนี้ยังมีเพียงห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ระดับนาโนของศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติเท่านั้นที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจากสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคให้ได้รับความเป็นธรรมและปลอดภัยจากการซื้อหรือใช้สินค้าหรือ

บริการนั้น ไม่มีบุคลากรที่มีความรู้เกี่ยวกับนาโนเทคโนโลยี หรือเครื่องมือในการตรวจสอบสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี จำเป็นต้องอาศัยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการร่วมกันตรวจสอบ ซึ่งก็คือ ศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติ ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคควรมีการดำเนินการแบบ ONE START AND STOP SERVICE คือ การเริ่มต้นและให้บริการเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว โดยจัดให้มีห้องปฏิบัติการในการทดสอบสินค้าที่ได้มาตรฐานเช่นเดียวกับห้องปฏิบัติการของศูนย์นาโนเทคโนโลยี อบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้เกี่ยวกับนาโนเทคโนโลยี ทั้งนี้เพื่อรองรับต่อสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีที่อาจมีเพิ่มมากขึ้นในอนาคต หากเพียงพึ่งพาศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งเดียวในการทดสอบสินค้า ก็จะทำให้เกิดความล่าช้า ส่งผลกระทบต่อประชาชนผู้บริโภคโดยตรง ดังนั้นควรนำงานที่ให้บริการทั้งหมดที่เกี่ยวข้องมารวมให้บริการอยู่ในสถานที่เดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการร้องเรียน การตรวจสอบสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี รวมทั้งการฟ้องร้องแทนผู้เสียหายหรือผู้บริโภคซึ่งมีในลักษณะที่ส่งต่องานระหว่างกันทันทีหรือเสร็จในขั้นตอนหรือในจุดให้บริการเดียว โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้การบริการมีความรวดเร็วขึ้น และนอกจากนี้ผู้ศึกษาเห็นว่ากรมการมีส่วนร่วมในการคุ้มครองผู้บริโภคของภาคประชาชนตามที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นสิ่งสำคัญที่ควรต้องรีบดำเนินการ เนื่องจากประชาชนผู้บริโภคเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายโดยตรงจะทำให้ได้รับทราบข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในการคุ้มครองผู้บริโภคต่อไป

6) แม้ศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติมีภารกิจหลักที่ต้องรับผิดชอบในการสร้างสนับสนุน และส่งเสริม ศักยภาพของนาโนเทคโนโลยี ตลอดจนเผยแพร่ความรู้ให้กับประชาชนในประเทศให้มีความพร้อมในการรับข่าวสารข้อมูลนาโนเทคโนโลยีทั้งในปัจจุบันและอนาคตก็ตาม แต่ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับนาโนเทคโนโลยีเท่าที่ควร ดังนั้นเห็นควรให้ศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติเร่งเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้เกี่ยวกับนาโนเทคโนโลยีแก่ประชาชนให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสื่อทางวิทยุ โทรทัศน์ หรือหนังสือพิมพ์ก็ตาม นอกจากนั้นอาจจัดทำหนังสือ หรือเอกสารเผยแพร่จัดวางตามแหล่งที่มีประชาชนสัญจรไปมาก็ได้ ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีได้ดียิ่งขึ้นต่อไป

DUU

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- รัตนา สายคณิต. (2551). *เศรษฐศาสตร์เพื่อการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. (2546). *สคบ.กับการคุ้มครองผู้บริโภค* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ประชุมทอง พรินติ้ง กรุ๊ป.
- สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. (2553). *ความปลอดภัยของวัสดุและผลิตภัณฑ์นาโน* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: อักษรกราฟฟิกแอนด์ดีไซน์.
- สุขุม สุภนิตย์. (2548). *คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หยุด แสงอุทัย. (2538). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: ประกายพริก.

บทความ

- ณัฐพันธุ์ สุภกา. (2548, มกราคม). “วัสดุนาโนเกี่ยวข้องกับวัสดุฉลาดอย่างไร.” *วารสารนาโนเทคโนโลยี*, 1(1). หน้า 55.
- ธีรยุทธ วัฒนาสุโขต. (2548, 16 กุมภาพันธ์). แนวคิดเทคโนโลยีนาโน. *กรุงเทพธุรกิจ*. หน้า 5.
- ธีรเกียรติ์ เกิดเจริญ. (2545, ตุลาคม-ธันวาคม). “นาโนเทคโนโลยี ความเป็นไปได้และทิศทางในอนาคต.” *วารสารเทคโนโลยีวัสดุ*, 33. หน้า 2-5.
- สมศักดิ์ ปัญญาแก้ว. (2547, 13 มกราคม). “นาโนเทคโนโลยีกับการพัฒนาประเทศไทย” *วารสารเพื่อความก้าวหน้าทางศิลปกรรม*, 2(13). หน้า 5-10.

วิทยานิพนธ์

- เดือนเพ็ญ ภิญโญนิชเกษม. (2546). *มาตรการควบคุมกำกับและการบังคับใช้กฎหมายด้านการโฆษณาผลิตภัณฑ์สุขภาพ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พิชญาภา สันติธรรารักษ์. (2552). *ปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการซื้อสินค้าตามคำโฆษณา: ศึกษาเฉพาะกรณีโฆษณาและฉลากตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พลอย เจริญสม. (2551). *การขายตามคำโฆษณา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิรัช จีระแพทย์. (2533). *กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มันทนา พรหมพวงพันธุ์. (2550). *ปัญหาการฟ้องคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบผู้บริโภค* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ศุภฤกษ์ ชลวีระวงศ์. (2550). *ความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยศึกษากรณีของผู้ให้เฟรนไชส์ที่ไม่ได้ผลิตหรือขายหรือนำเข้าสินค้า* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุภัทร แสงประดับ. (2551). *ปัญหาทางกฎหมายในการพิจารณาคดีคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

เอกสารอื่นๆ

- คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2551). *โครงการพัฒนาศูนย์ทรัพย์สินใช้ค่าปรับและมาตรการกักขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา*. กรุงเทพมหานคร: รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์.
- ณัฐฐวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2553). *ทฤษฎีอาชญาวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: เอกสารอัดสำเนา.
- วิสันติ เลหาอุดมโชค. (2545). *ความปลอดภัยในการทำงานเกี่ยวกับนาโนเทคโนโลยี*. เอกสารเผยแพร่ทางวิชาการ สำนักความปลอดภัยแรงงาน.

สุขุม ศุภนิษฐ์. (2545, ตุลาคม). เอกสารเพื่อประกอบการพิจารณากฎหมายของสมาชิกรัฐสภา เล่ม
ที่ 7 เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ... กรณีศึกษากฎหมาย
คุ้มครองผู้บริโภคของประเทศญี่ปุ่นสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักรอังกฤษ
กรุงเทพมหานคร: เดือนตุลา.

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. (2546). การจำหน่ายอาหารที่ฉลากไม่แสดงเลขสารบบ
อาหาร. กองควบคุมอาหาร. หน้า 15-20.

กฎหมาย

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522.

พระราชบัญญัติความรับผิดความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

กฎระเบียบการค้าและภาวะตลาดสินค้าข้าวในประเทศไทยขณะนี้. สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2555, จาก

<http://www.ty9.com/s/expd/1432558>

กฎระเบียบการติดฉลากอาหารของประเทศญี่ปุ่น. สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2555, จาก

http://www.acfs.go.th/news/docs/simina_label/acfs_21-07-10_1.pdf.

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (2555, 23 มิถุนายน). กฎระเบียบการค้าและภาวะตลาดสินค้า
ข้าวในประเทศไทยขณะนี้. สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2555, จาก

<http://www.ditp.go.th//attachments/article/doc/55/55001832.pdf>

_____. (ม.ป.ป.). การติดฉลากสินค้าอาหารเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคในญี่ปุ่น. สืบค้นเมื่อ 7

ธันวาคม 2555, จาก <http://www.ditp.go.th//attachments/article/doc/53/53000576.pdf>

_____. (2555, 19 พฤศจิกายน). ข้อมูลเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในเยอรมนี. สืบค้นเมื่อ 5

ธันวาคม 2555, จาก http://www.ditp.go.th//attachments/article/71873/web_เว็บไซต์

[คุ้มครองผู้บริโภค 2555 .pdf](#)

การติดฉลากสินค้าอาหารเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคในญี่ปุ่น. สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2555, จาก

<http://www.dephtai.go.th/DEP/DOC/53/53000576.pdf>.

- การพัฒนามาตรการคุ้มครองผู้บริโภค. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2555, จาก
<http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2005q1/article2005february10p8.htm>
- ไทยแลนด์อินดัสตรีค็อกคอม. (2554, 7 พฤศจิกายน). นาโนเทคโนโลยี...ปลอดภัย ไร้กังวล จริงหรือ? (ตอนที่ 1). สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2555, จาก
<http://www.thailandindustry.com/guru/view.php?id=15525§ion=9>
- ไทยแลนด์อินดัสตรีค็อกคอม. (2554, 7 พฤศจิกายน). นาโนเทคโนโลยี...ปลอดภัย ไร้กังวล จริงหรือ (ตอนจบ). สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2555, จาก
<http://www.thailandindustry.com/guru/view.php?id=15771§ion=9>
- นาโนเทคโนโลยี คืออะไร. (2554, 4 พฤษภาคม). สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2555, จาก
<http://www.kunkroo.com/nano.html>.
- ปกรณ์ นิลประพันธ์. (2548, กุมภาพันธ์). การพัฒนามาตรการคุ้มครองผู้บริโภค. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2555, จาก <http://www.lawreform.go.th>.
- ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม จากนาโนเทคโนโลยีในอนาคต. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2555, จาก
<http://kui.most.go.th/~pitak/wornkkuiscenter/%C7%D2%CA%D2%C3%BB%D5%B7%D5%E82%A9%BA%D1%BA%B7%D5%E84%B9%D2%E2%B9.pdf>
- วิชาการค็อกคอม. (2555, 8 มิถุนายน). ไม่เสียเปรียบเมื่อรู้สิทธิของผู้บริโภค. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2555, จาก <http://vcharkarn.com/varticle/43824>
- ศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2556, จาก
http://www.nanotec.or.th/th/?page_id=182.
- สคบ.เตือนผู้บริโภคระวังซื้อสิ่งทอนาโนปลอม. (2554, 21 กุมภาพันธ์). ผู้จัดการ. สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2555, จาก
<http://www2.manager.co.th/Crime/ViewNews.aspx?NewsID=95400002290>
- สมาคมนาโนเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2556, จาก
<http://www.nanoassociation.or.th/th/>.
- สิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย 5 ประการ. สืบค้นเมื่อ 3 มกราคม 2556, จาก http://www.ocpb.go.th/main_privilege.asp
- สุพิน แสงสุข. (2551, 28 เมษายน). นาโนเทคโนโลยีปลอดภัยหรือไม่. สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2555, จาก <http://www.chemtrack.org/News-Detail.asp?TID=5&ID=5>

_____. (2553, 18 ตุลาคม). *รู้ทันผลิตภัณฑ์นาโน*. สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2555, จาก <http://www.chemtrack.org/News-Detail.asp?TID=5&ID=11>.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2555, 1 ธันวาคม). *สกว.แนะศึกษาคุณโทษของนาโนเทคโนโลยีก่อนใช้*. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2555, จาก <http://pr.trf.or.th/index.php?>

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ. (2555, 15 มีนาคม). *สิทธิที่ผู้บริโภคจะได้รับ การคุ้มครอง*. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2555, จาก

http://www.thaihealth.or.th/healthcontent/special_report/27405

อัครพงษ์ เวชยานนท์. (ม.ป.ป.). *การคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศญี่ปุ่น*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2555, จาก <http://www.gotoknow.org/posts/144700>

ภาษาต่างประเทศ

BOOK

Law for preventing Unjustifiable Lagniappes and Misleading Representation. EHS Law Bulletin Series 6

ELECTRONIC SOURCE

Sarot (M.J.), Rapport general (n.d.). *Colloque des juridictions administratives europeenne de 1972 sur*. “la sanction administrative.” Retrieved December 5, 2012, from http://๑๕๓.๑๕๑.๒๑๓.๒๑๑/colloguia/๑๕๓๒/gen_report_๒_fr.pdf

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล	พ.ต.ท.ไพศาล กลีบบัว
วุฒิการศึกษา	ปีการศึกษา 2539 รัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิต โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ปีการศึกษา 2540 นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ปีการศึกษา 2545 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2547 เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่ง เนติบัณฑิตยสภา
ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน	พนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการ สถานีตำรวจนครบาล ท่าพระ